

ELÄMÄNTAPA JA YKSILÖLLISYYS ASUMISESSA

10 konseptia Intiankadulle

Outi Pirhonen - Diplomityö - Tampereen teknillinen yliopisto

OUTI PIRHONEN

ELÄMÄNTAPA JA YKSILÖLLISYYS ASUMISESSA

10 konseptia Intiankadulle

DIPLOMITYÖ

Tarkastaja: Markku Hedman

Tarkastaja ja aihe hyväksytty tiedekunnassa 3.6.2015

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO

TIIVISTELMÄ

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO

Arkkitehtuurin koulutusohjelma

Pirhonen, Outi

ELÄMÄNTAPA JA YKSILÖLLISYYS ASUMISESSA

10 konseptia Intiankadulle

Diplomityö, 137 sivua

Maaliskuu 2016

Tarkastaja: Markku Hedman

Diplomityö tarkastelee tämän hetken asumisen keskeisiä teemoja ja asuntosuunnittelun kehityssuuntiin vaikuttavia tekijöitä. Työn kirjallinen osuus käsittelee aiheita asumisen muutoksen taustalla, asumisen keskeisiä haasteita, sekä asukkaan mahdollisuuksia vaikuttaa asumisensa valintoihin. Näistä teemoista poimitaan lähtökohtia, joiden pohjalta muodostetaan suunnitteluosuudessa kymmenen erilaista asumisen konseptia. Konseptit sijoitetaan olemassa olevalle tontille ja lisäyksenä olevaan rakennuskantaan.

Pääkaupunkiseudun kasvu ja tiivistyminen muokkaavat asuntotuotannon tavoitteita ja vaatimuksia. Kansainvälinen kehitys ja kilpailukyvyyn vaatimukset määrittävät kenelle, ja miten, asumista suunnitellaan. Kaupunkiympäristöön suunniteltaessa täydennysrakentaminen on aina olevaan sovittamista, jossa uuden osan tulisi muodostaa positiivisen lisän ympäristöönsä.

Asumisen tarpeet ja asuntokysyntä ovat muuttuneet monimuotoisemmiksi väestön erilaistuessa. Asuntoa ei ole enää tarkoituksenmukaista suunnitella elämänvaihemallin mukaan, vaan asumisessa on vastattava asukkaan elämäntavan vaatimuksiin ja varauduttava muutoksiin.

Asumisesta on tullut myös identiteetin luomisen väline. Asukkaan tarve olla aktiivinen toimija oman asumisensa suhteen kannustaa asukaslähtöisempiin tapoihin tuottaa yksilöllisempiä asuntoja, joita on mahdollista kustomoida. Asumisen sisältöjen painotus ja sosiaalisen elämän kehittäminen liittyvät yhteisöjen, ja yhteisöllisen asumisen, merkityksen kasvuun.

Suunnitteluosuudessa asumisen konseptit käsittelevät asumista monimuotoisuuden kautta. Konseptien sisällöissä painottuvat valinnanvapaus ja joustavuus, yhteisöllisyys eri tasoilla, työn ja vapaa-ajan nivoutuminen asumiseen, ja pienessä asunnossa asumisen mahdollisuudet. Konseptien tavoitteena on esittää vaihtoehtoja, jotka mahdollistavat elämäntavan toteuttamisen asumisessa.

Avainsanat: monimuotoisuus, elämäntapa, yhteisöllisyys, joustavuus, pieni asuminen

ABSTRACT

TAMPERE UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

Master's degree programme in Architecture

Pirhonen, Outi

WAY OF LIFE AND INDIVIDUALITY IN HOUSING

10 concepts in Intiankatu

Master of Science Thesis, 137 pages

March 2016

Examiner: Markku Hedman

This Master's thesis examines the central themes in today's housing and the factors influencing the development and directions of housing design. In the literary part of the thesis are considered the subjects behind the change in housing, the essential challenges in housing, and the possibilities and options a dweller has in choosing housing for themselves. From these themes the basis for the ten different housing concepts is formed and presented in the design part of the thesis. The concepts are placed on an existing site and as an addition to the existing built environment.

The growth and densification of the Capital Region shape the goals and demands for housing production. International development and the demands of being able to compete determine how and to whom housing is designed. Complementary building in the urban fabric is always adjusting to the existing, and the new addition should create a positive addition to the environment.

The needs and demands for housing have become more diverse as the population has become different as well. It is no longer practical to design an apartment to fit the needs of an average life but instead to design to enable the inhabitant's way of life and prepare for change. Dwelling has also become a means to build one's identity. Inhabitant's need to be active in determining the framework of one's living is encouraging to create ways to produce more individual homes that leave room for customization. The focus in housing and living that is shifting towards development of social life is linked to the growing significance of communality and communal housing.

In the design part of the thesis the concepts deal with housing from the perspective of diversity. The concepts emphasize the freedom to choose, flexibility, the various levels of communality, combining work and leisure, and the possibilities of living small. The objective of the concepts is to propose alternatives that allow people to exercise their way of life.

Keywords: diversity, way of life, communality, flexibility, living small

Isälle

SISÄLTÖ

Tiivistelmä

Abstract

Aluksi 8

Diplomityön tavoitteista 9

Asumisesta 11

1 TAUSTALLA 13

1.1	MUUTOS JA ASUMISEN JATKUMO	14
1.1.1	Yhteiskunnan kehitys ja asumisen tulevaisuus	14
1.1.2	Varallisuuden kasvu: yksilöllistytvä kehitys ja kuluttaminen	15
1.1.3	Sosiaalisen elämän muutos	
	– uusi tila yhteisön ja yksilöllisyyden välissä	17
1.1.4	Lähtökohtia suunnittelulle	19

2 ASUMISEN HAASTEET 20

2.1	TULEVAISUUTEEN VOI VAIKUTTA A PROAKTIIVISESTI - MEGATRENDIEN JA HEIKKOJEN SIGNAALIEN LUKEMINEN	21
2.1.1	Perspektiivin merkitys	21
2.1.2	Megatrendit – suuret muutosilmiöt	21
2.1.3	Potentiaaliset megatrendit	23
2.1.4	Heikot signaalit – vahvistuvat ilmiöt	23
2.1.5	Työväline muutoksen ennakoinnissa	24
2.1.6	Lähtökohtia suunnittelulle	25
2.2	METROPOLIKEHITYS JA KAUPUNKIEN KILPAILUKYKY	25
2.2.1	Optimismi ja houkutteleva kaupunki	25
2.2.2	Avara urbanismi – positiivinen kaupungin kehittäminen	25
2.2.3	Luova luokka	26
2.2.4	Avainryhmät	27
2.2.5	Lähtökohtia suunnittelulle	27
2.3	TYÖ, PERHE JA VAPAA-AIKA TUOVAT UUSIA VAATIMUKSIA ASUMISEEN	28
2.3.1	Väestörakenteen muutokset	28
	Hidas ja nopea muutos	
	Pidentytvä nuoruus	
	Ikääntyvän uudet elämänvaiheet	
	Perhemallin muutos osana elämäntavan muutosta	
	Kasvava monikulttuurisuus	

2.3.2	Työ muutos ja merkitys	30
	Työnteon muutos	
	Työn ja vapaa-ajan suhde	
	Liikkuvuus	
	Monikotisuus	
2.3.3	Yksilöllisen elämäntavan ulottuvuus	32
	Elämäntavan ja identiteetin merkitys	
	Jännitteinen elämäntapa	
	Asumisen preferenssit ja valinnat	
	Yksilöllisten toiveiden kirjo kasvaa	
	Vuorovaikutus	
	Asumisen toiveet	
	Asumisen valinnat	
2.3.4	Lähtökohtia suunnittelulle	35
2.4	MONIMUOTOISUUS – TILAA JA VAPAUKSIA	36
2.4.1	Liike tässä ajassa	36
2.4.2	Mittakaavat	36
2.4.3	Pitkän aikavälin tavoite	37
2.4.4	Lähtökohtia suunnittelulle	38

3 ASUMISEN VALINNAT JA SUUNNAT 39

3.1	ASUMISKONSEPTIEN KIRJO – MAHDOLLISUUS VAIKUTTAA	40
3.1.1	Vaikutusmahdollisuuksien lisääminen eli asukaslähtöisyys	40
3.1.2	Räätälöinti ja tuotteistaminen – asuntotarjonta erikoistuu	40
3.1.3	Konseptit asunnon ja kaupunkirakenteen välissä	41
3.1.4	Lähtökohtia suunnittelulle	42
3.2	RYHMÄRAKENNUTTAMINEN ON YKSILÖLLISISTÄ TARPEISTA LÄHTEVÄÄ	43
3.2.1	Perinne ja aktiivisuus	43
3.2.2	Käsitteistä	43
3.2.3	Tavoitteet ja toimintaedellytyksien parantaminen	43
3.2.4	Lähtökohtia suunnittelulle	44

ALUKSI

Pääkaupunkiseutu kasvaa, ja keskeinen kysymys on, miten siihen vastataan. Yhdyskuntarakenne tiivistyy kun kaupunki kasvaa sisäänpäin. Asuntotuotannon tulee vastata yhä monimuotoistuviin asumisen vaatimuksiin ja kaupungin kilpailukyvyyn ylläpitämisen haasteisiin. Urbaani kaupunki on haluttu asuinympäristö, ja sen tarjontaa tulee edelleen kehittää tältä pohjalta.

Kaupunkien ja asumisen tulevaisuus kulkee yhä enemmän käsi kädessä kansainvälisten kehityssuuntien, kuten globalisoitumisen ja metropolisoitumisen, kanssa. Ekologisemman yhteiskunnan ja kestävä kehityksen vaatimukset vaikuttavat myös asumisen arkeen. Asumistarjonnan kasvattaminen ja monipuolistaminen kehittyvässä kaupungissa, jossa kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa, on keskeinen haaste. Kohtuuhintaisista asunnoista on pulaa. Kun työpaikat kasaantuvat pääkaupunkiseudulle, ongelma säteilee yksilön tasolta myös elinkeinoelämän tarpeisiin. Kallis asuminen hajauttaa yhdyskuntarakennetta ja syö merkittävän osan asukkaiden tuloista heikentäen näin elinolosuhteita. Täydennysrakentaminen tukee pyrkimystä pienentää asumisen ekologista jalanjälkeä.

Suomi on muuttumassa kulttuurisesti ja taloudellisesti homogeenisesta maasta monimuotoisemmaksi, ja tämä muutos vaikuttaa myös asumiseen. Puhutaan asumisen erilaistumisesta. Asumisen suunnittelu perinteisen lapsiperheen ja elämänvaihemallin mukaan ei ole enää perusteltua. Väestön erilaistuessa asumisen tarpeet ja toiveet

moninaistuvat, ja asuntotuotannossa siihen vastaaminen on keskeistä. Pienten asutokuntien ja yksinasuvien määrä kasvaa edelleen, ja suuri osa heistä on ikääntyneitä, mutta entistä aktiivisempia vanhuksia. Perheiden monimuotoistuminen ja väestörakenteen muutokset tuovat uusia vaatimuksia asuntojen suunnittelulle ja rakentamiselle. Asumisen yhteisöt muodostuvat myös muun kuin perheen ympärille.

Kun asumisen laadulliset standardit ovat jo korkealla, verrattuna muutaman vuosikymmenen takaiseen asumismukavuuteen, ei niiden nostaminen tunnu merkittävältä kehitykseltä. Kun ihmisten varallisuus on kasvanut, on asuminenkin muuttunut kuluttamiseksi. Siitä on tullut identiteetin luomisen väline, jonka avulla ilmaistaan sosiaalista statusta ja valittua elämäntapaa. Asumisen merkitys kuluttajien itseilmaisuna kasvaa.

Kaupunkien kilpailukyvyistä puhuttaessa painotetaan luovuuden ja kulttuuristen tekijöiden vaikutusta. Asumisen ja työelämän ympäristöjen tulee sopia entistä paremmin yhteen elämäntapojen ja -tyylien kanssa. Elämystaloudessa elävät hakevat vaihtoehtoja asumiseen ja asumismuotoihin, erityisesti työelämän ja vapaa-ajan yhdistämiseen. Kilpailukyvyyn kannalta oleellisina tekijöinä pidetään ns. avainryhmiä, joiden tyytyväisyyteen tulisi kohdistaa erityistä huomiota. Lapsiperheet tasapainottavat kaupunkien väestörakennetta, ja sujuva asuminen on vakaa pohja arkielämälle. Palvelutuotannossa

työskentelevien työntekijöiden määrä kasvaa, ja heidän asuminen kaupungeissa on mahdollistettava. Kulttuurisia aloja edustavat monipuolistavat asutokysyntää, lisäävät kaupunkien monimuotoisuutta ja toimivat jonkinlaisina edelläkävijöinä ja urbaanin elämäntavan edistäjinä.

Asuntorakentamiseen etsitään asukaslähtöisempiä tapoja kuin anonyymeille asukkaille tuottaminen. Tarve on myös kasvattaa nykyistä laadukkaampien ja edullisempien asuntojen määrää. Ryhmärakentaminen ja siihen kohdistuva kasvava kiinnostus liittyy myös ilmiönä ajankohtaiseen ajatukseen asumisen yksilöllisyydestä ja kustomoinnin mahdollisuudesta. Omatoimisuudella on tässä maassa pitkä perinne, mutta sitä on ollut vaikea toteuttaa urbaanissa ympäristössä. Ryhmärakentaminen tuo asutokantaan vaihtelevuutta, ja voi vastata yhdyskuntarakenteen tiivistämiseen ja edullisen asumisen tarpeisiin.

Kun asumisen kehittämiseen ja asumisen ratkaisujen hakemiseen vaikuttavien tekijöiden kenttä on näin laaja ja monimuotoinen, suunnitteluratkaisujen tehtävä on selkeyttää ja yksinkertaistaa. Suunnittelussa haasteena on poimia suunnittelun lähtökohdaksi oikeita asioita, tarkentaa katse oikeaan suuntaan, ja näistä aineksista tuottaa yksilönteellisuuden välttäviä ratkaisuja. Tästä syystä asumista tulisi tarkastella monipuolisesti erilaisista lähtökohdista käsin, kehittää uusia ratkaisuja sallivuuden kautta ja erilaisia tulkintoja mahdollistaen.

DIPLOMITYÖN TAVOITTEISTA

Tässä diplomityössä, ja sen kirjallisessa osuudessa, tarkastellaan ajankohtaisia asumisen teemoja ja asuntosuunnittelun kehityssuuntiin vaikuttavia tekijöitä. Näistä teemoista poimitaan lähtökohtia, joiden pohjalta diplomityön suunnitteluosuudessa muodostetaan kymmenen erilaista asumisen konseptia. Konseptit sijoitetaan olemassa olevalle tontille ja lisäyksenä olevaan rakennuskantaan. Suunnittelualue muodostaa erilaisia konseptien suunnitteluun vaikuttavia lähtökohtia, mahdollisuuksia ja rajoitteita. Diplomityössä tarkastellaan asumisen uusia sisältöjä ja tarpeita olevan tontin rajaamassa kehyksessä. Konseptit muodostuvat kirjallisen osuuden tarkastelun lähtökohtien ja suunnittelualueen ominaisuuksien määrittämässä rajapinnassa. Asumisen konseptit muodostavat tulkinnan lähitulevaisuuden asumisen mahdollisuuksista.

Diplomityön suunnitteluosuuden puitteissa tarkastellaan tonttia Intiankadulla, Helsingin Toukolassa. Tontti on kaavassa varattu asuin- ja liikerakentamiselle. Tontilla sijaitsee 1900-luvun alussa rakennettu punatiilinen asuin- ja liikerakennus. Rakennus on alunperin vanha Elannon maitokauppa, jota on laajennettu 50-luvulla. Rakennuksessa toimii nykyisin ravintola, jonka yläkerrassa on kolme pientä asuntoa. Laajennuksen liike- ja varastotilat muutettiin vuoden 2014 alussa neljäksi pieneksi asunnoksi vuokramarkkinoille. Tontilla on käyttämätöntä rakennusoikeutta noin 250 kem2, joka halutaan ottaa nyt käyttöön. Tontin käyttöä tehostamalla halutaan vastata kasvavaan kysyntään pienistä asunnoista.

Tontin koko ja käytettävän rakennusoikeuden määrä ohjaavat tarkastelua ja suunnitteluratkaisuja lähtökohtaisesti pienimuotoisen rakentamisen, ja sen mahdollisuuksien tutkimisen, suuntaan. Tontin käyttö asumisen ja liikerakentamisen kehyksessä ohjaa tarkastelemaan asumista erityisesti työnteon näkökulmasta.

Tiivistyvässä kaupungissa suunnittelu on paikkaan sovittamista. Olevien lähtökohtien pohjalta muodostuvan suunnitelman tulisi olla positiivinen lisäys tontille ja sen lähiympäristöön. Konsepteissa pyritään suunnittelun kautta tuottamaan sovelluksia, jotka esittävät vaihtoehtoja ja tuovat monimuotoisuutta asumiseen. Vaikka konseptit ovat juuri tälle suunnittelualueelle sovitettuja, on konsepteissa sisältöjä, joita voidaan soveltaa myös laajemmin muille pienimuotoisen asumisen alueille vastaamaan täydennysrakentamisen tarpeisiin.

*"The idea of **living** is easy to define. You use a hotel room, you live in the room in your own home. It is therefore obvious that to **live** implies extending your own personality into space, and marking it out and shaping through your own choices."*

(La Pietra 2013)

The Everywherer

"Home is about presence, not property. Thoughts of home follow the contours of landscape and memory, but the shape of home shifts as I grow less attached to stuff and can live closer to the heart of things. Home is a clearing in a patch of woodland, the curve of a hill, the pulse of life on a dance floor, a shared blanket, birch trees, backyard fires, a strip of beach, dusk, a place to plant things. Home is a lit lantern, slow mornings, spooning, the smell of coffee and wind-dried washing, the dusk and heat of Africa, silence, bare feet, everyday rituals, a notebook, a dark field, a small hand in mine. Home is our wooden table with its burn and pen marks, cup rings and scratches, and our huge bed of mattresses pushed together on the floor. Home is wherever we discover we belong: to a place, to another or to a passing moment. Home is honesty, acceptance and relatedness: complicity, community and connection wherever we are."

Louisa Thomsen Brits (Kinfolk 2014)

The Mobile Homer

"For me, home is ever-changing, not one static place. It doesn't have to be brick and mortar: Sometimes home just is. Sometimes home is sitting at the counter of my parent's kitchen and listening to my mother sing Johnny Cash songs while she makes gazpacho; I've never liked gazpacho, but she does, and that makes me happy. So maybe home is the fact that, in that brief moment, she's happy too. Sometimes home is the third booth back in a small cafe on Gregg Street, squeezed somewhere behind the woman who plays the mandolin on the front patio and the man who reads the local paper over a double Americano. So maybe home is that feeling of familiarity. Sometimes home is the second chapter of a really good book, where you're just far enough to be familiar, but haven't been reading long enough to feel stagnant. So maybe home is just that comfortable place between beginnings and ends. No matter which it is, home is the place that never seems to be stationary. It changes, and so do I."

Shelby Gill (Kinfolk 2014)

ASUMISESTA

Asuminen voidaan määritellä monella tavalla, ja sitä voidaan tarkastella monesta näkökulmasta ja monessa mittakaavassa. Asuminen koskettaa kaikkia. Asuminen on hyvin konkreettista, mutta samaan aikaan täynnä merkityksiä ja asioita, joista on hankalaa saada otetta ja muodostaa tarkkoja määritelmiä.

Asuminen on osa hyvinvointia, ja siksi yhteiskunta- ja sosiaalipoliittinen kysymys. Asumisen tuottama hyvinvointi säteilee koko yhteiskuntaan ja sen toimivuuteen, ja siksi sen edistäminen on oleellista ongelmien lievittämiseksi. Asuminen on prosessi, jossa asuminen voidaan nähdä taloudellisten asioiden käsittelynä, eli kotitaloutena.

Asuminen voidaan nähdä myös kuluttamisena ja tuottamisena. Asunto voi olla tuote, johon liitetään samoja mielikuvia kuin kuluttamiseen yleensä. Asumiseen liittyy toimintoja, joita voidaan tuottaa itse tai hankkia ulkopuolisilta palveluina. Asunnon ostaminen on ihmisen elämän suurimpia hankintoja, ja sellaisena keskeinen arjen vakauden kannalta.

”Asuminen on merkityksien dynaaminen näyttäjä.” (Heinonen & Ratvio 2007) Asumiseen liittyy monenlaisia merkityksiä ja sisältöjä, ja asunto etenkin kotina on mielentila ja oman identiteetin ilmentymä.

Ja ehkä keskeisimpänä, asuminen on ihmisen perustoiminto. Asumisen sisällä, tai siihen liittyen, suoritetaan monia muita

toimintoja, jotka määrittelevät kehyksen jokapäiväiselle olemiselle ja arjelle. Asumisen tulevaisuutta tarkastelevassa tutkimusraportissa asuminen on myös systeemi, jossa asumisen eri osatekijät ja –toiminnot kytkeytyvät toisiinsa kokonaisvaltaisena järjestelmänä ja erilaisin vaikutuksin. (Heinonen & Ratvio 2007) Asuminen vaikuttaa elämiseen ja eläminen asumiseen. Asuminen arjen kehyksenä voi mahdollistaa uusia ja miellyttäviä tapoja elää, tai asunto voi mukautuvuudessaan tarjota vapautta ja turvaa elämäntilanteiden tai –tapojen muuttuessa.

Ennen kaikkea asumista käsitellään henkilökohtaisen kautta.

"We shape our dwellings, and afterwards our dwellings shape us"

Winston Churchill

1 TAUSTALLA

1.1 MUUTOS JA ASUMISEN JATKUMO

1.1.1

YHTEISKUNNAN KEHITYS JA ASUMISEN TULEVAISUUS

Yhteiskunta muuttuu, koska haluamme sen muuttuvan. Siksi myös asuminen on jatkuvassa muutostilassa. Asumisen ja asuntorakentamisen menneisyys, nykytilanne ja kehitys ovat kaikki osia jatkumossa. Asiat ja ilmiöt asumisen ja asuntosuunnittelun taustalla ovat myös entistä monimuotoisempia ja runsaampia. Asumiseen kohdistuu uusia vaatimuksia, jotka edellyttävät myös ratkaisujen osalta laajemman skaalan muodostamista.

Asumisen muutosta ja tulevaisuutta tarkastelevassa selvityksessä muotoillaan: ”Vaikka tulevaisuus ei määräydy vain menneestä, mennyt vaikuttaa niin asuntokantaamme, hallintamuotoihin kuin asukkaiden asumistoiveisiin ja -päätöksiin.” (Junto 2008) Asuminen pohjautuu kulttuurin syviin arvoihin ja muuttuu siksi hitaasti. Asuminen sisältää kerrostuneisuutta ja jatkuvuutta, ja muutokset ovat kertymää pitkältä aikaväliltä. Taaksepäin katsoessa voidaan tapahtumille löytää merkityksiä ja asettaa ne osaksi jatkumoa. Tulevaisuutta taas voidaan ennakoita tiedostamalla muutosten hitaus ja merkit, joiden mukaan tulevalle voidaan hahmottaa mahdollisia kehityspolkuja. Mukaan tulee myös valintoja ja arvoja.

Suomessa asuminen on ollut osa hyvinvointipolitiikkaa, jossa on asutettu massoja, kohennettu asumisen varustetasoa

ja nostettu asumisen tasoa suunnittelua normittamalla. (Ilmonen&Hirvonen2008)Pyrkimysparantaaelämänlaatua asumista kehittämällä on ollut koko 1900-luvun keskeinen perusta asuntorakentamisessa. Se, mikä koetaan hyväksi elämänlaaduksi, ja se, miten sitä tavoitellaan, kuvastaa omaa aikaansa. 1900-luvun alkupuolella asunnon ja koko asuin ympäristön uudistamista pidettiin välineinä uuden nykyaikaisen ihmisen ja yhteiskunnan synnyttämiseen. Uusien asuntojen rakentaminen merkitsi sekä asunnon että kaupungin muutosta. Asuntoa rakennettiin kahdessa merkityksessä: sekä konkreettisena asuntorakentamisena että asumiseen liitettyinä merkityksinä. Asunnon muodonmuutoksia tarkastellen Kirsti Saarikankaan mukaan asunnon muutos merkitsi suurta arkielämän muutosta, joka asunnon tilan uudenlaisen järjestelyn ja siihen vähitellen kytkeytyvien uusien tilallisten käytäntöjen kautta koski niin tilaa, aikaa kuin ruumistakin. (Saarikangas 1997, 2002) Asunto ja koti ovat olleet keskeisellä sijalla pyrittäessä kohti parempaa elämää. Muuttamalla ihmisen lähintä elinympäristöä on pyritty luomaan edellytykset parhaalle mahdolliselle elämälle takaamalla mahdollisimman suuri määrä hyvinvointia jokaiselle. (Saarikangas 1997)

Asuminen on sittemmin ollut oleellinen osa yhteiskunnallista kehitystä. Asuntorakentamista kehittämällä on vastattu muuttuvan yhteiskunnan tarpeisiin, esimerkiksi 1960- ja 70-luvulla maaltamuuttoon lähiöiden rakentamisella. Muutokset yhteiskunnassa vaikuttavat asuntotuotantoon ja suunnitteluun, ja samalla asukkaiden ajassa muuttuvat

elämäntavat ja asumistarpeet tuovat uusia vaatimuksia asuntokannan kehittämiseen. On tarve muuttaa asumista, ja on asioita, jotka mahdollistavat tai aiheuttavat tämän muutoksen. Asuntoarkkitehtuurin muutosten kautta hahmottuu sekä arkkitehtuurin ja rakentamisen muutos että yhteiskunnan laajempi sosiaalinen murros mikrotason yksityiselämän järjestymisestä makrotasolla yhteiskunnan rakenteellisiin muutoksiin. (Saarikangas 2002) Asunnossa risteävät yksityinen ja julkinen.

Asuntokysynnän voi jakaa kolmeen osaan, jotka eivät välttämättä seuraa toisiaan ajallisesti, vaan voivat esiintyä samanaikaisesti tai yksilön elinkaaren ja henkilöhistorian eri vaiheissa. (Junto 2008) Ensimmäinen osa pohjautuu perustarpeista lähtevään kysyntään eli siihen, että asunto yleensä on. Toisessa osassa kysyntä nousee hyvinvoinnista, eli kyse on tilan ja varusteiden lisäämisen tarpeesta. Kolmannessa osassa kysyntä pohjautuu sosiaaliseen kilpailuun, eli kyse on näyttävästä ja edustavasta asumisesta. Kun nyt puhutaan asumisen muutoksesta, ei enää ole kysymys asumisen ahtauden torjumisesta eikä asunnon varustetason lisäämisestä juoksevilla vedellä, jotka saattoivat aikaisemmin merkitä asukkaalle huomattavaa elintason nousua ja isoa harppausta asumismukavuudessa. Asumisen laadulliset standardit ovat jo niin korkealla, ettei niiden nostaminen enää herätä tunnetta merkittävästä kehityksestä. Kun perustarpeiden tyydyttämisen vaihe on ohitettu, tulee tilaa asumisen eriytymiselle. (Ilmonen 2005)

Asumisen laadullinen kehittäminen on noussut määrällisten tavoitteiden edelle. Mervi Ilmonen kirjoittaa asumisesta ja kuvaa tämänhetkistä vaihetta, jossa asumisessa on siirrytty tarpeentyydytyksestä kulutukseen. (Ilmonen 2005) Asumisesta on tullut itsensä toteuttamisen ja identiteetin luomisen väline, jonka avulla liitytään erilaisiin elämäntaparyhmiin ja ilmaistaan sosiaalista statusta. Aukkaan mielenkiinto suuntautuu perustoimintojen ulkopuolisiin asioihin, eli tärkeältä alkaakin tuntua esimerkiksi se, miltä keittiö näyttää – näin siitä tulee maun eikä normien asia. Asumisen merkitys asukkaan itseilmaisuna kasvaa. Asumisen valinnoissa vaikuttaa mahdollisuudet toteuttaa omaa osaamista ja persoonallisuutta. Asumisesta halutaan tehdä itsensä näköistä, ja entistä enemmän siinä korostuu elämänlaatu. Asumisen on vastattava haluttua elämäntapaa. Tänä päivänä yksi asumisen laadun keskeinen nostaja onkin asukkaan mahdollisuuksissa ilmaista yksilöllisyyttään asumisessa.

Ilmonen liittyy asumisen uudet vaatimuksen kahteen merkittävään muutokseen, työn ja kaupungin muutokseen. Molempia katalysoivat uusi tietoteknologia ja talouden muuttuminen globaaliksi. Kiinnostus kaupunkiasumiseen ja sen kehittämiseen on seurausta paitsi elintason noususta myös kaupunkipolitiikan lisääntyneistä kilpailukyvyyn vaatimuksista. (Ilmonen & Hirvonen 2008) Kaupunkiväestö on aikaisempaa heterogeenisempää ja yksilöllisempää, joten asumisenkin on siihen vastattava. Myös vapaa-ajan merkitys on näistä syistä lisääntynyt. (Heinonen & Ratvio

2007) Kotiympäristön merkitys ja vaatimukset korostuvat, koska asuminen on tulevaisuudessa entistä korkeammalla tarvehierarkiassa.

Ihmisten elämää on pitkään määrittänyt rooli työelämässä. Työn kautta ihminen on hakenut ja saanut merkitystä elämälleen ja sen kautta pitkälti myös toimeentulo ja hyvinvointi ovat määrittyneet. Työelämän roolia elämän mielekkyyden määrittäjänä ovat kuitenkin nyt purkamassa yhteiskunnan epävarmuus ja toimintaympäristön kompleksisuus, uhkat ja paineet, globalisaatio, ja liikkuvuuden ja verkottumisen lisääntyminen. Painopiste siirtyy yhä enemmän arjen sujuvuuden tavoitteluun, työn, perhe-elämän ja vapaa-ajan yhdistämiseen, sekä ajankäytön ja asumisen yhteen sovittamiseen. Elämän sisällöt nousevat siis yksilöllisen asumisen ohi.

Yhteiskunnan kokonaiskehitys vaikuttaa käsitykseen asumisen tulevaisuudesta. Hyvinvointivaltio asettaa asuntopoliittisia päämääriä tulevaisuuden asumisen tarpeiden täyttämiseksi, joissa se tavoittelee yhtäläisiä hyvän asumisen mahdollisuuksia kaikille sen asukkaille. Tarpeet pyritään täyttämään luomalla monipuolisia asumisen mahdollisuuksia ja tukemalla päämäärien saavuttamista taloudellisesti. Pyritään ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestäväan kehitykseen. (Heinonen & Ratvio 2007) Keskiössä on tavallisen ihmisen hyvinvointi. Kaikille yhteisiä teemoja, joiden pohjalta asumista kehitetään vastaamaan asukkaiden tarpeita, voidaan

katsoa olevan esimerkiksi turvallisuuden, terveellisuuden, ekologisuuden ja riittävän väljyyden. Asumisen uusia laatutekijöitä ovat esimerkiksi muunneltavuus, valinnanvara, yksilöllisyys ja yhteisöllisyys.

Tulevaisuutta ennakoitaan ja mahdollisia kehityspolkuja tarkastellaan, jotta voidaan määritellä toivotunlainen tulevaisuuskuva, ja päättää mitä on tehtävä, jotta se saavutetaan.”Tulevaisuus ei vain tapahdu: ihmiset luovat sitä toiminnallaan – tai toimimattomuudellaan – nykyhetkestä käsin.” (Heinonen & Ratvio 2007)

1.1.2

VARALLISUUDEN KASVU: YKSILÖLLISTYVÄ KEHITYS JA KULUTTAMINEN

Selkeä ja nouseva kehitys asumisessa perustuu yhteiskunnan lisääntyneeseen vaurastumiseen, jonka myötä myös yksilön asumiseen käytettävät tulot ovat kasvaneet ja asumisvarallisuus on lisääntynyt. Modernismin aikana rakennettiin asumisuraa, jossa kerättiin asuntoneliömetrejä ja siirryttiin pienestä asunnosta isompaan, hitaasti säästämällä ja yksi huone kerrallaan. Varsinkin 2000-luvulla yhä useammalla on ollut mahdollisuus toteuttaa asumistoiveitaan edullisen lainan avulla. Varallisuus on konkreettisin asumisen valintoihin vaikuttava asia. Se lisää mahdollisuuksia tehdä valintoja.

Yhteiskunnan ja asumisen kehitys on yhteydessä talouden

kasvuun, ja suhdannevaihtelut vaikuttavat asumistason nousuun hidastavasti. Asumisen muutoksen tarkastelussa todetaan, että globalisaation oloissa talouskehityksen epävarmuus kasvaa. (Junto 2008) Globalisaatio vaikuttaa talouden ohella hyvinvointivaltion ja sosiaaliturvan kehitykseen, ja sitä myötä myös asuntopolitiikkaan. Lyhytaikaisemmatkin suhdannevaihtelut tuovat asumiseen epävarmuutta. Tavallinen kuluttaja joutuu asumisen valintoja tehdessään ennakoimaan oman taloutensa lisäksi kansainvälistä talouskehitystä, ja niiden riskejä. Tarkasteltaessa suhdanteiden ja trendien vaikutusta asumiseen, todetaan talouskehityksen epävarmuuden myös estävän näkemästä pidempiä kehityssuuntia. (Junto 2010)

Asuminen on kulutuksen kohteista rahallisesti merkittävin, eivätkä muutokset ja epävarmuus tee hyvää asumistason kehitykselle. Asunto on useimpien ihmisten suurin yksittäinen sijoitus, ja asumiskustannukset muodostavat merkittävän menoerän kotitaloudessa. Asumisen kalleus hyödykkeenä rajoittaa valintoja ja nopeita tasonmuutoksia. Vaikka yksilölliset erot ovat kasvamassa ja yksilöllisiä valintoja korostetaan, taloudellisilla resursseilla on vahvasti säätelevä vaikutus asukkaiden asumisvalintoihin, elämäntilanteen ja elämäntapojen lisäksi. (Junto 2008, 2010)

Kun tulot kasvavat, tulee asumiskulutukselle lisää tilaa. Mitä korkeampi elintaso, sitä suurempi on asumismenojen osuus kulutuksesta. Kohtuullisen asumistason käsitys muuttuu yleisesti suhteessa keskimääräiseen asumistasoon. Voidaan

sanoa, että asumiskulutukselle ei ole tyydyttymistasoa. Kuten asumisen tulevaisuutta ennakoivassa tutkimusraportissa todetaan: ”Tyytyväisyys siintää aina horisontissa.” (Heinonen & Ratvio 2007) Kun edellytykset asumisen valintojen suhteen kasvavat, tavoitteet asumisen suhteen ottavat askeleen eteenpäin, ja taas voidaan pyrkiä tavoittamaan jotain lisää. Ongelmakohta syntyy, kun tavoitteet ja edellytykset eivät kohtaa. Nuori opiskelija on esimerkiksi usein ensimmäistä kertaa päättämässä itsenäisesti asumisen valinnoistaan valitessaan asumismuotoa itselleen, ja määrittää samalla lähtötason asumisuralleen. Valinnoillaan hän perustaa pohjan tulevalle kehitykselle. Jos omia tarpeitaan ei koskaan kyseenalaista, tai vaihtoehtoisia polkuja ei ole tarjolla, keskittyy kulutus jatkuvaan kasvuun.

Vaurastumiseen ja elintason nousuun pohjautuu myös yleinen vaatimustason nousu. Erilaistuvan asumisen rakennetarkastelussa todetaan, kun tulot nousevat ja asunnon rahoitusmahdollisuudet kehittyvät, haluavat kuluttajat enemmän vaihtoehtoja ja valinnanvaraa asumiseen. (Junto 2008) Suomessa asuntojen tarjonnassa pääpaino on ollut teollisesti rakennetuissa kerrostaloissa, vakiopohjaisissa kaksioissa ja kolmioissa. Kaavamaisista ja peruspohjaisista perheasunnoista halutaankin siirtyä yksilöllisempiin ja korkeatasoisempiin asuntoihin. Vaatimustason noustessa kasvaa tarve monipuolistaa asuntovalikoimaa. Asumisen tulevaisuudesta todetaan: ”Asumisolojen laadun parantuminen asumisen monimuotoistumisen myötä korvaa yhä suuremman osan normipohjaisesta ja vakioratkaisuihin

pohjautuvasta asumisen laadun kasvusta.” (Lahti & Heinonen 2010) Asuntotarjonnan monipuolistamista pidetäänkin yhtenä tulevaisuuden suurista haasteista Suomessa. (Junto 2008) Valinnanvaraa, kohtuullista hintaa ja hyvää laatua toivotaan niin omistus- kuin vuokra-asumiseenkin eri hintaluokissa. Monimuotoisuuden tarve asuntokannassa ei ole uusi ajatus, mutta jos se aikaisemmin on perustunut lisääntyneen varallisuuden aiheuttamaan kysynnän kasvuun, voi siihen nykyisin liittää voimakkaammin myös kasvaneen yksilöllisyyden tarpeen.

Monimuotoistuvan asumisen tutkimusraportissa todetaan suomalaisen asumisen kaksi suurta trendiä viime vuosina: yhdyskuntarakenteen hajautuminen ja asukaskohtaisen asumispinta-alan kasvu. (Neuvonen 2007) Edullisempia asuinneliöitä ja omaa tilaa on haettu kaupunkien ympäryskunnista, ja asutus on levittäytynyt pelloille ja metsiin, kauemmas palveluista ja työpaikoista. Mikäli talouskehitys jatkuu kasvavana, asuntojen määrän ja moninaisuuden odotetaan kasvavan. (Lahti & Heinonen 2010) Hankitaan kakkos-, kolmos- ja vapaa-ajan asuntoja. Asumisväljyys lisääntyy, keskikoko, huoneluku ja varustelutaso kasvavat, ja asuntoihin lisätään työ- ja harrastehuoneita ja muita sivutiloja. Elintason nousulla perustellaan myös tarvetta kasvattaa asuntojen kokoa edelleen. (Ilonen et al. 2006) Suurempi asunto nähdään ratkaisuna kasvavan yksilöllistymisen ja elämäntapapohjaisen asumisen tuottamiin vaatimuksiin. Asumisen ongelmia ratkotaan usein tilaa lisäämällä, ja lisätilalla onkin selkeitä

etuja. Kuitenkin korkeiden asumiskustannusten Helsingissä, jossa suurempi asunto tarkoittaa myös suurempia kuluja, suurempaan asuntoon siirtyminen lisätilan tarpeiden ilmaantuessa ei ole aina mahdollista.

Kasvavan asuntojen määrän katsotaan lisäävän asuntojen variaatiota ja leventävän asumisratkaisujen kokonaiskirjoa. Elin- ja asumistason nousu merkitsevät myös asuntojen rakentamiseen ja ylläpitoon tarvittavien materiaalien ja energiankulutuksen kasvua sekä päästöjen ja jätteiden määrien lisääntymistä. Suomalaisille kyselytutkimusten mukaan tärkeä asuinpinta-alan kasvattaminen ja myös maaseutumaisessa ympäristössä sijaitseva väljä pientaloasuminen kasvattavat ympäristörasitusta. (Junto 2008) Kaupunkiasumisen selvityksessä todetaan, ettei jatkuvasti yhä suurempaan asumisväljyyteen pyrkiminen ole ekologisesti perusteltua. (Kahri 2011) Keskenään ristiriitaisten tavoitteiden yhteensovittaminen edellyttää monipuolista ja joustavaa valikoimaa ratkaisuja, jotta kehitykseen voidaan vastata niin ympäristön kuin asukkaankin näkökulmasta. Nähdään myös selvänä, että vuoteen 2030 mennessä asumisessa lähdetään hakemaan jälleen tiiviimpiä ratkaisuja. (Neuvonen 2007) Kyse on myös asenteesta. Ekoasuminen ei merkitse niukkuutta, vaikka energiaa ja raaka-aineita säästetään. (Lahti & Heinonen 2010) Pääinvastoin se merkitsee ylläilyä – laatua elämään ja tilaisuutta asukkaankin omien vaikutusmahdollisuuksien laajentamiseen.

Elämäntavat näkyvät myös kulutuksessa, jossa kehityksen suunnalle nähdään myös mahdollisuuksia eriytyä. Kulutus voi tulevaisuudessa olla aineellista määrään tai laatuun panostavaa, tai toisaalta aikaisempaa aineettomampaa kuten palveluihin keskittynyttä. ”Vauraan, ylenmääräisen tavararunsauteen perustuvan ja asunnossa tilaa vievän kulutusmallin ohella tulevaisuudessa voi yleistä olla niin ekologinen kulutus kuin vähemmän tilaa vievän kalliin erikoiselektroniikan, arvoesineiden tai taideteosten hankinta.” (Junto 2008 s.8) Kulutuksen valinnoilla ja elämäntavalla on yhteys asumisen, ja asumisen tilan, tarpeisiin. Aineettomiin hyödykkeisiin painottuva elämäntapa voi tulevaisuudessa suosia myös pientä asumista.

1.1.3

SOSIAALISEN ELÄMÄN MUUTOS – UUSI TILA YHTEISÖN JA YKSILÖLLISYYDEN VÄLISSÄ

Talouden ohella tärkeäksi asumisen muutoksen käynnistäjäksi tunnistetaan sosiokulttuurinen kehitys. (Junto 2008) Taloutta pidetään usein ratkaisevana tekijänä, mutta asumisen kehitykseen tulevaisuudessa ennakoidaan vaikuttavan enemmän muutokset yhteisöllisyydessä ja sosiaalisen elämän eri muodoissa. Sosiaalisesta kehityksestä löydetään kaksi toisistaan erilleen jakautuvaa suuntaa. Puhutaan yksilöllisyydestä ja yksityistymisestä, privatismita, ja sen vastapainona yhteisöjen merkityksestä, yhteisöjen emergenssistä. Näistä kummankin katsotaan voivan kasvattaa merkitystään tulevaisuudessa: perhekeskeisyys,

yksilöllisyys, eristäytyminen ja yhteisöllisyys saavat erilaisia painoja. Voidaan tarkkailla, miten nämä erilliset suunnat vaikuttavat toisiinsa. Saavatko ne vaikutteita toisistaan, vai eriytyvätkö edelleen? Liikutaanko yksityisyyden ja yhteisöllisyyden välimaastossa ääripäiden sijaan? Ilmiöt eivät ole toisiaan poissulkevia: yksilöllisyyttä voi toteuttaa myös yhteisön puitteissa.

Asumista määrittävät pitkälti sosiaalisen elämän perusasiat ja niiden järjestely. Keskeisiä asumisen muutoksen käynnistäjiä ovat aina olleet asumisen tehtävät ja asukkaat; se, kenen kanssa halutaan asua yhdessä, mitä asunnossa tehdään, ja miten asumiseen liittyvät toiminnot kuten työ ja vapaa-aika sijoittuvat tilallisesti. Muutokset näissä asioissa vaikuttavat asumistarpeisiin ja asumisen fyysisiin ratkaisuihin. (Junto 2008, 2010) Kyse on siitä, miten ihminen arkensa rakentaa, ja mitä valintoja siihen liittyy. Tulevaisuudessa entistä suurempi huomio kohdistuu myös siihen, missä määrin paikkaan kiinnitytään. Tämä liittyy arjen rakenteeseen ja elinpiiriin laajuuteen, ja laajemmalla tasolla aluerakenteen hajautumiseen, muuttojen ja päivittäisen liikkuvuuden kasvuun.

Kun arki on erilaisten asioiden ja vaatimusten yhteensovittamista, sosiaaliseen elämään vaikuttaa aikapula. Käytettävissä olevalle ajalle on entistä enemmän vaateita ja ottajia, ja päivistä tulee helposti pirstaleisia. Vaikka suku ja ystävät koetaan yleensä tärkeiksi, sosiaaliset suhteet yleisesti ovat muuttuneet valinnanvaraisemmiksi. (Junto 2010)

Sosiaalisen elämän määrittely ja ylläpito onkin entistä haastavampaa. Muuttuessaan sosiaaliset suhteet, kuten kaupunkisosaalisuus, voivat myös tiivistyä. Eli kyse ei ole ainoastaan hajaannuttavasta vaikutuksesta.

Asumisen muutoksen ja tulevaisuuden tutkimuksessa Anneli Juntton mukaan yksilöllistyminen on tarkoittanut sitä, että elämäntilanteiden kirjo on kasvanut. Yksityistymiseen katsotaan kuuluvan suuntautuminen perheeseen, yksilölliset kulutusintressit ja vapaa-aika sekä statuskulutukseen sopiva uraorientaatio. (Juntto 2008, 2010) Kotikeskeisyys, joka on totuttu liittämään ydinperheiden elämäntapaan, koskettaa nykyisin myös monia muita ryhmiä, perinteisten parisuhde- ja sukupuoliroolien ulkopuolella. Mutta siinä missä kotikeskeisyys ennen kumpusi tiedostamattomista tavoista ja tottumuksista, jotka oli opittu pitkän ajan kuluessa, niin nykyisin kotikeskeisyys on itse valittua ja elämäntilanteiden mukaan nopeasti vaihdettavissa.

Yksityistymisen ja yksilöllisyyden rinnalla yhteisöt voivat kasvattaa tulevaisuudessa merkitystään. Puhutaan yhteisöjen esiin astumisesta, yhteisöllisyydestä ja etenkin sen puutteesta. (Juntto 2008) Koska asumisen ytimessä on aina kuuluminen johonkin, erilaisten yhteisöjen kokoonpanot ja niihin kuuluminen määrittelee pitkälti ihmisen hyvinvointia ja sitoutumista paikkaan. Yhteisöjen merkityksestä puhutaan erityisesti ryhmärakennuttamisen ja yhteisöasumisen kehittämisen yhteydessä. ”Yhteisö voi olla todellinen voimavara jäsenilleen.” (Korpela 2014 s.12) Aleksi Neuvosen mukaan tarve yhteisöllisyydelle on edelleen

olemassa, vaikka perinteiset yhteisöt ovat kymmenien vuosien aikana nopeasti haurastuneet, ja ihmiset ovat alkaneet jäsentää itseään entistä enemmän yksilöinä.

”Ilman yhteisöä on mahdotonta osoittaa omaa yksilöllisyyttään.” (Neuvonen 2007)

Yksilöllinen yhteisöllisyys onkin asumisen vahva nouseva trendi. Yhtä aikaa kun asukas haluaa ilmentää yksilöllisyyttään, elämäntapaansa ja identiteettiään kodissaan, hän arvostaa yhteisöllisyyden elementtiä lähiasuinympäristössään. Yhteisöllisyys voi keskittyä perhe-elämän ympärille (pienien lasten vanhemmat), harrastusten pariin (nikkarointi, puutarhanhoito, musiikki jne) tai vaikka asuinalueen aktiivitoimintaan, mistä on osoituksena kaupunginosayhdistysten ja urbaanien kyläjuhlien suosio, kuten kaupunkiasumisen tulevaisuuden tutkimuksessa todetaan. (Heinonen 2010)

Yhteisöllisyydessäkin on aste-eroja. Vaativammillaan se voi olla asuinalueen kyläraitilla liikkumista tai taloyhtiöiden yhteistilojen käyttöä. Asuinalueilla ihmiset voivat yleensä vapaasti valita yhteisöllisyyden asteen. Heikommatkin sosiaaliset suhteet ja verkostot lisäävät asuinympäristön turvallisuutta ja virikkeellisuutta, ja ne sopivat myös kaupunkimaiseen elämäntyyliin ja asumiseen, johon usein yhdistetään tiettyä sosiaalista etäisyyttä tiiviiden vastapainoksi. (Juntto 2010) Neuvonen ennakoi tekstissään asumista vuonna 2030. Kun toisten ihmisten tavoittamiselle ja kohtaamiselle tulee entistä kriittisempi tarve, heijastuu

se myös tapaan järjestää asumista. Yhteisöjen rakentumista perustavanlaatuisten inhimillisten toimintojen, kuten syömisen, ympärille voidaan mahdollisesti nähdä myös tulevaisuudessa. Yhteisöllinen ruokailu voi tasoittaa tietä muulle entistä yhteisöllisemmälle asumiselle. Neuvonen katsookin, että tulevaisuuden asuminen suuntautuu yhä enemmän yhteisöllisen toiminnan ympärille. Oma asuminen hahmotetaan laajempaan kuin vain omaa asuntoa koskevaksi kysymykseksi ja huomio kiinnittyy entistä enemmän sosiaalisen elämän kehittämiseen, kun ensin nukkumiseen, peseytymiseen ja omaan rauhaan liittyvät tarpeet on tyydytetty. (Neuvonen 2007)

Kaupungin vuorovaikutusta tarkastelevan selvityksen mukaan uusi urbaani yhteisöllisyys perustuu kaupunkiyhteisössä taustaltaan erilaisten ja usein toisilleen tuntemattomien yksilöiden sattumanvaraisiin ja toistuviin kohtaamiin. (Knuuti (toim.) 1999) Kohtaamisilla ei ole periaatteessa rahallista eikä vaihtoarvoa. Kohtaamisissa ihmiset ilmaisevat itseään pukeutumisen, ruumiin kielen, puheen, omien töiden ja performanssin avulla. Tähän tarvitaan aikaa ja tilaa, jossa ihmiset yksilöinä ja yhdessä voivat kokoontua, leikkiä ja olla, ilman että täytyy koko ajan olla hyödyllinen ja tehokas, suorittaa jotain. ”Urbaani elämäntapa edellyttää työn ja vapaa-ajan vuorottelua ja siksi myös joutilaisuutta.” (Knuuti (toim.) 1999 s.19)

1.1.4 LÄHTÖKOHTIA SUUNNITTELULLE

Jotta asuminen säilyttää paikkansa hyvinvoinnin keskiössä, on sen oltava alusta, joka mukautuu elämäntilanteiden muutoksiin. Asumisen kuuluu olla mahdollistava, ei rajoittava, osa ihmisen arjessa. Asuntovalikoimassa tulisi olla tarjolla kohtuuhintaisia ja toimivia asuntoja. Kohtuulliset asumiskustannukset tuovat arkeen vakautta ja jatkuvuutta yllättävien elämänmuutosten, kuten esimerkiksi työttömyyden, kohdalle sattuessa. Kun ihmisen elintaso ei ole niin vahvasti sidottu asuntoon, jää elämään tilaa kaikelle muulle.

Elintason kasvu täytyy asumistasoa nostettaessa osata kohdistaa kestäväällä tavalla. Asunnon koon loputtomiin kasvattaminen ei ole ekologisesti kestävää. Aineettomiin hyödykkeisiin painottuva elämäntapa voi myös suosia pientä asumista. Neliöiden määrän ei tarvitse myöskään olla suoraan verrannollinen asumisen laadun kanssa. Asuntoa tuleekin tarkastella yhtenä osana ihmisen elinpiiriä: asunto on silloin tukikohta, jonka ympärille arjen toiminnot kiinnittyvät. Asumistason nousu voi toteutua myös asunnon ulkopuolisten tekijöiden, kuten palvelujen kautta.

Asumisessa on edelleen määriteltävä kenen kanssa haluaa arkensa jakaa, ja mistä osista arki muodostuu. Sosiaalisen elämän, työn ja vapaa-ajan yhdistämisen muodot tuottavat vaatimuksia asumiseen. Ihmiset tekevät entistä

yksilöllisempiä valintoja elämänsä kaikkien osa-alueiden suhteen. Tarve on esittää monipuolisemmin sovelluksia, jotka mahdollistavat asukkaalle erilaisia tapoja ilmaista yksilöllisyyttään ja omaa elämäntapaansa asumisen kautta.

Asumisessa tulee ottaa huomioon ihmisen tarve yksityisyyteen, ja mahdollisuus ottaa osaa yhteisön toimintaan. Yhteisöllisyyden muotojen moninaistuessa kaupunkiasumisessa myös asumisen monimuotoisuutta yksityisyyden ja yhteisöllisyyden eri asteilla tulee lisätä. Keskeinen kysymys on: millaista on yksilöllinen yhteisöllisyys?

2 ASUMISEN HAASTEET

2.1 TULEVAISUUTEEN VOI VAIKUTTA A PROAKTIIVISESTI - MEGATRENDIEN JA HEIKKOJEN SIGNAALIEN LUKEMINEN

2.1.1 PERSPEKTIIVIN MERKITYS

Tulevaisuuteen voi vaikuttaa, tulevaisuuden tutkijoiden termin mukaan proaktiivisesti, eli aloitteellisesti ja ennakoiden. Kaikkein ei voida varautua, mutta aikaperspektiivin merkityksen tiedostaminen auttaa meitä pohtimaan valintojamme laajemmin ja pidemmällä aikavälillä kuin ajankohtaisten ongelmien, kalenterivuoden tai budjettikauden mukaan. (Juntto 2008) Tulevaisuustiedon suurin hyöty on, että se auttaa meitä arvioimaan tämänhetkisiä suunnitelmiamme ja lähivuosien toimintaa sekä kehittämään erilaisia vaihtoehtoja, joilla taas on vaikutuksia pitkälle tulevaisuuteen. Tavalliselle ihmiselle tulevaisuuden ennakkoinnin arvo on erityisesti turvallisuuden ja jatkuvuuden tunteessa. ”Ihminen pyrkii jäsentämään tulevaisuudenkuvaansa ja etsimään siitä kehityssuuntia voidakseen orientoitua maailmaan.” (Juntto 2010 s. 262)

Tai kuten professori Markku Wilenius Helsingin Sanomien artikkelissa muotoilee: ”Tulevaisuuden liikevoimat rakentuvat menneisyyden aineksista. Ilman perspektiiviä ei voi ymmärtää, mitä maailmassa tapahtuu”. (Rinne 2015) Koska asuminen asettuu juuri turvallisuuden ja jatkuvuuden akselille, on tulevaisuuden kehityssuuntien tarkastelu mielekästä ja hyödyllistä.

2.1.2 MEGATRENDIT – SUURET MUUTOSILMIÖT

Tulevaisuudesta koetaan olevan merkkejä, joita tunnistamalla ja tulkitsemalla voidaan hahmottaa tulevaisuuden mahdollisia kehityskulkuja ja muutospaineita. Näitä ennakoitavissa olevia muutoksia tulisi analysoida sen suhteen, miten niiden avulla, niihin kytkeytyen tai niistä huolimatta voitaisiin kasvattaa hyvinvointia ja elämänlaatua sekä asumisen että koko asuinympäristön osalta. Suuria maailmanlaajuisia ja yleisesti tunnettuja kehityssuuntia, joihin ei voi paljon vaikuttaa lyhyellä tähtäyksellä, kutsutaan megatrendeiksi.

Megatrendien kehittyminen on jatkuva dynaaminen prosessi, jossa heikosti näkyvillä olevat kehityssuunnat alkavat vahvistua ja muuntua tunnistetuiksi trendeiksi ja lopulta laajavaikutteisiksi ja globaaleiksi megatrendeiksi. (Heinonen & Lahti 2005) Megatrendejä on tarkasteltu osana Hyvä asuminen 2010-projektia. Selvityksen mukaan megatrendit eivät välttämättä syntyessään korvaa jo olevia megatrendejä, vaan ennemminkin siirtyvät vuorovaikutukseen vanhempien megatrendien kanssa. Tämä synnyttää mahdollisesti uudenlaisia jännitteitä, ristiriitoja tai mahdollisuuksia. Tilanne aiheuttaa mahdollisuuden reagoida: ”Megatrendit ovat kuin virta - koskessa on parempi soutaa myötävirtaan.” (Heinonen & Lahti 2005)

Kaupunkiasumisen tulevaisuutta voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavien megatrendien valossa (Heinonen 2010):

- *kaupungistuminen*
- *ilmastonmuutos ja energiajärjestelmien muutos*
- *väestönmuutos, eli väestön kasvu ja ikääntyminen*
- *globalisaatio, joka vaikuttaa esimerkiksi kulttuuriin, ympäristöön, kauppaan, teknologiaan ja mediaan.*
- *digitalisaatio, eli teknologian konvergenssi*
- *elämisyhteiskunnan nousu, jossa vaikuttaa elämystalous*

Kaupungistuminen ja väestön keskittyminen on yhdyskuntien ja aluerakenteen kehityksen kannalta keskeinen megatrendi. Muutto maaseudulta kaupunkeihin on tarjonnut muuttajille mahdollisuuksia erityisesti työn suhteen, ja työvoimareservejä on myös kannustettu muuttamaan. Alueellisen rakennemuutoksen ennakoidaan tulevaisuudessa jatkuvan. Seurauksena on vanhan infrastruktuurin hylkäämistä ja asuntojen jäämistä tyhjilleen väestöä menettävillä alueilla. Muutos vaikuttaa palveluiden ja työn tarjoamiseen sekä muuttovoitto- että tappioalueilla, ja aiheuttaa yhteiskunnalle kustannuksia. Muuttoliike on viime vuosina muuttanut luonnettaan, ja kohdistuu nyt suoraan pääkaupunkiseudulle tai muuttamaan suureen kasvukeskukseen oman maakunnan aluekeskuksen tai lähikaupungin sijaan. Kaupungin tasapainoinen kehitys vaatii monipuolisia vaihtoehtoja myös asumisen suhteen. Asumistarjonta voi ohjailla kaupunkiseudun kasvun

painopisteitä. Asumisen kannalta kaupungistumisen haasteisiin tulisi vastata esimerkiksi tuottamalla paremmin kaupunkikulttuuriin sopivia asuntoja, sekä lisäämällä monimuotoisuutta, joustavuutta ja muunneltavuutta. Kaupungistumisen vastapainoksi mökkikulttuurin suosio voi kasvaa, ja kaupunkikoti toimii silloin enemmän urbaanina kakkosasuntona. (Juntto 2008 ja Heinonen & Lahti 2005)

Ilmastonmuutoksen seurauksena ja kestävän kehityksen mukaisessa tulevaisuudessa tavoitellaan energiansäästöä, päästöjen vähentämistä, hajautettuja energiaratkaisuja ja omavaraisuutta. Luonnon monimuotoisuuden ja puhtaan veden turvaaminen asettavat reunaehdot myös asumiselle. Asunnon lämmitykseen, valaisemiseen ja elektroniikan käyttöön käytetään yleisemmin uusiutuvaa energiaa. Yhteiskunnallisen ohjauksen ja yritysten ekotarjoaman lisäksi asumisessa korostuvat yksilöiden vastuu ja merkitys: asumistapaa ja asuinpaikkaa valittaessa tehdään myös energiankulutukseen ja ympäristökuormitukseen liittyviä ratkaisuja. Sijaintivalinnoissa tiedostetaan esimerkiksi liikenteen aiheuttamat ympäristövaikutukset. Ekologisten asioiden huomioon ottaminen on myös yritysten, yhdyskuntien ja alueiden tulevaisuuden kilpailukykyä kasvattava tekijä. (Pääsky (toim.) 2009 ja Heinonen & Ratvio 2007)

Ekologiseen asumistapaan kiinnitetään kasvavaa huomiota. Asuminen on energia- ja ympäristöherkkää.

Elinkaarenaikaiset vaikutukset koko asumisketjussa arvioidaan ja tiedostetaan yhä paremmin, tiedetään mitkä valinnat aiheuttavat minkälaisia vaikutuksia. Ekologisuus yleistyy rakennusmateriaalien käytöstä koko asunnon tai rakennuksen tasolle, ja sitä tukevia asumispalveluja tarjotaan. (Heinonen & Lahti 2005)

Kestävä rakentaminen ja sen prosessit tavoittelevat rakennettua ympäristöä, joka on miellyttävä, kestävä, käytännöllinen ja viihtyisä paikka asua, ja joka edistää kaikkien hyvinvointia. Toimijat ottavat silloin huomioon niin taloudelliset, ympäristölliset kuin laadullisetkin muuttujat aluetta ja paikallista kulttuuria arvostaen. Kestävän rakentamisen periaatteet koskevat uudisrakentamista ja jo olevan ympäristön käyttöä ja muokkausta.

Ihmisen elinikä nousee elinolojen parantumisen myötä, ja väestön vanheneminen vaikuttaa moneen eri sektoriin. ”Olemme siirtymässä ”nuorten Suomesta” nykyisen ”keski-ikäisten Suomen” kautta ”eläkeläisten Suomeen”. (Heinonen & Lahti 2005) Aiempiin eläkeläissukupolviin verrattuna nyt ikääntyvät suuret ikäluokat ovat terveempiä, liikkuvampia, koulutetumpia ja varakkaampia. He ovat valmiita kehittämään itseään ja viettämään aktiivista elämää entistä pitempään. Lisääntyvä aktiivisuus muuttaa siten myös asumistarpeita. Ikääntyville suunnattujen palveluiden kehittäminen liittyy tavoitteisiin asua mahdollisimman pitkään kotona. Se tuo tarpeen kehittää myös fyysiseen asuntoon liittyviä ratkaisuja. Väestön ikääntyminen

vaikuttaa myös pienten asutokuntien ja yksinasuvien määrään, koska suuri osa näistä asukkaista on ikääntyneitä. Tilastokeskuksen tarkastelussa pienten asutokuntien määrän kasvu koskee myös muuta kuin ikääntyneitä väestöä, joten se tunnistetaan erityisesti asumista koskevaksi megatrendiksi. (Tilastokeskus & Juntto 2007)

Yleinen globalisaatio, eli ihmisten, tavaroiden ja tiedon vaihdon sekä liikkumisen valtava lisääntyminen maapallolla, on megatrendi, joka vaikuttaa teollisuusmaissa yhteiskunnan kaikkiin sektoreihin jollain tavalla. Globalisaatio vaikuttaa talouden ohella hyvinvointivaltion ja sosiaaliturvan kehitykseen. (Juntto 2008) Erilaiset kulttuuriset vaikutteet ovat nousseet entistä tärkeämpään rooliin niin tuotannossa kuin kulutuksessa. Globalisaation vaikutus asumiseen on nähtävissä esimerkiksi asumisen trendien ja muotien yhä nopeampana omaksumisena, jonka taustalla on markkinoiden kansainvälistyminen ja kulttuurisen vaihdon lisääntyminen. Samanaikaisesti asumisen tavat ja tyylit sekä moninaistuvat että samanlaistuvat. Kansainväliset muotivirtaukset maustuvat kansallisilla erityispiirteillä. Paikallisille asuntomarkkinoille tulee globaaleja toimijoita, ja vastaavasti kotimaiset asuntomarkkinat laajenevat myös kuluttajan näkökulmasta: erityisesti kakkosasuntoja etsitään yhä enemmän ulkomailta. (Heinonen & Ratvio 2007 ja Heinonen & Lahti 2005) Globalisaatioon liittyikin monipaikka-asumisen ilmiö. (Pääsky (toim.) 2009)

Teknologian muutos on tulevaisuudessa yhä nopeampaa,

ja kuvaavaa yhteiskunnalliselle kehitykselle on, että esimerkiksi asenteiden ja lainsäädännön kehitys seuraa muutoksia viiveellä. Tästä syystä tekniikan kehitystä onkin tarpeellista ennakoida. Tietoyhteiskunnan levittäytymisen myötä kuluttajan sana ja tarpeet saavat yhä enemmän painoarvoa. Digitalisaation myötä teknologia on läsnä kaikkialla asumista tukemassa, entistä näkymättömämpänä ja älykkäässä vuorovaikutuksessa käyttäjän ja ympäröivän maailman kanssa. Tulevaisuuden asumiseen tekniikan kehitys vaikuttaa esimerkiksi asuinolosuhteiden automatisoitumisen kautta. Asunto sisältää älykkäitä ja itseoppivia säätelyjärjestelmiä ja antureita, joiden kautta on saatavilla asumista koskevaa informaatiota. Rakennusala kehittyy ottamalla käyttöön uusia materiaaleja, ja voi saada kilpailuetuja omaksumalla uusia innovaatioita nopeasti. Oleellista on löytää tasapaino teknologisesti viritettyjen asumiskoneiden ja viihtyisien kotien välille. (Heinonen & Lahti 2005 ja Pääsky (toim.) 2009)

Elämysyhteiskunnassa yksilöllistyminen vahvistuu. Elämystaloudessa palveluja ja tuotteita hankittaessa haetaan elämyksiä, myös asumisessa. Tuotteiden ja palvelujen kehittämisellä ja tarjonnalla pyritään täyttämään kuluttajien yksilöllisiä tarpeita ja toiveita. Elämystaloudessa ihmiset eivät enää tee valintoja tarpeiden, vaan ennen kaikkea halujen pohjalta. Asumisen elämykset eivät välttämättä aina liity kuluttamiseen, vaan laajemmin elämänsisältöjen etsintään. Elämystalous korostaa asukkaan roolia voimaannuttavana, koska elämyksellisyyteen kuuluu mahdollisuus tehdä

yksilöllisiä valintoja. Asumisratkaisuissa voidaan ilmentää sosiaalista statusta, valittua elämäntapaa tai identiteettiä. Erilaisten arvomaailmojen ja etnisten taustojen pohjalta versoo useita asumisen alakulttuureja. (Heinonen & Ratvio 2007, Heinonen & Lahti 2005 ja Pääsky (toim.) 2009)

2.1.3

POTENTIAALISET MEGATRENDIT

Kaksi oleellista trendiä, joilla on suuri potentiaali muuntua megatrendeiksi, ovat toimintojen desynkronisaatio eli eriaikaistuminen, sekä eettisten ja ekologisten kysymysten esiin tulo. (Heinonen & Lahti 2005) Eriaikaistumisella tarkoitetaan 24 tuntia avoimen kaupungin konseptia, ja prosessia, jossa yhteiskunnan eri toimintoja ei enää suoriteta pääsääntöisesti samaan aikaan. Toiminnot, kuten työnteko, opiskelu, liikkuminen, kauppa tai viihde, sijoittuvat vuorokauden rytmissä aiempaa vapaammin ja hajautetummin. Asumisessa tämä mahdollistaa uusien urbaanien asumistapojen ja 24/7 palvelujen kehittämisen keskeisillä alueilla. Trendi painottaa myös kasvavaa etätönn mahdollisuutta, joka osaltaan vaikuttaa asumistoimintojen jäsentelyyn.

Kuluttajien vaatimukset eettisesti oikein tuotettuja tuotteita kohtaan ovat jo kasvamassa, ja voidaan ajatella, että vaatimukset tulevat leviämään ja koskemaan myös asumista. Eettiset ja ekologiset kysymykset ovat koko yhteiskunnan tulevaisuuden kehittämisen reuna-aitoja. Kun ekologiset

ongelmat on aiemmin pyritty ratkaisemaan teknologian avulla, nyt tarvitaan lisäksi eettisiä ja sosiokulttuurisia pohdintoja, joiden avulla pyritään ymmärtämään ympäristöä ja sen kehitysmekanismeja, löytämään vaihtoehtoisia ratkaisuja politiikkaan ja tekemään kestävästi kehitykseen ohjaavia päätöksiä. Asumisessakin tuotteiden ja palvelujen eettiset ja ekologiset vaikutukset arvioidaan ja tiedostetaan entistä huolellisemmin, ja niiden arviointiin kehitetään malleja, jotka soveltuvat juuri asumiseen. Myös eettisistä arvoista voidaan tuottaa asumisen brändi. Lähialueen tuotteiden ja palvelujen, kuten kierrätyksen, arvostus nousee.

2.1.4

HEIKOT SIGNAALIT – VAHVISTUVAT ILMIÖT

Megatrendien lisäksi voidaan havaita tällä hetkellä marginaalissa olevia, mutta mahdollisesti vahvistuvia ja nousevia ilmiöitä, eli heikkoja signaaleja. Heikot signaalit ovat osa megatrendien kehittymistä jatkuvana dynaamisena prosessina, jossa ensin orastavat merkit alkavat vahvistua ja saattavat muuttua tunnistetuiksi trendeiksi ja lopulta laajavaikutteisiksi globaaleiksi megatrendeiksi. ”Heikolla signaalilla on pieni toteutumistodennäköisyys, mutta toteutuessaan suuri vaikutus.” (Heinonen & Lahti 2005) Heikkojen signaalien varhainen tunnistaminen antaa kilpailuetua, mahdollisuuden toimia edelläkävijänä. Heikon signaalin synnyttämä ilmiö voi olla negatiivinen (esimerkiksi globaali epidemia) tai positiivinen (teknologinen innovaatio).

Tällaisiksi ilmiöiksi tunnustetaan esimerkiksi (Heinonen 2010 ja Heinonen & Lahti 2005):

- slow life
- hidas kasvu ja downshifting eli vapaaehtoinen kulutuksen vähentäminen
- aineettomien hyödykkeiden merkityksen nousu
- taloudellisten erojen kasvu
- ”hyvän elämän saarekkeiden” etsintä
- uusi paikallisuus
- ultrayksilöllisyys

SLOW HOUSING – HIDAS ASUMINEN

Slow life tai slow housing eli tasapainoinen, rauhallinen ja hidas asuminen on vastareaktio kodin kasvaneelle toiminnallisuudelle. Nopeassa asumisessa koti on perheen ja työelämän hermokeskus, jossa rentoutumiselle ei jää tilaa. (Heinonen 2008) Harrastustilojen, etätyöpisteiden ja kotitoimistojen sijaan koti halutaan rauhoittaa rentoutumiselle ja sosiaaliselle yhdessäololle. Hidas asuminen on suuntaus, jossa sisustamisella, kodin sijainnilla ja erilaisilla ratkaisuilla tuetaan ja kannustetaan rauhalliseen ja tasapainoiseen asumiseen. Hitaaseen asumiseen liitetään ajatuksia yksilöllisyydestä, esteettisestä ja turvallisesta elinympäristöstä, sekä kestävästä ja toimivasta designista.

”Tämä on osa elämäntapaa, jossa materiaalisen kulutuksen jatkuvan kasvun sijaan tavoitellaan laadun kasvua.”

(Heinonen 2010) Hidas asuminen on trendi, jossa halutaan hakea asumiselta sen perimmäistä funktiota, elämänlaatua ja hyvinvointia. (Heinonen 2008) Rauhallinen ja kiireetön malli korostaa asuin- ja lähiympäristön merkitystä. Slow-ajattelua voi soveltaa esimerkiksi yhteistiloissa, oleskelualueilla, tai satsaamalla erityisesti lepo- ja kylpytilojen toteuttamiseen. Pihat ja puutarhat voivat luoda keitaan myös yksiön asukkaalle. Lasitetut parvekkeet, patiot ja terassit lisäävät oleskelutilaa ja mahdollistavat samalla puutarhanhoidon ja puuhastelun. Slow ei sulje asuntojen ulkopuolelle etätyön tiloja, mutta tekee toiminnon ”näkymättömäksi”, ja rytmittää sen hitaan asumisen lomaan tarkoituksenmukaisella tavalla. (Heinonen 2008) Työpiste voi siis olla esimerkiksi tilassa, jossa se ei vie huomiota, eikä aiheuta stressiä silloin kuin siellä ei työskennellä.

2.1.5

TYÖVÄLINE MUUTOKSEN ENNAKOINNISSA

Monet vakaat, pitkän ajan trendit voivat tulevaisuudessa muuttua taittuviksi, vaikka niitä on monesti pidetty itsestäänselvyyksinä. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi kotikeskeisyys ja pientalojen arvostus, tai perhekeskeisyys ja privatisointi. Yksilöllisyydenkään korostamista ei voida pitää itsestäänselvytenä. Omaisuuden ja etenkin omistetun tavarain merkitys voi laskea, eikä omaa asuntoa välttämättä pidetä tärkeimpänä sijoitusmuotona. Itsepalveluyhteiskunnan painoarvo voi myös heikentyä. (Juntto 2008)

Vaikka megatrendit ovatkin hyödyllinen työväline asumisen muutoksen ennakoinnissa, vaikuttavien ilmiöiden tunnistaminen ei vielä kerro tarkkaa suuntaa tai lopputulosta. Muutoksen nopeuskin voi vaihdella. Monien tulevaisuustekijöiden vaikutuskin on ristiriitainen. Esimerkiksi talouskasvun myötä asuntojen koon katsotaan kasvavan, kun taas kaupungistumisen ja ekologisen tietoisuuden kasvu hillitsee asutuspinta-alan kasvua ja suosii pienempiä asuntoja. Tekijöiden yhteisvaikutusta on vaikeaa arvioida.

”Osa muutoksesta on vellovaa, aaltoilevaa liikettä ilman tiettyä suuntaa.” (Juntto 2008)

2.2 METROPOLIKEHITYS JA KAUPUNKIEN KILPAILUKYKY

2.1.6

LÄHTÖKOHTIA SUUNNITTELULLE

Megatrendit vaikuttavat kaupunkeihin, ympäristöön, väestöön ja yhteiskuntaan. Tulevaisuutta ennakoimalla voidaan paremmin varautua kehitykseen, joka vaikuttaa myös asumiseen. Jotta kaupunkia voidaan kehittää tasapainoisesti ja ekologisesti kestäväällä tavalla, ja jotta kasvun painopisteitä voidaan hallitusti ohjailla, tulee asumisen valikoimaan kuulua monipuolisesti vaihtoehtoja erilaisille väestöryhmille. Uudet asunnot tulee sovittaa entistä tarkemmin kaupunkikulttuurin määrittelemään kehitykseen. Tavoitteeksi voidaan edelleen asettaa hyvinvoinnin ja elämänlaadun kasvattaminen asumisen ja asuinympäristön kautta.

Asumisen uusia suuntia voidaan hakea myös pinnan alla liikkuvista ilmiöistä. Ihmisten tarve tarkastella elämänsisältöjään tarkemmin johtaa tarpeeseen määritellä myös asumistaan yksilöllisyyden kautta. Elämän toiminnot hajaantuvat vapaammin vuorokauden rytmiin. Tasapainoisemman elämän tavoittelu ja hitaampi asuminen haastavat tarkastelemaan asunnon toiminnallisuutta ja tilojen tarkoituksenmukaisuutta. Kodin rauhoittamista rentoutumista ja sosiaalista yhdessäoloa varten voidaan tukea asumisen ratkaisuilla. Aineettomien hyödykkeiden merkityksen nousu ohjaa tarkastelemaan asumisen tiloja myös karsimisen kautta. Materiaalisen kulutuksen kasvun ei tarvitse jatkua, käytettävät resurssit voidaan kohdistaa myös laatuun ja sisältöön.

2.2.1

OPTIMISMI JA HOUKUTTELEVA KAUPUNKI

Kaupunkien kehitykseen kiinnitetään erityistä huomiota. Kaupunkeihin kohdistuu uutta optimismia - yhä useammalle kaupunki on houkutteleva paikka asua ja tehdä työtä. Kaupunkiasumisesta on tulossa enemmistökokemus ensimmäistä kertaa ihmiskunnan historiassa. (Ilmonen & Hirvonen 2008) Pystyäkseen erottautumaan korkean liikkuvuuden globaaleilla markkinoilla, vetämään puoleensa kasvua ja innovaatioita, kaupunkien tulee olla verkottuneita. Parhaimmillaan kaupungit toimivat magneetteina, jotka vetävät puoleensa tuottavia resursseja, luovaa lahjakkuutta, turismia ja kulutusta. Menestyäkseen kilpailussa kaupunkien on tarjottava globaalisti houkuttelevia paikkoja asumiseen, työhön ja opiskeluun. Kaupunkien kilpailukyvyyn ominaisuuksina on pidetty monipuolista elinkeinorakennetta, innovatiivisia yrityksiä ja niiden keskittymiä, kansainvälisiä yhteyksiä ja saavutettavuutta sekä koulutuksen ja tietotaidon saatavuutta. Menestykseen vaikuttaa kaupungin kehityksen suunta: miellyttävä urbaani ympäristö ja elämän laatu, johon hyvä asuminen tiiviisti liittyy. (Ilmonen & Hirvonen 2008 ja Junto 2008)

2.2.2

AVARA URBANISMI - POSITIIVINEN KAUPUNGIN KEHITTÄMINEN

Pasi Mäenpää (2010) kuvaa URBA-hankkeen julkaisussa

suomalaista kaupunkia ja asetelmaa, jossa olemme. Hänen mukaansa käsityksemme jo olevasta suomalaisesta kaupungista on heikko, ja vaikka halumme rakentaa kaupunkia on kova, emme sitä oikein osaa, jonka seurauksena tavoiteltu kaupunki näyttäytyy utopiana. Ajatus liittyy kaupungin ja luonnon väliseen myyttiseen suhteeseen ja asetelmaan kaupungista luonnon vastaparina. Suomalaista urbanismia leimaa kokemus urbanismin puutteesta sekä siihen liittyen epäluulon ja ikuisen tavoittelun asenne.

”Kaupunkia ei vielä ole, mutta sellainen pitäisi olla. Kaupunkilaisia emme vielä ole, mutta sellaisiksi meidän pitäisi tulla. Kaupunki on Suomessa ensisijaisesti tulevaisuusprojekti, heijastus tulevaisuuteen.” (Mäenpää 2010 s. 24)

Kaupunki tulevaisuusprojektiona esittää vahvan kehittämisvaatimuksen, mutta jos kaupunki on utopia, paikka jota ei ole, on kehittäminen vain tavoittelua, jotain jota ei voi tavoittaa. Tällainen yritys on jo ennalta tuomittu mahdottomaksi. Kehittämispyrkimys ylimäärittäytty, mutta lähtötilanne ja tavoitela alimäärittäytty.

Mäenpää pyrkii määrittelemään lähtötilanteen, eli suomalaisen kaupunkilaisuuden ja kaupunkimaisuuden, urbaanisuuden, uudestaan. Hän kääntää edeltävän asetelman ympäri ja ottaa lähtökohdaksi, että suomalainen kaupunki on jo olemassa. Yhden tietyn utooppisen urbaanisuuden idean sijaan meillä on jo monta erilaista urbaanisuutta.

Meillä on kaupunki tiloineen ja taloineen, kaupunkilainen identiteetti ja monipuolinen kaupunkikulttuuri. Tästä laaja-alaisesta, moniasteisesta ja monimuotoisesta urbanismista Mäenpää käyttää määritelmää avara urbanismi. Se pitää sisällään lähiöt ja myöhemmät esikaupungistuneet alueet, ei pelkästään tiivistä kivikaupunkia. Avara urbanismi pitää siis sisällään keskustelun kaupunkikulttuurin puutteesta, ruuhkista ja melusta, koska se on osa juuri suomalaista urbanismia.

”Avaran urbanismin käytäntöön suuntautuva idea on nähdä ja antaa kaupunkilaisten itsensä nähdä omat kaupunkikäsityksensä urbaaneina. Tästä syntyy positivateetti kaupungin kehittämiseen: Kaupunkia voidaan kehittää edelleen olemassa olevan urbaanisuuden pohjalta eikä sitä tarvitse keksiä tai tuoda.” (Mäenpää 2010 s. 30)

Esimerkkinä avaran urbanismin ajattelutavan merkityksestä Mäenpää käyttää kaupunkilaisten suhtautumista tiiviyteen ja tiivistämiseen. Kestävän kehityksen mukainen tiiviyys ja urbaanisuus käsitetään yleisesti olevan vääjäämätön kehityssuunta. Jos kaupunkilainen vastustaa tiiviyyttä ja asennetta pidetään epäurbaanina, on kantaa vastustettava ja se on voitettava. Jos asennetta pidetään urbaanina, koska se on syntynyt kaupunkimaisessa ympäristössä, voidaan sen pohjalta alkaa kehittää ratkaisuja urbaaniin asumiseen.

Positiivisena näkökulmana avara urbanismi antaa mahdollisuuden kehittää olemassa olevia alueita vanhan

pohjalta. Ydinkaupungissa se tarkoittaa tiiviyn ja sekoittuneisuuden, lyhyiden työmatkojen, palvelujen ja elävän julkisen tilan näkökulmasta kehittämistä. Tämä korostaa asumisen ja julkisen tilan välistä yhteyttä ja edellyttää kiinnostavaa korttelirakennetta. Seutukaupungin kehittäminen painottaa luontoläheistä pikkukaupunkimaisuutta ja hyviä yhteyksiä, ja asumisessa tiivistä ja matalaa. Välikaupunki sisältää monenlaisia ympäristöjä ja siksi mahdollistaa erilaisia asumisen ja ympäristön suhteita. Väljen välialueiden täydennysrakentaminen voi tuoda rikkautta ja monipuolisuutta ympäristöön ja asuntokantaan.

Avaran urbanismin ajattelutapa esittää, että asuinympäristöt ovat jo monimuotoiset siten, että kaupunkilaisilla on hyvin vaihtelevia tapoja määrittää asumisensa urbaanisuutta. Silloin kehittämisen lähtökohdaksi asettuu urbaanin monimuotoisuuden tunnistaminen ja päämääräksi kaupungin rakentaminen olemassa olevan pohjalta ”sisäänpäin”. Kaupunkia ei tarvitse kehittää vain ongelmanratkaisun pohjalta, vaan myös positiivisia asioita ja potentiaalia vahvistaen. Uuden kehittäminen edellyttää tarkkuutta, ja asumisen sovittamista jo olevaan.

2.2.3 LUOVA LUOKKA

Katsotaan olevan tiettyjä ryhmiä, joiden houkuttelemisen on esitetty tulevaisuudessa liittyvän kaupunkien kasvuun,

vetovoimaisuuteen ja kilpailukykyyn. Taustalla on ajatus, että yritykset hakeutuisivat sinne, missä on vahvoja inhimillisiä resursseja sen sijaan että haluttu työvoima muuttaa työn perässä. (Juntto 2008)

Richard Florida kuvaa tällaista keskeistä ryhmää luovaksi luokaksi. Luova luokka on korkeasti koulutettua työvoimaa, tieto- ja taitoammattilaisia, jota määrittelee myös pyrkimys itsenäiseen ajatteluun. Työn tavoitteena on ”luoda merkityksellisiä uusia muotoja”. Luokan ydin koostuu tieteen ja taiteen ammattilaisista, yliopistoprofessoreista, insinööreistä, kirjailijoista, taiteilijoista, viihdetyöntekijöistä, näyttelijöistä, suunnittelijoista, arkkitehteistä ja jälkimodernin yhteiskunnan ”kuvitelluista johtajista” kuten kulttuurisista johtohahmoista, päätoimittajista, analyytikoista ja erilaisista mielipidevaikuttajista. (Florida 2005)

Floridan mukaan kaupungit tarvitsevat menestyäkseen taloudellisesti ennen kaikkea persoonallisia ja omintakeisia ihmisiä, jotka taas vetävät puoleensa luovia ihmisiä. Menestyksen avain on ihmisläheisen ilmapiirin kehittämisessä. Ihmisläheisessä ilmapiirissä on korostettava avoimuutta ja monimuotoisuutta ja vähennettävä esteitä ihmisten kotiutumiselle uuteen paikkaan. Kaungit tarvitsevat siis erilaisuutta ja suvaitsevaisuutta. Monimuotoisuus ja korkealaatuinen ympäristö ovat ominaisia piirteitä lahjakkuutta houkutteleville kaupungeille. Luovan luokan edustajat haluavat vaihtelevan

ja kiinnostavan ympäristön, suosivat kaupunkikulttuuria ja arvostavat elämyksellisyyttä. He ovat aktiivisia osallistujia ja harrastajia. (Ilmonen & Hirvonen 2008 ja Florida 2005)

”Luovat yhteisöt ovat aidoimmillaan silloin, kun ne vetävät puoleensa mitä erilaisimpia ihmisiä.” (Florida 2005)

2.2.4 AVAINRYHMÄT

Luovan luokan lisäksi on muitakin avaintyöntekijöitä, joiden merkitys tiedostetaan kehitettäessä kaupunkia ja sen kilpailukykyä. Erityisesti Suomessa yksi tällainen ryhmä on palveluammateissa työskentelevät, joita pääkaupunkiseudulla on paljon sairaaloissa, virastoissa ja kouluissa. (Ilmonen & Hirvonen 2008) Ryhmä kuuluu keskituloiisiin tai matalapalkkaisiin. Korkeiden asumiskustannusten vuoksi ryhmän on vaikea asua kaupungin ydinalueilla, eli lähellä työpaikkoja. Tällaisen ihmismäärän päivittäinen liikkuminen kodin ja työpaikan välillä, ja siihen käytettävä aika, ovat keskeisiä aiheita puhuttaessa kohtuuhintaiseen asumiseen ja kaupungin kehittämisen suunnasta. Luova talous edellyttää tuekseen perinteisiä palveluammattaita, joilla ei kuitenkaan makseta yhtä paljon. Syntyy uuden ja vanhan talouden kaksijakoisuutta. (Junto 2008) Vanhan ja uuden talouden työntekijöilleen antamat resurssit ja mahdollisuudet myös asunnon hankinnassa ovat erilaiset. Luovassa taloudessa palvelualan henkilöstön asumiskysymyksiin ja niiden ratkaisemiseen erityisen huomion osoittaminen on siis

perusteltua. Monimuotoisen ja vaihtelevan asuin ympäristön kehittämisessä tulisi huolehtia asumisen mahdollisuudesta kaikissa tuloluokissa.

Avainryhmänä pidetään myös lapsiperheitä. Kun väestö ikääntyy, työikäisen väestöpohjan kasvattamisen merkitys korostuu. Lapsiperheet tavoittelevat asumisessaan korkeampaa asumistasoa ja väljyyttä, ja hakevat sitä kaupunkien ulkopuolelta kehyskunnista. Kaupunkien keskustojen on esitetty näivettyvän ja kurjistuvan lapsiperheiden muuttaessa pois. (Ilmonen & Hirvonen 2008) Lapsiperheen voi ajatella myös tarvitsevan ympärilleen vakiintuneita palveluja, ja näin ylläpitävän alueellista kysyntää esimerkiksi päiväkodeille ja kouluille.

Avainryhmien tarpeiden huomioon ottamisen katsotaan siis edistävän kaupungin kilpailukykyä. Ryhmien ulkopuolisiin viitataan usein vain diversiteettinä, osana kaupungin monimuotoisuutta. Jos kaupungin kiinnostus keskittyy liiaksi avainryhmiin, se saattaa johtaa kehitykseen, jossa toimenpiteitä kohdistetaan täsmäohjelmina ryhmäkohtaisesti eikä enää hyvinvointivaltion perinteiden mukaisesti tasaisesti koko väestölle. (Ilmonen & Hirvonen 2008)

Avainryhmien tyytyväisenä pitämisen voisi ajatella kuitenkin tuottavan hyvää myös yleisesti. Kohtuuhintainen asuminen ja palveluiden saatavuuden varmistaminen vievät kaupunkia oikeaan suuntaan. On oleellista tunnistaa toivottuja

kehityssuuntia ja niiden mahdollistajia, jotta tietoista kehittämistyötä voidaan tehdä. Ihmisen kiinnittymiseen asuinpaikkaansa kannalta ratkaisevaa on, miten asuinalue pystyy tarjoamaan ainutkertaisuutta ja paikan henkeä. (Junto 2010) Kovin anonyymi asuin ympäristö ei pidättele muuttoja, joten asumisen laadulla ja monimuotoisuudella on merkitystä.

2.2.5 LÄHTÖKOHTIA SUUNNITTELULLE

Kaupungeille luodaan vaatimuksia vetää puoleensa kasvua, ja sitä kautta menestystä. Vetovoimaisuuden vahvistamiseksi asukkaiksi tulisi houkutella persoonallisia ja luovia ihmisiä, joille taas tulisi tarjota vaihtelevaa ja monimuotoista ympäristöä. Kaupunkien tulisi siis ruokkia erilaisuutta ja suvaitsevaisuutta. Samanaikaisesti kaupungin tulisi varmistaa asumisen mahdollisuudet myös keski- ja matalatuloisille, sekä lapsiperheille.

2.3 TYÖ, PERHE JA VAPAA-AIKA TUOVAT UUSIA VAATIMUKSIA ASUMISEEN

2.3.1

VÄESTÖRAKENTEEN MUUTOKSET

HIDAS JA NOPEA MUUTOS

Väestötekijätkin voivat muuttua hitaasti tai nopeasti. Väestörakenne muuttuu hitaasti, mutta kotitaloudet muuttuvat nopeasti ja usein. Väestökehitys, uusiutuminen ja kuolleisuus ovat tulevaisuuden hitaita trendejä. (Juntto 2010) Väestömäärän ja ikärakenteen kehitystä on melko helppo ennustaa vuosikymmeniksi eteenpäin, vaikka siihenkin liittyy esimerkiksi muuttoliikkeen kaltaisia epävarmuuksia. Syntyvyyteen taas vaikuttavat niin elämäntavat, kuin arvot ja talouskin. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan väestö erilaistuu etenkin eliniän pidentyessä ja iän mukaisten erojen kasvaessa, ja Suomen muuttuessa monikulttuurisemmaksi maahanmuuton lisääntyessä. (Juntto 2008) Väestön kasvusta puolen odotetaan kertyvän nettosiirtolaisuudesta. Väestö erilaistuu myös perhemuotojen moninaistuessa. (Juntto 2010) Väestölliset muutokset asettavat monia haasteita sekä tarjolla olevien asuntojen sijainnille, koolle että niiden suunnittelulle. Ihminen elää ja on aktiivisempi pidempään, jonka myötä myös asumiseen tulee kokonaan uusia elämänvaiheita. Ikä ei enää kerro ihmisen tapaa asua ja elää. Asuminen erilaistuu eri elämänskaaren vaiheissa; niin nuoruudelle, keski-ialle kuin ikääntymisellekin löytyy entistä enemmän vaihtoehtoisia polkuja. Aikuisuus onkin vain lyhyt välivaihe ihmisen elinkaaressa.

PIDENTYVÄ NUORUUS

Pitenevä nuoruus kattaa erilaisia ja äkkinäisiäkin vaiheita asumisessa, kun siirrytään elämään itsenäisesti. Tähän aikaan kuuluu esimerkiksi opiskelu, työelämä ja perheen perustaminen. Nuoruus pitenee kun lapsuuden kodista muutetaan yhä nuorempaan ja perhe perustetaan yhä vanhempana. Nuorten kotoa muutto keskittyy 19-21 vuoden ikään, ja alkuvaiheessa asumismuotona on usein vuokra-asunto. (Juntto 2008) . Nuoruuden aikaa kuvaa moninaiset muutokset, tavallisesti muutetaan paljon työn tai opiskelun takia. Asumisen luonne on usein tilapäistä ja asumismalli saattaa vaihdella usein. Työelämään siirtymisen myötä elin- ja asumistaso nousee ja vakiintuu. Aikaan ajoittuu mahdollisen omistusasunnon hankinta. Kahden- ja kolmenkymmenen vuoden ikään keskittyy perheellistymisen aika, jonka aktiivinen vaihe päättyy usein yli 50-vuoden iässä lasten muuttaessa pois kotoa.

IKÄÄNTYVÄN UUDET ELÄMÄNVAIHEET

Ikääntyneiden määrä kasvaa ja väestön elinikä pitenee. (Juntto 2010) Eliniän piteneminen tuo mukanaan uusia elämänvaiheita, niin sanotut kolmannen ja neljännen iän. Lapsuuden ja nuoruuden, ja aikuisuuden aktiivisen työ- ja perhe-elämänvaiheen jälkeen kolmas ikä keskittyy aikaan työelämän ja varsinaisen vanhuuden välissä. Kolmas ikä on henkilökohtaisen vapauden ja hyvinvoinnin aikaa, jota kuvataan yleisesti myönteisessä mielessä. Kolmas

ikä kiinnostaa niin alan tutkijoita kuin asuntotuottajia ryhmän suuruuden, aktiivisuuden, lisääntyvän vapaa-ajan ja myös monien kolmanteen ikään varttuneiden kasvavan varallisuuden ansiosta. Lisääntyvä vapaa-aika voi aiheuttaa uusia asumistarpeita ja muuttoja. (Juntto 2008) Toisin sanoen, ”ikäntyvät suuret ikäluokat ovat terveempiä, liikkuvampia, kansainvälisempiä, koulutettumia, varakkaampia ja kiinnostuneempia kehittämään itseään kuin aiemmat eläkeläissukupolvet.” (Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2007) Neljäs ikä käsittää ikääntymisen vaihetta, jossa ihmisen riippuvuus muiden avusta ja palveluista kasvaa, ja alkaa olla tarvetta hoidolle ja hoivalle. Neljännen vaiheen alkaminen siirtyy jatkuvasti myöhemmäksi. Ikääntyneet ovat tulevaisuudessa merkittävä asuntomarkkinoilla toimiva ryhmä, etenkin jos ikääntyminen määritellään laajasti lasten varhaisesta kotoa muutosta lähtien aina myöhäisikäntymiseen ja toimintakyvyn heikkenemiseen. (Juntto 2008)

Kolmannen ja neljännen iän asunnon tilatarpeisiin vaikuttavat myös lapsenlapset: isovanhemmat pysyvät nykyään pidempään lastenlastensa elämässä. Lapsenlapset vaikuttavat niin ikääntyvien asuinpaikan valintaan kuin vierailujen mukanaan tuomaan yöpymispaikkojen tarpeeseen. Yhteys eri sukupolvien välillä voi olla kiinteäkin, mutta varsinaisia kolmen sukupolven perheitä on vähän. ”Omaa yksityisyyttä ja sen säätelymahdollisuuksia arvostavat perheissä niin nuoret kuin vanhat.” (Juntto 2008)

Väestön ikääntymisen vaikutukset ovat moninaisia. Ikääntyminen ja eliniän piteneminen lisää osaltaan pienasuntokuntien määrää ja asuntojen tarvetta keskustojen virikkeiden ja palvelujen läheisyydessä. Väestön ikääntyminen vaikuttaa siihen, minkälaista tarjontaa asuinympäristöltä odotetaan, koska ikääntyvät viettävät paljon aikaa asuinalueellaan. Eliniän piteneminen vaikuttaa myös aluerakenteen muutokseen hidastavasti. Ikääntyneimpien, eli 85 vuotta täyttäneiden, määrän kasvu vaikuttaa asumiseen ja hoivaan liittyvien palveluiden tarpeisiin. Uusia palveluratkaisuja, lähipalvelujen ylläpitoa ja asuin ympäristön kehittämistä ja parantamista tarvitaan. Ikääntyvät ovat ainoa kasvava ryhmä EU-tasolla, eli kyseessä on olennaisista muutoksista väestörakenteessa, jotka asettavat erityisvaatimuksia asumisen ja palveluiden kehittämiselle. Ikääntyneimmillä yksin asuminen on yleistä, ja voi tarkoittaa lähituen ohentumista. (Junto 2010) Oma rauha voi silloin muuttua eristäytymiseksi ja sosiaalisesti osattomuudeksi.

PERHEMALLIN MUUTOS ON OSA ELÄMÄNTAVAN MUUTOSTA

Koko perhemalli on muuttumassa. Elämänvaihemallin perinteinen kolmijako - ydinperhe ja sitä edeltävä ja sen jälkeinen vaihe - on saanut rinnalleen lukuisan joukon erilaisia muunnelmia ja sekamuotoja. (Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2007) Yhtä normia ei enää ole. Perheen merkitys elämäntilanteen määrittäjänä on

heikentynyt ja tilan on vallannut yksilöllisyys. Kahden vanhemman perheiden lisäksi muitakin malleja löytyy, ja niiden osuuden odotetaan kasvavan. (Junto 2010) Varsinainen lapsiperhevaihe kattaa lyhyemmän ajan ihmisten pitenevästä elämästä, ja on entistä monimuotoisempaa. Perhe-elämässä voi olla myös katkoksia, ja monen kohdalla perhevaiheet saattavat vuorotella yksinasumisen vaiheiden kanssa. Perheiden kirjoon kuuluvat uusperheet, yksinhuoltajat, osa-aikaperheet, pienet kotitaloudet, sinkut ja eri-ikäiset parit. Perheenjäsenet eivät myöskään välttämättä asu samassa osoitteessa. Tulevaisuudessa lapsiperheiden osuus asunnon kysyjinä näyttää edelleen vähenevän. (Junto 2008) Asumisen ja yhdyskuntien suunnittelemista perinteisen lapsiperheen ja elämänvaihemallin mukaan ei urbaaneissa yhteiskunnissa vastaa todellisuutta eikä sitä voi enää pitää hyvin perusteltuna. (Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2007)

Suomi kuuluu jo valmiiksi perhemuotojen suhteen vähemmän perinteisten maiden joukkoon, joten uusien perhemuotojen nousu perinteisen perheen rinnalle ei ole ollut kehityksenä kovin radikaalia. (Junto 2008) Erilaisen perhedynamiikan lisääntyminen ja perheiden muutos tuo kuitenkin erilaistumista asumiseen ja haasteita tulevaisuuden asuntoratkaisuille, on kyse sitten uusperheistä tai yksinhuoltajista. Lapsiperheissä ongelma usein on asumisen ahtaus sekä suuret asumismenot ja -velat. Erotilanne tuo monelle taloudellisen ongelman menojen kasvaessa, kun lapsille pyritään saamaan riittävät tilat kahteen kotiin, ja

resurssit pysyvät kuitenkin samoina. Asuntoratkaisulta tilanne edellyttää kekseliäisyyttä ja säästeliäistä tilan käyttöä. Yksinhuoltajien kohdalla haaste on ahdas asuminen ja se, ettei varaa välttämättä ole vanhemmalle ja lapsille kullekin omaan huoneeseen. Lapset tekevät myös yksilöllisiä valintoja mahdollisuuksien mukaan eri kotien tarjouman välillä, ja toimivat varttuessaan yhä omaehtoisemmin.

KASVAVA MONIKULTTUURISUUS

Suomi muuttuu myös monikulttuurisemmaksi. Maahanmuuttajataustan omaavien osuus on kasvanut Suomessa 1990-luvulta, ja kasvu näyttää jatkuvan tulevaisuudessakin. Yksikulttuurinen maa muuttuu moniaineisempaan suuntaan. Maahanmuuttajaväestö koostuu erilaisista etnisistä ryhmistä, joiden kotitaloudet, perhemallit, asumistarpeet ja mieltymykset ovat osin erilaiset suomalaisperäiseen väestöön verrattuna, mutta erilaiset myös keskenään. (Junto 2008) Maahanmuuton syyt ja muuttajien resurssit vaihtelevat paljonkin, eikä asumisen kysymyksiin ole yhtä, kaikille sopivaa mallia. Monikulttuurisuus ja kansainvälistyminen haastavat totut tavat suunnitella ja rakentaa.

2.3.2 TYÖN MUUTOS JA MERKITYS

TYÖNTEON MUUTOS

Toimintaympäristön muutokset ovat dramaattisia ja nopeita koko yhteiskunnassa ja sen eri sektoreilla: asumisessa, työnteossa, tuotannossa, kulutuksessa ja liikkumisessa. Muutokset voivat olla toisistaan erillisiä, mutta vaikuttavat silti toisiinsa. Työnteon muutos ja tulevaisuus liittyvät työn organisoinnin, luonteen ja merkityksen muutoksiin. (Heinonen & Lahti 2005)

Työsuhteissakin tapahtuu monimuotoistumista. Ei ole enää tyypillistä työsuhdetta tai yhtä mallia työlle. Työsuhde on usein määräaikainen, tai muuten epätyypillinen. Työ saattaa koostua useistakin erillisistä palasista eri työnantajille, ja yhdistelmä voi vaihdella jatkuvasti. Työ voi myös olla osa-aikaista, tai väliin voi mahtua työttömyyden jaksoja. Työ ei siis useinkaan edusta pysyvyyttä, vaan edellyttää ennemminkin kykyä sopeutua muutoksiin.

Tulevaisuudessa työntekoon ja työntekijään kohdistuu paljon paineita. (Heinonen 2006) Puhutaan työnteon uudesta paradigmasta – mallista, joka nousee tulevaisuudessa vallitsevaksi. Työelämään osallistujat joutuvat entistä enemmän tasapainottelemaan työelämän ja yksityiselämän välillä. Elämänsä jakautuminen toisiaan seuraaviin jaksoihin, opiskeluun, työntekoon ja eläkkeen lepoon,

voidaan kyseenalaistaa. Seuraavat elementit muodostavat työnteon kehityksen top ten-väittämät tulevaisuudelle:

1. *Työ edellyttää jatkuvaa oppimista.*
2. *Työnteon muodot tulevat joustaviksi.*
3. *Työ globalisoituu ja siirtyy verkoissa tehtäväksi.*
4. *Työ automatisoituu ja tietoteknistyy.*
5. *Tietotyön osuus kasvaa.*
6. *Luovan työn suoritusten ja ammattien kysyntä kasvaa.*
7. *Syntyy kokonaan uusia ammatteja.*
8. *Nk. Pääkätyöt ja hybridityöt lisääntyvät.*
9. *Kannettavat taidot korostuvat kontekstuaalisiin nähden.*
10. *Työn merkitys ja rooli muuntuvat toimeentulon hankinnan lisäksi työn mielekkyyden ja oman identiteetin tai elämäntyylin ilmentäjäksi.* (Heinonen 2006)

”Työ ei ole enää puitteiltaan fyysinen työpaikka, vaan fyysinen, virtuaalinen, henkinen ja sosiaalinen prosessi.” (Heinonen 2006) Työ nivoutuu entistä kokonaisvaltaisemmin muuhun elämään.

TYÖN JA VAPAA-AJAN SUHDE

Työnteon muutokseen tunnistetaan tarve myös reagoida: ”Olemme vaiheessa, jossa työ, kaupunki ja asuminen on määriteltävä uudelleen.” (Ilmonen 2005)

Muutokset työympäristössä vaikuttavat siis merkittävästi asumisympäristöön ja aluerakenteisiin, ne tuovat uusia

vaatimuksia ja muutostarpeita. Arjen sujuvuudessa on entistä enemmän kyse työn ja siihen liittyvien asioiden, ja vapaa-ajan yhdistämisestä. Yleisesti työn merkityksen arvioidaan vähentyneen vapaa-ajan muuttuessa tärkeämmäksi. Taustalla on materiaallisen tuotannon merkityksen väheneminen, kehittynyt teknologia ja palvelujen merkityksen kasvu. (Juntto 2008) Toisaalta työn mielekkyyden tavoittelu, ja työn sovittaminen omaan elämäntyyliin kertoo myös siitä, että työn ja vapaa-ajan rajat muuttuvat epämääräisemmiksi.

Työn muutokset haastavat perinteisen asumisen ja rakentamisen tavan. Työnteon joustavuuden lisääntyminen voi käsittää aikaa, paikkaa ja tapaa. Kotona työskentely voi olla pysyvä osa työsuhdetta etätyönä, tai mahdollisesti vaihteleva tekijä arjessa. Jos työntekoa ei ole sidottu toimisto- tai työtiloihin, vaaditaan asunnolta enemmän työntekoon sopivaa tilaa.

Koti voi olla myös yrittäjän työpaikka. Asunnossa tehtävä työ voi olla palkkatyötä tai siihen liittyvää palkatonta työtä, ylityötä tai etätyötä. (Juntto 2008) Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston selvityksen mukaan työn tekeminen kotona ja kotona vietetty aika on lisääntynyt, vaikka etätyö ei olekaan yleistynyt 1980-luvulla ennustetussa määrässä. (Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2007) Selvityksen mukaan työpäivää kuitenkin jatketaan kotona tai kotona työskennellään vain joinakin viikonpäivinä. Myös keikkatyön yleistymisen on lisännyt kotona vietettyä aikaa, koska kotona odotetaan tai haetaan seuraavaa työtilaisuutta. Joustavan työnteon moninaisiin tarpeisiin voi

vastata myös kodin ulkopuolisia tiloja kehittämällä, jolloin väliaikaiselle ja vaihtelevalle työlle voidaan tarjota tilaa asunnon lähiympäristöstä. Jos työuraan suhtautuu jatkuvan oppimisen ja muuntautumisen kaarena, myös työnteon puitteet ja tilalliset tarpeet ovat jatkuvassa muutoksessa. Ympäristön ja asunnon tarjouma vaikuttaa paljon siihen, vastataanko työn muutoksiin asuntoa tai asuinpaikkaa vaihtamalla.

Vapaa-ajan ja työn sovittaminen yhteen on keskeinen kysymys myös tulevaisuuden asumisessa. Vapaa-ajan käyttö asettaa omat vaatimuksensa asumiselle, johon oman ulottuvuuden lisää asukkaan yksilölliset elämäntavat. Vapaa-aika liittyy asunnossa, varsinaisessa tai kakkosasunnossa vietettyyn aikaan ja sinne sijoittuviin toimintoihin. Asuinympäristö tarjoutumiseen asettaa puitteet vapaa-ajalle. Mitä monipuolisempi on asunnon lähiympäristö, sitä vähemmän tarvitsee etsiä vapaa-ajalle sisältöä kauempaa. (Juntto 2008)

LIKKUVUUS

Väestö seuraa työpaikkakehitystä, josta syystä työn ja asumisen teemaan liittyy keskeisesti liikkuvuus. Laajemmalla tasolla muuttoliike kiihtyy kun töiden perässä muutetaan paikkakunnalta toiselle. Työpaikkojen sijoittuminen ja siitä seuraavat aluerakenteen muutokset on merkittävä rakenteellinen asuntosektorin ulkopuolelta asuntojen kysyntään vaikuttava tekijä. (Juntto 2008) Muuttotarpeita

voi kasvattaa myös vaihtelunhalu työn suhteen. Liikkuvuus liittyy jokapäiväisen arjen muodostumiseen kun ajatellaan kuinka paljon työn osuus vie kokonaisuudessaan päivästä aikaa, tai kuinka paljon paikasta toiseen siirtyminen voi arkea kuormittaa. Se vie aikaa pois kaikesta muusta. Liikkumiseen käytettävä aika yritetäänkin entistä tehokkaammin ottaa hyötykäyttöön tai liittää muihin vapaa-ajan toimintoihin. Päivittäisellä liikkumisellakin, liittyy se sitten työhön tai vapaa-aikaan, on raja, jonka ylittäminen vaatii vaivaa ja kustannuksia. Rajan ja kohtuullisuuden määrittely on tässäkin asiassa yksilöllistä.

MONIKOTISUUS

Asumisen paikkoja voi ihmisellä olla myös useampia. Tästä asumisen erilaistumisen ilmiöstä käytetään ilmaisua monikotisuus. (Juntto 2008) Työ, perhetilanne tai vapaa-aika voi olla syy useassa paikassa asumiselle ja elämisen toimintojen joustavasti sijoittamiselle. Työn muutos voi vaikuttaa kakkosasuntojen lisääntymiseen. (Heinonen & Lahti 2005) Kakkosasuntojen kysyntä kasvattaa myös asuntojen kokonaistarvetta. (Juntto 2008) Työelämä voi vaatia jonkin perheenjäsenen työskentelyä ja asumista toisella paikkakunnalla, jolloin vakituudesta asunnosta tulee toisella paikkakunnalla työskentelevälle perheenjäsenelle vapaa-ajan asunto. Myös erotilanteissa aika voidaan jakaa kahden kodin välillä. Kakkosasunto voi liittyä myös vapaa-ajan asumiseen, mutta vaihtoehtojen kirjo laajenee perinteisistä kesämökeistä korkean varustetason asuntoihin,

ja perinteinen mökkipuuhailu antaa tilaa aktiiviselle vapaa-ajanvietolle. Kakkosasunnoista kehitetään erilaisia ja eriytyneitä ”virkistysreservaatteja”. Halvemmallalla alueella vapaa-ajan asuminen voi myös täydentää pääkaupunkiseudun asuntojen pientä pinta-alaa ja asumisen kalleutta.

Suomalaisten kesäasuntojen suuri määrä ja lyhyt käyttöaika vuodessa tuntuu ristiriitaiselta ajatellen suhteellisen ahtaita asuntoja muuten. Selitykseksi tarjotaan luonnon arvostamista ja maalaista taustaa. (Juntto 2008) Taustaa voi kuitenkin hakea myös suomalaisen asumisen puutteista, eli asukkaan suhteellisen pienestä mahdollisuudesta vaikuttaa asuinympäristöönsä ja asuntoonsa, jota mökkien merkitys ”vapauden valtakuntana” tasapainottaa. Ja jos asumisesta puuttuvat historialliset kerrostumat, mökiltä niitä löytyy niin huonekaluista kuin vanhoista astioistakin. Mökeiltä löytyy myös asumisesta kadonneet useamman sukupolven perheet ja tuttavaverkostot. Vapaa-ajan asuminenkin muuttuu tulevaisuudessa monimuotoisemmaksi, ja erilaistumista tapahtuu niin asuntojen hinnoissa kuin laadussakin. Monikotisuuden ekologista kestävyttä voi vahvistaa huolehtimalla kakkosasunnon korkeasta käyttöasteesta esimerkiksi osa-omistuksen tai asunnon vuokraamisen avulla.

2.3.3 YKSILÖLLISEN ELÄMÄNTAVAN ULOTTUVUUS

ELÄMÄNTAVAN JA IDENTITEETIN MERKITYS

Yhä tärkeämpää asumisessa on, että se mukautuu asukkaan elämän mukaan, ja että sen suhteen voi tehdä yksilöllisiä valintoja. ”Asumisen pitää kertoa identiteetistä.” (Heinonen & Lahti 2005) Elämäntyyli on käsitteenä laaja ja hankala määritellä. Sillä voidaan tarkoittaa yksilöllisen identiteetin ja arvojen ilmaisua arkielämässä, eli omaperäisten ja tunnistettavien elämisen tapojen kokonaisuutta. (Kytä et al. 2010) Elämäntyylien voi sanoa syntyvän kahden vastakkaisen voiman, erottautumisen ja yhdenmukaisuuden, samanaikaisuudesta. (Heinonen 2006) Asuminen edustaa yhtä merkkistrategiaa, jossa erilaisten asuntojen ja paikkojen sanattomat merkitykset välittävät tietoa käyttäjiensä identiteetistä. Elämäntyylin voi ajatella olevan viestintää.

Elämäntapa on jotain, joka on muodostunut ihmisen elämän aikana vähitellen. Se on kokonaisuus ja arvomaailma, jonka puitteissa valintoja tehdään. Eli ”elämäntapa on perustavampi ja hitaammin muuttuva, elämäntyyli taas aikaan sidotumpia ja lyhytaikaisempia.” (Juntto 2010) Elämäntapoihin liittyy arvoja, jotka saavat ihmisten asumisvalinnoissa erilaisia painotuksia. Arvot voivat vaikuttaa kysymyksiin esimerkiksi suhteessa liikkuvuuteen, perhekeskisuuteen, työkeskisuuteen, kaupunkimaiseen ympäristöön, maaseutumaisuuteen, ekologisuuteen tai

kulutukseen. (Juntto 2008) Asumisen mukauttamisen elämäntapoihin ja elämäntyyliin voi siten ajatella vaativan sekä lähtökohtaisesti pysyviä ratkaisuja, että mahdollisuutta tehdä joustavia muutoksia ajan kuluessa.

Richard Floridan mukaan aiemmin ihmiset usein rakensivat identiteettinsä käyttäen lähtökohtana yhteiskunnallisia perusluokkia: työ, työnantaja ja perhesuhteet. Nykyään identiteetin rakentaminen on sekalaisista aineksista koostuvien asioiden synteesi. ”Ihminen voi olla samanaikaisesti kirjailija, tutkija, konsultti, pyöräilijä, kalliokiipeilijä, elektronisen musiikin/maailmanmusiikin/acid jazzin kuuntelija, amatöörigourmedkokki, innokas viiniharrastaja tai kotipanimon omistaja.” (Florida 2005) Eikä monenlaisten kiinnostuksen kohteiden ja persoonien yhdistäminen tuota juurikaan vaikeuksia. Luovan yhteiskunnan asukas perustaa elämäntyyliinsä laaja-alaisen ja kokonaisvaltaisten harrastusten ja virikkeiden uteliaaseen etsintään. Heidän identiteettinsä ei ole myöskään kiinni heidän omistamisestaan tavaroissa, vaan enemmänkin heidän keräämissään elämyksissä.

”Identiteettimme tärkein osa on nykyään se, missä asumme ja mitä teemme – ei se, kenen palveluksessa työskentelemme.” (Florida 2005)

Kun palkkatyön merkitys on vähentynyt, kulutuksen ja vapaa-ajan merkitykset ovat korostuneet. ”Ihmisen elämäntavan oletetaan muodostuvan arkielämän toimintojen

ja erityisesti kulutuksen asettamassa kehityksessä.” (Juntto 2008) Kulutuskäytäntöjen oletetaan määräytyvän entistä vähemmän rakenteellisten tekijöiden, iän, sukupuolen ja sosioekonomisen aseman (ammatin, koulutuksen ja varallisuuden) mukaan. Kulutuksella katsotaan voitavan ilmentää identiteettiä. Joku tekee sen kuluttamalla, toinen kulutuksesta kieltäytymällä.

Koska asuminen on kulutuksen kohteista rahallisesti merkittävin ja asumisen kalleus rajoittaa valintoja, on yksilöllisiä mieltymyksiä helpompi toteuttaa pienemmissä asioissa kuten kodinsisustuksessa ja remonteissa. (Juntto 2008) Estetiikan merkityksen odotetaan kasvavan asumisessa. (Heinonen & Lahti 2005) Suomalaisen asumisen perusviiri on kuitenkin arkisen käytännöllinen, ja unelmat pieniä. Asumisen kalleus tuo myös realismia. On kuitenkin merkkejä kiinnostuksesta toteuttaa yksilöllisyyttä myös kodinsisustuksen ulkopuolella. Yksi tällainen merkki on kasvava kiinnostus kaupunkiviljelyyn. Saattaa olla, että puutarhanhoito ja pienimuotoinen kotitarveviljely yleistyvät nykyisten siirtolapuutarhojen lisäksi parvekkeilla, kattoterasseilla ja pihhoilla. (Lahti & Heinonen 2010) Kaupunkiviljely vastaa viihtyisyyden ja esteettisyyden kaipuuseen. Tämä lisää asutusuunnittelussa huomioon otettavien asumistoimintojen kirjoa, tilatarpeita ja uudentyyppejä rakenteita. Kokemukset asumisen pieniin asioihin vaikuttamisesta voivat kannustaa tarkastelemaan myös asumisen puitteita rohkeammin laajempaan kokonaisuuteen.

JÄNNITTEINEN ELÄMÄNTAPA

Nykyihmisen elämäntapa on jännitteinen siten, että ei ole olemassa yhtä ainoaa toivottua elämäntapaa kullekin ihmiselle vaan yhtä aikaa useita pyrintöjä eri tavoin hyvään elämään tavoilla, jotka jännitteisesti ruokkivat toisiaan. (Mäenpää 2010) Esimerkiksi kesämökkeilyssä kaupunkilainen pyrkii elämään toista elämää kuin arkisesti kaupungissa juuri siksi että elää kaupungissa – eikä siksi ettei saisi asua maalla. ”Asuminen ja asunto osoittavat hyvää yksilöllistä elämää, mitä se sitten itse kullekin tarkoittaa.” (Heinonen & Lahti 2005) Asumistoiveissa ja valinnoissa yksilöllisyyden merkitystä korostetaan. Valinnan mahdollisuus ja oman tilanteen hallinta koetaan tärkeäksi, vaikka valinnat sitten olisivatkin ”ajassa” hyvin samanlaisia. (Tilastokeskus & Juntto 2007)

Yksilöllisyyden toteuttaminen voi kääntyä myös suorittamiseksi, jos vaihtoehtoja on rajattomasti. Valintoihin voikin olla vaikeaa sitoutua. ”Nykyihmistä riivaa tietoisuus mahdollisuudesta tehdä asiat aina toisin.” (Knuuti (toim.) 1999 s.18) Rajattomien mahdollisuuksien edessä vaikeus onkin määritellä, mikä on juuri itselle oikein ja parasta. Mikä juuri itselle edustaa sitä hyvää elämää. Kyse on pitkälti tunteista, vaikka valinnat seuraisivatkin kotitalouden realistisia mahdollisuuksia. Valintoihin on helpompi sitoutua, jos tuntee, että minä olen itse tämän valinnut.

ASUMISEN PREFERENSSIT JA VALINNAT

Yksilöllisten toiveiden kirjo kasvaa

Asukkailla on yhä enemmän yksilöllisiä toiveita asumisen suhteen, eli asumisen preferenssien kirjo kasvaa. Asumispreferenssien kasvavaa eriytymistä perustellaan kiihtyvällä yksilöllistymisellä, elämäntapojen erilaistumisella ja oman elämänpolitiikan aktiivisella rakentamisella. Asumispreferenssien erilaistumista on pidetty yhtenä aikamme keskeisenä asumisen kysyntään ja vähitellen myös tarjontaan vaikuttavana ilmiönä. (Kytä et al. 2010) Taustalla elinkaari, elämäntilanne ja elämäntavat vaikuttavat kaikki asumiseen ja asumisvalintoihin. (Juntto 2008)

Suomalaisten asumispreferenssejä ei kuitenkaan ole seurattu systemaattisesti pitkällä aikavälillä, joten mahdollisesti erilaistumiskehitys ei olekaan uusi ilmiö, vaan asukkaiden asumista koskevat toiveet ovat olleet moninaisia jo vuosikymmenien ajan. Asuntomarkkinoilla, jossa kysyntä ylittää tarjonnan, ei asuntovalikoimaa ole tarvinnut johdonmukaisesti kehittää monipuoliseksi ja erilaisia toiveita vastaavaksi. (Kytä et al. 2010)

Vuorovaikutus

Asumisen unelmia käsittelevän selvityksen mukaan asumisen erilaistumista voi tapahtua ainakin neljällä tasolla:

- (1) elämäntavoissa ja -tyyleissä
- (2) asumispreferensseissä
- (3) asumisvalinnoissa
- (4) asumisen arjessa (Kytä et al. 2010)

Elämäntavoilla voi olla yhteys asumistoiveisiin, jotka puolestaan saattavat selittää erilaisia asumisvalintoja. Samalla konkreettiset asumisvalinnat ja kokemukset asumisen arjesta voivat muuttaa asumistoiveita. Asumismuodon valinta vaikuttaa arjen asumiskäytäntöihin, jotka puolestaan tuottavat tietynlaista elämäntyyliä. Asumispreferenssit ja -toiveet ovat siis vuorovaikutuksessa keskenään. Vaikka yksilölliset erot ovat kasvamassa ja yksilöllisiä valintoja korostetaan, asumisen polkuja ja tarpeita säätelevät silti vahvasti elinkaaren lisäksi taloudelliset resurssit. (Juntto 2008) Asumisen valintoja joudutaan hinnoittelemaan. Esimerkiksi korkeamman asumistason ja suuremman asunnon voi saada muuttamalla kauemmas, kun taas kalliilla keskusta-alueella voi panostaa palveluihin ja asuinympäristön tarjontaan, ja siten ulkoistaa omaa asumistaan. (Juntto 2010)

Useimmiten asukas toivoo löytävänsä omannäköisen asunnon alueelta, joka tukee hänen elämäntapaansa ja sopii yhteen hänen arkensa ja elämäntilanteensa kanssa. (Kytä et al. 2010) Asunnon ja asuinympäristön valintatilanteessa ideaalitalannetta tarkastellaan suhteessa todelliseen elinympäristöön, ja vaikka yhteensopivuus pyritään maksimoimaan, on lopputulos tavallisesti jonkinlainen

kompromissi. Vapaita asumisen valintoja rajoittavat taloudelliset ja käytännön monet realiteetit (kuten työpaikan tai koulun sijainti, sosiaaliset verkostot, tai muut arkielämän kiinnekohdat), ja koska valinnoissa on usein kyse useamman kuin yhden ihmisen toiveista, toteutuvat asumisen ideaalit ja preferenssit tuskin koskaan täydellisesti.

Asumisen toiveet

Asumisen merkitysten ja toiveiden määrittely on edelleen jatkuva selvitysprosessi. Voidaan kysyä, onko tällaisena yksilöllistymisen aikana enää havaittavissa yleisiä tavoitteita? Kerrostalojen kehittämisen projektissa (Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2007) löydettiin asumisen valintoihin liittyvistä tekijöistä viisi yleistettävää tavoitetta, joita asukkaat pitävät tärkeänä eri asumismuodoissa:

1) Etäisyys

Etäisyys tarkoittaa eriytynyttä minuutta ja rajojen artikuloimista: etäisyyden ottamista. Se on itsemääräämisoikeutta, jota kuvataan ”omalla rauhalla”, tai ”rauhallisuudella”. Omakotitalossa tätä kuvataan häiriöttömyydellä: ”naapurit ei häiritse eikä itse häiritse”. Kerrostalossa se tarkoittaa mahdollisuutta kaupunkimaiseen positiiviseen anonymiteettiin.

2) Seurallisuus

Kaupunki tarjoaa heterogeenisyyttä, arvaamattomuutta, sattumaa, kohtaamista, liittymistä, ”miljoona mahdollisuutta”,

mutta myös anonymiteettiä. Kaupunkimaiset sosiaaliset suhteet ovat heikkoja, ohimeneviä ja satunnaisia, mutta kuitenkin avoimia vuorovaikutukselle.

3) Vaikuttaminen

Vaikuttamiseen liittyy yksilöllisyys ja itsensä toteuttaminen. Osallistuminen omaa elämää koskeviin päätöksiin on merkittävä hyvinvointia lisäävä tekijä.

4) Jatkuvuus

Jatkuvuus tarkoittaa kuulumista johonkin suurempaan, kuten ”myyttiseen suomalaisuuteen” tai perheyhteisöön. Jatkuvuus on olemista muiden joukossa. On turvallista kuulua johonkin, jonka jäsenyyttä ei tarvitse asettaa kyseenalaiseksi.

5) Samastuminen

Samastuminen liittyy itsearvostukseen ja koettuun hyväksyntään yhteisön jäsenenä. Samastuminen ilmentää tavoittelua, pyrkimistä johonkin, pyrkimystä tulla samankaltaiseksi kuin toiset. Asumisessa se tarkoittaa esimerkiksi oman, ryhmän tai valtakulttuurissa vallitsevan statuksen tavoittelua. Erottautumista ja yksilöllisyyttä toteutetaan useimmiten samastumisen asettamissa, hyväksyttävissä rajoissa. Eri asumismuodoissa noudatetaan luultavasti yhä enemmän kulutusyhteiskunnan logiikkaa: pyritään yhä parempaan ja täydellisempään elämään.

Asumisen valinnat

Vaikka toiveita ja preferenssejä on selvitetty, on hyvin vähän tietoa siitä, miten asumisen valinta varsinaisesti tapahtuu. (Ilmonen & Hirvonen 2008) Ei ole selvää, miten eri tavoitteiden arvojärjestys valintatilanteessa muodostuu. Näyttääkin siltä, että vaikka asuminen on tärkeää, eivät asumista koskevat päätökset useimmiten ole asumisjohteisia. Toisin sanoen ensisijaisesti päätetään elämänvaiheista ja vasta toissijaisesti asumisesta.

Asumisvalintoja edeltävät keskustelut koko asuntokunnan moniulotteisten asumistoiveiden yhteensovittamisesta ja arjen realiteeteista, eikä valintoja voida ennakoita vain asettamalla asukas tiettyyn profiiliin elämäntyyliin tai asumispreferenssin perusteella. Asumisvalinta kohdistuu asunnon ja asuinympäristön kokonaisuuteen, jossa voidaan hyväksyä myös puutteet. (Kytä et al. 2010)

Ei kuitenkaan ole yhdentekevää missä määrin omat toiveet toteutuvat: mitä paremmin asukas kokee omien ympäristön laatutekijöidensä toteutuvan, sitä paremmaksi hän kokee oman hyvinvointinsa, elämänlaatunsa ja terveytensä. (Kytä et al. 2010 ja Helsingin kaupunginkanslia) Voidaan ajatella, että suurempaan valinnanvapauteen tulisi pyrkiä, koska sillä on suora ja positiivinen vaikutus asukkaan hyvinvointiin. Asumisideaalit eivät ole pysyviä, vaan ne muuttuvat jatkuvasti elämäntilanteen mukaan. Usein kun suhdetta asumiseen on aihetta tarkastella, on taustalla jonkinlainen elämänmuutos.

(Juntto 2008) Muutos on silloin mahdollisuus ohjata asumista itselle sopivampaan suuntaan.

2.3.4

LÄHTÖKOHTIA SUUNNITTELULLE

Keskeinen lähtökohta asumisen suunnittelulle on se, ettei asukkaan elämänkaarta voida enää ennakoida. Asuminen erilaistuu elämän eri vaiheissa, eikä ikä kerro enää ihmisen tavasta asua ja elää. Niin nuoruudessa kuin vanhuudessaakin liikkuvuus lisääntyy. Ikääntymistä kuvaavat entistä enemmän aktiivisuuden ja lisääntyvän vapaa-ajan painotukset. Erityisesti ikääntyneitä koskee myös yksin asumisen haasteet ja merkitykset: tuottaako asuminen yksinäisyyttä vai yksilöiden yhteisöjä? Perheen asumisessa on myös aikaisempaa enemmän liikkuvia osia, jotka tulee huomioida suunnittelussa: asumisen tilantarve voi vaihdella perheen kokoonpanon mukaan säännöllisesti. Liike ja muutos ovat ennemmin pysyviä tiloja, kuin poikkeus.

Työelämän muutos säteilee asumisen vaatimuksiin. Elämä on entistä enemmän erilaisten osien yhteensovittamista, ja sopeutumista muutokseen. Työn ja vapaa-ajan yhdistäminen muodostaa arjen raamit. Millaiseen roolin asunto ottaa työn ja vapaa-ajan välisellä akselilla? Jos työntekoa ei ole sidottu toimisto- tai työtiloihin, vaaditaan asunnolta, tai lähiympäristöltä, enemmän työntekoon sopivaa tilaa. Asunnon on samalla vastattava vapaa-ajan vaatimuksiin. Asumisen ja työn yhdistäminen vaatii myös ottamaan kantaa

asunnon yksityiseen luonteeseen. Onko asuntoa mahdollista avata työelämän tarpeiden mukaan myös ulkopuolisille, yksityisyyden siitä kärsimättä?

Yksilöllisyyden ilmaisemiselle asumisen kautta on selkeä tarve. Pienimmällä vaivalla yksilöllisyyttä ja omaa persoonaa tuodaan esiin kodinsisustuksen kautta. Joillekin yksilöllisyys voi tarkoittaa asuinrakennuksen suunnittelua ja toteutusta omien asumisen tarpeiden lähtökohdista, kun taas toisille voi riittää asuminen tietynlaista elämäntyyliä edustavassa rakennuksessa, tai hakeutuminen tietynlaista asumista edustavalle alueelle. Kaupunkiasumisessa identiteetin rakentamista asumisen varaan on vähentänyt rakennuskohtainen asuntojen jakauma. Samasta rakennuksesta löytyy asuntoja yksinasujalle ja suurperheelle, eikä rakennukselle muodostu sitä kautta erityistä luonnetta. Elämäntyylistään viestimiseen tällainen asuminen ei riitä.

Asumisen vaihtoehtoja tulee tarjota enemmän elämäntapaan perustuen: näin asunto lähtökohtaisesti palvelee asukkaan tarpeita paremmin. Asuntokokonaisuudella voi olla selkeä identiteetti: se voi edustaa jotain tiettyä elämäntapaa, johon asukas haluaa samaistua. Asuinrakennus voi profiloitua esimerkiksi asukkaiden jakaman pyöräilyharrastuksen kautta, joka näkyy rakennuksen yhteistiloissa, asunnon sisällä, ja rakennuksessa sijaitsevien yritysten toiminnassa. Lisäksi asunto voi tarjota asioita, joita muokkaamalla asukas voi muuttaa asuntoa itselleen ja vaihtelevaan aikaan sopivammaksi. Elämäntapa-asumisen tulisi siis tarjota

pysyviä ratkaisuja, jonka lisäksi asunnon tulisi joustaa ja kestää muutoksia ja personointia.

2.4 MONIMUOTOISUUS – TILAA JA VAPAUKSIA

2.4.1 LIIKE TÄSSÄ AJASSA

Monipuolistuminen, moninaistuminen, monimuotoistuminen ja erilaistuminen ovat kaikki sanoja, joita käytetään kuvaamaan asumisessa tapahtuvaa liikettä, joka tuntuu määrittelevän juuri tätä aikaa. ”Modernin olemukseen kuuluu usko edistykseen, jälkimoderniin taas kuuluu edellisen lisäksi muuntelevaisuus ja fragmentaarisuus.” (Juntto 2010 s.258)

Monimuotoistumisen voidaan katsoa käsittävän muutosta niin asuntotuotannossa, olevassa asuntokannassa kuin asukkaiden asumisen vaatimuksissa. Muutoksessa painotetaan kaikkien näiden kirjon monipuolistumista. Toisin sanoen, asumisen moninaistumisen trendi tarkoittaa sitä, että vaaditaan yhä monipuolisempia arkkitehtonisia, tilallisia, materiaalillisia ja hallinnoinnin malleja, joista asukas voi valita itselleen sopivimpia yhdistelmiä. (Pääsky (toim.) 2009) Kun asuntojen ja asumisen tarpeet monipuolistuvat, myös tarjonnan tulisi seurata mukana. Tarjonnan monimuotoisuuden lisäämiseksi tulisi tarkastella elämäntapoja, elämisen syklejä ja asumisen kulttuureja, ja tuottaa niihin sopivia sovelluksia.

2.4.2 MITTAKAAVAT

Monimuotoisuutta voidaan myös tarkastella useammassa mittakaavassa. Monimuotoisuus voidaan ymmärtää yleisesti asuntotyyppien moninaisuudeksi, kaupunkirakenteen sekoittuneisuudeksi ja asumisen vaihtoehtojen monipuolisuudeksi – jotka sitten tarjoavat lähtökohtia yksilöllisille valinnoille. Kaupungin mittakaavassa monimuotoisuus voi toteutua alueiden (kaupunginosien) välisenä tai sisäisenä, tai jopa korttelin tai asuntoyhtiön sisällä. Yksittäisten asuntojen kannalta kyse on talotyyppien, asuntojen koon, tilaohjelman, huoneluvun, varustelun ja muunneltavuuden eroista. Sosiaalisen ohjelman kannalta kyse on esimerkiksi sosiaalisten ja etnisten ryhmien sekä omistumuotojen limittymisestä alueellisesti tai samassa taloyhtiössä. Monimuotoisuutta edustavat myös asumisen ja työpaikkojen sekoittaminen sekä vaihteleva suhde julkiseen kaupunkiympäristöön ja viheralueisiin. (Norvasuo 2008)

Monimuotoistuminen ei ole pelkästään välillinen tavoite erilaisten asumisratkaisujen lisäämiseksi. Osin se näyttää varsin itsetarkoitukselliselta ja on ehkä sellaisenaan vastaus markkinoiden erilaisuuden kaipuuseen. Olennaisinta onkin juuri erilaisuus ja media-arvo, ei niinkään erilaisten ratkaisujen vertailu tai se millä laatuksilla erilaisuutta perustellaan. Toiseksi monimuotoisuus on sellaisenaan eräänlainen alueellinen konsepti. Jos laajoja pientaloalueita (kerrostalopainotuksen tasapainottamiseksi) tuotetaan

laajoina uudisrakentamisen projekteina ja lähtökohdaltaan samankaltaisuutta ja toistuvia talotyyppejä välttämällä, muodostuu keskenään erilaisten pientalojen alueita. Ja näin ohjelmallisesti toteutettuna monimuotoisuus voi muuttua monotonisuudeksi. Tällöin se ei ole samassa mielessä aitoa kuin historiallisesti kerrostunut ja sillä tavalla monimuotoiseksi vähitellen muokkautunut kaupunki, vaan eräänlainen yhden ajankohdan tyyli. Kaupunkirakenne kerrostuu usein siksi, että aikaisemmat toiminnot osittain kuolevat ja korvautuvat uusilla, mikä edellyttää luovaa sopeutumista. ”Hyvässä monimuotoisuudessa on mausteena ripaus epätarkoituksenmukaisuutta.” (Norvasuo 2008 s.61-62)

Yksiulotteisuuskin voi tuottaa paikallista monimuotoisuutta, kuten Pasi Mäenpää, tarkastellessaan suomalaista kaupunkia, esittää. (Mäenpää 2010) Esimerkkinä tästä hän käyttää Kallion asuntokantaa, joka on yksipuolisesti pieniä asuntoja. Tämä saa aikaan nuorten aikuisten elämänvaiheasumista, joka pitää kaupunginosan dynaamisena. Dynamiikka perustuu vaihtuvuuteen, jonka ansiosta alue yhä uudestaan ”löydetään” gentrifikaation, urbaanisuden, luovan luokan, ravintolakulttuurin tai muun ajassa liikkuvan ilmiön kotina.

2.4.3 PITKÄN AIKAVÄLIN TAVOITE

Monimuotoisuutta ja monipuolisuutta voidaan ajatella kaupunkirakenteen pitkän aikavälin tavoitteena. Luonnollista kerroksellisuutta ja monipuolisuutta suomalaiseen asumiseen tuovat asuntokannan vanheneminen ja asuinympäristön historiallisen kerrostuneisuuden lisääntyminen. Asumisen historiallisuus koetaankin usein myönteisenä ja rikastuttavana ympäristötekijänä. Tavoitetta voi toteuttaa erityisesti täydennysrakentamisessa ja rakennusten erilaisessa uusiokäytössä, kuten esimerkiksi teollisuusrakennusten muuttamisessa asuinkäyttöön. Rakennusten monikäyttö ja käyttötarkoituksen muutokset yleistyvät, kun vanhaa asunto- ja rakennuskantaa kertyy enemmän. Tämä monipuolistaa asuntotarjontaa ja lisää asumisen vaihtoehtoja. (Juntto 2010) ”Monimuotoisuus on osa historiallista vaihtelua, eivätkä hetkelliset muutokset ilmioitkään ole sen kannalta vahingollisia, elleivät muutokset radikaalisti hävitä aiempia kerroksia.” (Norvasuo 2008 s.62)

Yksipuolinen asuntokanta on ongelma erityisesti lähiöissä, josta asukas ei elämäntilanteen muuttuessa löydäkään tarpeisiinsa sopivaa asuntoa omalta lähialueelta. Asuntokannan monipuolistamisen pitäisi palvella myös tätä ryhmää, jotta asukkaat voivat säilyttää elämäntapansa ja elinympäristönsä asuintarpeiden muuttuessa. Kyse on myös olevan kaupunkilaisuuden tukemisesta ja kehittämisestä. (Mäenpää 2010) Sosiaalisen kestävyuden kannalta on

tärkeää tarjota samalla asuinalueella erilaisia vaihtoehtoja asumiseen. Tähän voidaan vaikuttaa erityisesti tiedostavalla täydennysrakentamisella.

Varallisuuden kasvu lisää myös sijoitusvarallisuuden kasvua, joka pitää osaltaan sisällään myös asuntoja ja asuinkiinteistöjä. Mikäli sijoitusasuntojen osuus asuntokannasta kasvaa, merkitsee se samalla anonyymien asuntotyyppien osuuden kasvua. (Lahti & Heinonen 2010) Nopeasti muuttuvan maailman katsotaan myös korostavan turvallisuuteen, terveellisuuteen, rauhaan, hiljaisuuteen, pysyvyyteen ja paikalle asettumiseen liittyviä arvoja, joiden tavoittelu asuntojen, asuinrakennusten rakenteiden ja asuinympäristön suunnittelussa sekä lisää, että vähentää moninaisuutta. ”Tavoitellaan jo lähes kadonneita asumisen arkkityyppejä ja hylätään liian erikoisia tai outoja asumisratkaisuja.” (Lahti & Heinonen 2010) Monimuotoisuuden tavoitetta rakentamisessa voidaankin tukea ottamalla asukas toiveineen ja tarpeineen asuntotuotannon keskiöön, ja lisäämällä yksilön mahdollisuuksia toimia aktiivisena toimijana oman asumisensa tuottamisessa. Esimerkiksi ryhmärakentamisen tukeminen ja toiminnan tapojen kehittäminen voisi olla askel oikeaan suuntaan tätä tavoitetta edistettäessä. Asuntokannan ja asumisen monipuolistumista voidaan tukea myös kehittämällä asumisen rahoitusjärjestelmiä, jotka mahdollistavat suuremman määrän erilaisia rahoitusmalleja, joka johtaa siten suurempaan kirjoon asumismuotoja. Mitä enemmän erilaisia polkuja on tarjolla, sitä useampi pääsee vaikuttamaan omaan asumiseensa.

Monimuotoisuuden ja yksilöllisyyden vastaparinä on asuntokannan vaatimus kestää aikaa - pyritään jonkinlaiseen yleispätevyyteen, joka sopii kaikille. ”Asunnon pitäisi olla sellainen, ettei se ”sosiaalisesti” vanhenisi. Asumisratkaisujen ja –suunnittelun tulisi olla riittävän yleispäteviä, jotta olemassa oleva asuntokanta pystyy mukautumaan muutokseen ja erilaistuviin tarpeisiin.” (Tilastokeskus & Juntto 2007) Miten yksilöllisyyden ja yleispätevyyden tarpeet voidaan yhdistää? Anonyymien tarjonnan kompensoimiseksi tarjotaan muuntojoustavuuden kasvattamista. (Lahti & Heinonen 2010) Jos asunto elinkaarensa aikana joustaa useamman asukkaan tarpeiden mukaan, se voi tarjota yksilöllisyyttä monelle.

2.4.4

LÄHTÖKOHTIA SUUNNITTELULLE

Monimuotoisuuden tavoite pitää sisällään ajatuksen runsaudesta ja sallivuudesta. Runsaus on vallinnanvapautta ja mahdollisuuksia asumisen tarjonnan suhteen, mutta myöskin avoimuutta ja sallivuutta erilaisille elämäntyyleille ja niiden toteuttamiselle asumisessa. Asuntojen tuotannossa ja suunnittelussa tavoite edellyttää erilaisiin elämäntapoihin ja asumisen tarpeisiin tarkemmin tutustumista.

Asuinalueen tasolla monimuotoisuuden tavoite edellyttää tarkkuutta tuottaa alueelle kerros, joka rikastuttaa sitä. Lisäyksen tulisi laajentaa tarjontaa ja sulautua luontevasti osaksi alueen rakennetta.

Suunnittelun kannalta monimuotoisuus edellyttää halua tehdä uusia avauksia, tuottaa uusia asumisen muotoja, ja esimerkkien kautta esitellä suuntaa asumisen kehittämiseen. Tavoite on tuoda asumiseen asioita, jotka ovat vaihtoehtoisia valtavirran asumiselle. Joka tapauksessa tarjonnan monipuolistuminen lisää yksilön mahdollisuuksia vaikuttaa omaan asumiseensa, haluaa tätä vapautta lopulta käyttää tai ei.

3 ASUMISEN VALINNAT JA SUUNNAT

3.1 ASUMISKONSEPTIEN KIRJO – MAHDOLLISUUS VAIKUTTAA

3.1.1

VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSIEN LISÄÄMINEN ELI ASUKASLÄHTÖISYYS

Asuntokuntien erilaistumista ja asumistapojen- ja mallien heterogeenisuuden kasvua pidetään asumisen megatrendeinä. (Tilastokeskus & Juntto 2007) Suomalaisen asutosuunnittelun- ja rakentamisen yksipuolisuus ja laadullinen homogeenisuus on ollut kritiikin kohteena: asuntotarjonta ei ole tarpeeksi monipuolista eikä väestön erilaisia tarpeita huomioon ottavaa. Suomessa on kasvukeskuksissa eletty myyjän ja tuottajan asuntomarkkinoilla, minkä vuoksi asuntovalikoiman kehittämisellekään ei ole ollut tilaa. Keskiöön onkin haluttu nostaa parempi käyttäjälähtöisyys: asukas, käyttäytyminen ja kulutus. Asumisen tulevaisuuden keskeisiä kehitystarpeita ovat asuntotarjonnan monipuolistaminen, ja olemassa olevan asuntokannan suurempi muuntautuminen, uusien asumisen konseptien synnyttäminen ja asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien lisääminen. (Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2007)

Yksilöllistyvän kehityksen mukanaan tuomia haasteita asuntojen suunnittelun ja tuotannon näkökulmasta ovat esimerkiksi asumisen tuotteistaminen, asumisen konseptit, avoin asuntorakentaminen ja sitä tukevat suunnittelurajapinnat sekä asiakaslähtöiset liiketoimintamallit ja tuotantoprosessit. (Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2007) Tunnistetaan asumisen

toiveita ja perusteita, mille asukas perustaa päätöksensä, ja tunnistetaan ryhmiä, joille asumisen konsepteja suunnitellaan. Hyvin toteutettuna, näitä suuntia ja uutta asuntorakentamisen teknologiaa hyväksikäyttäen, on mahdollista lisätä asunnon joustavuutta ja muunneltavuutta. Toisaalta teollisen rakennustavan sovellukset kuitenkin rajaavat vaihtoehtoja esimerkiksi taloudellisilla perusteilla. Kun globaalissa taloudessa teknologiat ja kulttuurit saavat toisiltaan yhä enemmän vaikutteita, osa paikallisista asumisen erityispiirteistä katoaa yhtenäistymisen mukana. Tämä merkitsee erilaistumisen ja moninaistumisen kaventumista. (Lahti & Heinonen 2010) Monimuotoisuuden tavoitteiden saavuttaminen vaatii tasapainoilua eri osapuolten välillä.

Asukaslähtöisyys, ja asukkaan nostaminen asumisen tilojen, tuotteiden ja palvelujen kehittäjäksi edellyttää uusia malleja, jotka yhdistävät asukkaat, suunnittelun ja tuotannon. Mallien luomiseksi taas tarvitaan laajaa rakentamisen ja asumisen eri osapuolien välistä yhteistyötä. (Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2007) Jos asukkaan valinnanvaraan ja vaikutusmahdollisuuksiin halutaan oikeasti vaikuttaa, on mahdollistettava asukkaan rooli aktiivisena toimijana. On lisättävä erilaisia kanavia, joista asukas voi valita itselleen sopivan asumisen kehittämisen muodon ja osallistumisen asteen.

3.1.2

RÄÄTÄLÖINTI JA TUOTTEISTAMINEN – ASUNTOTARJONTA ERIKOISTUU

Asumisen kehitysnäkymien katsauksessa vuosille 2010-2030 oletetaan asutosuunnittelussa kuluttajien preferenssien olevan nykyistä selkeämmin suunnittelun lähtökohdassa. (Heinonen et al. 2005) Erilaistuviin vaatimuksiin ja toiveisiin vastaamisessa voidaan löytää jakautumista ainakin kahteen suuntaan:

- 1) *asuntotarjonnan erikoistumiseen, eli asumisen räätälöityihin ratkaisuihin, tai*
- 2) *yleispäteviin, joustaviin ja muunneltaviin ratkaisuihin.*

Uusia elämäntapoja kuvaamaan käytetään yhä useammin erilaisia asumismalleja tai asumisen konsepteja. Tämä kehityspiirre kuvaa asumisen erilaistumista ja moninaistumista, ja korostaa asuntojen räätälöintiä, tuunausta ja tuotteistamista. Asunto pyritään näkemään ”palvelualustana”, eli kanavana myydä erilaisia palveluja asunnon ja asumisen kautta. (Lahti & Heinonen 2010) Näiden brändättyjen asuntojen on tarkoitus puhutella kuluttajia paremmin kuin nykyisten melko samanlaisten asuntojen. Tämä edellyttää suurempaa ymmärrystä erilaisia elämäntapoja kohtaan.

Massaräätälöinnin konseptille rakentamisessa on ominaista asiakkaiden yksilöllisistä tarpeista lähtevät ratkaisut, joita sovitetaan standardoidulle alustalle. (Mäntysalo & Puustinen 2008) Tällä pyritään huomioimaan asiakkaan eriytyneet tarpeet ja säilyttämään samalla sarjatuotannon edut. Massaräätälöidylle tuotteelle on luonteenomaista massatuotetta korkeampi laatu, mutta edullinen hinta. Massaräätälöidyn tuotteen ei siis tulisi maksaa juuri enempää kuin tavallisen massatuotteen. Räätälöinti edellyttää, että tuottaja tuntee sekä myymänsä tuotteen, että asiakkaansa tarpeet huolella. Tavallisinta massakustomointi on omakotitai pakettitaloteollisuudessa, joissa tyypillisiä esimerkkejä asiakkaan toiveiden mukaisista ratkaisuista ovat keittiö- tai märkätilaelementtien siirtäminen, erilaiset huonejärjestykset, tai erilaiset valmiusasteet. Valintavaihtoehdot ovat kuitenkin rajallisia yhteisestä alustasta johtuen. Vaihtoehtojen hinnat lasketaan erikseen, ja lopullinen hinta muodostuu asiakkaan valintojen perusteella. Kerrostalojen massakustomoinnissa asukkaan vaihtoehdot ovat usein vähäiset ja joustamattomat, tarjonta voi rajoittua valikoimaan erilaisia sisustusratkaisuja.

Asukasnäkökulmaa kaupunkiasumisessa on selvittänyt Esko Kahri, joka esittää asukaslähtöisessä rakentamisessa keskeiseksi ratkaisuksi avoimen rakentamisen soveltamista. (Kahri 2011) Avoin rakentaminen on yleisnimi rakentamistavalle, jossa pyritään asukasvaikutteisuuteen tavoitteena yksilöllisyys kohtuullisin kustannuksin. Tämä saavutetaan erottamalla pysyvät rakennusosat, kuten kantava runko ja julkisivut, mahdollisimman selkeästi muuttuvista

osista, kuten installaatiot, kalusteet ja varusteet. Malli mahdollistaa joustavat tilaratkaisut huoneistojen sisäosissa siten, että asukaskohtaiset muutokset voidaan toteuttaa prosessin myöhäisemmässä vaiheessa, kun asukastarpeet on tiedossa. Ratkaisussa yhdistyvät yksilöllinen asukaspalvelu ja muunneltavuus tulevaisuudessa. Avoimen rakentamisen raameissa voidaan toteuttaa myös sarjaräätälöinnin periaatteita.

Asukasvalinnaisuutta voidaan toteuttaa eri tasoilla, jotka vaikuttavat rakennusten ja asuntojen suunnitteluun: varustevalintojen tasolla, pohjavalintojen tasolla ja huoneistokokojen muuntelutasolla. Varustevalintojen tasolla tarjotaan vaihtoehtoisia pintamateriaaleja ja värejä sekä kalusteita ja varusteita. Taso ei vaadi rakennukselta erityisominaisuuksia ja voidaan toteuttaa tavanomaisilla rakennustyypeillä. Pohjavalintojen tasolla tarjotaan muutamia erilaisia asuntopohjia samankokoiseen asuntoon muuttamalla esimerkiksi keittiön tyyppiä tai sijoitusta tai makuuhuoneiden sijaintia. Märkätilojen ja keittiöiden vaihtoehdot edellyttävät installaatioiden muunneltavuutta. Huoneistokokojen muuntelutasolla tarjotaan valinnaisia huoneistokokoja, mikä vaikuttaa myös naapurihuoneiston kokoon. Tämä edellyttää sopivaa runkomitoitusta, yleispätevää ikkuna-aukotusta ja parvekesijoittelua sekä huoneistojen välisten seinien muunneltavuutta. Huoneistokoon muunneltavuus on markkinointietu, sillä kysyntää ei ole aina helppo ennustaa.

3.1.3 KONSEPTIT ASUNNON JA KAUPUNKIRAKENTEE VÄLISSÄ

URBA-hankkeessa on käsitelty pääkaupunkiseudun kasvua ja siihen liittyviä ongelmia. Yhdessä hankkeen osioista tarkastellaan asumisen konsepteja. URBA:n asumiskonseptien määrittelyssä taustalla vaikuttaa asumisen ulottuvuuksista kolme keskeistä. (Norvasuo 2008) Ensimmäisenä on asunnon merkitys ”asumisen projektina”, tietynlaisen elämäntavan mahdollistajana. Toinen näkökulma keskittyy asunnon ja asumisen suunnitteluun, johon liittyy asunnon arkkitehtuuri pohjaratkaisuineen, rakennustyyppit ja asunnon liittyminen urbaaniin rakenteeseen. Kolmanneksi asuminen on rakentamisen ja palveluiden liiketoimintaa, jossa asuminen tuotteistetaan erilaisiksi tuote- ja palvelukonsepteiksi. Markku Norvasuo rajaa artikkelissaan asumiskonseptin käsitettä kolmen erilaisen käyttötarkoituksen mukaan: asumiskonseptia on mahdollista ajatella

- 1) *ongelmanratkaisun (asumisen tarpeiden) metaforana ja tavoitteena,*
- 2) *lopputuloksen kuvaavana ratkaisuperiaatteena ja*
- 3) *uusina toimintatapoina ja -malleina.*

Konseptien avulla haetaan uutta, erilaista ja innovatiivista vastakohtana vallitsevalle, keskimääräiselle ja tavanomaiselle. Konsepti on jotain, mille on ”sosiaalinen tilaus”. Konsepti

voi siis viitata esimerkiksi asunnon erityislaatuun, sijaintiin, rakennustyyppiin tai varusteluun. Se voi tarkoittaa myös rakennusliikkeen tuotetta tai teknologista innovaatiota. Kyse voi olla myös tarpeesta jäsentää asumista asukasryhmien, toteutusmuotojen tai rahoitustavan mukaan. Konseptien tarkoitus on kiteyttää erilaisia tulevaisuuden toiminnan malleja ja pyrkiä kuvaamaan olennaista tai leimallista. Konseptien avulla voidaan ottaa kantaa ja tarjota avauksia. Kun kyse on kehitystyöstä jonka lopputulos ei ole tiedossa, konseptit luonnehtivat tavoiteltua tai kuvaavat ratkaistavan ongelman. Konseptit voivat siis toimia myös ongelmanratkaisun välineinä. (Norvasuo 2008)

Asumiskonseptit sijoittuvat yksittäisen asunnon ja kaupunkirakenteen väliseen ongelmakenttään, jossa lähtöasetelma on tuttu: Millainen on pienin yksikkö, asunto, ja miten se voi tarjota käyttäjilleen maksimaalisen määrän vaihtoehtoja ja vaihtelevuutta mutta kuitenkin olla suuremman rakennuskokonaisuuden osa? (Norvasuo 2008) Innovaatioiden kannalta asumisen tarpeet ja ratkaisumallit ovat toisistaan erillisiä lähtökohtia, mutta asumisen tarpeita on vaikea kuvata ilman viittausta konkreettisiin ratkaisuihin. Asuminen on myös aina sidottu paikkaan ja kaupunkirakenteeseen, jotka asettavat ratkaisuille runsaasti reunaehdoja.

3.1.4 LÄHTÖKOHTIA SUUNNITTELULLE

Suunnitteluosuudessa on tarkoitus esitellä erilaisia sovelluksia esimerkkeinä asumisen tarpeiden ratkaisusta. Näitä ratkaisuja voidaan kutsua konsepteiksi. Konseptit asettuvat vaihtelevasti akselille räätälöityjen ja yleispätevien ratkaisujen väliin. Jokainen konsepti ottaa jollain tavalla kantaa asukkaan mahdollisuuksiin muokata asumisesta näköistään. Konseptien tavoite on esittää asumiseen erilaisia elämäntapoja sallivia ja mahdollistavia ratkaisuja. Konseptit ovat tähän paikkaan sovitettuja ratkaisuja tämän ajan asumisen tarpeille.

Asuttaisiinko toisin? –julkaisussa konseptit ehdotetaan rakennettavan porrastuvan tarkastelun pohjalta: ytimenä ovat asunnon sisätilat, sitten asunto rakennusten osana, rakennukseen välittömästi liittyvät ulkotilat, piha-alueet, korttelirakenne, sijainti taajamarakenteessa ja lopulta suhteessa muihin merkityksellisiin elementteihin, liikenneyhteyksiin ja ympäristön kvaliteetteihin. (Norvasuo 2008) Asumisen konseptia onkin tarpeellista käsitellä osana kokonaisuutta, ja tarkastella, muodostavatko nämä tasot yhtenäisen ja jatkuvan tarinan konseptin puitteissa.

Asumisen uudet konseptit asettuvat usein kerrostalon tai pientalon mittakaavaan. Intiankadun tontille tehtävät sovellukset ovat mittakaavaltaan lähellä pientaloa, mutta tavoitteiltaan lähempänä useasta asunnosta koostuvaa

kerrostaloa. Konseptit tarjoavat näkökulmia asumiseen paikassa, joka valtavirtaa edustavassa asuntorakentamisessa jää yleensä tarkastelun ja kehittämisen ulkopuolelle mittakaavansa vuoksi. Ratkaisut eivät sinänsä edusta konsepteja, joita voidaan sellaisenaan käyttää muualla kaupungissa, mutta tarjoavat avauksia asumisen tämän ajan problematiikan käsittelyyn. Koska tontti ja suunnittelutehtävän laajuus rajaavat suuret massat kohderyhmän ulkopuolelle, voidaan konsepteja kohdistaa asumisen tarkasteluun pienten ja marginaalisempien ryhmien näkökulmasta. Koska toivottavan erilaisuuden ohella lisääntymässä on myös yhteiskunnallinen eriarvoisuus (Heinonen & Lahti 2005), konsepteissa painotetaan pientä asumista, ja pyritään edistämään jakamisen kautta toteutuvaa yhteisöllisyyttä. Koska asumisen yksiköt ovat pieniä, jokainen konsepti ottaa myös kantaa pienen asumisen mahdollisuuksiin: pelkkä asunnon koko ei ole määrittävä tekijä asumisen laadun suhteen.

3.2 RYHMÄRAKENNUTTAMINEN ON YKSILÖLLISISTÄ TARPEISTA LÄHTEVÄÄ

3.2.1 PERINNE JA AKTIIVISUUS

Asukkaiden osallistumismahdollisuudet ja sananvalta asumista koskevista kysymyksissä ovat olleet pitkään rajalliset. Asukkaan roolina on olla ”kuluttaja”, asunnon ostaja, omistaja tai vuokralainen. Kuluttajana asukas on markkinoiden niukan tarjonnan armoilla. Kun asukkaan mahdollisuuksia vaikuttaa omaan asumiseensa halutaan lisätä, ryhmäraKENNUTTAMINEN tuo asukkaalle mahdollisuuden olla aktiivinen toimija. Mahdollisuus tehdä yksilöllisiä valintoja asumisen suhteen lisää mahdollisuuksia soveltamaan asumista omaan elämäntapaan sopivaksi.

Porukalla rakennuttaminen ei ole Suomessa uusi asia, ja omatoimisesta rakentamisesta on pitkät perinteet. Huomattava osa suurimpien kaupunkien 1900-luvun alkupuolen kerrostaloista on tehty tavalla, jota nykyään kutsuttaisiin ryhmäraKENNUTTAMISEKSI. Vaikka kiinnostus ryhmäraKENNUTTAMISTA kohtaan kasvaa taas, se ei ole vakiintunut asuntomarkkinoilla selväpiirteiseksi ja yleisesti tunnetuksi asumiskonseptiksi kaupunkimaisessa ympäristössä.

RyhmäraKENNUTTAMISHANKKEET Suomessa ovat olleet pääasiassa pien-, pari- ja rivitaloja. Esimerkiksi 2000-luvun alussa Viikissä toteutettiin kuuden asukasryhmän ja 20 asunnon hanke, jossa rakennuttajina toimivat tulevat asukkaat. Suutarilaan valmistui vuonna 2009

rakennuttajakonsulttivetoinen 20 omakotitalon hanke. Myös muita pientalokohteita on toteutunut eri puolilla Helsinkiä, mm. Vanhankaupunginkoskelle. Toteutuneista kerrostalohankkeista voidaan mainita esimerkkinä Arabianrantaan rakennettu ikääntyvien tarpeisiin suunniteltu Loppukiri-talo, ja Koti kaupungissa -yhdistyksen rakennuttamana yhteisöllinen kerrostalo Jätkäsaareissa vuodelta 2013. (Helsingin kaupunginkanslia)

3.2.2 KÄSITTEISTÄ

RyhmäraKENNUTTAMISELLA ei ole virallista määritelmää, eikä käsite ole muutoinkaan vakiintunut. Lähtökohtaisesti sillä voidaan kuitenkin käsittää tarkoitettavan omatoimisen ja rakennusliikevetoisen asuntorakennuttamisen välimuotoa, jossa ryhmä tulevia asukkaita organisoituu ja ryhtyy asuntojen rakennuttamishankkeeseen yhdessä. (Oikeusministeriön työryhmä 2014) Tunnuksipiirteisiin kuuluu yhteistoiminnallinen, voittoa tavoittelematon omatoimisuus. (Nupponen 2010)

RyhmäraKENNUTTAMISPROJEKTISSA osakkaiden vastuu rakennushankkeessa on suurempi, mutta vastapainoksi he saavat asuntoja, joiden hinnoista puuttuu kaupallisen rakennuttajan kate, ja joiden suunnitteluun ja varusteluun he ovat voineet suoraan vaikuttaa. Taustalla on usein jokin aatteellinen yhdistys, joka ryhtyy kehittämään asuntohanketta tai vaihtoehtoisesti muutama aktiivinen ihminen, jotka

alkavat selvittämään rakentamismahdollisuuksia ja saavat kerättyä hankkeesta kiinnostuneita ihmisiä ideansa taakse. Mahdollisesti myös rakennuttajakonsultti on tehnyt alustavan varauksen tontista ja toiminut ryhmän kokoajana. Hankkeita on hyvin erilaisia, eikä yhtenäisiä toimintatapoja hankkeiden toteuttamisessa ole vielä muodostunut. Yleensä kuitenkin kyse on rakennuttamisyhteistyöstä, harvemmin hartiapankkitoiminnasta.

3.2.3 TAVOITTEET JA TOIMINTAEDELLYTYKSIEN PARANTAMINEN

RyhmäraKENNUTTAMISEN tavoitteiksi ilmoitetaan tyypillisesti tulevien asukkaiden asumisratkaisuihinsa liittyvien vaikutusmahdollisuuksien lisääminen, hankintakustannusten alentaminen ja niiden läpinäkyvyyden lisääminen, kilpailun lisääminen asuntorakentamisessa sekä yhteisöllisyyden vahvistaminen. RyhmäraKENNUTTAMISTA koskeva kiinnostus liittyy varsin ajankohtaiseen ilmiöön, asuntotuotannon kustomointiin. Asuntorakentajilla on halua ideoida ja suunnitella asuntojaan ja asuinalueitaan varhaisessa vaiheessa sekä toimia niiden rakennuttajina ja viimeistelijöinä. (Oikeusministeriön työryhmä 2014 ja Nupponen 2010)

RyhmäraKENNUTTAMINEN pohjautuu tarpeeseen etsiä vaihtoehtoja markkinajohtoiselle asuntotuotannolle. Rakentaminen on silloin yksilöllisistä tarpeista lähtevää, sillä

ryhmässä rakentajien ei tarvitse tyytyä rakennusyritysten standardiratkaisuihin. Markkinavetoinen asuntotuotanto on etääntynyt myös asukkaiden maksukyvvystä ja tarpeista. Nykyistä laadukkaampien ja edullisempien asuntojen tarve on kasvava. (Nupponen 2010) Ryhmärakennuttaminen tuo asuntokantaan kaivattua vaihtelevuutta ja voi vastata mielekkäällä tavalla yhdyskuntarakenteen tiivistämisen sekä edullisen asumisen tarpeisiin. Ryhmärakennuttaminen lisää yksittäisten asunnontarvitsijoiden valinnanvaraa ja vaikutusmahdollisuuksia, sillä se siirtää päätösvaltaa rakentajalta tai rakennuttajalta asukkaalle.

Ryhmärakennuttaminen vahvistaa asumisen elämyksellisyyttä, tarjoaa sijan asukkaiden tavoitteille ja korostaa laadullisia tavoitteita. Periaate etsii erityisesti vastauksia yhteisöllisyyden tarpeisiin, mutta tuo esiin yhteistoiminnallisuuden haasteita rakentamisprosessissa. Jotta talot valmistuisivat, asukkaiden ja asiantuntijoiden on kyettävä keskinäiseen ryhmätyöhön.

Uusi ryhmärakennuttamislaki astui voimaan syksyllä 2015. Uuden lain tarkoituksena on edistää ryhmärakennuttamista turvaamalla ryhmärakennuttamishankkeisiin osallistuvien oikeudellinen asema ja edesauttamalla sen myötä rahoituksen saamista hankkeille. Laki tuo ryhmärakennuttamiselle yhteiset säännöt ja turvaa asukkaiden oikeudellisen aseman hankkeissa asuntokauppaan verrattavalla tavalla. Laki säätelee myös mm. ryhmärakennuttamishankkeiden markkinointia, hankkeessa käytettäviä konsulttipalveluja

sekä hanketta johtavan ryhmärakennuttajakonsultin toimintaa. Laissa huomioidaan myös asukas- ja konsulttialoitteisten hankkeiden eroavuus toisistaan.

3.2.4

LÄHTÖKOHTIA SUUNNITTELULLE

Ryhmärakennuttaminen perustuu lähtökohtaan, jossa asukas on aktiivinen toimija. Ryhmärakennuttamisen yleistymisen ja suosion kasvu johtavat tilanteeseen, jossa rakentaminen ei ole vain suurten rakennusyhtiöiden leikkikenttä, vaan asukas voi itse tehdä aloitteita haluamansa ympäristön puolesta. Ryhmärakennuttamisen ja yhteisöllinen asumisen aiheet liittyvät yhteen myös siinä, että molemmissa tehdään tietoinen päätös olla tekemisissä muiden ihmisten kanssa. Yhdessä tekeminen ja oleminen on silloin keskeinen osa asumisen ja sen puitteiden muodostamisen prosessia.

Ryhmärakennuttaminen tuo yhteen samojen tavoitteiden eteen toimivan porukan. Porukka voi jakaa samanlaisen elämäntavan, jonka toteuttamiseen ei asuntomarkkinoilta löydy sopivaa ratkaisua. Suunnitteluosuuden konsepteissa ryhmärakennuttamisen voidaan ajatella olevan mahdollinen lähtökohta ja eteenpäin vievä voima. Erilaisten yhteisöjen muodostuminen, ja erilaisten polkujen muodostaminen sitä tukemaan, on tulevaisuuden asumisen keskeisiä aiheita. Ryhmärakennuttamisella voi tässä asiassa olla keskeinen rooli.

3.3 YHTEISÖLLINEN ASUMINEN JA SOSIAALISESTI RIKKAAMPI ARKI

3.3.1 YHTEISÖN VOIMAVARA

Asumisen keskiössä ovat yhteisö ja vuorovaikutus: valinta siitä kenen kanssa, ja miten, asuu.

Jos katsotaan vähänkin taaksepäin ajassa, voidaan huomata, että biologinen ydinperhe asumisen perheyksikkönä on melko uusi keksintö – saati sitten se, että ihmiset asuvat yksin. Kaupungistuminen ja individualisoituminen ovat johtaneet tilanteeseen, jossa ihmissuhteiden solmiminen ja ylläpito on jokaisen yksilön varassa, eikä asuinympäristö tarjoa luontevia tilaisuuksia kohtaamisille, jolloin on mahdollista jäädä vaille kontakteja. Perhekään ei ole enää sosiaalisen ympäristön kivijalka, kuten yhteisöasumisen selvityksessä todetaan. (Korpela 2014) Yhteisön voimavara tunnustetaan nykypäivälle luontevana ilmiönä, ja myös jonkinlaisena yhteiskunnan ajattomana perustarpeena. Ihmisellä on edelleen tarve määritellä itsensä yhteisön kautta ja tuntea kuuluvansa johonkin, mutta sen yhteisön löytäminen tai tunnistaminen ei ole aina helppoa.

”Tarve yhteisöön kuulumisen kokemuksesta on vahva ja se voimistuu työikäisten määrän vähentyessä ja yksineläjien määrän kasvaessa.” (Neuvonen 2007) Vaikka tarve yhteisöön olisi esimerkiksi tiiviissä perhevaiheessa pieni, se voi ikääntymisen tai muun elämänmuutoksen myötä kasvaa. Yhteisöllisyyden tarve voikin vaihdella yksilön elämänkaaren aikana.

Yhteisöllisen asumisen ympärille kerääntyneet aiheet ja kysymykset liittyvät asumisen ajankohtaisiin teemoihin. Monimuotoistuvat elämäntavat ja perhemuodot, ikääntyvä väestö, pienet ja yhdenhengen kotitaloudet, tiivistyvä ja kasvava kaupunki ovat kaikki teemoja, joita voidaan tarkastella, ja joihin voidaan löytää uusia ja parempia sovelluksia, yhteisöllisen asumisen kautta. Yhteisöllinen asuminen voi tuoda monenlaisia mahdollisuuksia lisätä asumisen monimuotoisuutta. Ryhmärakennuttamisessa yhteisö muodostuu luontevasti rakennusprosessin aikana. Asuinyhteisö tarjoaa matalan kynnyksen sosiaalisia kontakteja, jonka vuoksi sillä voi olla ihmisten hyvinvointiin välitön ja vahva vaikutus. Yhteisöllisyys tunnustetaan myös urbaanista kulttuurista, joka mahdollistaa kohtaamiset ja yhteisen tekemisen. Esimerkkejä tästä ovat ainakin ravintolapäivä, kierrätysryhmät, ruokapiirit, jakamistalous ja sohasurffaus.

3.3.2 YHTEISÖLLISYYDEN MIELIKUVAT JA SYMBOLIT

Ranskalainen sosiologi Michel Maffesolin mukaan yhteisöllisyys sosiaalisine liikkeineen ja poliittisine tavoitteineen on hävinnyt, ja tilalle on tullut sosiaalisuuden periaate, joka korostaa yhteenkuuluvuuden tunnetta tässä ja nyt, sen itsetarkoituksellisuutta. Kuluttaminen, elämykset, esteettinen nautinto ja niihin liittyvä kokemuksen hurmio ovat merkki alkuvoimaisesta yhteisöllisyydestä. Uusyhteisöllisyys on tunneperäistä ja yhteisölliset kokemukset keskittyvät

arkielämään ja sen piiriin. Yhteisöllisyys ei ole siis syntynyt uudelleen, vaan sen mielikuvat ja symbolit ovat muuttuneet. (Knuuti (toim.) 1999) Floridan mukaan yhteisöllisyydessä on kyse myös oman identiteetin vahvistamisesta. Luovan luokan edustajat haluavat osallistua yhteisöjen toimintaan, ei auttamisen halusta, vaan koska he ovat halukkaita rakentamaan oman identiteettinsä tiettyssä paikassa ja osallistumaan aktiivisesti niiden paikkojen rakentamiseen, jotka ilmentävät ja vahvistavat tätä identiteettiä. (Florida 2005)

Yhteisö ja yhteisöllisyys ei vaadi taakseen joukkoa, jolla on yhteinen tausta ja päämäärä. Yhteisöllisyys rakentuu satunnaisten ja valinnanvaraisten kulutus-, harrastus-, ja elämäntapayhteisöjen varaan, ja ne ovat hajanaisia ja kevyitä. Yhteisöllisyys perustuu toisilleen vieraiden yksilöiden sattumanvaraiseen kohtaamiseen. (Knuuti (toim.) 1999) Kohtaamisiin tarvitaan aikaa ja tila, jossa ihmiset yksilöinä ja yhdessä voivat kokoontua, leikkiä ja olla, ilman että täytyy koko ajan olla hyödyllinen ja tehokas, suorittaa jotain. Urbaani elämäntapa, jossa työ ja vapaa-aika vuorottelevat, edellyttää myös joutilaisuutta, jotta on aikaa sattumanvaraisille kohtaamisille. On siis luotu puitteet oleilulle ja nauttimiselle, ja se pitää tehdä yhdessä. Neuvonen (2007) kiinnittää huomiota myös lähiympäristön tiloihin: ovatko ne välitilaa kodin, työn ja kaupallisten vapaa-ajantilojen välillä vai mahdollistavatko ne ihmisten välistä vuorovaikutusta ja vapaamuotoista toimintaa? Tilan ja ympäristön yhteisöllisiä piirteitä voidaan tunnistaa ja

tukea, ja kehittää yhteisöllisyyttä tuottavaan suuntaan.

Yhteisöllisyyttä on tyypillistä hakea jostain menneisyydestä, ja kaivata jotain jo menetettyä. Perinteinen maalaiskylän yhteisökin on todennäköisesti syntynyt vähemmän tietojen valintojen tuloksena, eikä siksi anna mallia nykypäivän yhteisöllisyydelle. Yhteisötila eroaakin perinteisestä maalaiskylästä siten, että se on tarkoituksella luotu ja sen ovat kodikseen valinneet ihmiset, jotka haluavat elää sosiaalisesti kylämaisessa ympäristössä. ”Kyläyhteisöä ja yhteisötilaa sosiaalisina ympäristöinä yhdistää se, että ne ovat loppujen lopuksi hallitsemattomia joukkoja itsenäisiä toimijoita ja siten ainutlaatuisia ja yllätyksellisiä.” (Korpela 2014 s.93) Vapaus valita, ainutlaatuisuus ja yllätyksellisyys tuntuvat luonteilta perusteilta tälle ajalle, ja tämän ajan yhteisöllisyydelle.

3.3.3 KÄSITTEISTÄ

Käsitteinä yhteisöllinen asuminen ja yhteisöasuminen ovat vielä vakiinnuttamassa merkityksiään, eikä käsitteiden rajapintakaan ole selkeä, kuten Anna Helamaa Arkkitehti-lehden artikkelissa toteaa. (Helamaa 2014) Yhteisöasumisesta puhutaan, kun yhteisöllisyys on tavoitteellista ja järjestäytynyttä ja se on pyritty rakentamaan sisään niin tiloihin kuin toimintatapoihin. Asukkaat tiedostavat silloin asumismuodon mukanaan tuomat velvoitteet ja vastuut ja sitoutuvat niihin. Yhteisöllinen asuminen on käsitteenä väljempi. Siinä asumiseen kyllä

liittyy tavanomaista enemmän yhteistoimintaa ja yhteisiä tiloja, mutta se ei ole samalla tavalla velvoittavaa tai tavoitteellista kuin yhteisöasuminen.

Yhteisöllinen asuminen on viime vuosikymmeninä kehittynyt asukkaiden toimesta ja arjen tarpeisiin perustuen, niin sanotusti alhaalta ylöspäin. (Helamaa 2014) Tämän hetken yhteisöllistä asumista luonnehtivat siis osallisuus ja omatoimisuus. Yhteisöasumista käsittelevän selvityksen mukaan asukkaalla on aktiivinen rooli, ei ainoastaan asumisen kuluttajana, vaan asumisensa ja lähiympäristönsä toimijana, asiantuntijana ja ylläpitäjänä. (Helamaa & Pylvänen 2012) Asukas pääsee siis alusta asti määrittämään omaa asumistaan ja yhteisön asumiskulttuuria, sekä tuottamaan asumiseen liittyviä palveluja ja tapahtumia. Yhteisöllisessä asumisessa onkin kyse vuorovaikutuksesta ja yhdessä tekemisestä. ”Asukkaiden keskinäinen yhteistoiminta ja sen mahdollistavat tilat muodostavat selkärangan yhteisölliselle asumiselle.” (Helamaa 2014)

Koska yhteisöllisyys asumisessa ilmenee eri tavoin ja merkitsee eri asukkaille eri asioita, jokainen asuinyhteisö luo oman toimintakulttuurinsa ja tavoitteet, joiden mukaan toiminta ja tilojen sisältö määrittyy. Toimintakulttuuri elää asukkaiden ja toimintaympäristön muutosten myötä. ”Yhteisöasumisessa ei siis ole kyse yhdestä yhtenäiskulttuurista vaan erilaisista rinnakkaisista ja lomittaisista asumisen kulttuureista.” (Helamaa & Pylvänen 2012) Kyse ei ole staattisesta ilmiöstä vaan elävästä,

ajan ja asukkaiden myötä muuttuvasta asumismuodosta. Asukaslähtöisyys liittyy suunnittelun lisäksi asumisen aikaiseen asukaslähtöisyyteen: asumisen on oltava joustavaa ja omaan asumiseen ja yhteisten tilojen toimintaan on oltava päätösvaltaa. Asukaslähtöisyys on jatkuva prosessi, jossa tilojen käyttöä, ylläpitoa ja asumisen kulttuuria määritetään jatkuvasti uudelleen väistämättömien muutosten, kuten asukkaiden ikääntymisen tai vaihtumisen, myötä asumalla ja sopimalla yhdessä.

3.3.4 VUOROVAIKUTUS JA OMA TILA

Yhteisöllisessä asumisessa on kaksi keskeistä ja tasa-arvoista lähtökohtaa: mahdollisuus vuorovaikutukseen ja oma tila, eli yksityisyys. Yhteisön päämääränä on lisätä sosiaalista hyvinvointia ja vuorovaikutusta, mutta ei rajoittaa asukkaidensa yksityisyyttä, mieltymyksiä, ajatuksen vapautta tai arkisia valintoja. Hyviin tavoitteisiin pyrittäessä molempien lähtökohtien toteutumisesta tulee siten huolehtia, eikä painottaa liikaa toista toisen kustannuksella. Vuorovaikutuksen mahdollisuus on yhtä tärkeää kuin yksityisyyden kunnioitus. Salla Korpela kuvaa kirjassaan yhteisötilaa parhaimmillaan saman katon alle kootuksi ja pystyyn nostetuksi kyläksi. ”Jokaisella on siellä oma yksityinen tilansa ja elämänsä, mutta arkisessa ympäristössä tarjoutuu mahdollisuus sekä henkisesti että fyysisesti matalan kynnyksen vuorovaikutukseen naapureiden kanssa.” (Korpela 2014)

Anna Helamaan (2014) mukaan keskeisin yhteisöasumisen motiivi on yksinkertaisesti helpomman ja sosiaalisesti rikkaamman arjen luominen. Arjen pyörittämiseen liittyviä tyypillisiä yhteistiloja ovat esimerkiksi keittiöt, ruokasalit, pyykkituvat ja verstaat. Tällaisiin tiloihin liittyvä yhteistoiminta, kuten esimerkiksi yhteisruokailut, helpottaa arjen sujuvuutta ja lisää arkeen sosiaalista rikkautta. Yhteistoiminta on myös harrastuspiirejä, saunailtoja tai spontaaneja kohtaamisia. Yhteisten juhlien merkitys on suuri: ne luovat yhteisöön perinteitä, tuovat vaihtelua arkeen ja vahvistavat yhteenkuuluvuuden tunnetta. Motiiviksi yhteisöasumiselle, ja asukkaita yhdistäväksi tekijäksi, riittää myös halu asua yhdessä muiden kanssa, tavanomaista sosiaalisemmassa naapurustossa. (Helamaa & Pylvänen 2012) Tutut naapurit lisäävät turvallisuuden tunnetta, ja yhteisten arkiaskareiden jakaminen koetaan asumisen laatua nostavaksi tekijäksi. Monelle tärkeä motiivi on yhteisöasumisen tarjoama aktiivisen toimijan rooli. Ihmiset haluavat vaikuttaa asumiseen, ja itse tekeminen, vastuun ottaminen ja osallisuus ja omaehtoisuus ovat tärkeitä tekijöitä asumismuotoa valittaessa. Samankaltainen elämäntilanne on myös ihmisiä helposti yhdistävä pohja yhteisölliselle asumiselle. Yhteisö voikin profiloitua esimerkiksi senioriasukkaiden tai lapsiperheiden mukaan.

Parhaimmillaan yhteisöotalo tarjoaa yhdessä tekemisen ja harrastamisen mahdollisuuksia, jotka ei vaadi suuria sosiaalisia ponnistuksia tai valituksi tulemistä. ”Se antaa mahdollisuuden kuulua joukkoon ihan sillä perusteella, että

asutaan saman katon alla.” (Korpela 2014) Amerikkalaisen yhteisöaloarkkitehdin, Charles Durrettin, mukaan yhteisöaloille keskeisintä on säännönmukainen, kaikille avoin yhteistoiminta, koska se on omiaan synnyttämään kaikenlaista muuta, spontaania yhteistoimintaa. Aktiivisuus siis ruokkii aktiivisuutta, ja avoimuus lisää avoimuutta.

Arjen ajankäytön merkitys on kasvanut arjen toimintojen hajotessa yhä laajemmalle alueelle ja liikkumisen viedessä yhä enemmän aikaa päivästä. Yhteisöllinen asuminen tarjoaa arjen ajankäyttöön vaihtoehdon, jossa korostuu paikallisuus. (Helamaa & Pylvänen 2012) Omien harrastuspiirit tuovat harrastukset kotiovelle, ja yhteisesti järjestetty lastenhoito tai ruokailu rytmittää arkea eri tavalla. Asuinyhteisön aktiivisuus voi säteillä myös ympäristöön, jolloin yhteisö tarjoaa toimintaa ulkopuolisille erilaisten tapahtumien tai toimintojen muodossa. Asuinyhteisö ei siis lähtökohtaisesti ole sisäänpäin kääntynyt tai suljettu, vaan voi hyvinkin vaikuttaa asuinalueella ja lähiympäristössä tapahtuviin kohtaamisiin ja sosiaaliseen monimuotoistumiseen lisääntyvästi.

3.3.5

MOTIIVINA KESTÄVÄ ASUMINEN

Yhdessä asumisen motiivina voi olla myös pyrkimys sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväan asumiseen. (Helamaa 2014 ja Helamaa & Pylvänen 2012) Vaikka kyseessä ei olisikaan tietoinen pyrkimys korostetusti ekologiseen elämäntapaan, on yhteisöasumisella luontaisesti

kestävän kehityksen mukaisia seurauksia. Tilojen ja esineiden jakaminen on kestävä elämistä. Jos talossa on käytettävissä yhteisiä tiloja arkeen ja juhlaan, asukas voi omassa asunnossaan tyytyä vähempiin neliöihin ja vaatimattomampaan varusteluun. (Korpela 2014) Yhteiset tilat vähentävät huoneistokohtaisen tilan tarvetta ja lisäävät tilojen käyttöastetta. (Helamaa 2014) Omavaraisuutta energian- ja ruuantuotannon suhteen voidaan vahvistaa yhteisöissä esimerkiksi varaamalla tilaa pienviljelylle. Yhteisautot, tavaroiden vaihtoringit ja ruokapiirit ovat kaikki asioita, jotka muistuttavat ettei kaikkea tarvitse omistaa tai hankkia itse ja yksin.

3.3.6

LÄHTÖKOHTIA SUUNNITTELULLE

Suunnitteluosuudessa on tarkoitus tarkastella yhteisöllisen asumisen mahdollisuuksia olevalla tontilla. Voidaan kuvitella ryhmä, joka haluaa toteuttaa asumisessa omaa erityistä elämäntapaansa. Suunnitellaan paikkoja, joissa oma elämäntapa voidaan jakaa muiden kanssa. Tässä tapauksessa suunnitelman toteutuksen voidaan ajatella sopivan myös ryhmärakentamisen kohteeksi. Ryhmärakentamiseen kuuluva laadullisten tavoitteiden korostaminen tukee myös suunnittelualueesta lähtevää, yksilöllisten ratkaisujen etsimistä ja räätälöintiä painottavaa, lähtökohtaa.

Yhteisöllisyyttä voidaan muodostaa luomalla paikkoja sattumanvaraisille kohtaamisille ja vuorovaikutukselle.

Voidaan pohtia asuinyhteisön luonnetta paikalla: onko se sisäänpäin kääntynyt vai avoin, ja säteileekö yhteisöllisyys suunnittelualan ulkopuolelle? Asuinrakennuksen yhteisten ja jaettavien tilojen luonne ja toiminnan järjestäminen ovat keskeisiä kysymyksiä. Parhaimmillaan tilaratkaisut kannustavat kohtaamisiin ja tukevat yhteistoiminnan tavoitteita, pahimmillaan ne voivat toimia esteinä. Yhteisöllisessä asumisessa olennaista on löytää ratkaisuja, joissa toteutuu vuorovaikutuksen ja oman tilan tasapaino.

3.4 PIENESTI ASUMINEN

3.4.1 ASUNTOJAKAUMA JA TILASTOLLINEN TARKASTELU

Viime vuosikymmenien yksi selkeimpiä muutoksia asuntokuntajakaumassa on yhden hengen kotitalouksien määrällinen ja suhteellinen kasvu. Pienten asuntokuntien yleistuminen on ollut pitkään jatkuva, taloudelliseen kasvuun rinnastuva trendi. 1960-luvulta määrä on yli viisinkertaistunut, samalla kun prosenttiosuus on kasvanut 15 prosentista 40 prosenttiin. Yksineläjiä ei kuitenkaan tunnisteta asuntopoliittisessa keskustelussa ja tutkimuksissa. (Lapintie & Hasu 2010) Vuoden 2013 lopulla kaikista asuntokunnista yhden hengen asuntokuntia oli määrällisesti reilu miljoona, eli 42 prosenttia kaikista asuntokunnista. Asuntokunnan keskikoko oli vuonna 1970 vielä kolme henkilöä, kun se vuonna 2013 oli 2,05 henkilöä. Vuoden 2013 lopulla yhden ja kahden henkilön asuntokuntien määrä oli 75 prosenttia kaikista asuntokunnista.

Kaupungeissa yksinasuvien asuntokuntia on enemmän (43%) kuin maaseutumaaisissa kunnissa (38%). (SVT 2013) Yksin asuminen alkaa siis olla enemmän normi kuin poikkeama. Ja vaikka yksin asuminen on kasvavassa määrin yleinen olosuhde, pidetään sitä silti yksityisenä asiana. (Klinenberg 2012) Yksin asumiseen suhtautuminen yksityisasiana pitää aiheen marginaalissa. On mahdotonta ennustaa millaisia vaikutuksia tällä sosiaalisella muutoksella on yhteiskuntaan pidemmällä aikavälillä, on kyse sitten ratkaistavista

ongelmista tai uusista mahdollisuuksista. Tapoja, joilla yksin asuminen itsessään vaikuttaa hyvinvointiin, pitäisi myös selvittää tarkemmin. Ainakin se vaikuttaa yksilön elämään, ja sitä kautta laajemmin perheen, yhteisön ja kaupunkien muotoutumiseen.

Elämänvaiheeltaan pienasuntokunnat ovat hyvin erilaisia. Pienet taloudet ovat myös hyvin eri-ikäisiä. Pienten asuntokuntien painopiste on nuorten ohella keski-ikäisten ja ikääntyneiden henkilöiden talouksissa. Miesten ja naistenkin yksin asumisessa on eroja iän mukaan. Miehillä perheellisyys ja yksin asuminen on yleisintä 26 vuoden iässä, toinen huippu on 65 vuoden iässä. Miehillä yksin asuminen oli naisia yleisempää 25–50-vuotiailla. Naisilla taas yksinasuminen on yleistä ikääntyneiden ryhmässä yli 80-vuotiaina. (Juntto 2008) Yksin asuminen koskettaa yleisesti ihmisiä kaikissa ikäluokissa.

Terveys ja Hyvinvoinnin laitoksen tilastoihin perustuvassa tarkastelussa yksin asuvien hyvinvoinnista ensimmäinen päätulos on, että yksin asuvilla menee useimmilla mittareilla keskimäärin koko väestöä huonommin. Elinolojen osalta yksin asuvien työllisyysaste on matalampi, tulot ovat pienemmät, asumismenorasite on suurempi ja toimeentulo on niukempaa kuin erityisesti lapsettomilla pareilla ja kahden vanhemman lapsiperheissä. Terveys ja elintapojen osalta havaittiin muun muassa, että yksin asuvien koettu terveys on huonompi, psyykinen kuormittuneisuus ja masennus on yleisempää, ja toiminta- ja työkyky on huonompi kuin

parisuhteessa asuvilla. Yksin asuvat ovat myös keskimäärin yksinäisempiä, heillä on vähemmän sosiaalista pääomaa, ja heidän elämänlaatunsa on ainakin joiltain osin heikompikin muilla. (Kauppinen et al. 2014)

Toinen päähuomio on, että yksinasuvien välillä on suuria eroja. Puutteellinen hyvinvointi siis keskittyy vain tiettyihin osaryhmiin yksin asuvien joukossa. Yksin asuvat eivät ole yhtenäinen joukko muuten kuin asumismuodon suhteen. Kuten selvityksessäkin todetaan, yksin asuminen itsessään ei ole ongelma yksilön hyvinvoinnin kannalta. Yksin asumiseen ei ole liitetty problematiikkaa, joka olisi tyypillistä juuri tälle asumismuodolle. Asumismuoto ainoana yhdistävänä tekijänä ei kerro yksin asujasta yksilönä, eikä asukkaan suhteesta asumiseen. Yksin asuvia erottelevat hyvinvoinnin suhteen toisistaan enemmän muut kuin asumismuotoon liittyvät asiat, kuten ikä tai sukupuoli.

Yksin asuvia yhdistäviä, muusta elämäntilanteesta riippumattomia, tekijöitä on tunnistettu ainakin kaksi. (Kauppinen et al. 2014) Ensinnäkin yksin asuvat ovat haavoittuvaisempia erilaisille sosiaalisille riskeille kuten sairastumiselle tai työttömäksi joutumiselle. Toinen yhdistävä tekijä on mittakaavaetujen puuttuminen kulutushyödykkeiden hankinnassa, eli etu, joka useamman henkilön kotitaloudessa on. Kaikkia yksin asuvia yhdistää myös lähtökohtaisesti se, ettei heillä ole kotonaan pysyvää kumppania. Tämä voi selittää muun muassa yksinäisyyden yleisyyttä ja sosiaalisen tuen saamisen vähäisyyttä yksin

asuvilla. Toisaalta pelkkä asumistilanne ei kerro seurustelutai ystävyys-suhteista, joten tämän yhdistävän tekijän merkitys voi vaihdella paljon muista sosiaalisista suhteista ja omista tarpeista riippuen.

Yksinasuminen ei määrittele hyvinvointia. Kuitenkin, jos yksin asumiseen yhdistyy toimintakyvyn tai sosiaalisten kontaktien heikkenemistä, voi yhteisvaikutus olla elämänlaatua laskeva. Pääkaupunkiseudun korkeiden asumiskustannusten alueella asuntopolitiikka on tärkeä yksin asuvien hyvinvointiin vaikuttava sektori. Vaikka asunnon sisäisten ratkaisujen kautta hyvinvointiin voidaankin vaikuttaa, tärkeämpää olisi kuitenkin ensisijaisesti taata kohtuuhintaisten ja pienten asuntojen saatavuus, koska yksin asuvien asumiskustannukset suhteessa tuloihin ovat suuremmat kuin muissa kotitalouksissa. Vuonna 2012 asumiskustannusten osuus tuloista oli kotitalouksissa keskimäärin 15 prosenttia, mutta yksin asuvilla 21 prosenttia.

Muuhun väestöön verrattuna, yksin asuvat erottuvat positiivisesti lähinnä asumisväljyyden ja vapaa-ajan määrässä. Yhden hengen asuntokunnat asuvat väljemmin kuin muut asuntokunnat. Yleisesti käytetyn huonelukuun perustuvan määritelmän perusteella yksin asuvat eivät edes voi asua ahtaasti, koska ahtaalla asumisella tarkoitetaan yli yhtä henkilöä per huone, pois lukien keittiö. Mutta myös asunnon pinta-alaan perustuvalla määritelmällä yhden hengen asuntokunnat asuvat väljemmin kuin muut: vuonna 2012 yksin asuvilla oli keskimäärin 59 neliömetriä

käytössään, kun kaikissa asuntokunnissa oli keskimäärin 40 neliömetriä tilaa henkilöä kohti. Tässäkin voidaan olettaa olevan suuria ikäryhmittäisiä eroja siten, että nuorimmilla yksin asuvilla on pienimmät asunnot.

Tulevaisuudessa pienasuntokuntien määrän ennakoidaan vielä kasvavan, vuonna 2030 jo 82 prosenttiin. (Junto 2008) Eri ikäisten yksinasuvien ja pienkotitalouksien määrä kasvaa. Nuorten itsenäistymisen lapsuuden kodista oletetaan edelleen aikaistuvan, mutta paljon vaikuttaa myös ikääntyneempien pienkotitalouksien lukumäärän kasvu. Tulevaisuudessa etenkin väestön eliniän piteneminen lisää pienasuntokuntien osuutta. Koska ihmiset elävät pidempään kuin koskaan aikaisemmin, on myös vanhuus yksin yhä suuremmassa määrin yleinen kokemus. (Klinenberg 2012) Nuorten kotoa muuton aikaistuminen ei liioin ole pysyvä, varma trendi, se voi olla myös taattu trendi, joka on riippuvainen asuntomarkkinoiden kohtuuhintaisesta tarjonnasta. Yksinasumisen vaiheet saattavat monen kohdalla myös vuorotella perhevaiheiden kanssa. Yleistyvä yksinasuminen voidaan nähdä myös osana suurta yksilöllistymisprosessia, jolloin yksin asuminen on ennen kaikkea valinta.

3.4.2 TAUSTALLA

The Guardian-lehden artikkelissa I want to be alone – the rise and rise of solo living (Klinenberg 2012) käsitellään

yksin asumisen suosion kasvua ja yleistymistä. Keskustelussa yksinasumisen kasvu esitetään merkinä fragmentaatiosta eli pirstaloitumisesta. Kyseessä on sosiaalinen kokemus, joka muokkaa ihmisten käsitystä itsestä ja läheisimmistä ihmissuhteista. Yksin asumista voidaan pitää eristävänä kokemuksena, vaikka yksinäisyys ei ole sen sisäänrakennettu ominaisuus. Teemojen yksin asumisen taustalla pitäisi vaikuttaa myös siihen, miten kaupunkia ja asumista kehitetään.

Vaikka vapaus ja erilaisuus lisääntyvät koko ajan, yksin asumiseen suhtaudutaan harvemmin tietoisena valintana. Se voi yhtä hyvin olla aito valinta, kuin myös sattumaa tai ajautumistakin. Usein yksinasumista kuvataan jonkinlaisena väli-tilana, toiseutena tai menettämisenä. (Lapintie & Hasu 2010) Yksin jäädään, sitä ei valita omasta tahdosta. Yksin asuminen mielletään vielä usein ohimenevänä vaiheena, jossa odotetaan jotain seuraavaa vaihetta, tai on juuri lopetettu edellinen vaihe. Asumisen muutokset johtuvat usein elämäntilanteen muutoksista, ja yksin asuminen voi olla tarpeellinen tauko ja mahdollisuus tarkastella tulevaisuuden valintoja rauhassa. Ajatus asumisesta väli-tilana on karmistava, eikä ainakaan riittävän laaja pohja yksin asumisen ratkaisujen ja muotojen kehittämiseen. Osana asumisen monimuotoisuutta, väli-tila-asunto voi hyvin olla yksi tarjolla olevista vaihtoehtoista.

Yksi syy, miksi useampi ihminen asuu yksin, on se, että heillä on siihen varaa. Hyvinvointiyhteiskunnan mahdollistama

yksilöllinen sosiaaliturva ja talouden positiivinen kehitys ovat pohja sille, että yksin elävä voi olla ja asua muista riippumattomana. Toimeentulo ei ole enää kiinni perheestä, vaan yksilön omasta panostuksesta. Taloudellinen itsenäisyys on tietysti vain osa kokonaisuutta, mutta mahdollistaa paljon vapauksia.

Anneli Junttokuvaa yksinasujaa jonkinlaisena homo economicuksen ideaalityyppinä, eli ihmisenä, joka tekee ratkaisunsa oman harkintansa ja mahdollisuuksiensa mukaan joutumatta neuvottelemaan tai tekemään kompromisseja. Samalla: ”oma rauha on yllisyyttä, kaivattua autonomiaa.” (Juntto 2010 s. 272) Yksin asuminen voi siis olla vahvasti itsenäisyyttä painottava kokemus. Toisaalta yksin asuminen nähdään myös rajoitteena: on varauduttava tekemään kaikki itse kodin valintaa ja rahoitusta sekä sen ylläpitoa myöten. Kuten aikaisemmin todettiin, yksin asuminen voi lisätä haavoittuvaisuutta. Kuitenkaan yksineläjä ei elä tyhjiössä, vaikka asumisen yksikkö olisikin yksi ihminen. Yksinasuvan sosiaalinen yksikkö vaan on jotain muuta kuin samassa asunnossa asuvat. Se voi olla muualla asuvat perheenjäsenet, ystävät, naapurit, ja kaikki ne voivat vaikuttaa yksinelävän asumisen valintoihin. Sosiaalisen verkoston merkitys korostuu.

The Guardianin artikkelissa ilmiön yhdeksi mahdollistajaksi esitetään kulttuurista muutosta, jossa yksilökeskeisyyttä korostava ajattelu on vain tiivistynyt ja muuttunut lähes oletusarvoksi. Esimerkiksi jos ihminen ei ole tyytyväinen

avioliitossaan, ja aiemmin avioero olisi vaatinut perustelut, nyt perustella täytyy huonoon liittoon jääminen. Kulttuurissa vallitsee paine olla hyvä itseään kohtaan. (Klinenberg 2012)

Yksin asumisen kehitystä eteenpäin ajava voima on myös yhteydenpidon tapojen mullistus, joka on mahdollistanut sosiaaliseen elämään osallistumisen kotoa käsin. Yksineläjä joutuu näkemään tavallista enemmän vaivaa halutessaan olla sosiaalinen ja rakentaakseen vahvan yhteisön ympärilleen ystävistä ja työkontakteista. Onkin eri asia olla yksin kuin tuntea itsensä yksinäiseksi. Jos yksinäisyyttä halutaan ennustaa, sosiaalisten kontaktien laadulla on suurempi vaikutus kuin määrällä.

Vaikka jokainen yksin elämisen valinnut perustele omaa valintaansa hyvin henkilökohtaisilla kokemuksilla, voi taustalta löytyä myös yleisemmin jaettu teemoja. Varsinkin nuoremmille yksineläjille yksin asuminen voi olla tapa erottua joukosta, tai merkki menestyksestä. (Klinenberg 2012) Yksin eläminen voi olla valinta, joka antaa tilaa investoida aikaa ja vaivaa itsensä ammatilliseen ja henkilökohtaiseen kehittämiseen. Perhe- ja työsuhteiden ollessa luonteeltaan hauraita, voi panostaminen oman itsenäisyyden kehittämiseen tuntua järkevältä. Oman itsenäisyyden vahvistaminen voi saada projekteihin tarttumisen tuntumaan helpommalta, mutta kyse on myös oppimisesta nauttimaan omasta seurastaan.

“Living alone means freedom, never being bored, going to bed at eight if I feel like it, feeding myself as I like, thinking, pottering and yelling at the radio without feeling a fool. I am never lonely as long as I am at home. I can decorate my house to suit my eccentricities – not everyone wants to live with 200 jugs and thousands of books. Every object in my home reminds me of one loved person or another. Knowing all my friends are dotted around, going about their business but available at the end of a phone is enough.”
– Carmen Callil, 73

“Living alone provides me with the time I need to recharge, and to let loose the aspects of my personality best labelled “Not For Public Consumption”. When Superman needs a break from saving the planet, some time to himself, where does he go? His Fortress of Solitude in the Arctic Circle. I have what I like to call my Flat of Solitude in north London. I’m not comparing my average day to the conquests of the last son of Krypton, but he has a public image to keep up, and that I can relate to.”
– Alex Zane, 33

“Although I am getting used to living on my own, I still think it’s not natural. We humans are herd animals. If it were left to me, I’d make us all live in longhouses, like the ones in Nepal, with all the generations packed in together. We’ve evolved to depend upon each other, we need each other, especially the old. If I were a stone age woman aged 70, I’d never survive on my own. Without the warmth and protection of the tribe around me, the first cold winter would finish me off. But then, if I were a stone age woman, I’d be without the flu jabs and dental bridge work that enable me to boast that 70 is the new 50.”
– Esther Rantzen, 71

“And then there is music when night falls. I can put on whatever I like, follow dark obsessions without worrying about depressing anyone else, or cheering them up for that matter. There is no one to question my sanity, my taste in music, or say: “That again? Not that again. Did we not hear that yesterday?””
– Colm Toibin, 56

The Guardian: I want to be alone – the rise and rise of solo living (Klinenberg 2012)

3.4.3

ASUMISEN PERUSYKSIKKÖ - YKSIIN JA YKSILÖNÄ

Kodin määritelmään liittyy pysyvyys, se koetaan paikkana, johon voi kiinnittyä ja josta voi hakea turvaa. (Lapintie & Hasu 2010) Kotia kuvaillaan elämän ankkurina. Kodilla on suuri merkitys ihmisen hyvinvoinnin perustana, asuu ihminen sitten yksin tai muiden kanssa. Asuntosuunnittelun kannalta asetelma, jossa yksin asuminen nähdään vain välivaiheena, voi olla epäkiitollinen. Mitä merkityksiä on asunnolla, jos siihen ei ole tarkoitus kiinnittyä? Mitä on yksinasuvan asunnon suunnittelu, jos otetaan lähtökohdaksi, että se on asukkaalleen väliaikainen? Yksin asuminen voi olla yksilöllisyyden ja itsenäisyyden osoitus ja tietoinen valinta. Pieni asunto kaupungin asuntotarjonnassa edustaa harvemmin miellyttävää vaihtoehtoa tälle ryhmälle: pienet asunnot sijoitetaan talossa muualle kuin paraatipaikalle. Pienen asunnon asukas saa harvemmin nauttia esimerkiksi parhaista näkymistä tai ylimmän kerroksen rauhallisuudesta. Jos pelkkiä pieniä asuntoja sisältäviä asuntokohteita ei rakenneta, eikä asukas voi kiinnittyä talon edustamaan elämäntapaan, voi asukas tuntea itsensä pysyvästi toissijaiseksi toimijaksi.

Pienten asuntojen tarve tunnistetaan asuntotuotannossa, mutta tässäkin asiassa puhutaan yleensä asuntojen määrästä, ei laadusta tai asumisen ratkaisujen kohdentamisesta yksinasuvan tarpeiden mukaan. Asuntotuotantoa haastava monimuotoisuuden tarve koskee myös tulevaisuuden pieniä

asuntoja. Myös pienesti asumisessa on tarve toteuttaa omaa elämäntapaa. Pienten asuntojen osalta on siirryttävä tuottamaan asuntoja yksilöille. Pelkkä käytännöllisyys ei riitä, vaan asunnon on tarjottava jotain, jolla asumisesta voi tehdä oman näköistä.

Yksin asumisella on oma vaikutuksensa asumisratkaisuihin, sosiaaliseen elämään ja asuinympäristöihin. Yksin asuessa asunnon lähiympäristön ja sosiaalisten verkostojen merkitys kasvaa. Jos lähialueella on paikkoja joihin asuminen voi levittäytyä, pieni asuminen ei rajoitu asunnon fyysiseen muotoon. Toimiva ja viihtyisä lähiympäristö kutsuu asukkaan elämään asunnon ulkopuolella. Naapuruston jaetut yhteistilat laajentavat arjen elinpiiriä. Pienessä asunnossa yksityisen ja julkisen yhdistäminen on keskeisessä asemassa. Jos pientä asuntoa halutaan kehittää yksin asuvan näkökulmasta ja tarpeista lähtien, ja yksinäisyyden yleisyyttä vähentää ja torjua, on asunnon tarjottava tilaa helpolle sosiaaliselle elämälle. Asunto voi viestiä avoimuudesta ja kannustaa pitämään yllä sosiaalisia kontakteja.

Kerrostaloasumisessa voidaan kiinnittää huomiota pieneen asuntoon suuremman yksikön osana, ja monipuolistaa asuntojen sijoittelua ja käsittelyä. Kerrostaloa pienemmissä yksiköissä voidaan tutkia esimerkiksi kadulta oman sisäänkäynnin, piha-alueen tai kattopuutarhan mahdollisuutta. On monia tapoja, joilla voidaan lisätä yksin asuvan näkyvyyttä ja mahdollisuuksia toteuttaa yksilöllisyytään asumisessa.

Jokainen yksinasuva ei tietenkään asu yksiosassa. Tilantarve, ja sen toteuttamisen mahdollisuuden ovat aina yksilölliset. Yksin asuvaa voi silti ajatella asumisen perusyksikkönä, josta asumisen tilan merkityksiä voidaan tarkastella. Millainen on yksin asuvan asunto ja asumisen perustarpeet? Millaisia muutoksia asumiseen ja asumisen tilaan tuo muuttuva elämäntilanne, esimerkiksi uusi kumppani? Mihin asti oleva tila joustaa, ja pystyykö pieni asunto vastaamaan elinkaariasumisen vaatimuksiin? Liittyykö asumisen vähimmäistasoon tai kohtuulliseen asumiseen aina vaatimattomuus?

Asumisen historiassa on toistuvasti käyty kiistaa edustavuuden ja käytännöllisyyden suhteen. (Lapintie & Hasu 2010) Nousukausilla estetiikka ja yksilöllisyys korostuvat, kun taas laskusuhdanteissa tärkeimpiä tekijöitä ovat käytännöllisyys ja suurempi yhteisöllisyys. Tulevaisuuden uusi käytännöllisyys voidaan Junton mukaan löytää ekologisemmasta asumisesta ja uusista energiansäästötavoista. Käytännöllisyyteen voi ekologisen asumisen kautta tulevaisuudessa liittää suuremman vaatimuksen tarkastella asumista laajemmin kuin omaa asumista koskevana kysymyksenä. Saavutetusta edusta on aina vaikeaa luopua. Nousukaudella omaksuttu yksilöllisyys onkin laskusuhdanteessa yhdistettävä ekologiseen ja yhteisölliseen elämäntapaan.

Funktionalistisessa asuntosuunnittelussa pyrittiin tilankäytön tehokkuuteen ja asuntojen koon minimointiin, koska osan asuntojen toiminnoista ajateltiin siirtyvän

asuntojen ulkopuolelle: kouluihin, kirjastoihin, puistoihin, kahviloihin, elokuvateattereihin jne. (Puustinen 2010) Tämä muutos on jo tapahtunut, ihmisten elinpiiriin kuuluu koko kaupunki toimintoineen. Kuitenkin koon minimoinnin sijaan asunnon tiloja tulisi määritellä tarkoituksenmukaisuuden, elämäntapaan sopeutuvuuden ja riittävä joustavuuden mukaan. Rungas määrä tilaa ei vielä tee asunnosta miellyttävää. (Leupen & Mooij 2011) Ne kriteerit, joita arvioimalla asunto on koosta riippumatta miellyttävä, ovat yksinkertaisia. Asuttavuutta kuvataan esimerkiksi seuraavien laadullisten tekijöiden kautta: esteettömyys tai saavutettavuus, luonnonvalo, näkymät, raikas ilma, sopiva sisälämpötila, sekä teknisten järjestelmien, kuten sähkön, veden, tietoliikenteen ja ilmanvaihdon, toiminta. Asuminen sisältää myös kulttuurista riippumattomia tarpeita eri toimintoille. Asumisen toimintoja ja asumistehtäviä ovat määritelleet monet tahot, joiden pohjalta esimerkiksi Jyrki Tarpio on koonnut seitsemän asumisen perustoimintoa: lepääminen, oleskelu, ruokailu, ruoanvalmistus, hygienian hoito, huolto ja säilytys, ja työskentely. (Tarpio 2015) Tarkoituksenmukaisesta asunnosta siis löytyy sopivat tilat tai paikat näille toimintoille.

Brittiläinen asuntotutkija Peter King tarkastelee asumisen vaatimattomuutta ja riittävyttä Epikuroksen ajatusten pohjalta. Epikuroksen mukaan meidän pitäisi ymmärtää mikä on tarpeeksi. Mistä asunnon riittävyys koostuu, mikä taso on tarpeeksi ja mikä on liikaa. Riittävyden käsitteessä ei ole kyse karsimisesta, tai jollekin ulkoisesti

määritellylle tasolle ylettämisestä tai laskeutumisesta, vaan niiden asunnon elementtien arvostamisesta, jotka ovat elintärkeitä ja tarpeellisia, ja niiden pinnallisten asioiden välttämistä, jotka ovat vahingollisia. Kohtuus ja mielihyvä tekevät meidät terveiksi. Tämä ajatus liittyy kysymyksiin kestävästä kehityksestä ja ympäristön huomioon ottavasti ja vastuullisesti elämisestä. Jatkuva uuden ja paremman haluaminen johtaa jatkuvaan tyytymättömyyteen ja kyvyttömyyteen nauttia jo saavutetusta. Epikuros painottaa tässä hetkessä elämistä. Tärkeää on tunnistaa mikä on juuri itselle elämässä riittävää. Riittävä asunto ei ole siis alkeellinen tai vaatimaton. Asunnosta löytyy mukavuudet ja välineet toiminnoillemme, toisin sanoen se vastaa perustarpeisiimme. Jos asunnossa on riittävästi välttämättömiä asioita, on se toimiva asunto. Kaiken ylimääräisen himoitseminen on vahingoittavaa, emmekä pysty nauttimaan jo olevasta. (Lapintie & Hasu 2010 ja King 2007)

On myös omanlaistaan vaurautta ja itsenäisyyttä, että jokainen voi tarkastella asumisen valintojaan kriittisesti ja ottaa huomioon myös ympäristön tarpeet. Yhä useampi voi tehdä asumisensa ratkaisuja tältä pohjalta.

3.4.4

PIENET VALINNAT

Esimerkkejä ajattelusta, jossa vähemmän on enemmän, löytyy jo. Ja ajatuksia toteutetaan myös käytännössä. Yksi tällainen taho on Dodo Ry:n järjestämä ekologisen asumisen

festivaali Urbaanit asumismessut, joka esittelee persoonallisia ekologisen asumisen muotoja kaupunkiympäristössä. Urbaanit asumismessut haluaa olla edistämässä asumista, joka on tiiviimpää ja ”pienempää”, ja tekee sen esittelemällä koteja, joissa asutaan jo tiiviisti. He katsovat, että on jo olemassa uusi sukupolvi, joka ajattelee, ettei ole pelkästään ok asua pienemmissä asunnoissa, vaan se on toivottavaa, sillä se on ekologisesti ja pitkällä aikavälillä parempi vaihtoehto. Elämisen laatu on tärkeämpää kuin neliöiden määrä. Yksinkertaisin askel oman asumisen ekologisen jalanjäljen pienentämiseen on jokaisen otettavissa, koska jokaisella on varaa muuttaa pienempään.

Pienen valinnan voi kaupungissa tehdä myös perhe. Toimittaja Jussi Konttinen kertoo perheensä asumisesta Helsingin Sanomien artikkelissa ”Näin nelihenkinen perhe asuu 35 neliön yksiossa Helsingissä”. (Konttinen 2013) Pariskunnalla ja heidän kahdella alle viisivuotiaalla lapsella on käytettävissä 35 neliön yksiossa, ja 12 neliön vinttihuone, ja he ovat asuneensa tyytyväisiä. Vaatimaton asuminen on tietysti tapa säästää rahaa, mutta pienen asumisen voi valita myös, jos neliöiden sijaan saa jotain muuta. Tässä tapauksessa ainakin iso piha ja talon yhteinen, puulla lämmitettävä pihasauna ovat luksusta. Konttisen mukaan tiivis asuminen voi olla myös läheisyyskoulu, joka pakottaa perheenjäsenet kohtaamaan toisiinsa. Se auttaa keskittymään ihmisiin, joiden kanssa on valinnut elää.

"I don't need more than one room. I'm either in bed or in the bathroom, in the kitchen. I'm either reading or working. Since I can only be in one place at a time, it's enough if this one place provides for all functions equally. For this reason there are no walls here, only around the bathroom. I think that we are much too stuck in the belief that our living spaces have to resemble those of our parents – even if we thought we had detached from them after a few tough processes."

arkkitehti Arno Brandhuber – Freunde von Freunden – (Schunck 2015)

"Ei elämänlaatu tarkoita isoja neliöitä, vaan koostuu ihan muista asioista." Myös Ella Vihelmaa on muodostanut puolisonsa ja lapsensa kanssa pienen kodin 36 neliöön Helsingin Töölössä. (Alatalo 2013) Asumismuoto on perheelle valinta, ja Ella kertoo, etteivät he halua osallistua kaupunkirakenteen hajottamiseen omilla valinnoillaan. Tiivis kaupunki, josta pääsee julkisilla kulkuvälineillä luonnon lähelle, on parempi vaihtoehto. Parasta omassa kodissa perheen mukaan on "pesämaisyys", joka mahdollistaa läsnäolon.

"Asumisessa tärkeää ovat elämänarvot ja itse elämä – ei asunnon koko." (Alatalo 2013)

3.4.5

LÄHTÖKOHTIA SUUNNITTELULLE

Myös yksin asuvan asumista kuvaa tarve omaan tilaan, eli yksityisyyteen, ja tarve olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Yksin asuttaessa lähiympäristön, yhteyksien ja sosiaalisen verkoston merkitykset korostuvat. Asunto ja asuminen on osa arjen kokonaisuutta, joka käsittää laajemmin elämää myös asunnon ulkopuolella. Mielekästä ei ole tarkastella asuntoyksikköä minimiasumisen kannalta, paikkana asumisen perustoiminnoille. Asumisen perusyksikönkin tulisi tarjota mahdollisuuksia monille asumisen tarpeille ja erilaisille elämäntavoille. Asunnon tulisi tarjota yksilöllisyyttä, runsautta ja vapautta. Myös siksi, että yksin asuminen on usein valinta.

Pienen asunnon suunnittelun erityispiirteisiin kuuluu varautuminen asumisen toimintojen samanaikaisuuteen tiloissa: tilan on oltava sopiva moneen käyttöön. Yksi monikäyttöinen ja mukautuva tila voi korvata tarpeen usealle erilliselle huoneelle. Pienen asunnon suunnittelussa korostuu myös tarkoituksenmukaisuus. Pienessä kodissa täytyy harkita tarkemmin asiat ja esineet joiden kanssa elää. Karsiminen edellyttää asukkaalta ymmärrystä oman elämän kannalta oleellisista asioista ja juuri itselle sopivasta tavasta elää. Kyse ei ole asioiden karsimisesta minimiin ja luopumisesta, vaan niiden asioiden löytämisestä, jotka ovat itselle oleellisia, ja joita ilman emme voi elää. Kohtuullisuus ja yksinkertaisuus kuuluvat myös slow-asumiseen, jossa hitaamman kautta voidaan saavuttaa rennompaa ja yhteisöllisempää tapaa elää.

Pienessä asunnossa keskeisin toiminto on yhdessäolo, ja muut toiminnot ovat sitä jollain tavalla sivuavia. Pienessä asunnossa pariskunnan tai perheen asuminen käsittää toimimista pienissä tiloissa, joka vaatii läheistä kontaktia asukkaiden välillä. Asuminen edellyttää asukkaalta joustavuutta. Yhdessäololle varattu tila asunnossa on erityisen tärkeä yksin asuvalle, jolle koti on paikka ylläpitää sosiaalisia suhteita ja hyvinvointia. Jos aikaisemmin asuntoa suunniteltiin yksityisyyttä ja perhe-elämää varten, asumisen tilojen luonteen painottaminen julkisempaan suuntaan tuo vapautta ja mahdollisuuksia myös yksin asuvan elämään. Asuntoon tulee varata tilaa, johon voidaan kokoontua helposti.

Asumiseen merkityksellisyttä tuo läsnäolo, jonka mahdollistavia puitteita voidaan asunnon suunnittelun kautta tukea.

3.5 RAKENNETUN YMPÄRISTÖN KESTÄVÄ SUUNNITTELU JA JOUSTAVUUDEN TIETOINEN VALINTA

Kuluttajien preferenssien ollessa asuntosuunnittelun lähtökohtana, asuntotarjonnan erikoistumisen ja räätälöityjen ratkaisujen lisäksi suuntaa voidaan hakea myös yleispäteviä ratkaisuja kehittämällä. Keinoja vastata asumisen erilaistuviin vaatimuksiin ja toiveisiin voidaan hakea joustavuudesta, muunneltavuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta. Näitä pidetään tulevaisuuden suomalaisen kaupunkiasumisen avainkriteereinä. (Heinonen 2010) Joustavuus voidaan asettaa asumisen keskiöön: ”hyvä asuminen on riittävän joustavaa, erilaiset riskit ja kehityssuunnat kestävä.” (Tilastokeskus & Juntto 2007) Rakentamisessa myös täytyy pyrkiä kestävyys, eikä rakennetun ympäristön kestävyttä synny, jos se ei mukaudu ihmisten vaihteleviin tarpeisiin. ”Joustavuutta pitää tuottaa.” (Tarpio 2015) Tarkoittaen sitä, että rakentamisprosessissa joustavuuden tulee olla yksi kaikkien osapuolten tunnistama ja hyväksymä tavoite, ja se tulee huomioida jo varhaisessa vaiheessa.

Joustavuutta asumisessa ja rakentamisessa ovat käsitelleet viime aikoina esimerkiksi Karin Krokfors ja Jyrki Tarpio. Krokfors tarkastelee termiä kaupunkirakenteellisen kestävyys edellytyksenä ja laajentaa tarkastelua asunnon sisältä ympäröivään kaupunkitilaan. Tarpio (2015) taas rajaa joustavuuden käsitteen tutkimuksessaan käsittämään käytön aikaista joustavuutta. Joustavuus keskittyy siis kuvaamaan asunnon mukautumista sen käytön aikana, tai mukautumista erilaisiin asumistarpeisiin.

3.5.1

KESTÄVÄ ASUINRAKENNE – VASTATAAN MUUTTUVIIN TARPEISIIN

Arkkitehti-lehden artikkelissa ”Joustavien asuntojen aika” Karin Krokfors (2009) kirjoittaa monipuolisen asuinrakenteen kestävydestä, ja kestävyys edellyttämistä ratkaisuista. Monipuolinen asuntotuotanto vastaa erilaistuviin elämäntapoihin ja kehittää kaupunkirakennetta kestävä suuntaan. Rakennetun ympäristön tulee kestä useiden sukupolvien ajan, jopa satoja vuosia, ollakseen ekologisesti kestävä. Asumiseen liittyvässä keskustelussa kestävästä kehityksestä huomio keskittyy energian määrään ja rakenteiden tiivyyteen, ja tilan ominaisuudet ja asuintilojen järjestelyt jäävät toissijaiseksi. Asukkaan elämäntapojen vaikutus ja muiden vaikeasti mitattavien laadullisten tekijöiden osuus jäävät helposti pois tarkastelusta. Krokforsin mukaan pelkästään monimuotoinen asuinrakenne ei ole kestävä ellei se kykene vastaamaan muuttuviin tarpeisiin vuosikymmenten ajan. Esimerkkinä tästä hän käyttää Lontoon viktoriaanisia kaupunkitaloja ja Amsterdamin kauppiastaloja, jotka muodostavat kestäviä asuinalueita ja kaupunkirakenteellisia kokonaisuuksia. Rakennusten pitkäikäisyyteen vaikuttaneina tekijöinä hän pitää talotyyppien sisäänrakennettua joustavuutta, itseorganisointuvaa luonnetta, sekä merkityksellistä ja laadukasta arkkitehtuuria. Rakennetulle ympäristölle pitäisi siis asettaa monipuolisuuden lisäksi muita vaatimuksia, jotta se sopeutuisi muuttuviin tarpeisiin. Kestävän rakenteen

tulisi pystyä mukautumaan elämäntapojen muutoksiin.

Kaikki asuntotuotannossamme kaavoituksesta rakentamiseen perustuu uskoon ennustettavuudesta, Krokfors (2010) esittää. Kaava perustuu tietylle ajattelulle siitä, minkälaiset ruokakunnat muuttavat alueelle, mikä osaltaan ohjaa talotyyppien määrittelyä kaavassa. Myös rakentaminen ja asuntotuotanto perustuvat ajatukseen asuntomarkkinoiden ennustettavuudesta riskien ja voittojen hallitsemiseksi. Lähestymistapa on ristiriidassa sen tosiasian kanssa, että tulevaisuutta ei voida enää ennustaa samassa mitassa kuin vielä muutama vuosikymmen sitten. Asuntosuunnittelun ja -tuotannon tulee siis omaksua uusia lähestymistapoja, jossa ennustamisen vaikeus otetaan huomioon.

3.5.2

TYPOLOGINEN JOUSTAVUUS

Mitä pitempiaikaiseen joustoon pyritään sitä voimakkaammin tarkasteluun tulee ottaa asuntoa ympäröivä alue- ja kaupunkirakenne. Varsinkin asunnon ja kaupunkitilan rajapinta on tärkeä. Krokfors käyttää käsitettä typologinen joustavuus, jonka mukaan talotyyppi mahdollistaa ajallisen joustavuuden. Eli asuintalotyyppin suhde tonttiin sisältää tilallisia ominaisuuksia, jotka mahdollistavat erilaiset määrittelemättömät käyttötavat ajan kuluessa. Typologinen joustavuus pitää sisällään ajatuksen, että joustavuutta tulee tarkastella asunnon sisätilaa laajemmin, eli asuntoja tulisi

voida yhdistellä tai jakaa erillisiksi asunnoiksi tarpeiden vaihdellessa. Asunnosta tulisi olla mahdollista erottaa huonetiloja tai huonetilakokonaisuuksia siten, että niitä olisi mahdollista käyttää esimerkiksi vuokra- asuntona, myydä osia pois tai käyttää työ- sekä tuotantotilana. (Krokfors 2009) Asumisen tiloja voidaan siis muuttaa liiketiloiksi, jos niihin ei löydy asukkaita, ja päinvastoin liiketilasta taas asunnoiksi tarpeen mukaan. Talotyyppin joustavuuden tavoitteena ei ole ensisijaisesti luoda elämäntilastoja, jotka mahdollistaisivat asukkaan asumisen läpi elämän samassa asunnossa (vaikka sekin niissä mahdollistuu). Ensisijaisena tavoitteena on rakennuskannan kestävyys, sopeutuvuus ja pitkäikäisyys osana kaupunkirakennetta, kun tarpeita tarkastellaan usean sukupolven perspektiivillä. (Krokfors 2010) Tämä vaikuttaisi myös kaupunkirakenteen elävöittämiseen.

Krokforsin määrittelemä, asuntoyksikön monikäyttöisyyttä ja kytkettävyyttä painottava, typologinen joustavuus ei kuitenkaan tarkoita, että asunto nähtäisiin vain kokoelmana erilaisia yhteen liitettäviä tiloja. Asunto muodostaa aina mentaalisen kokonaisuuden asukkaalleen. Asunnon säilyminen selkeänä kokonaisuutena tulisi mahdollistaa, vaikka se muodostuisi yhteen liitetystä tilayksiköistä tai, toisaalta, vaikka osa tilasta toimisi jossain muussa tarkoituksessa. (Krokfors 2010)

3.5.3 ASUNNON SISÄINEN JOUSTAVUUS

Käsitys joustavuudesta ja muunneltavuudesta ja niiden erilaiset tulkinnat ovat aina kulttuurisidonnaisia. Kun länsimainen arkkitehtuuri käsittää huoneen sen toiminnon ja käytön mukaan, esimerkiksi olohuone, kylpyhuone tai keittiö, japanilaisen kodin tiloilla on nimet, jotka kuvaavat huoneiden suhdetta toisiinsa: päähuone, keskihuone, tai ison huoneen viereinen huone. (Leupen & Mooij 2011) Japanilainen tapa kuvata asunnon tilallista järjestelmää jättää huoneiden käyttötarkoituksen määrittelemättä, jolloin tiloja voidaan käyttää paljon monimuotoisemmin. Joustavuus on siinä mielessä sisäänrakennettu ominaisuus japanilaisessa arkkitehtuurissa. Euroopassa ja Yhdysvalloissa joustavuus on liittynyt yleensä teollisen massatuotannon ja teknisen kehityksen luomaan käsitykseen asunnosta asumiskoneena, joka muuntuu ja suorittaa erilaisia toimintoja. (Krokfors 2010) Länsimaiset joustavan asuntorakentamisen ratkaisut ovat lähes aina painottuneet teknisiin toteutusmuotoihin ja keskittyneet paljolti rakentamisen joustavuuteen.

Se, miten asumisen joustavuutta tuotetaan, voidaan tarkastella. On esimerkiksi pohdittu, jatkuuko eriytyminen asunnon sisällä niin, että jokaiselle toiminnolle suunnitellaan oma tilansa funktionalismin periaatteiden mukaan vai onko ratkaisu huonetilojen monikäyttö eri asumistoimintoihin? (Junto 2008) Koska asumisen lisääntyvien ja monimuotoistuvien toimintojen tarpeisiin vastaaminen

eriyttämällä toiminnot omiin tiloihinsa lisäisivät paineita kasvattaa myös asunnon kokoa, vaikuttaa se jäykältä ja yksiulotteiselta ratkaisulta. Huonetilojen monikäytön asetelmassa on lähtökohtaisesti enemmän vapauksia. Jyrki Tarpio erottaa kaksi yleistä asunnon tilallisen joustavuuden keinoa, monikäyttöisyyden ja muunneltavuuden, asunnon joustavuuden tilalliseksi pääperiaatteiksi. (Tarpio 2015) Tilan monikäyttöisyydellä tarkoitetaan tilan mukautumiskykyä muuttuviin tarpeisiin tekemättä rakennusteknisiä muutoksia, ja tilan muunneltavuudella tarkoitetaan tilan mukautumiskykyä muuttuviin tarpeisiin rakennusteknisiä muutoksia tekemällä. Tarpio tarkastelee joustavuuden tuottamista näiden lähtökohtien pohjalta.

Myös Krokforsin mukaan asunto voi olla käytön suhteen joustava, vaikka sitä ei fyysisesti muunneltaisikaan. (Krokfors 2010) Silloin tilat ovat monikäyttöisiä ja mukautuvat erilaisiin ennalta määrittelemättömiin tilanteisiin ilman suuria muutostarpeita. Huonetilaa ei silloin määritellä vain jotain tiettyä toimintaa varten. Joustavan käytön mahdollistavat huonetilojen riittävä koko, sekä tilojen organisointi ja harkittu kytkeminen toisiinsa ja ympäröiviin ulkotiloihin. Liikkuminen tilojen välillä on myös keskeisessä roolissa. Kun eriytettävillä tiloilla ei ole läpikulkurasitetta, ne voivat toimia itsenäisesti, riippumatta muiden tilojen käytöstä. Jos huoneistossa on useampi ovi, niistä voidaan muodostaa erilaisia tilakokonaisuuksia, joka lisää käytön joustavuutta.

TILAN LUONNE, ORGANISOITUMINEN JA VALMIUSASTE

Krokfors (2010) jakaa joustavuuteen vaikuttavat tekijät kolmeen pääluokkaan: tilan luonne, tilan organisoituminen ja tilan valmiusaste. Luokkien sisällä määritellään joustavuuteen liittyviä termejä.

Tilan luonne

Onko tilan luonne spesifi vai neutraali? Tila on joustava, jos se on suunniteltu siten, että sen luonne on neutraali. Huonetilaa ei etukäteen määritellä vain jotain tiettyä toimintaa varten, jolloin tilat ovat monikäyttöisiä ja mukautuvat erilaisiin ennalta määrittelemättömiin tilanteisiin ilman suuria muutostarpeita. Edellytys asunnon joustavalle käytölle on huoneiden riittävä koko sekä järkevä ja tarkkaan harkittu kytkeminen toisiinsa ja ympäröiviin ulkotiloihin. Neutraalin tilan riittävä koko on vähintään 13 neliömetriä. Neutraalin tilan vastakohtana on spesifi tila, jonka luonne mahdollistaa vain ennalta määrätyn käytön.

Polyvalentilla tilalla tarkoitetaan monikäyttöistä tilaa, joka on olemukseltaan sellainen, ettei sen luonne määrittele tilojen käyttötarkoitusta. Usein polyvalentin tilan synonyyminä käytetään jaettavaa suurtilaa. Polyvalentti tila on suunniteltu siten, että se antaa asukkaalle mahdollisuuden valita tilan käyttötarkoituksen. Asukas voi myös jakaa tilan pienempiin tiloihin ilman oleellisia rakenteellisia muutoksia. Tiloja voidaan myös eriyttää omiksi kokonaisuuksiksi.

Tällaisia voivat olla esimerkiksi vesikalusteita sisältävät tilat, kuten keittiöt ja pesuhuoneet, jotka vaativat tietynlaisia rakenteellisia ja teknisiä ratkaisuja. Tilat voidaan yhdistää liikenteellisesti tavalla, joka tarjoaa parhaan mahdollisen joustavuuden muiden huonetilojen käytölle.

Tilan organisoituminen

Monikäyttöisyyden tärkein mahdollistaja on tilan organisointi ja liikenne tilojen välillä. Kun tiloille ei ole läpikulkurasitetta, ne voivat toimia itsenäisesti. Kulkutilan eriyttäminen muusta tilasta mahdollistaa tilan yksityisyyden säilymisen ja tilojen toisistaan riippumattoman ja itsenäisen käytön. Kulku voi olla esimerkiksi vertikaali (porras) tai horisontaali (käytävä). Tilojen itsenäisyyttä ja käytön joustavuutta lisää useamman sisäänkäynnin järkevä sijoittaminen. (Krokfors 2009, 2010.)

Tilan valmiusaste

Tilan valmiusaste liittyy valmiuteen ottaa asunnon osaksi tarvittaessa uusia tiloja. Tätä joustavuuden tekijää kuvaillaan erilaisilla kasvua käsittävillä termeillä. Tilan kasvamisella tarkoitetaan lisätilan rakentamista vaiheessa, kun rakennuksessa on jo asuttu. Kasvava tila tarkoittaa mahdollisuutta rakentaa lisätilaa tai ottaa muuten esimerkiksi ulkotilaksi tai puolilämpimäksi tilaksi tarkoitettua tilaa saman asuinrakenteen sisällä käyttöön. Sisäänpäin kasvamisella kuvataan tilannetta, jossa esimerkiksi korkeaa

tilaa jaetaan käyttötilaksi useaan kerrokseen, jolloin käyttöön saadaan lisää asuin- tai muuta tilaa. Slack space-tilalla tarkoitetaan tilaa, joka sijaitsee asuinrakennuksen ulkopuolella, mutta joka voidaan helposti ottaa osaksi asuintiloja. Tällaisia tiloja ovat esimerkiksi pihat, katot tai terassit. Raakatilalla tarkoitetaan viimeistelemätöntä tilaa, jonka valmiusaste poikkeaa normaalin asuntotuotannon standardeista. Raakatala sijaitsee asunnon yhteydessä, sitä voidaan käyttää muuhunkin kuin asumiseen, mutta myös asumisen tilana elämäntavasta riippuen. Puolivalmis tila eroaa myös valmiusasteeltaan standardeista, mutta itse tilat ovat asunnoiksi tehtyjä. Esimerkiksi keittiön kalusteet ja varusteet on puolivalmiissa jätetty asukkaan itsensä hankittaviksi ja asennettaviksi.

ASUMISEN TILALLISET LOGIIKAT

Jyrki Tarpion tutkimuksessa on kartoitettu tilalliseen ajatteluun, tilan muodonantoon ja organisointiin liittyviä ideoita tai ajatuksia, eli lähtökohtia, joiden suunnittelija ymmärtää tuottavan joustavuutta. Tutkimuksen pohjana on käsite tilallisesta logiikasta. (Tarpio 2015) Tällä hän tarkoittaa sitä periaatetta tai ajatusrakennelmaa, joka ohjaa rakennetun tilan organisoimista. Eli, kun asuntoja suunnitellaan ja rakennetaan, asuintila ei ole sattumanvaraisesti ilman ihmisen vaikutusta muodostuvaa tilaa, vaan se on tilaa, jota ihminen päämäärähakuisesti ja loogisesti organisoii ja järjestää asumiseen sopivaksi. Tila syntyy ihmisen tarkoitushakuisen ponnistelun tuloksena,

sitä ohjaa jokin ajatus, periaate tai malli, eli logiikka, ymmärtää ihminen tietoisesti sitä noudattavansa tai ei. Rakennetun tilan muodostumisen periaatetta, eli tilallista logiikkaa, voidaan lukea tilasta analysoimalla ja tutkimalla sen piirteitä. Tilallista logiikkaa voi ymmärtää esimerkiksi kysymällä seuraavanlaisia kysymyksiä: kuinka tila suhteutuu ympäristöönsä, miten siihen saavutaan, miten sen sisällä kuljetaan ja kuinka siitä poistutaan, miten tila jakautuu osiin, minkä kokoisia tila ja sen osat ovat ja kuinka tilaa tai sen osia on varusteltu.

Analyyssinä pohjalta Tarpio esittää väitöskirjassaan teorian seitsemästä joustavan asunnon tilallisesta logiikasta. Näistä kolme ensimmäistä perustuu monikäyttöisyyteen, ja neljä seuraavaa muunneltavuuteen:

Avotilalogiikka

Asuntona toimii avara huoneiksi jakamaton sisätila, johon asumisen toiminnot voivat sijoittua vapaasti. Toimintojen väliset rajaukset tehdään kiinteiden seinien sijaan kevyillä elementeillä, esimerkiksi verhoilla tai kalusteilla. Eri toiminnoille määritellyt alueet säilyvät helposti muutettavina.

Halli ja huoneet-logiikka

Logiikan joustavuus perustuu huoneiden luonteeseen läpikuluttomina yleishuoneina, joka mahdollistaa niiden monenlaisen käytön. Läpikulku poistetaan keskittämällä liikenne yhteen tilaan, josta kuljetaan kaikkiin huoneisiin.

Yleishuoneiden tulee olla sopivia monenlaisille toiminnoille ja kalustuksille.

Monireittilogiikka

Huoneet ryhmitellään huonesarjaksi, ja huoneiden välisiin seiniin tehdään useita kulkuaukkoja. Näin huonesarjaan muodostuu useita kulkureittejä, joista voi valita käyttötilanteen mukaan sopivimman. Kulkujärjestelyä vaihtelemalla huoneiden läpikulkukäyttö vaihtelee.

Kytköhuoneologiikka

Joustavuus tarkoittaa mahdollisuutta muuttaa asunnon kokoa liittämällä tai luovuttamalla siihen yhden tai useamman huoneen. Liittäminen tapahtuu avaamalla aukko huoneiden välille, kun luovuttamisessa vastaavasti aukko suljetaan. Ns. kytköhuoneet on tarkoitettu juuri tähän tarkoitukseen.

Muuntoalueologiikka

Asunnon tilajako muodostetaan kahdessa vaiheessa: ensin asunto rajataan kotelomaiseksi raakatilaksi, jonka jälkeen tila jaetaan ja varustellaan asukkaan tarpeiden mukaan. Logiikan joustavuus tulee mahdollisuudesta muokata asuintilan huonejako omiin tarpeisiin sopivaksi

Moduulistruktuurilogiikka

Joustavuus saadaan aikaan kolmivaiheisen tilamuodostuksen ja rakentamisen avulla: ensivaiheessa toteutetaan rakennusrunko johon muodostuu puoliavointa raakatilaa.

Seuraavassa vaiheessa asunto rajataan raakatilaan seinillä, ja lopuksi toteutetaan asunnon sisäinen tilajako ja varustus.

Ytimeä kasvamisen logiikka

Logiikalla pyritään tarjoamaan mahdollisuus kasvattaa asuntoa vähitellen asumisen aikana, eli asuintilat rakennetaan useammassa vaiheessa. Ensivaiheessa toteutetaan asumisen keskeisimpiin tarpeisiin riittävät tilat. Tätä ydinosan kokonaisuutta voidaan kasvattaa vähitellen rakennuttamalla asuinkelpoista lisätilaa sen yhteyteen. Kasvattamalla tilaa vähitellen, asukas voi sovittaa rytmin omiin taloudellisiin resursseihin.

Tarpio päätyy havaintoon, että logiikat, jotka perustuvat joko muunneltavuuteen tai monikäyttöisyyteen, tuottavat toisistaan poikkeavia joustavuusominaisuuksia. Mikään yksittäinen logiikka ei tuota kaikenkattavaa joustavuutta, vaan kaikilla logiikoilla on joustavuuden kannalta sekä niille ominaiset mahdollisuudet että rajoitteet. Erilaiset tilalliset lähtökohdat tuottavat erilaisia joustavuusominaisuuksia, ja edellyttävät suunnittelussa erityyppisten asioiden huomioon ottamista. Logiikan tiedostamisen myötä aikaansaadun joustavuuden luonnetta voi suurpiirteisellä tasolla ymmärtää, ja samalla hahmottaa myös sitä, minkälainen joustavuus ei sisälly valittuun ratkaisuun. ”Logiikan valinta ohjaa suunnittelijan keskittymistä.” Tämän ketjun avaaminen ja suuntaviivojen antaminen suunnittelulle ja rakentamiselle lisää ymmärrystä päätöksille, joita joustavuuden edistämiseksi voidaan tehdä. Tarpio tuo näkyväksi ja sanallistaa näitä

joskus intuitiivisiakin suunnittelun prosesseja, ja tarjoaa sen myötä selkeitä työkaluja suunnittelijalle.

Avotilalogiikka – tila volyyminä

Tarpion logiikoista avotilalogiikkaa voidaan tarkastella erityisesti suhteessa pienen asunnon suunnitteluun. Logiikka antaa työkaluja tilanteeseen, jossa lähtökohtana ja perusyksikkönä on yksi huone, jonka ympärille asumisen toiminnot muodostetaan. Asunnon suunnittelussa huomion voi kohdistaa tarkemmin ja tehokkaammin niin tilan muodostamisen potentiaaliin kuin myös ongelmien ratkaisuunkin.

Avotilalogiikalla muodostetussa asunnossa joustavuus kohdistuu asunnon sisäisiin ominaisuuksiin. Avotilalogiikka lähtökohtana tarkoittaa sitä, että tila pidetään huoneiksi jakamattomana. Asunnossa asutaan siis huonesarjan sijasta yhdessä tilassa. Poikkeus periaatteeseen voidaan tehdä märkätilojen kohdalla, jotka voidaan seinin rajata omiksi yksiköikseen. Vapaasti asuntoon sijoitettavat toiminnot ovat siis sellaisia, jotka eivät tarvitse vettä. Suunnittelun kannalta olennaisia asioita ovat avotilan muotoilun lisäksi märkätilojen ja keittiökalustuksen sijoittuminen tilakokonaisuuteen. Kalustuksella toteutettava tilan muuntelu mahdollistaa nopeatempoisen joustavuuden. Avotilalogiikassa olennaista onkin liikkuminen sekä asunnon että kalustuksen mittakaavoissa, jolloin joustavuus syntyy tilan ja kalustuksen yhteisvaikutuksesta. Avotilalogiikassa asuintila näyttäytyy

suunnittelijalle vaaka- ja pystypintojen määrittämänä volyyminä. Tähän volyymiin luodaan eri luonteisia paikkoja, joista sitten muodostuu toisiinsa avoimessa yhteydessä olevien paikkojen sarja. Sisätalaa voidaan jäsenellä eriluonteisiksi paikoiksi esimerkiksi muodon, korkeuden vaihteluiden, tasoerojen tai rakenteiden avulla. Näiden keinojen avulla tilaan voidaan muodostaa katvealueita, joista löytyy paikkoja yksityisille toiminnoille.

Vaihtoehtoisia tapoja muodostaa eriluonteisiksi paikoiksi jäsennöityvää avotilaa on useita, esimerkiksi:

- rytmittämällä avotila keskeistilaksi ja siitä eriytyviksi alkoveiksi,
- muodostamalla avotilasta kiertyvä tila,
- tekemällä avotilasta pitkänomainen ja sijoittamalla sisäänkäynti siten, että tilaan muodostuu sisäänkäynnin yhteyteen etuosa ja tästä etäälle sijoittuva takaosa,
- rytmittämällä avotila päätilaan ja nurkkauksiin tai
- rytmittämällä avotila korkeaan tilaosaan ja parvilla jaettuun mataliin osiin. (Tarpio 2015)

Avotilalogiikka mahdollistaa luontevasti käytön vaihteluun liittyviä muutoksia, mutta ei asunnon radikaaleja muutoksia. Tilan käytön ja jaottelun muutokset ovat nopeasti itse tehtävissä: asunto muuntautuu arkikäytön työ-, oleskelu-, ja nukkumatiloihin juhlatilaksi, ja sitten taas takaisin arkimoodiin. Yksikään tilallinen logiikka ei kuitenkaan voi vastata kaikkiin joustavuuden vaatimuksiin, ja sisältää

myös rajoittavia piirteitä. Asunnon heikompi sisäinen ääneneristävyys on avotilalogiikalla muodostetun asunnon ominaispiirre, joka sen käyttäjien täytyy hyväksyä. Usean käyttäjän tarpeisiin tämän tyyppinen asunto voikin olla hankala.

3.5.4 AVOIMET OVET

Pasi Mäenpää käsittelee asuntojen muuntojoustavuutta artikkelissaan ”Avara urbanismi”, ja vertaa sitä lottoamiseen. Ennen voittoa lottovoitto näyttäytyy avoimena ovena kaikkeen mahdolliseen hyvään. Voiton jälkeen haavemaailma kohtaa reaali maailman vaatimuksia ja vain osa haaveista realisoituu. Haavemaailma siis kiinnittyy kohteeseen, joka tarjoaa mahdollisimman paljon mahdollisuuksia. (Mäenpää 2010) Sama ajatus liittyen asuntojen muuntojoustavuuteen kertoo nykykuluttajan loputtomista haluista, jonka mukaan muunneltava asunto voi olla haluttu, vaikkei muunneltavuus koskaan osoittautuisi tarpeelliseksi.

”Kuluttaja haluaa tuotteen, joka sulkee mahdollisimman vähän ovia ja avaa niitä mahdollisimman monta.” (Mäenpää 2010)

Ilmiö voi osaltaan selittää tutkimuksissa usein esiin tulevaa toivetta isosta omakotitalosta ja pihasta, koska verrattuna kerrostalossa asumiseen, se mahdollistaa enemmän. Preferenssitutkimuksissa imaginaario

korostuu enemmän kuin reaalilla asuntomarkkinoilla, ja siksi kulutusyhteiskunta vääristää kuvaa markkinoista. Kulutuskulttuurissa haavemaailman ylläpitäminen ja tavoittelu on tärkeämpää kuin sen tavoittaminen. (Mäenpää 2010)

Mäenpää käsittelee asiaa myös avaran urbanismin käsitteen kautta. Samanlaisilla preferensseillä päädytään hyvinkin erilaisiin asumisratkaisuihin ja viihdytään niissä, koska ahtaus, tiiviys, rauhallisuus ja vaikka luonnonläheisyys ovat suhteellisia käsitteitä. Ihmiset mitoittavat ja arvottavat näitä asioita aina omista kokemuseräisistä ja suhteellisista lähtökohdistaan. Siksi on vaikeaa myöskin määrittää mikä on tarpeeksi joustavaa tai tarpeeksi muunneltavaa. Joustavuus on kuitenkin lähtökohtana asioita mahdollistavaa ja sallivaa, ja siksi yksilöllisyyttä ja monimuotoisuutta kaipaavassa kulttuurissa pohja kestäväälle suunnittelulle.

3.5.5

LÄHTÖKOHTIA SUUNNITTELULLE

Suunnitteluvaiheessa voidaan tarkastella asumisen yksikön suhdetta ympäristöön, ja löytää kaaria, jotka vastaavat alueen kestävyteen pitkällä aikavälillä. Asunto voidaan sovittaa tähän kehykseen sopivaksi. Joustavuus on asunnon kykyä mukautua muutoksiin niin lyhyellä, kuin vuosikymmenienkin, aikavälillä. Muutostarve voi lähteä nii asukkaan omista elämänmuutoksista, kuin myös asuinalueen suuremman mittakaavan muutoksista. Asumisen muuntautumisen vaatimus voi siis tulla myös ulkoapäin.

Joustavuutta edustavat asumisessa ratkaisut jotka sopivat monelle. Joustavuus vastaa monimuotoisuuden tarpeisiin – asunto muuntautuu kevyemmin useammalle asukkaalle sopivaksi.

Asunnossa tilan käyttötarkoitus voidaan jättää määrittelemättä, jolloin se mahdollistaa erilaisia käyttötapoja. Tällöin asunto mahdollistaa asukkaan yksilölliset valinnat ja oman elämäntavan ilmaisun.

Joustavan asunnon ei kuitenkaan tarvitse olla neutraali ja hengetön. Tiloilla voi olla vahvakin luonne. Mahdollistava ja muunneltava asunto voi olla asukkaan koti, joka ajan kuluessa muutetaan liiketilaksi. Asuminen ei kuitenkaan edellytä asumista liiketilan kaltaisessa tilassa.

4 SUUNNITTELUOSUUS

4.1 TÄYDENNYSRAKENTAMINEN SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHTANA – TONTIN POTENTIAALIN TARKASTELU

4.1.1

VASTATAAN HELSINGIN KASVUUN KAUPUNKIRAKENNETTA TEHOSTAMALLA

Kaupungistuminen kasvattaa kaupunkiseutujen asukasmäärää ja luo tarpeen uusille asunnoille. Yleiskaavan luonnos esittää Helsingille kasvua 250 000 asukkaalla vuoteen 2050 mennessä. Merkittävä osa tästä kasvusta kohdistuisi laajentuvaan kantakaupunkiin. Helsingin tavoitteena on toteuttaa 30% asuinrakentamisesta täydennysrakentamisena. (Helsingin kaupunginkanslia) Uusien asuntojen sijoittamisella on suuri merkitys kaupungin kehityksen kestävyyskannalta, ja huomioon on kaupungin uudistumisessa otettava rakentamisen ekologiset, taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset. Kaupungin laajeneminen ei ole välttämätöntä, sitä voidaan myös tiivistää.

”Täydennysrakentaminen voi täyttää saman rakennusneliötarpeen kuin aluerakentaminen, mutta asetelma ei toimi toisin päin: aluerakentaminen ei täytä täydennysrakentamisen kokonaistaloudellisia ja – kulttuurisia tavoitteita.” (Hartiala (toim.) 2012 s.43)

Suomessa on luotu väljää yhdyskuntarakennetta suosimalla maankäyttö- ja kaavoituspolitiikassa hajarakentamismalleja, ja vaikka väljästi rakennettu ympäristö voi olla hyvä elinympäristö monille ihmisille, on siinä myös negatiivisia aspekteja, jotka korostuvat erityisesti kaupunkien

kasvaessa ja kutistuessa. Tuhlaileva käytäntö vaikeuttaa mahdollisuuksia luoda, kehittää ja ylläpitää sosiaalista yhteisöllisyyttä. Rakennetun infrastruktuurin käyttö on tehotonta, ja ylimitoitettuna sen ylläpitäminen ongelmallista. Peruspalveluiden minimitason ylläpitäminen tuottaa ylivoimaisia haasteita, ja toimintojen hajautetut sijainnit yhdyskuntarakenteessa hankaloittavat saavutettavuutta. Työ- ja asiointimatkat venyvät ylipitkiksi. Kyse on pitkälti energiavarojen tuhlaamisesta. Täydennysrakentamisen toteuttamista tulisi tarkastella kokonaisuhyödyn näkökulmasta, ja verrata toteuttamista siihen, ettei tehdä mitään. Vaihtoehtona on yhdyskuntarakenteen hajaantuminen, joka on kaikkien kannalta tasapuolisesti yhtä huono vaihtoehto.

4.1.2

HARKITTU TIIVISTÄMINEN

Täydennysrakentaminen ja harkitusti tiivistäminen mahdollistaisivat olemassa olevan kaupunkirakenteen tehostamisen ja monipuolisemman kehittämisen vastaamaan nykyisiä tarpeita. Puhutaan myös yhdyskuntarakenteen eheyttämisestä, jolloin lähtökohtana on olevan rakenteen potentiaalinen hyödyntäminen uuden rakentamisen sijoittamisessa. (Hartiala (toim.) 2012) Eheyttävän täydennysrakentamisen tarkoitus ei ole pelkästään sijoittaa yksittäisiä rakennuksia rakentamattomaksi jääneille paikoille, vaan muodostaa alueelle kokonaisvisio, jonka mukaan kaupunkirakenteen toimintaa ja luonnetta

uudistetaan kokonaisvaltaisesti. Olevaa rakennetta täydentämällä säästetään mm. kunnallistekniikan ja palveluiden rakentamisen kuluissa, ja hyödynnetään paremmin jo tehtyjä investointeja.

4.1.3

MALLIT JA HYÖDYT

Täydennysrakentamiselle ja uudistamiselle ei ole yhtä mallia, joka sopisi jokaiselle alueelle ja kaupunginosalle. Hyödyt vaihtelevat: 70-luvun betonilähiössä suurin hyöty voi olla lähiympäristön laadun koheneminen, ja 50-luvun metsälähiön asukas voi olla kiinnostunut vaihtamaan asuntoa muuttunutta elämäntilannetta paremmin vastaavaksi alueen sisällä. Joillain alueilla uusi rakentaminen hyödyttää taloudellisesti vain rakentamattoman maan omistajaa, mutta toisaalta esimerkiksi alueen yleisilmeen paraneminen hyödyttää kaikkia alueen toimijoita. Kaupungissa on monenlaisia ympäristöjä, ja niillä ominaispiirteitä, jotka voivat olla lähtökohtana sille, miten kaupunkia kehitetään. Joskus täydennysrakentaminen voi olla itse tavoite, joskus väline laajemman uudistuksen saavuttamiseksi. (Hartiala (toim.) 2012)

Uusien asuntojen sijoittelulla on kiinteä yhteys asumista tukevien, olevien ja uusien, julkisten- ja kaupallisten palveluiden saavutettavuuteen. Ikääntyvä väestö tarvitsee lähelleen vanhuspalveluja, kuten toimivaa kotihoitoa, ja lapset lähipäiväkodin ja -koulun. Monilla alueilla väestön

ikärakenteen muutoksesta ja laskeneesta asukasmäärästä johtuva palvelujen heikkeneminen voitaisiin tasapainottaa, ja peruspalvelut turvata alueen väestömäärää ja maankäytön tehokkuutta hallitusti kasvattamalla. Tällöin palvelut olisivat saavutettavissa myös kävely- tai pyörämatkan päässä ja riippuvuus autoilusta vähenisi. Tiivistäminen tulisikin kaupunginosien ja yksittäisten alueiden tasolla kohdistaa erityisesti joukkoliikenteen solmukohtien ympärille.

4.1.4

ASUNTOTYYPPIEN KIRJO

Varsinkin lähiöiden kehittämisessä keskeisenä lähtökohtana on asuntotyyppien kirjon laajentaminen. Tehokkaasti lähiöitä rakennettaessa keskityttiin muutamaaan asuntotyyppiin ja toistoon. Lähiöitä uudistettaessa voidaan vastata erityisesti perhe- ja senioriasuntojen kasvavaan tarpeeseen puuttuvia asuntotyyppejä rakentamalla. Yksipuolisuutta vähentämällä luodaan sosiaalisesti monipuolisempia, kestävämpiä ja mielekkäämpiä asuinyhteisöjä. Alueita lisärakentamisella uudistettaessa voidaan myös korjata piha-alueiden puutteita ja vaikuttaa siten asuinalueen yleiseen viihtyisyyteen ja toimivuuteen. Asuinympäristön laatu ja viihtyisyys voi vaikuttaa alueen houkuttelevuuteen ja näin sen arvonnousuun. Lisärakentamisen tuottama kasvu alueen asukasmäärään voi tuoda alueelle myös uusia yhteisöille suunnattuja palveluja, esimerkiksi liikunta-, yhteisö-, ja kulttuuritiloja. Koska esikaupungit on usein rakennettu ensisijaisesti asuntopulan ratkaisemiseksi, puuttuu niistä työpaikkoja ja teollisuutta.

Toimintojen sekoittaminen pitää alueita elävänä eri vuorokaudenaikoina ja mahdollistaa synergiahyödyt, kuten esimerkiksi pysäköinnin vuorottaiskäytön. (Hartiala (toim.) 2012)

4.1.5

ASUNTO-OSAKEYHTIÖ JA LISÄRAKENTAMINEN

Rakennusten vaatima säännöllinen huolto, putki- ja julkisivuremontit, tuo paineita korjausten rahoitukselle. Vuokratuloja ei välttämättä ole riittävästi, eikä asukkailla mahdollisesti ole varaa lainan aiheuttamiin kuluihin. Vaikka asukkaan näkökulmasta lisärakentamisen hyötyinä korostuu asumisen ja alueen laatuun liittyvät tekijät, kuten lähiympäristön laatu sekä tarjolla olevien palveluiden ja toimintamahdollisuuksien tarjouma, voi täydennysrakentamisesta saatu taloudellinen hyöty pienentää asuntoyhtiön velkaa niin, ettei asunnon omistajan tarvitse muuttaa ylimääraisten kustannusten pelossa. (Hartiala (toim.) 2012)

Täydennysrakentamishankkeen etuna asunto-osakeyhtiölle on taloudellinen voitto. Rakennusoikeus voidaan myydä rakennusliikkeelle, joka toteuttaa kaavan mukaisen rakennuksen ja myy sen. Asunto-osakeyhtiö voi myös rakennuttaa ja myydä lisärakennuksen itse, tai nauttia voitosta välillisesti uudistuksen tuoman alueen arvonnousun kautta. Lisärakentamiseen tarvittavan tilan saaminen käyttöön vaatii usein useamman asunto-osakeyhtiön yhteistoimintaa

ja yhteisymmärrystä, ja mahdollisesti tonttien lohkomista. ”Jotta laajamittaista täydennysrakentamista saataisiin aikaiseksi, täytyy suunniteltujen uudistusten olla kaikille ratkaiseville toimijoille houkuttelevampia kuin niiden vaihtoehto – esimerkiksi pelkkä korjausrakentaminen lainarahalla.” (Hartiala (toim.) 2012)

Toinen lähtökohtaisesti ongelmia aiheuttava asia on pysäköintipaikkojen mitoittaminen tontilla. Lisärakentaminen usein sijoittuu pysäköintikäytössä olevalle alueelle, ja menetettyjen paikkojen korvaaminen muodostuu ongelmaksi. Ratkaisuksi on ehdotettu uuden tilanteen myötä todellisen paikkamäärän tarpeen selvittämistä normin sijaan.

Uudisrakennuksen sovittaminen jo rakennetulle alueelle on haasteellista. Parhaat paikat on usein jo rakennettu, ja vaihtoehto joudutaan etsimään vaikeammilta tonteilta. Liikenteen aiheuttama meluhaitta tai pilaantunut maa-alue voivat olla syitä alueen hylkäämiseen täydennysrakentamisen suhteen, tai esteitä, jotka on mahdollista poistaa kekseliäällä suunnittelulla tai kohtuullisella investoinnilla. Rakennuspaikka saattaa jäädä myös odottamaan alueen arvonnousua, jolloin suuremmistakin rakennuskustannuksista tulee kannattavia.

Valokuvia Toukolan alueelta

4.1.6 SUUNNITTELUALUEEN TARKASTELU

Diplomityöni tarkastelualue ja suunnittelualueena toimiva tontti sijaitsevat Toukolan kaupunginosassa. Tontilla sijaitsee yksi alueen harvoista kivitaloista, alun perin Elannon maitokauppana toiminut punatiilinen asuin- ja liikerakennus.

LYHYESTI TOUKOLASTA

Toukola on Helsingin alue, joka sijaitsee Vanhankaupunginlahden eteläpuolella, Kustaa Vaasan tien ja Hämeentien väliin jäävässä kiilassa.

Toukolan alueen synty liittyy Arabian tehtaan, ja sen ympäristön, kehitykseen. 1800-luvun lopulla oli Kumpulan kartanon omistamalle maalle Arabian posliinitehtaan liepeille syntynyt suunnittelemattomasti Vanha Toukola. Kun Helsinki vuosisadan vaihteessa osti kartanon maat, alkoi alueen kehittäminen kaupungin toimesta. Alueesta käytettiin nimitystä Uusi Toukola.

Toukolan alueen rakentaminen alkoi 1920-luvulla vastauksena ensimmäisen maailmansodan jälkeiseen asutuspulaan. Alue jaettiin vuokrattaviksi tonteiksi omakotirakentamiselle, ja nopeasti alueelle nousi työläisperheiden asuttama puutaloalue. Alueella on yhden ja kahden perheen taloja, jotka on suurelta osalta rakennettu

mallipiirustusten mukaan. Kahden perheen talot on jaettu sekä ylä- ja alakerran huoneistoihin että poikki talon siten, että kummallakin perheellä on oma päätynsä ylä- ja alakertoihin. Talon ylimääräiset huoneet, joskus myös kellarit ja piharakennukset, annettiin vuokralle. (Artova 2015)

Alueen rakentaminen alkoi Intiankadun varren kortteleista, ja laajeni sen ympärille. Kun alueen rakentaminen saatiin valmiiksi 20- ja 30-luvuilla, Toukolasta tuli elävä kaupunginosa. Alueelta löytyi esimerkiksi oma poliisi ja neuvola, apteekki, leipomo ja kirjakauppa. Alueen asukkaat olivat yritteliäitä, ja talojen kellaritiloissa toimi verstaita, mankeleita ja pesutupia. Intiankadusta tuli toukolalaisten kauppakatu. Kadulta löytyi maito- ja vihanneskauppoja ja lyhyttavaraliikkeitä. 1950-luvulla alueen Hämeentien varren rakennuskantaa täydennettiin kerrostaloilla.

Tänä päivänä alue on melko puhtaasti pientaloista koostuva asuinalue. Alueella sijaitsee päiväkotia, mutta pääasiassa palvelut löytyvät viereisen Arabianrannan alueelta. Nykyisin Toukolassa on vähän alle 1500 asukasta ja n. 100 työpaikkaa. (Tikkanen (toim.) 2015) Alueen sijainti Kustaa Vaasan tien ja Hämeentien välissä on taannut alueen asukkaille hyvien kulkuyhteyksien ja julkisen liikenteen valikoiman, on suunta sitten kaupungin keskustaan tai ulos kaupungista.

INTIANKATU 18: ELANNON MAITOKAUPPA

Elanto rakensi maitokauppansa Intiankadun ja Kustaa Vaasan tien kulmaan vuonna 1926. Rakennuksen katutasossa sijaitsi Elannon aikaan myymälätila, yläkerrassa myymälänhoitajien asuntoja, ja kellarikerroksesta löytyivät pesutilat. Rakennus on julkisivuiltaan punatiilinen. Rakentamisen aikaan Elanto omisti tiilitehtaan, jossa työskennellyt englantilainen tiilimestari otti rakennuksen käyttöön eri tiilistandardin kuin Suomessa tuohon aikaan oli tyypillisesti käytetty. Talon ulkopinta näyttää ikään kuin tiiviimmältä ja ohuemmalta kuin tyypillinen suomalainen saman aikakauden tiilirakennus.

Rakennusta laajennettiin matalalla lisäsiivellä, joka rakennettiin 1950-luvulla. Maitokauppa toimi tiloissa 80-luvulle asti, jonka jälkeen talossa on ollut erilaista yritystoimintaa. Rakennuksen katutasossa toimii nykyisin olutravintola Oljenkorsi, ja yläkerrassa on edelleen kolme pientä asuntoa vuokralaisten käytössä. Laajennuksen liike- ja varastotilat muutettiin vuoden 2014 alussa neljäksi pieneksi asunnoksi vuokramarkkinoille.

Valokuvia suunnittelualueelta

TONTTI

Tontti on kaavassa varattu asuin- ja liikerakentamisen käyttöön. Tontti on kooltaan 1100 m², ja sillä sijaitsee 435 m² kokoinen asuin- ja liikerakennus. Tontilla on käyttämätöntä rakennusoikeutta noin 250 kem².

Tontti rajautuu pohjoisessa Intiankatuun, idässä Sumatrankujaan, etelässä naapurin tonttiin ja lännessä Kustaa Vaasan tiehen. Oleva rakennus sijaitsee tontin pohjoisreunalla. Rakennuksen pääjulkisivu rajautuu Intiankatuun. Rakennuksen länsipäädyssä sijaitsee alakerrassa ravintola, ja päädyssä Kustaa Vaasan tielle päin on kesäisin puurakenteinen terassi. Intiankadulta on sisäänkäynnit rakennuksen ravintolaan, sekä matalan laajennusosan kahteen asuntoon. Rakennuksen pihanpuoleiselta puolelta on käynti korkeamman osan porraskäytävään, eli yläkerran asuntoihin ja ullakon varastotilaan, ravintolan keittiöön, ja kellarin pesutiloihin. Pihan puolelta on myös sisäänkäynnit matalan osan kahteen asuntoon.

Tonttia rajaa Sumatrankujan ja naapurin kanssa yhteisen rajan puolella lautarakenteinen, maalattu aita. Tontin länsilaidalla tilaa rajaa kolme isohkoa ja iäkstä vaahteraa. Suuret lehtipuut ja aita tekevät pihasta suojaisan. Tontin maanpinta kohoaa kaakkoiskulmaa kohti, jossa näkyviin tulee myös kalliopinta.

Tällä hetkellä tontille on sijoitettu kahdeksan autopaikkaa.

Tontin uuden rakentamisen myötä autopaikat olisi mahdollista muuttaa katupaikoitukseksi.

TÄYDENNYSRAKENTAMINEN TONTIN LÄHTÖKOHDISTA INTIANKADULLA

Täydennysrakentamisen taustalla on tarkoitus löytää olemassa olevan kaupunkirakenteen hyvät puolet ja vahvistaa niitä. Uuden rakentamisen tulisi asettua osaksi olevaa kaupunkirakennetta ja olla positiivinen lisäys ympäristöön. Suunnittelualueen sijainti hyvien liikenneyhteyksien varrella ja helposti saavutettavien palvelujen äärellä tekee tontista sopivan kohteen täydennysrakentamisen mahdollisuuksien tarkastelulle. Tontin sijainti ja luonne antavat kaksi vastakkaistakin lähtökohtaa tarkastelulle. Sijainti pientalovaltaisen asuinalueen keskellä voi asettaa täydennysrakentamiselle tiettyjä odotuksia mukautua ympäristön rakennuskantaan ja sen mahdollistamaan elämäntapaan. Moni voi myös kysyä, onko rakentaminen tontilla edes tarpeellista. Onhan alue ollut jo vuosikymmeniä niin sanotusti valmis ja täyteen rakennettu. Lähtökohtana tämä tarkastelusuunta rajaisi suunnittelua ja asumisen mahdollisuuksien tutkimista. Toisaalta tontti sijaitsee asuinalueen reunassa, ja paikassa, jossa on aina ollut asumisen lisäksi muutakin toimintaa. Tontin ja sen rakennuskannan ominaispiirteisiin kuuluu asumisen lisäksi myös toimiminen alueen julkisen elämän yhtenä kiintopisteenä. Aikaisemmin alueen asukkaat kokosi paikalle maitokauppa, nykyisin ravintola on asukkaille tärkeä tapaamispaikka ja olohuone.

Tähän kehykseen asumisen erilaiset ja vaihtoehtoiset ratkaisut sopivat luontevasti. Lähtökohdaksi voidaan myös ottaa alueen omanlaisensa urbaani luonne, jolle tontin käytöllä haetaan uusia sovelluksia. Täydennysrakentamisella voidaan ottaa tontin potentiaali kokonaisvaltaisemmin käyttöön.

Tontilla oleva asuminen perustuu pieniin vuokra-asuntoihin. Täydennysrakentamisen lähtökohtana on tukea tontilla jo olevaa asumista ja painottaa siten suunnittelussakin pieniä asuntoja. Asuntotyyppinä pienet asunnot jatkavat luontevasti tontilla olevaa asuntokantaa, ja vastaavat kasvavaan kysyntään juurikin pienistä asunnoista. Alueen mittakaavassa pienet asunnot monipuolistavat pientalovaltaista asuntokantaa. Varaamalla täydennysrakennuksen yhdelle toimijalle, kuten perheelle, muuttuisi pihan luonne selkeästi yksityisemmäksi, joka taas vaikuttaisi oleviin asukkaisiin ja heidän liikkumistilaansa negatiivisesti. Tämä ohjaa suunnittelua yhteisöllisyyttä tukevaan suuntaan. Yhteisöllisyyttä voidaan tukea myös muokkaamalla piha-alue asukkaiden yhteiseksi oleskelualueeksi. Muutos parantaa koko tontin yleisilmettä.

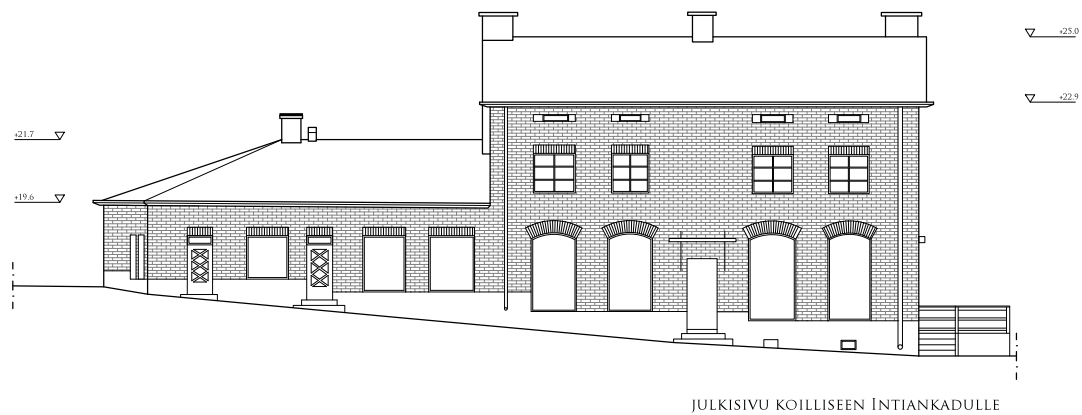
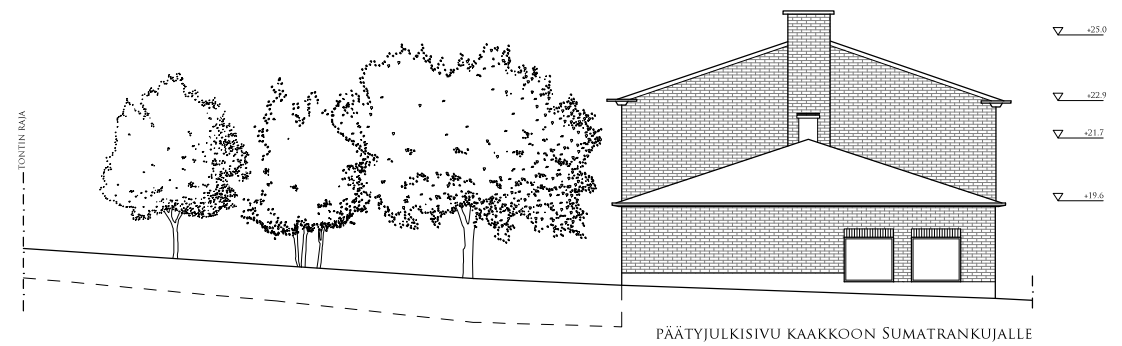
Tontti on kaavassa varattu asumis- ja liikerakentamisen käyttöön. Asumisen lisäksi tontilla voidaan luontevasti tarkastella esimerkiksi pienyrityksen tilojen lisäämisestä aiheutuvia hyötyjä ja sen aiheuttamia mahdollisia muutoksia tontin luonteeseen. Alueella Toukolan varhaisvaiheissa ollutta verstastoimintaa voidaan tuoda uudestaan osaksi alueen identiteettiä. Uusi toiminta voi olla tarvittava sykäys,

joka johtaa verkoston uuteen aktivoitumiseen, ja jo olemassa olevien tilojen uudelleen käyttöönottoon. Tontilla oleva entinen Elannon kaupparakennus on kokenut muutoksia kauppatoiminnasta asumiseen painottavaan suuntaan. Tältä pohjalta voidaan tulevaisuuden käytöllekin kuvitella erilaisia kehityskulkuja, joita täydennysrakentamisen avulla voidaan suunnata erilaisiin suuntiin. Painotus voi lisääntyä niin asumisen, kuin liiketoiminnankin suhteen.

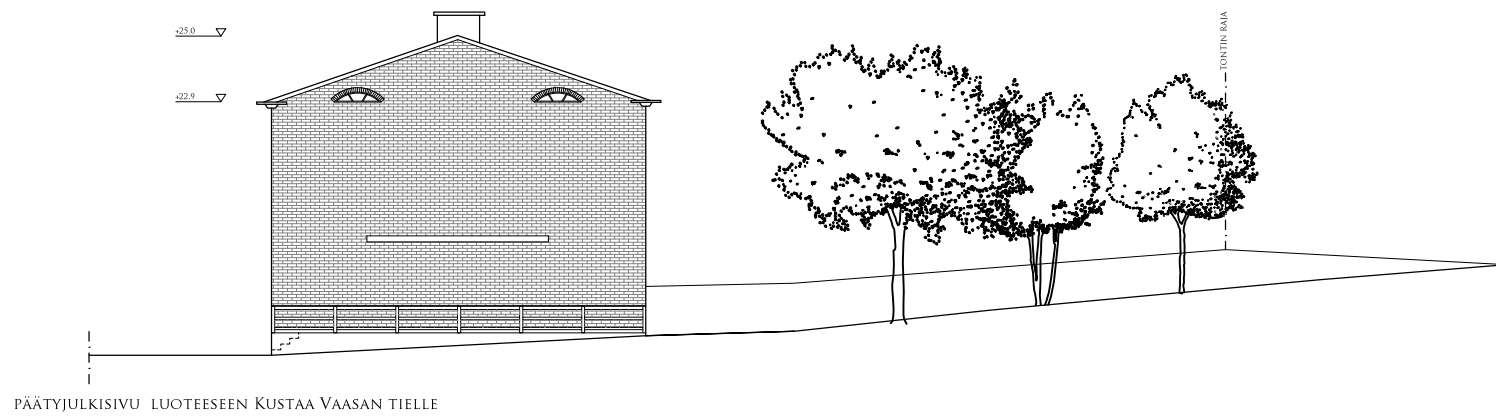
Täydennysrakentaminen muuttaa lähiympäristönsä tasapainoa, jonka vuoksi sitä tulisi tarkastella myös pidemmän ajanjakson kautta, tulevaisuutta ennakoiden. Täydennysrakentamishankkeena uusi rakennus, sen asuntojen vuokralaiset, voivat tasapainottaa asunto-osakeyhtiön varallisuutta, ja tuottaa vakautta rakennusten tulevien kunnossapidollisten haasteiden suhteen. Jos rakennusoikeus luovutetaan ulkopuoliselle toimijalle, esimerkiksi yhteisölle, joka ryhmärakentamisen keinoin tuottaa uuden rakennuksen, avautuu tontin käytölle mahdollisesti uusia suuntia. Koska käytön suunnittelu vaatii toteuttajalta aina mielikuvitusta ja halua kehittää tonttia tiettyyn suuntaan, saattaa ulkopuolinen toimija tuoda uusia ja raikkaita ehdotuksia tilanteeseen.

Oleva rakennus: Asemapiirustus ja lähiympäristö 1:500

Oleva rakennus: julkisivut 1:250

Oleva rakennus: julkisivut 1:250

4.2 ASUMISEN RATKAISUT - SUUNNITTELUOSUUS

4.2.1

SUUNNITTELUN YHTEISET LÄHTÖKOHDAT

Diplomityön kirjallisen osuuden asumisen sisältöjen tarkastelu on pohja kymmenelle asumiskonseptille, jotka esittelen seuraavaksi. Käsitellyistä asumisen teemoista on poimittu aiheita, joihin otan suunnitelman muodossa kantaa. Konseptien taustalla on painotuksia, jotka ovat kaikille konsepteille yhteisiä, kuin myös teemoja, joita käsitellään vain tiettyjen konseptien puitteissa.

Asumiskonseptien tavoite on esittää vaihtoehtoja asumiseen, mutta ei määritellä sitä, kuinka asunnossa tulisi asua. Tavoite monimuotoistaa asumista pitää sisällään ajatuksen runsaudesta ja sallivuudesta. Runsaus on vallinnanvapautta ja mahdollisuuksia asumisen tarjonnan suhteen, mutta myöskin avoimuutta ja sallivuutta erilaisille elämäntyyliille ja niiden toteuttamiselle asumisessa.

Lähtökohtaisesti asumisen kuuluu tukea hyvinvointia ja elämänlaatua. Jotta asuminen säilyttää paikkansa hyvinvoinnin keskiössä, on sen oltava alusta, joka vastaa asukkaan asumisen tarpeisiin ja mukautuu elämäntilanteiden muutoksiin. Asumisen kuuluu olla mahdollistava, ei rajoittava, osa ihmisen arjessa. Lähtökohta on tämä myös asumisen konsepteissa: tavoite on suunnitella asuntoja, jotka mahdollistavat asioita. Asuntoja, joiden sisäänrakennettu ominaisuus on vapaus tehdä valintoja, ilmaista itseään, ja vaikuttaa siten oman arjen kehityksen muodostumiseen.

Konseptien tarkoitus on tukea asukkaan mahdollisuuksia olla aktiivinen toimija. Mahdollisuuksilla vaikuttaa asumiseen on suora yhteys elämänlaatuun.

Konseptien tavoite on tuottaa asumiseen tilaa, joka mahdollistaa oman elämäntavan toteuttamisen. Asuminen on osa identiteettiä: identiteetin keskeinen osa muodostuu siitä, missä asumme ja mitä teemme. Tämä on myös jatkuva ja muuttuva prosessi. Asumisen mukauttamisen elämäntapoihin ja elämäntyyliin voi ajatella vaativan sekä lähtökohtaisesti pysyviä ratkaisuja, että mahdollisuutta tehdä joustavia muutoksia ajan kuluessa. Jos asuntoa suunnitellaan yhdelle ja yksilöllisesti, suljetaan lähtökohtaisesti joku toinen pois. Siksi yksilöllisenkin asunnon tulisi perustua joustavuudelle ja monikäyttöisyydelle. Mahdollisuus varautua muutokseen (omassa elämässä elämäntapojen ja tyylien muuttuessa, ja seuraavan asukkaan myötä) asuntoa muokkaamalla vastaa kestävän suunnittelun vaatimuksiin, ja samalla yksilöllisen asumisen tarpeisiin.

Asuminen asettuu keskeiselle paikalle arjen rakenteessa ja elinpiiriin määrittelemässä rajoissa. Asunto on tukikohta, osa työn ja vapaa-ajan välissä, josta käsin arki muodostetaan. Työ ja vapaa-aika nivoutuvat toisiinsa erilaisilla ja vaihtelevilla tavoilla. Asunnon rooli tässä yhtälössä on laajentaa molempien toimintojen mahdollisuuksia asunnon sisällä. Asunto on myös paikka perheelle ja sosiaalisille kontakteille, mitä ne nyt kullekin pitävät sisällään. Kun asumisen perustoiminnoista on huolehdittu, asumisen

kehittäminen liittyy entistä enemmän sosiaalisen elämän kehittämisen ympärille. Tähän liittyvät aiheet ja kysymykset yhteisöllisyydestä. Asunnon on tarjottava tilaa helpolle sosiaaliselle elämälle, sen on oltava paikka, johon on helppo kutsua ihmisiä. Asumisen tulisi tarjota paikkoja kohtaamisille niin asunnon sisällä kuin lähiympäristössäkin. Tämä siirtää asumista puhtaasti yksityisen elämän piiristä yhteisöllisempään suuntaan.

Asumisen keskeisimpiä tavoitteita on yhteisöllisyyden kokemusten jakaminen. Asumisen konsepteissa käsitellään yhteisöllisyyttä yksilöllisen yhteisöllisyyden kautta: asukas haluaa ilmentää yksilöllisyyttään, elämäntapaansa ja identiteettiään kodissaan, ja samalla arvostaa yhteisöllisyyden elementtiä lähiasuinympäristössään. Yhteisöllisyydessä on runsaasti aste-eroja, joista jokainen voi löytää itselleen sopivan muodon. Yhdessä asuminen toteuttaa sosiaalisesti ja ekologisesti kestävän asumisen tavoitteita tilojen ja varusteiden jakamisen kautta, ja on siksikin asumisen tapa, jota kannattaa kehittää. Yhteisöllisyys voi tiiviimmillään olla arjen jakamista muiden asukkaiden kanssa, joka edellyttää yhteisten sääntöjen noudattamista, tai kevyimmillään se voi olla arjessa erilaisia ja sattumanvaraisia kohtaamisia ihmisten kanssa, joka taas edellyttää itsensä altistamista vuorovaikutukselle. Asumiskonsepteissa yhteisöllisyydellä tavoitellaan arjen kokemista rikkaampana. Samalla asunnon suunnittelussa noudatetaan kahta keskeistä ja tasa-arvoista lähtökohtaa tilojen järjestelylle: asukkaan mahdollisuutta vuorovaikutukseen ja omaan tilaan, eli yksityisyyteen.

Asumiskonseptit painottavat pientä asumista. Pienessä asunnossa ei ole tilaa kaikelle. On tehtävä valintoja. Pienessä asunnossa asumisen suurin haaste ei ole asioiden karsimisessa, vaan ennemminkin niiden asioiden määrittelemisessä, jotka ovat juuri itselle niitä olennaisimpia, ja joita ilman emme voi elää. Pieni asuminen edellyttää selkeyttämistä, ja myös oman elämäntavan ja tyylien tunnistamista. Joustavuutta asumiseen voidaan lisätä, jos huonetilaa ei etukäteen määritellä vain jotain tiettyä toimintaa varten, vaan mahdollistetaan monikäyttöisyys.

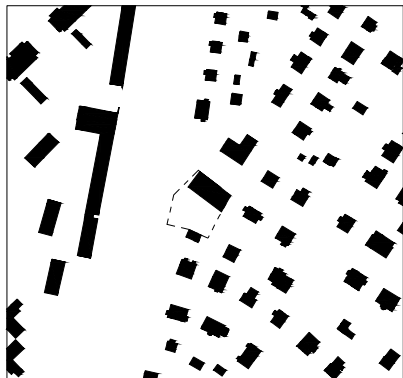
Asunnon sisätilojen suunnittelussa noudatetaan Helsingin rakennuslautakunnan ohjeistusta rakennusten esteettömyydestä. Ohjeistuksen mukaan asuinhuoneistossa voidaan pyörätuolin pyörähdysympyränä käyttää 1300 mm. Tämä pitää sisällään myös asunnon wc- ja pesutilat. (Helsingin kaupunki 2016)

Asumisen konseptit mukailevat hitaan asumisen periaatteita kestävyydestä ja tarkoituksenmukaisuudesta, rentoudesta ja yhteisöllisyydestä.

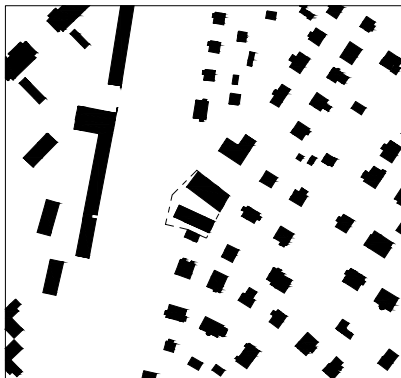
4.2.2

ASUMISEN KONSEPTIT

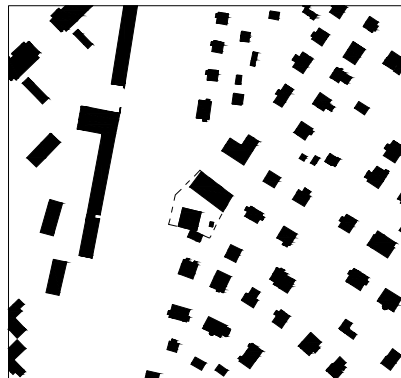
Asumiskonseptien esittelyt sisältävät jokaista konseptia kuvailevan tekstin lisäksi piirustusmateriaalia. Jokaisesta konseptista esitetään asemapiirustus, pohjapiirustuksia, leikkauksia ja julkisivuja. Piirustusmateriaalin sisältö on valittu esittelemään ja havainnollistamaan kutakin konseptia olennaisilta osin, joten materiaalin sisältö ja laajuus vaihtelee konseptien välillä. Pohjapiirustuksia on kalustettu erilaisina versioina, joiden tarkoituksena on esittää asunnon erilaisia ja vaihtelevia käyttötapoja.

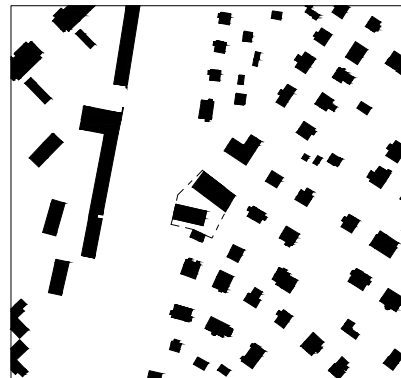
1.

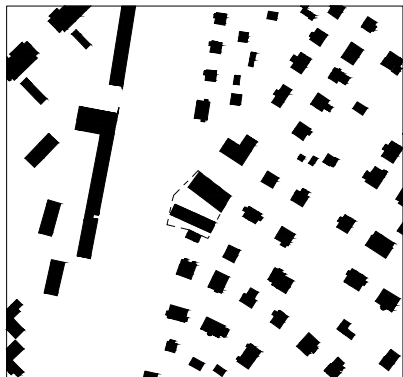
2.

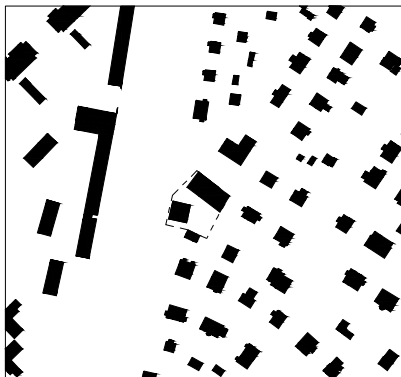
3.

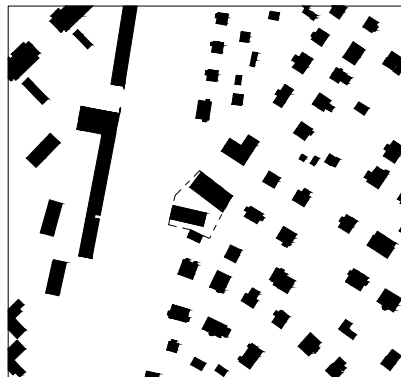
4.

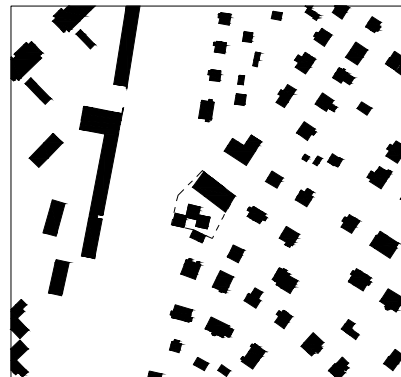
5.

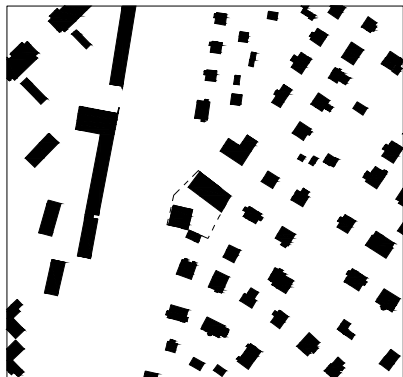
6.

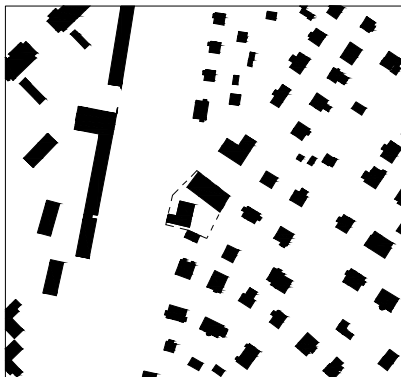
7.

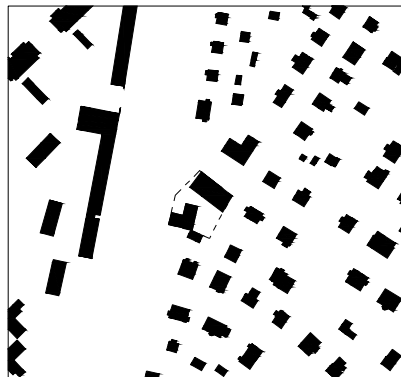
8.

9.

10.

Konseptit: Rakeisuustarkastelu 1:5000

1. AVOIN HUONE

Asunnon konseptin tavoite on tilankäytön tehokkuuden avulla tuottaa avointa ja monikäyttöistä tilaa yksilöllisiä valintoja varten.

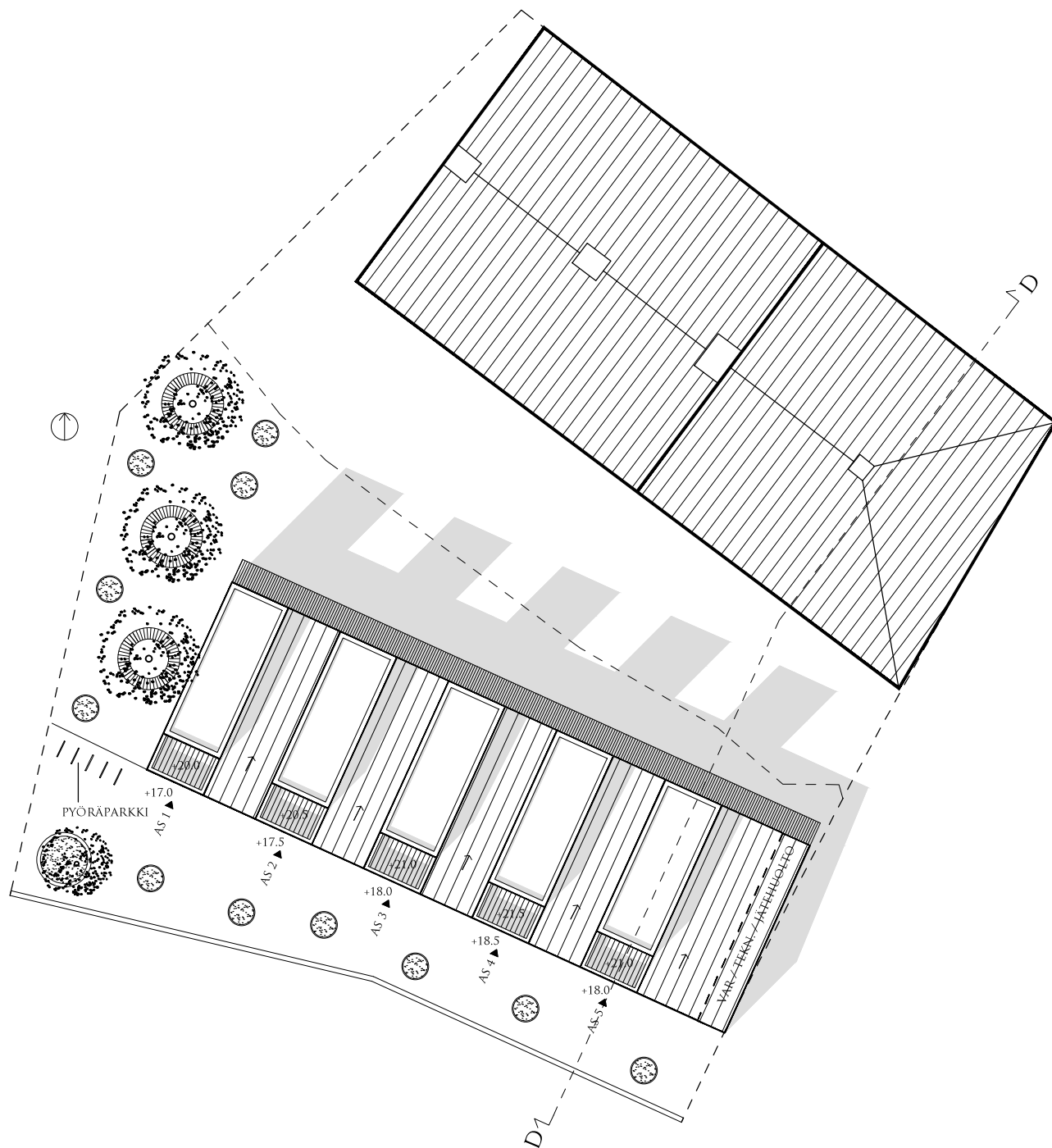
Asunnon keskeinen asetelma on yksi avoin ja monikäyttöinen huone, jota täydentää pienet aputilat ja sovet. Asunnon sisäänkäynti, kylpyhuone ja keittiö on koottu tiiviiksi paketiksi, ja sijoitettu huoneen toiselle laidalle. Tämän tilavyöhykkeen päälle on lisätty parvikerros, josta on käynti pienelle parvekkeelle. Myös maantasokerroksesta on yhteys ulkotilaan ja yhteiselle piha-alueelle. Tilankäytössä yhdistyvät tehokkuus sekä avoimuus, jotka jättävät tilaa vapaasti määriteltävälle toiminnalle. Parvikerros on luonteeltaan yksityinen, kun taas maantason huone on avoin. Parven tilat ovat pieniä alkovimaisia tiloja, jotka lisäävät asumismukavuutta mahdollistamalla erilaisten asumisen toimintojen siirtämisen varsinaisen asuintilan ulkopuolelle. Parvikerros, keittiö- ja kylpyhuonevyöhyke ja avoin huone muodostavat kokonaisuuden, joka mahdollistaa vaihtoehtoisia tapoja järjestää arjen toiminnot asunnossa. Asunto mahdollistaa yksityisyyden ja avoimuuden, ja on valmiiksi sopiva monenlaiselle asukkaalle.

Viiden asunnon rakennus muodostaa kokonaisuuden tontilla olevan rakennuksen kanssa. Olevan rakennuksen yhteistilat, kuten irtaimistovarastot ja pesutupa, ovat myös uuden asuinrakennuksen asukkaiden käytössä. Uuden asuinrakennuksen asunnot täydentävät olevan rakennuksen asuntokantaa lisäämällä tontille pieniä asuntoja. Tontin

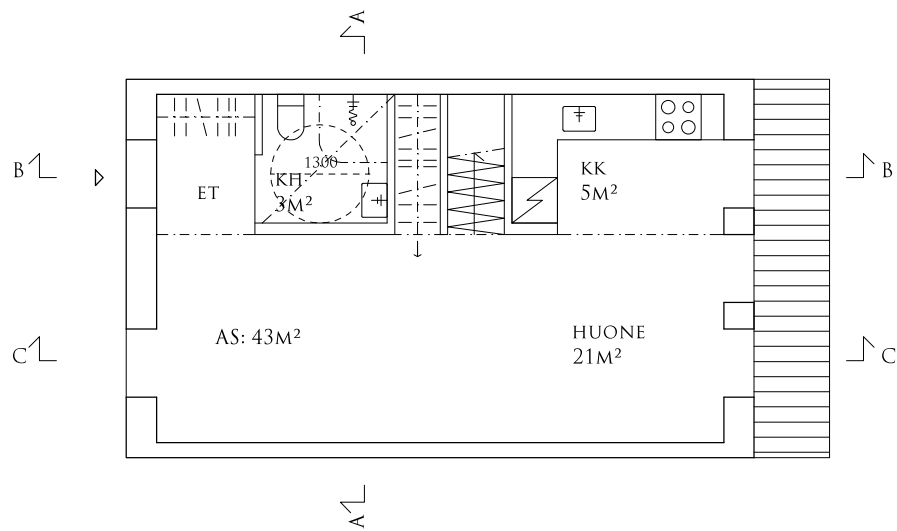
piha-aluetta onkin luontevaa kehittää kaikkien asukkaiden yhteiseksi oleskelualueeksi. Yksi asuntotyyppi tuo paikkaan yhtenäisyyttä, mutta mahdollistaa asunnon sisällä moninaisuuden.

Asunnon asukas on ensisijaisesti yksin, tai puolison kanssa, asuva. Asumiseen halutaan varata vähän neliöitä, koska asunto on vain yksi paikoista arjessa. Asukas käyttää aikaa harrastuksiin ja muuhun elämään asunnon ulkopuolella. Asunto on tukikohta lepäämistä ja yksityisyyttä varten, mutta myös paikka jonne kutsua ystäviä kylään. Paikan yhteisöllisyys syntyy luontevasti tilojen ja piha-alueiden yhteiskäytöstä, ja matalasta kynnyksestä avata oma asunto pihan puolelle ja sitä kautta muille asukkaille. Vaikka jokaisen asukkaan elämäntavat olisivatkin erilaisia, heitä yhdistää juuri tällä paikalla asuminen. Tämä jaettu samankaltaisuus voi itsessään muodostaa vahvaakin yhteisöllisyyttä.

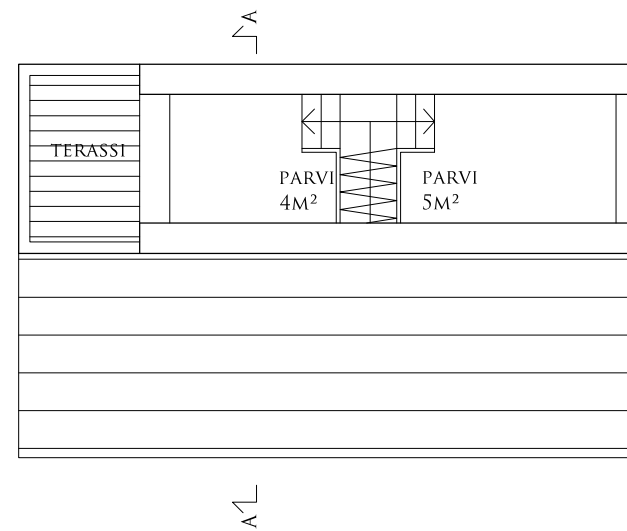
Asunnon koko on 43 m².
Suunnitelmassa on viisi asuntoa.

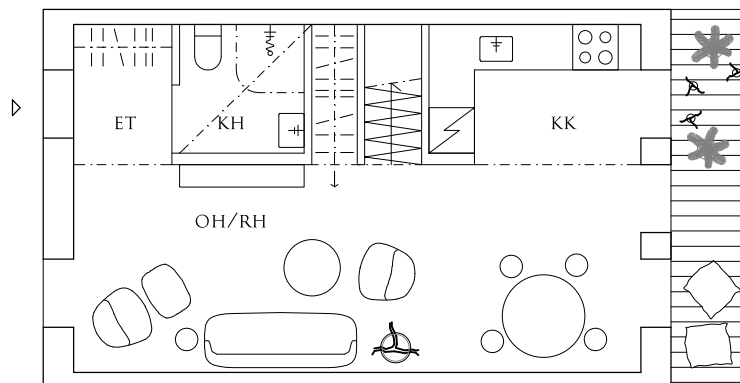
Konsepti 1: asemapiirustus 1:250

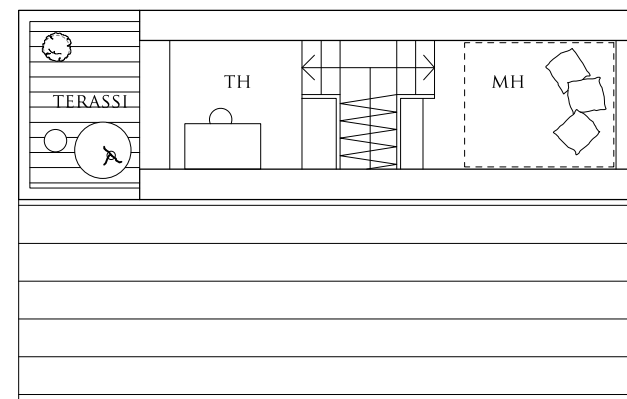
pohjapiirustus 1.krs

pohjapiirustus 2.krs

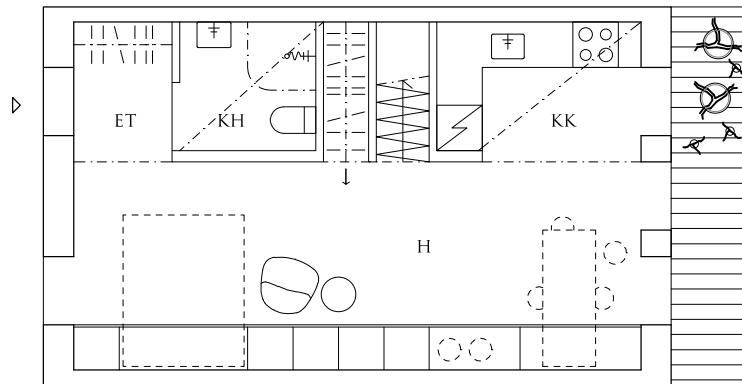

*kalustettu pohjapiirustus 1.krs
versio A*

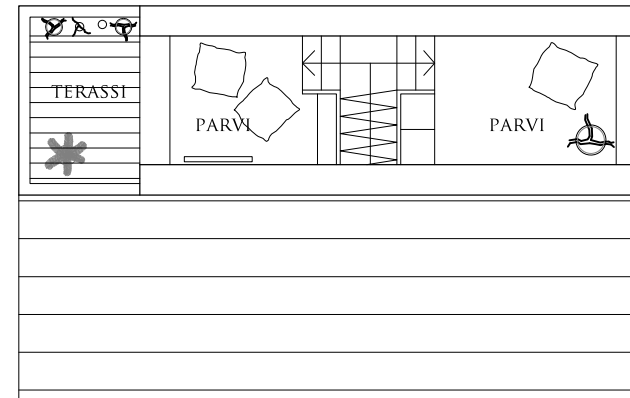

*kalustettu pohjapiirustus 2.krs
versio A*

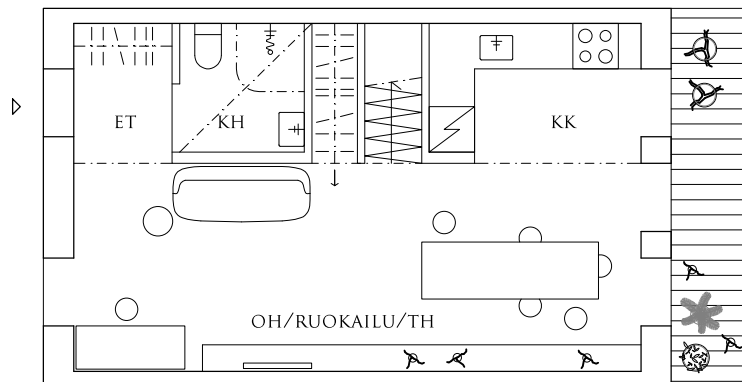
Konsepti 1: pohjapiirustukset 1:100

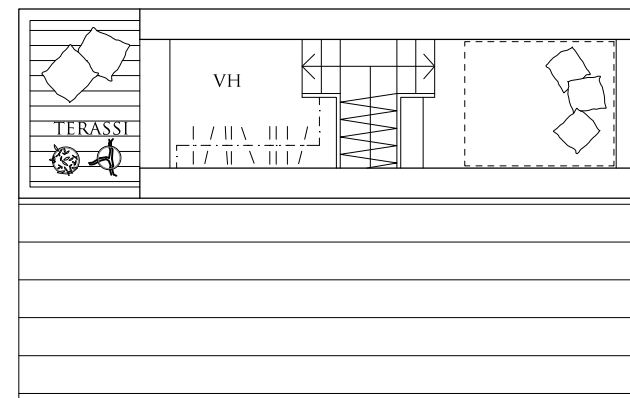
*kalustettu pohjapiirustus 1.krs
versio B*

*kalustettu pohjapiirustus 2.krs
versio B*

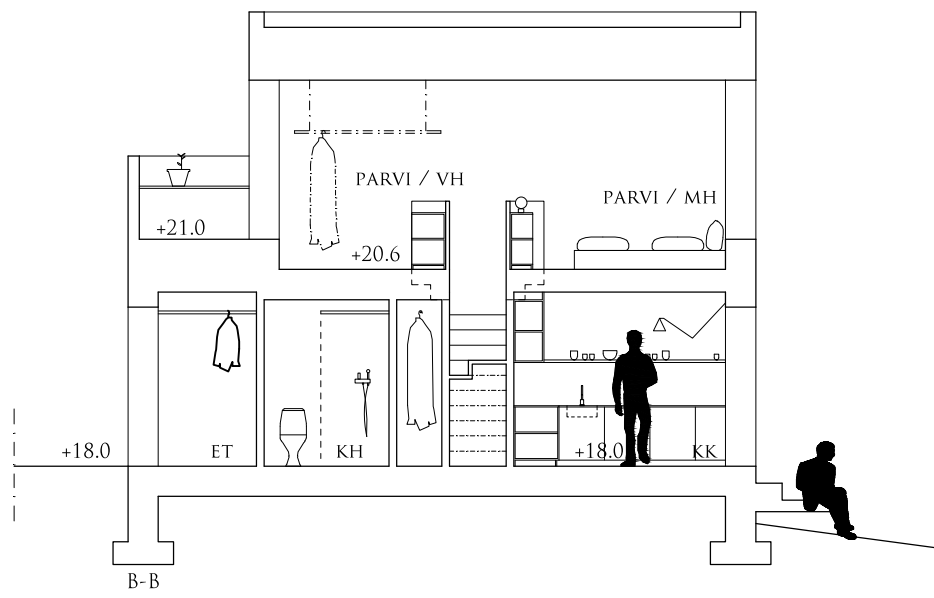
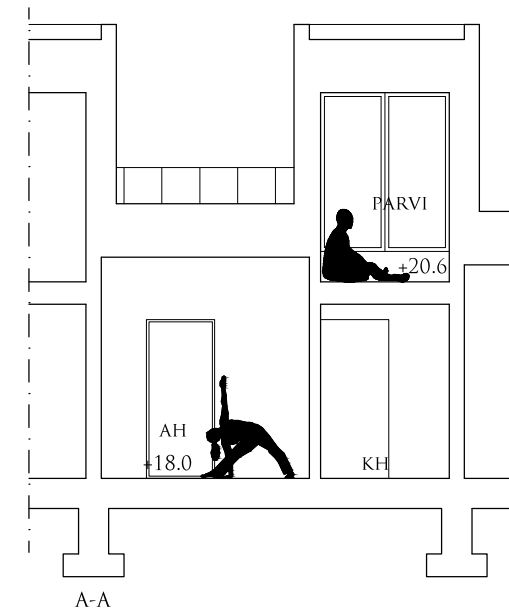
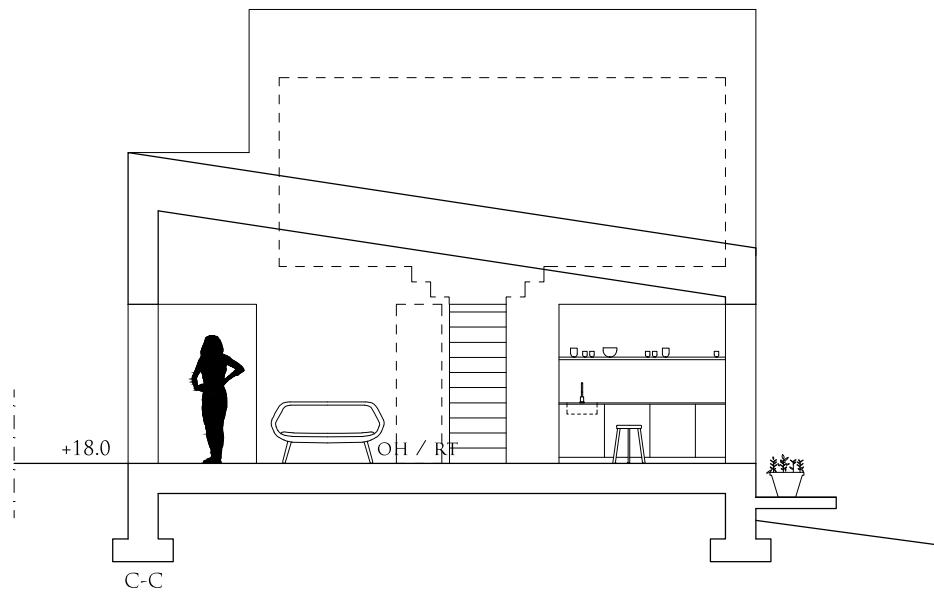

*kalustettu pohjapiirustus 1.krs
versio C*

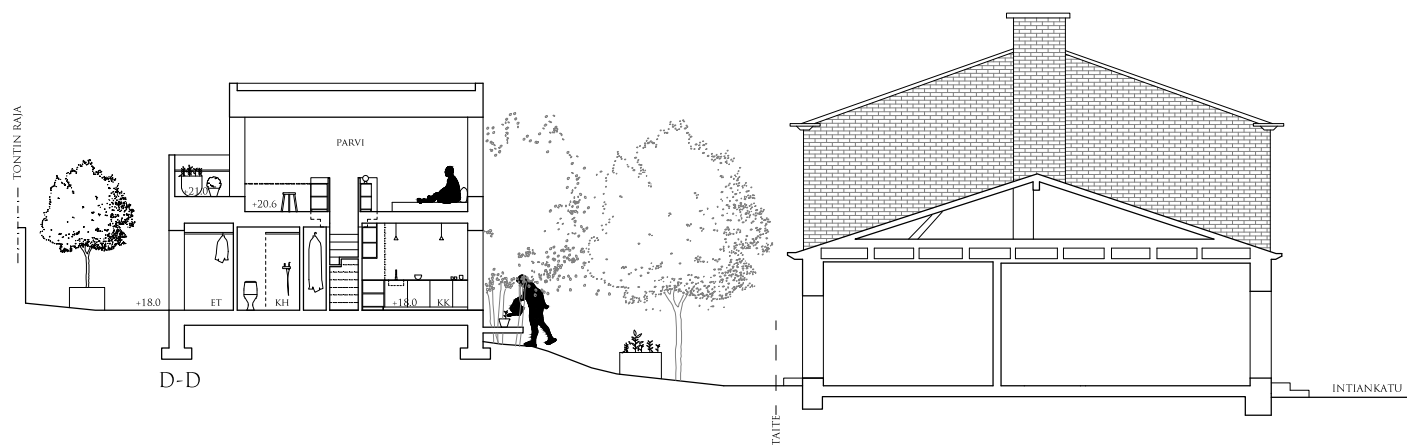
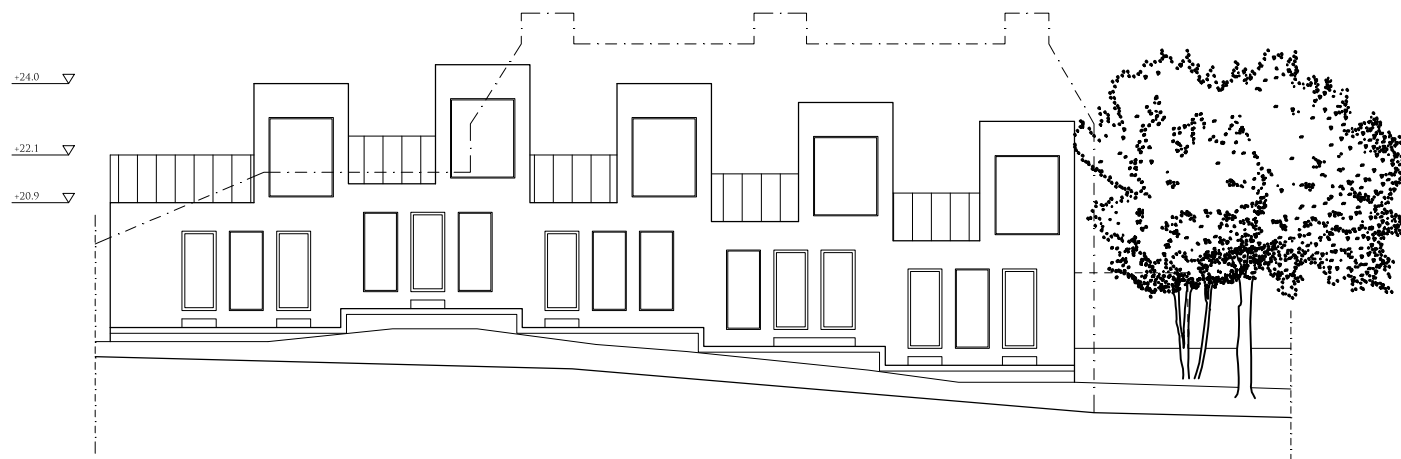

*kalustettu pohjapiirustus 2.krs
versio C*

Konsepti 1: pohjapiirustukset 1:100

Konsepti 1: leikkaukset A-A, B-B ja C-C 1:200

Konsepti 1: leikkaus D-D ja piirajulkisivu 1:200

2. HUONE JA YHTEISTILA

Asunnon konsepti on yhteisöllisen asumisen sovellus.

“Tietoyhteiskunnassa pieni osa ihmisistä on modernin, mobiilin nomadiheimon jäseniä, he vaihtavat asuinpaikkaansa ja asuntoaan joustavasti. Ensimmäinen asumisen energian käyttöön liittyvä asia oli tuli – nuotio tai tulisija, jolla sekä lämmitettiin asumusta, karkotettiin villieläimiä ja valmistettiin ruokaa. Antiikin mytologian mukaan Prometheus toi ihmisille tulen – symbolisesti teknologian, jonka avulla ihminen alkoi edistyä ja parantaa hyvinvointiaan. Tuli voidaan tällöin nähdä myös energian symbolina, energia puolestaan antoi elämän eväät ihmiselle.” (Heinonen 2008)

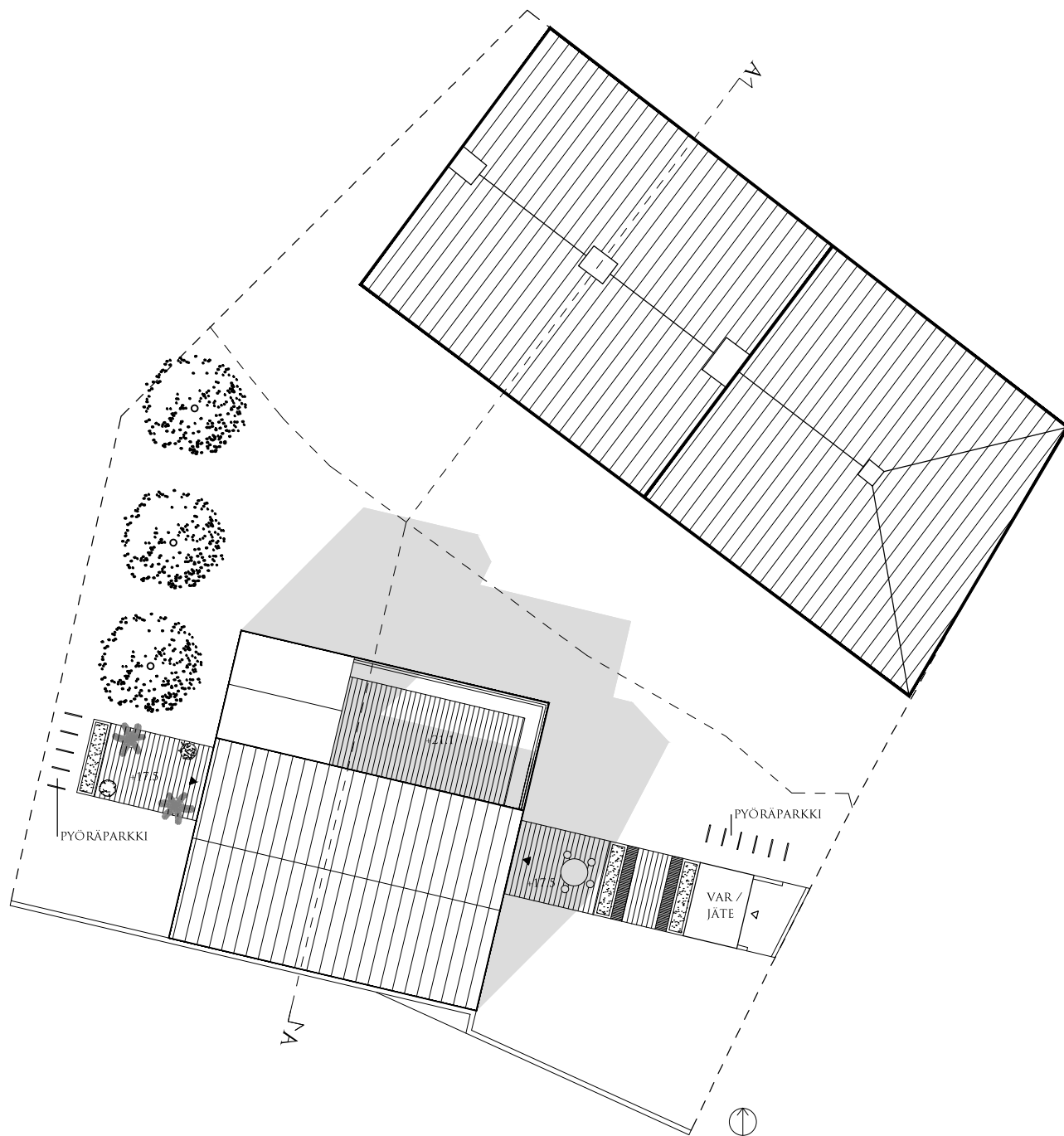
Tulevaisuuden yhteisöllisen asumisen muodostumisen katsotaankin rakentuvan perustavanlaatuisten inhimillisten toimintojen, kuten ruokailun, ympärille. Yhteisöllisen elementin liittäminen ihmisen asumisen perustoiminnon yhteyteen voi mahdollistaa yhteisöllisemmän elämäntavan leviämisen myös muille elämäntilanteille. Tavoite on liittää yhteisöllisyys asumiseen luontevalla tavalla.

Rakennuksessa on kuusi pientä asuntoa. Jokaisella asukkaalla on käytössään oma huone, joka on kooltaan n. 20m². Asukkaat jakavat yhteisesti keittiön, kylpyhuoneet ja oleskelutilat. Yläkerrassa sijaitsevat yhteinen terassi ja viherhuone. Rakennuksen yhteisesti jaettavat tilat tukevat asukkaiden keskinäistä sosiaalisuutta ja muodostavat luontevan pohjan yhteisölliselle toiminnalle. Asuminen ei

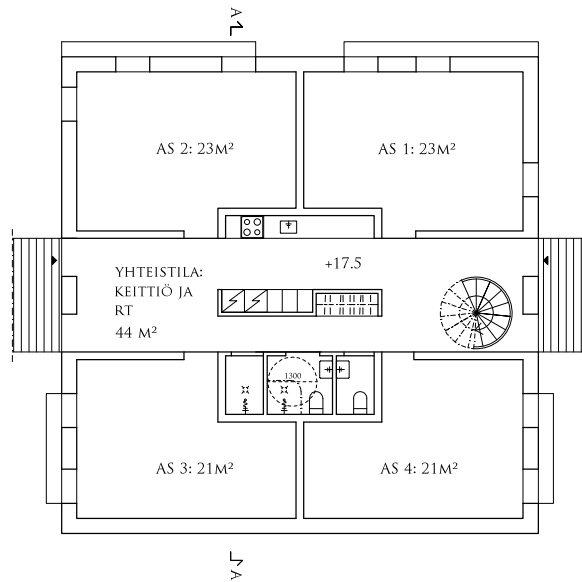
kuitenkaan edellytä asukkaalta mitään tiettyä elämäntapaa. Yhteiset tilat mahdollistavat vuorovaikutuksen muiden asukkaiden kanssa, kun taas oma huone muodostaa yksityisen tilan yhteisön sisällä. Asunto on omiaan kaupunkinomadille, joka pitää asuntoa tukikohtanaan arjen toiminnoissa, ja haluaa välillä kerääntyä muiden ihmisten kanssa yhteisen pöydän ääreen.

Rakennuksen asukas on mahdollisesti opiskelija, tai vastaavasti henkilö, jonka elämäntavoihin sopii oman arjen jakaminen muiden kanssa. Asukas hyväksyy asuntoon hakeutuessaan rakennuksessa elämisen rajoitteet ja mahdollisuudet. Tämän myötä asukkaat jakavat tietynlaisen samankaltaisuuden, joka mahdollistaa yhteisön muodostumisen. Asumisen yhteisöllisyyden asteen voi jokainen asukas itse valita, ja sitä voi säädellä tarpeen mukaan.

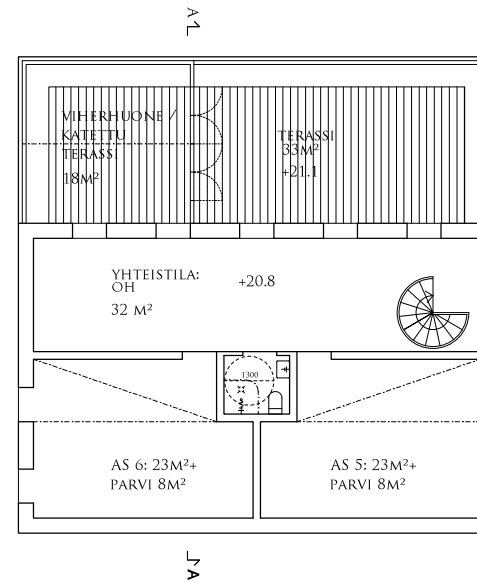
Asunnon koko vaihtelee 21-23 (+parvi 8m²) m² välillä. Asukkaalla on käytettävissä 76m² yhteistiloja. Suunnitelmassa on kuusi asuntoa.

Konsepti 2: asemapiirustus 1:250

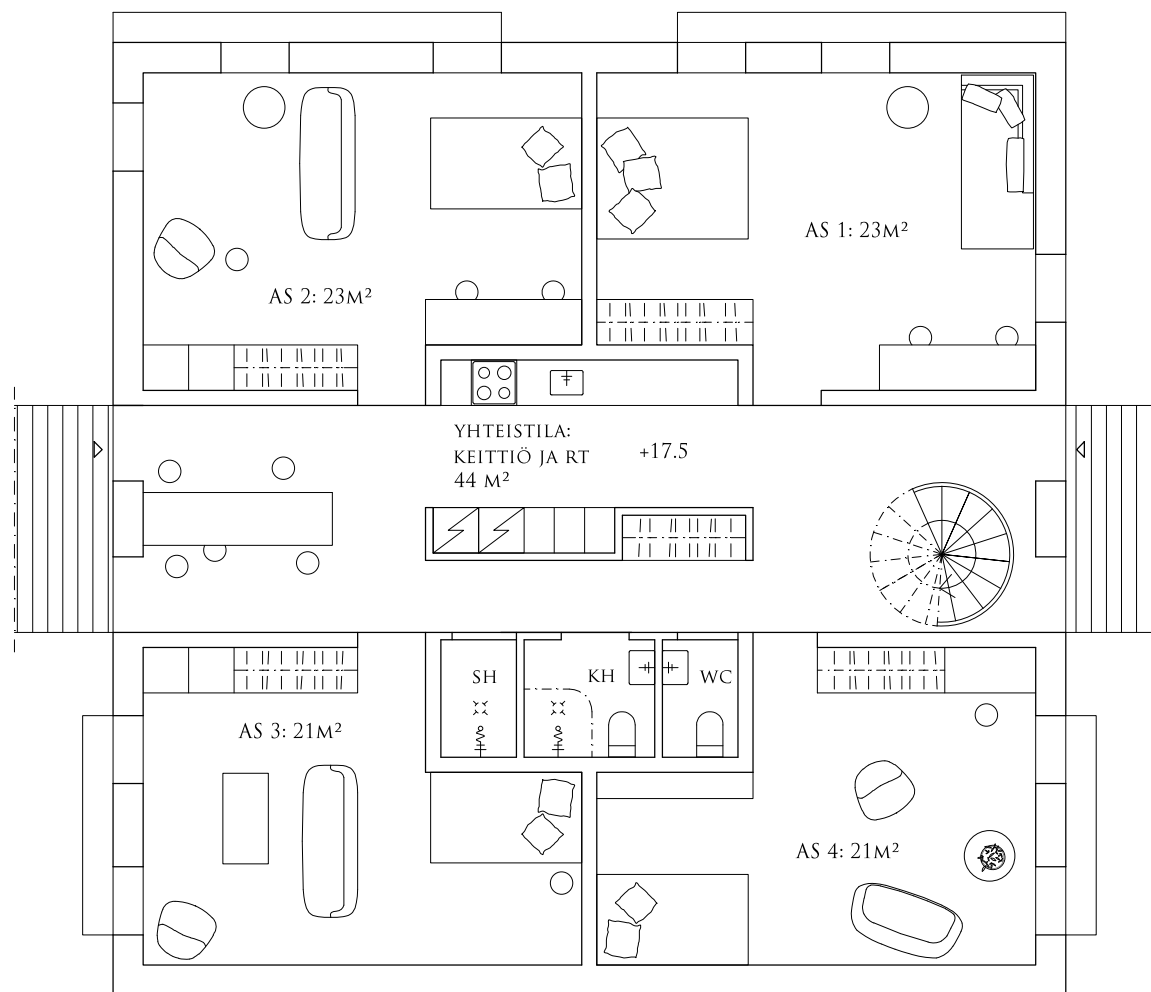

pohjapiirustus 1.krs:
sisääkäynti
keittiö ja yhteistilat
asunnot 1–4

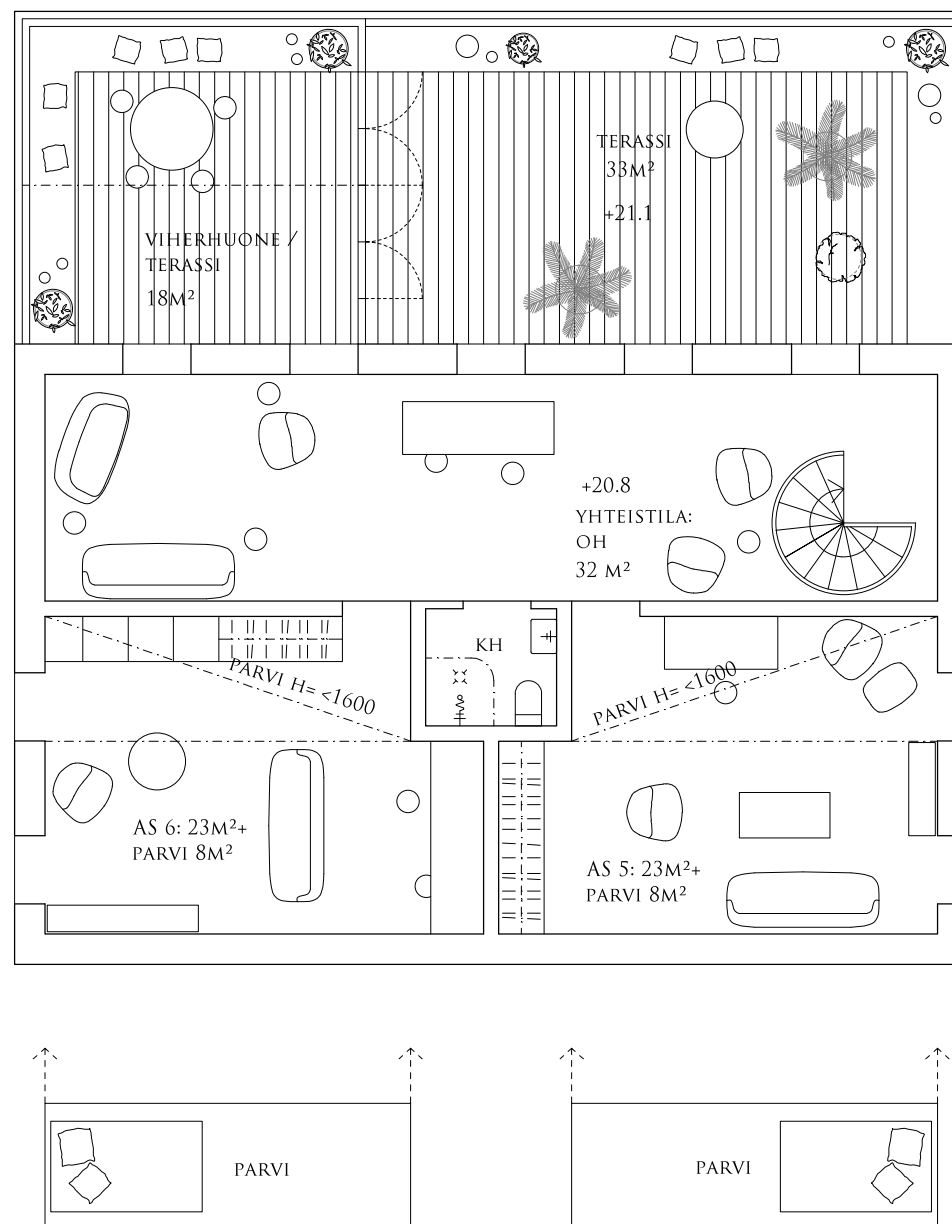

pohjapiirustus 2.krs:
yhteistilat
terassi ja viherhuone
asunnot 5–6

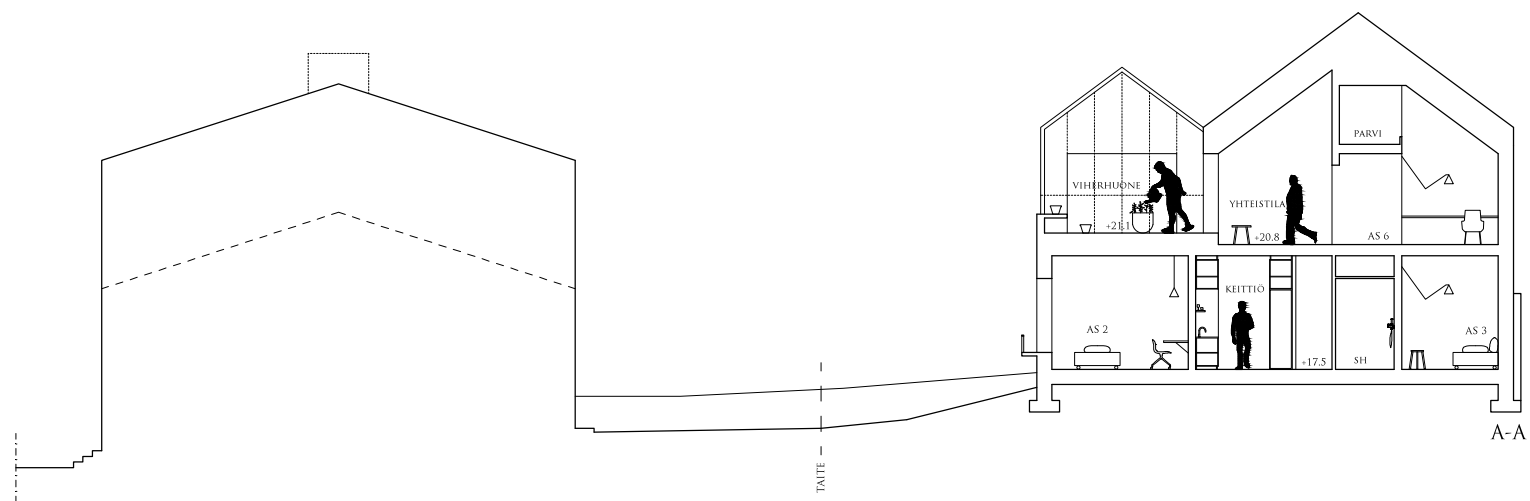
Konsepti 2: pohjapiirustukset 1:200

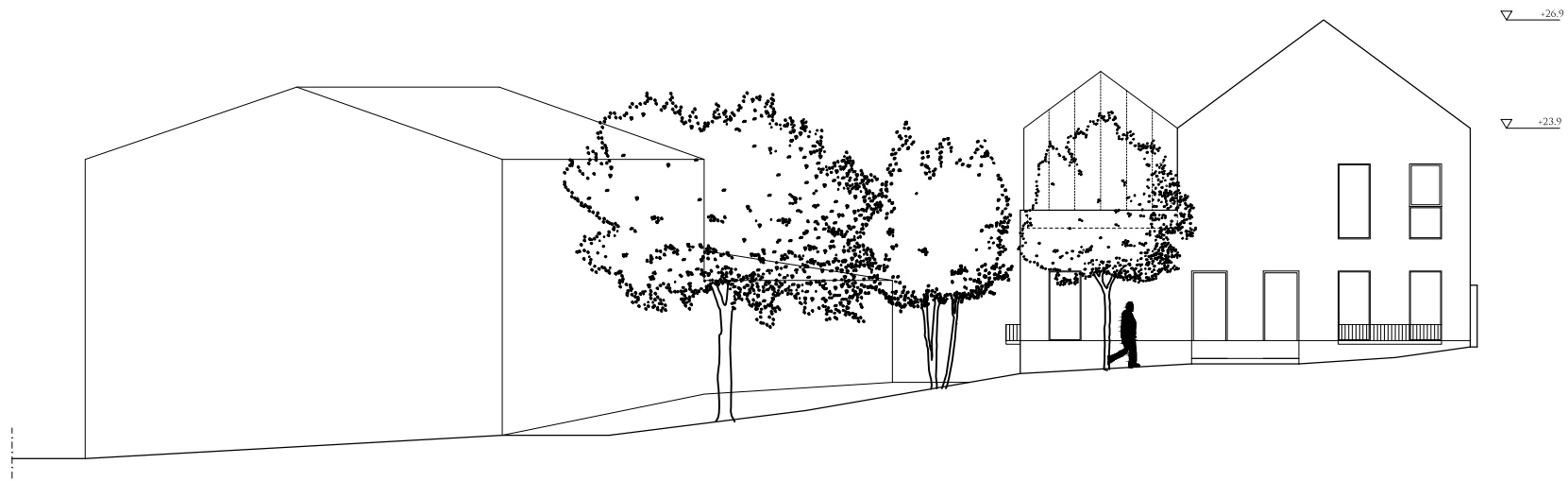
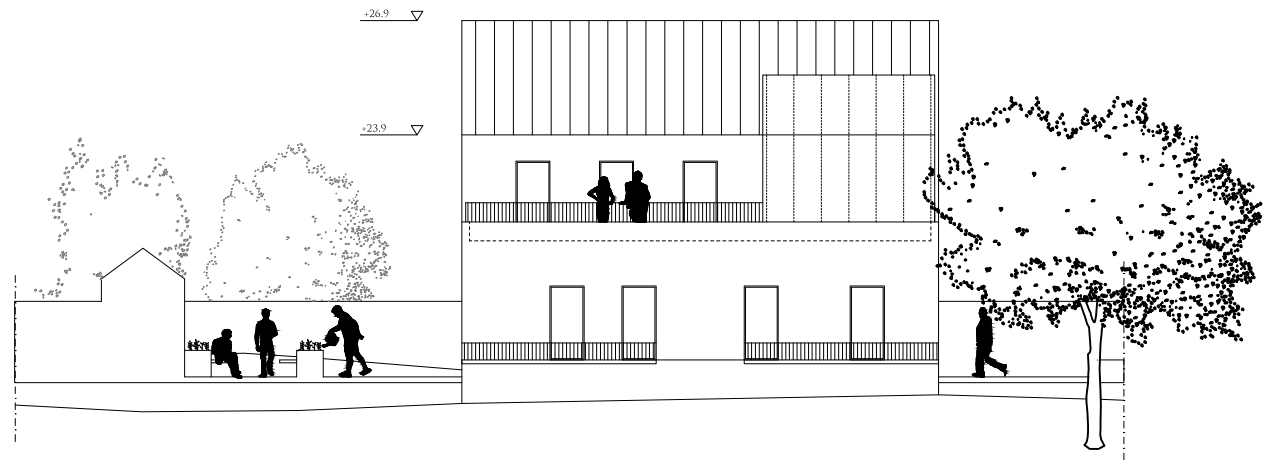
Konsepti 2: kalustettu pohjapiirustus 1.krs 1:100

Konsepti 2: kalustettu pohjapiirustus 2.krs 1:100

Konsepti 2: leikkaus A-A 1:200

Konsepti 2: pihajulkisivu ja julkisivu Kustaa Vaasan tielle 1:200

3. ASUNTO JA TYÖTILA

Asumisen konsepti yhdistää asumisen ja työskentelyn, ja mahdollistaa painotukset näiden toimintojen välillä.

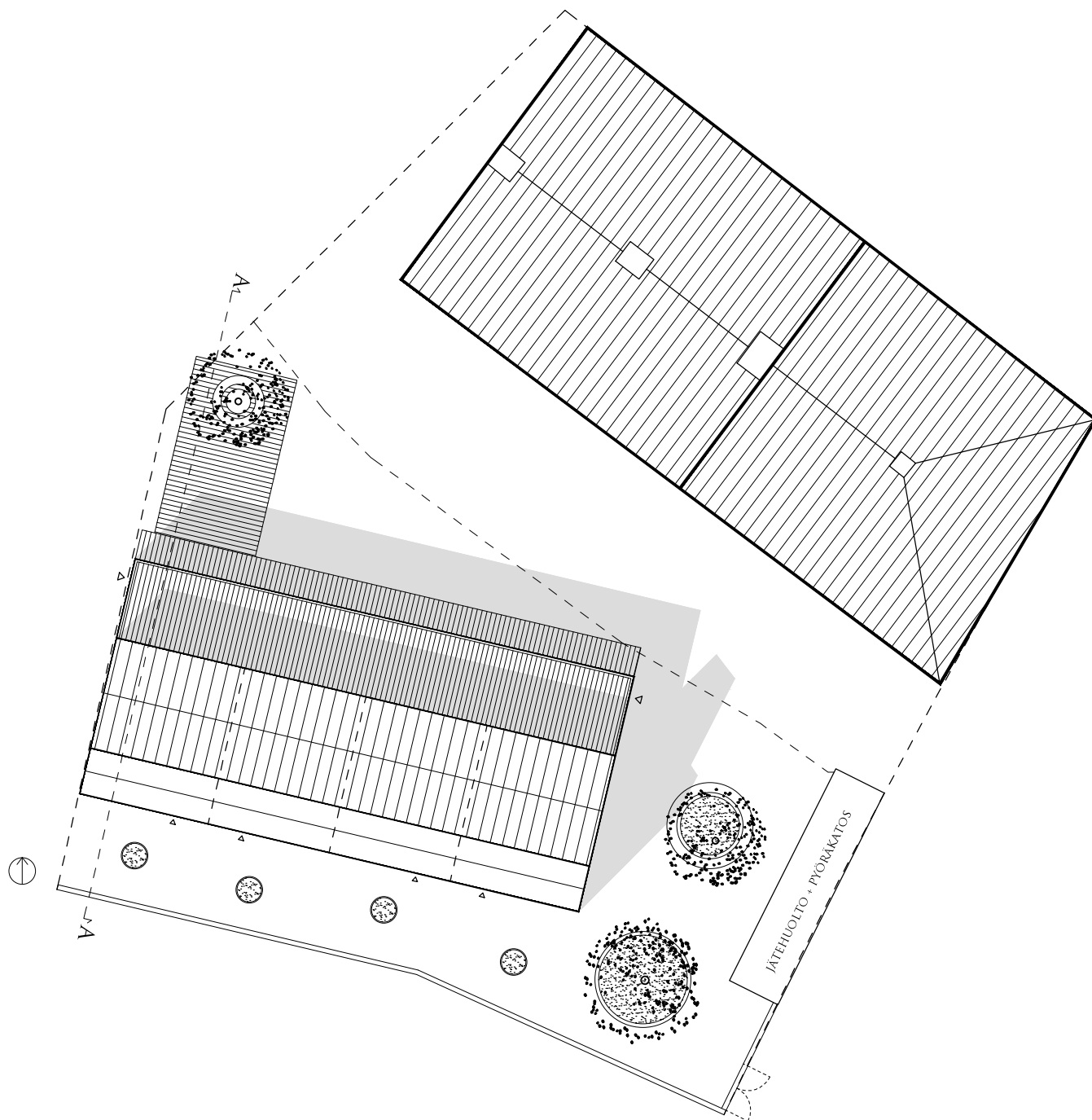
Muutokset työnteon tavoissa, ja arjen ja työn sovittaminen yhteen uusilla tavoilla, muodostavat tarpeen asumisen ja työnteon yhdistäville sovelluksille. Asumisen ja työn yhdistämisellä on lähialueen rakennuskannassa, erityisesti Intiankadulla, perinteitä menneiden vuosien varrelta. Tätä perinnettä vasten rakennus muodostaa uuden sovelluksen lähialueen asumisen monimuotoisuutta rikastamaan.

Rakennuksessa on neljä pientä asuntoa ja työtilana toimiva yhteistila. Jokaisessa asunnossa on kaksi kerrosta: alakerrassa huone, johon liittyy kylpyhuoneen lisäksi avokeittiö oleskelu- ja ruokailutiloineen, ja yläkerrassa erityisesti makuuhuoneeksi soveltuva tila. Alakerran huoneesta asukkaalla on suora yhteys yhteiseen työtilaan. Yhteyttä voidaan pitää asunnon pääsisäänkäyntinä, vaikka asuntoon pääsee myös suoraan ulkoa. Yläkerran huoneesta on käynti yhteiselle terassille sekä jokaisen asunnon omaan viherhuoneeseen. Asukkaalla on mahdollisuus käyttää yhteistilaa työskentelyyn vuorokauden kaikkina aikoina: tila on varsinaisen yksityisen asunnon jatke. Erillisen työtilan lisä asumisessa mahdollistaa työn ja vapaa-ajan joustavamman yhdistämisen. Asunnossa asuminen edellyttää kiinnostusta työn ja arjen yhdistämiseen, mutta myös jonkinasteiseen sosiaalisuuteen työpäivän aikana. Työtilan käyttäjät muodostavat pienen yhteisön. Työtila voidaan pitää myös avoimena rakennuksen ulkopuolisille

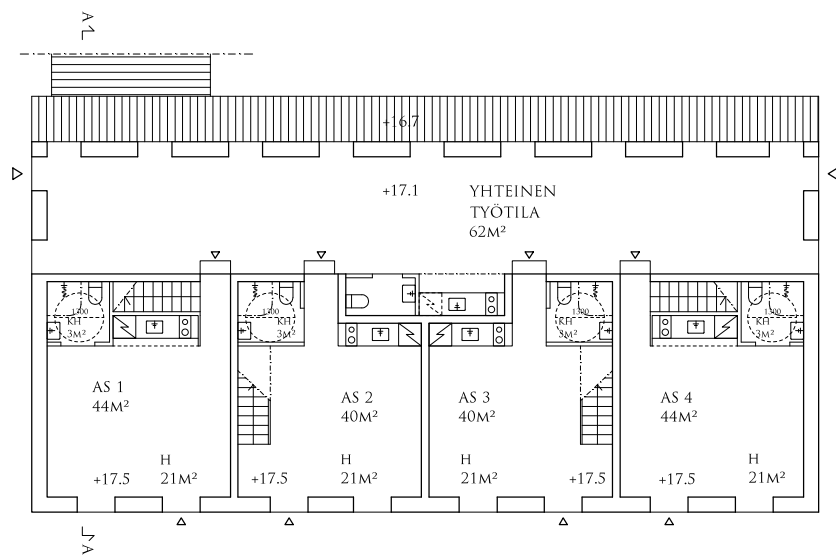
toimijoille, esimerkiksi lähialueen asukkaille, jotka kaipaavat työtilaa asuntonsa lähistöltä. Koska maantasokerroksessa asunnossa on oma sisäänkäynti suoraan piha-alueelle, asunnon asukas voi halutessaan käyttää asuntoa myös työhuoneena tai pienenä vapaamuotoisena liiketilana. Yhteisen työtilan avaaminen ulkopuolisille esimerkiksi ravintolapäivinä, tai vastaavan muun toiminnan puitteissa, voi muodostaa rakennuksesta kiintopisteen koko alueelle, ja rikastuttaa siten ympäristöään. Rakennus sisältää yksityistä tilaa asuntojen, ja puolijulkista tilaa yhteistilan, muodossa. Asunto mahdollistaa asukkaan yksilöllisen elämäntavan toteuttamisen vapauden, ja yhteinen työskentelytila tuo asumiseen yhteisöllisyyden elementin.

Elämäntapa, jossa asuminen ja työnteke nivoituvat yhteen, on rakennuksen asukkaita yhdistävä tekijä. Asukkailla on mahdollisuus luoda positiivista synergiaa. Rakennuksessa asuminen ja toimiminen tukee yhteisöllisyyden muodostumista, mutta ei velvoita siihen. Koska rakennuksen asukkaat jakavat joissain määrin samanlaisia asumisen ja elämäntavan toteuttamisen tavoitteita, sopii kohde toteutettavaksi erityisesti ryhmärakennuttamisen projektina. Asukkaita yhdistävät tietyt asumisen reunaehdot, joihin asukkaat ovat sitoutuneita, mutta joiden puitteissa on kuitenkin mahdollisuus ja vapaus toteuttaa yksilöllisyyttä.

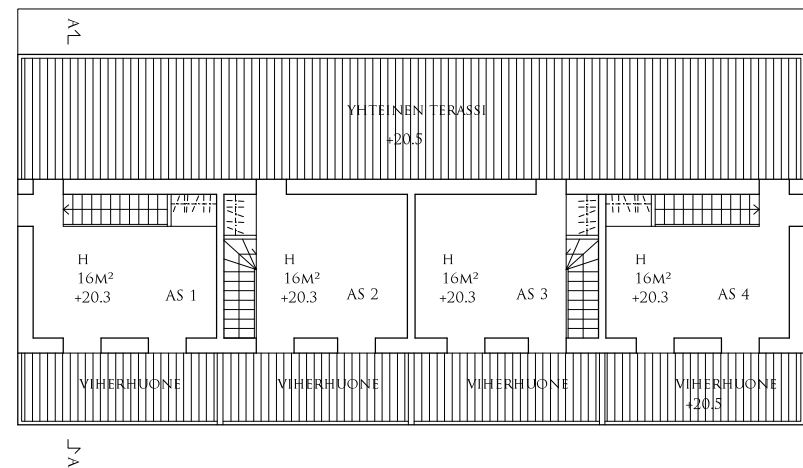
Asunnon koko on 40-44 m². Asukkailla on jaetusti käytössä 62 m² työtilaa. Suunnitelmassa on neljä asuntoa.

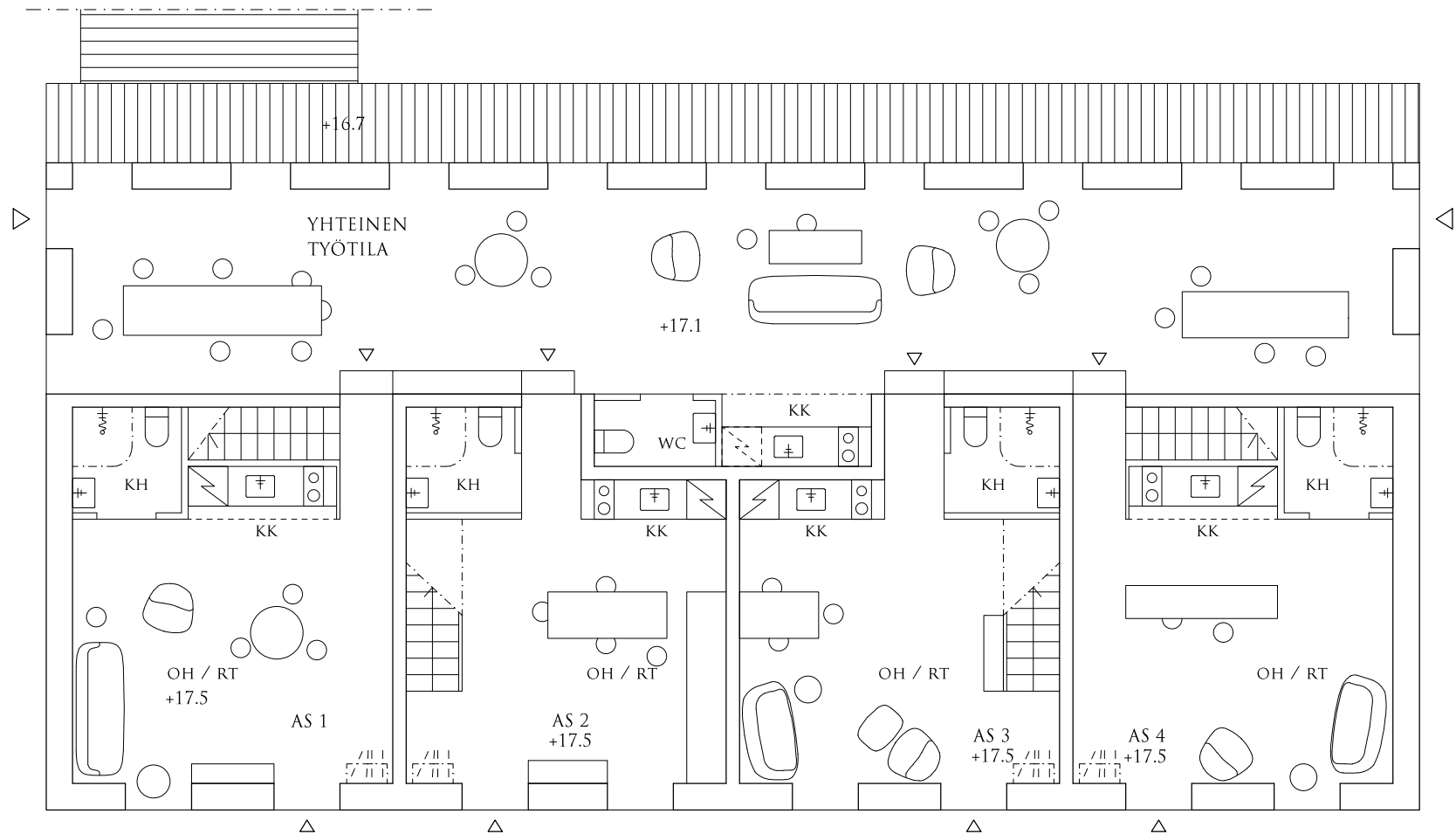
Konsepti 3: asemapiirustus 1:250

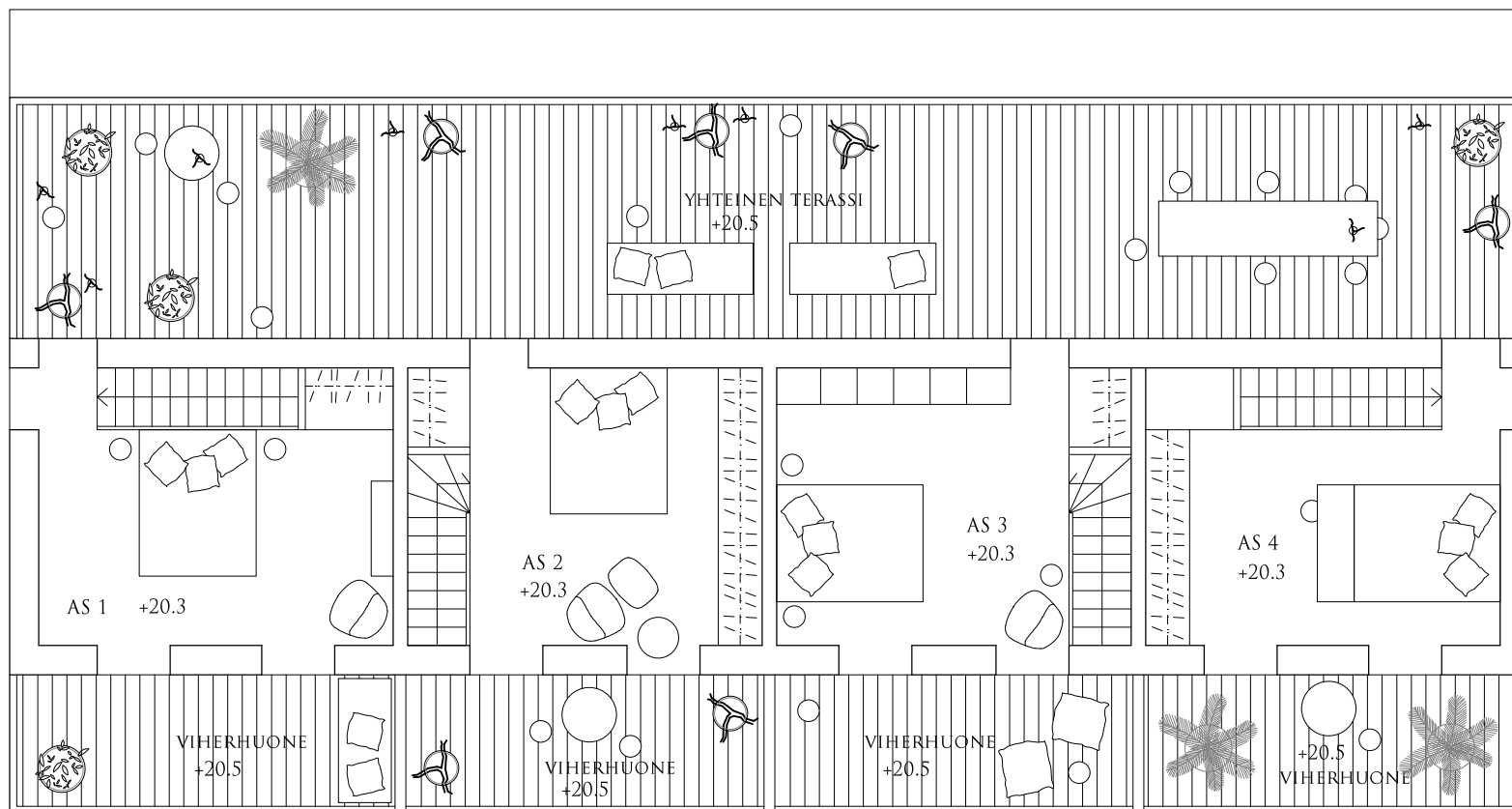
*pohjapiirustus 1.krs:
sisäänkäynnit
yhteinen työtila
asunnot 1-4 : alakerta*

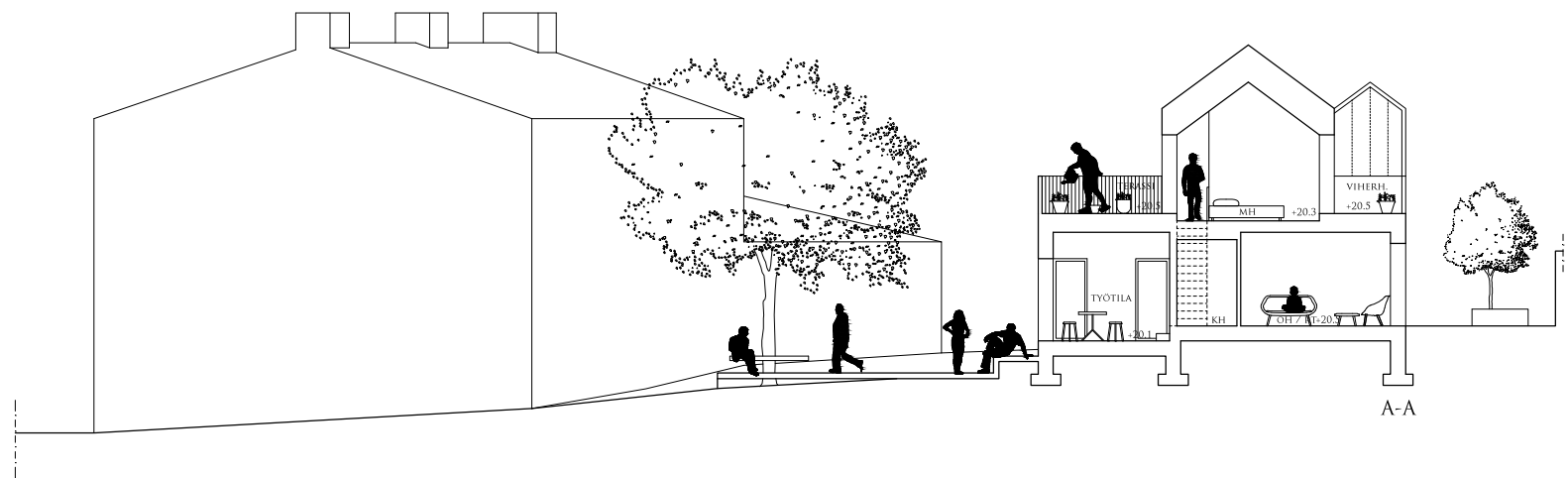
*pohjapiirustus 2.krs:
yhteinen terassi
asunnot 1-4: yläkerta
vihherhuoneet*

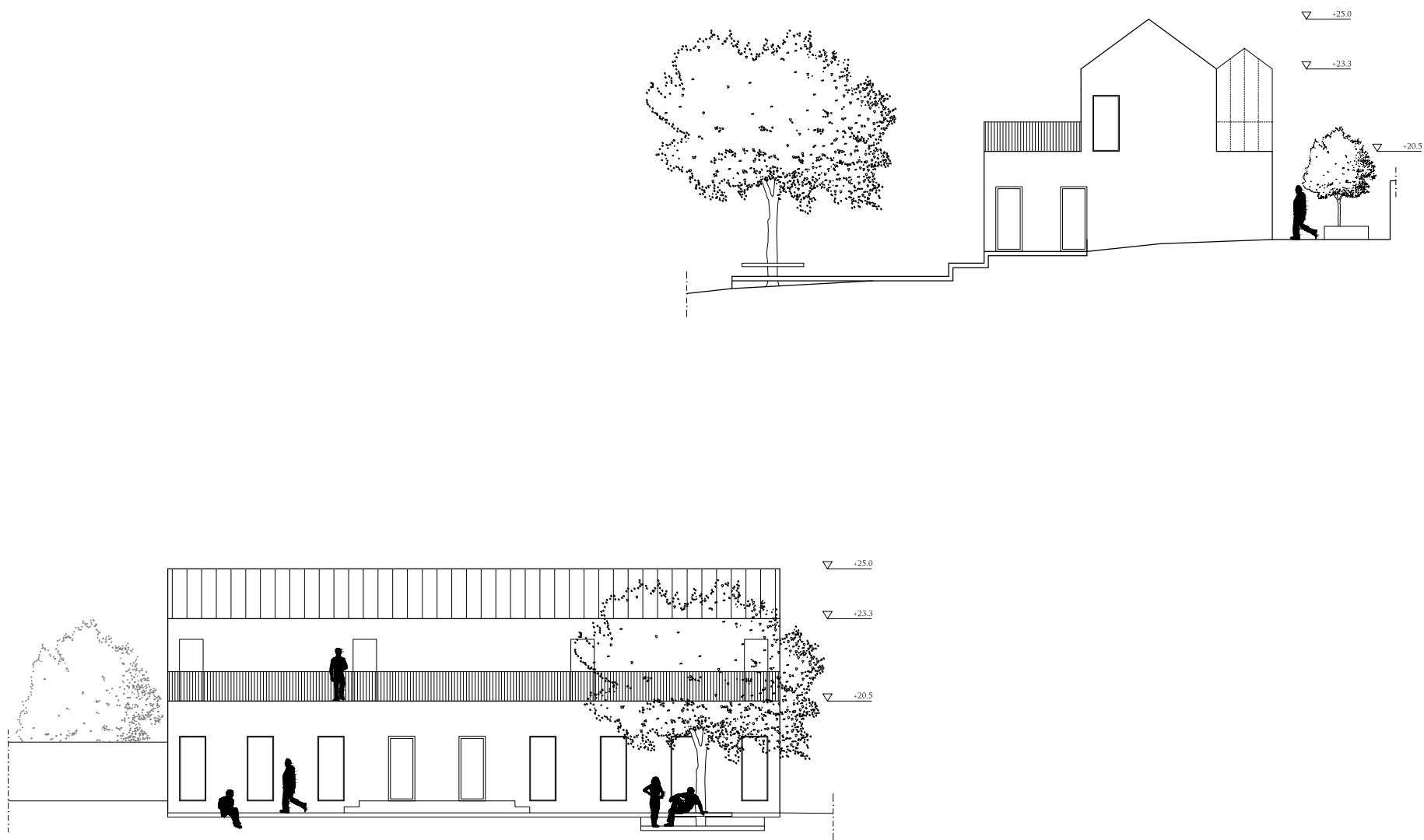
Konsepti 3: kalustettu pohjapiirustus 1.krs 1:100

Konsepti 3: kalustettu pohjapiirustus 2.krs 1:100

Konsepti 3: leikkaus A-A 1:200

Konsepti 3: pihajulkisivu ja julkisivu Kustaa Vaasan tielle 1:200

4. ASUNNON MONIKÄYTTÖ

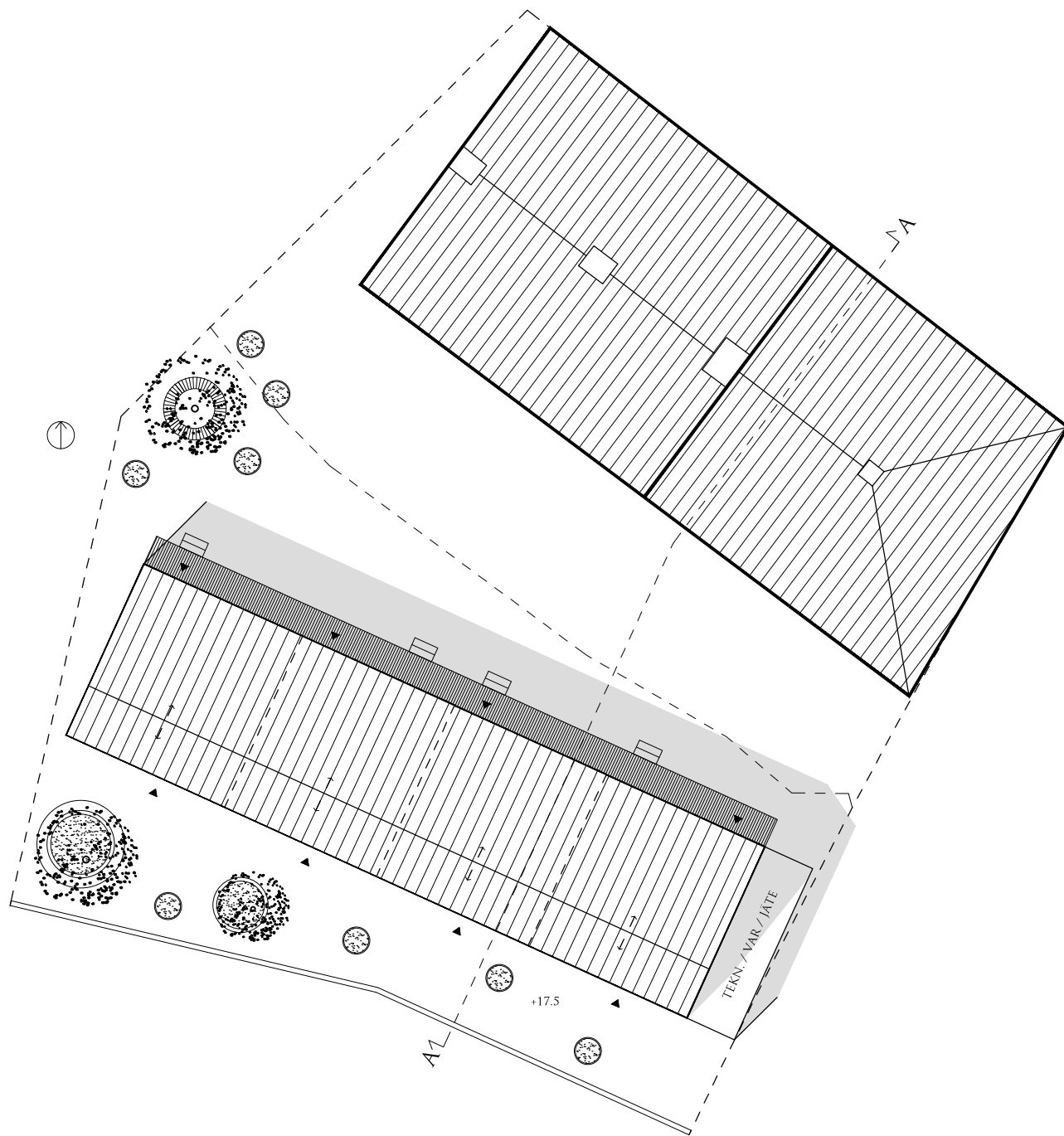
Asumisen konsepti on hybridiasunto: asunto mahdollistaa mukautumisen vuorokaudenajan ja käyttötarkoituksen mukaan.

Lähtökohdaltaan asunto sisältää joitakin ennalta määriteltyjä ratkaisuja, ja niiden lisäksi vapautta tehdä yksilöllisiä valintoja ja muokata tilaa omiin tarpeisiin sopivaksi. Asunto muodostuu keskeisen ja avoimen tilan ympärille kahteen kerrokseen. Avointa tilaa voidaan käyttää monipuolisesti erityisesti oleskelun ja ruokailun järjestämiseen. Sisääntulokerroksessa avoimen tilan toiselle laidalle on koottu keittiö, kylpyhuone ja porrasyhteys yläkertaan. Avoimen tilan toinen puoli on jätetty vapaaksi, jolloin se mahdollistaa useita vaihtoehtoisia tapoja järjestää tilaa asumista varten, ja juuri omaa elämäntapaa ja tarpeita vastaavaksi. Vapaa tila voidaan jakaa perinteisemmin huoneiksi, tai vielä monikäyttöisemmin alkoveiksi. Alkovi on käytännöllinen tilanteissa, joissa toiminnoille halutaan varata selkeästi oma tila, mutta tilan rajallisuudesta johtuen sille ei ole mahdollista järjestää omaa huonetta. Yläkerta on jaettu kahteen osaan keskeistilan molemmin puolin. Pienet huoneet laajenevat katon alle jäävään matalaan tilaan ($h < 1600\text{mm}$), joka voidaan ottaa hyötykäyttöön varastona tai makuutilana.

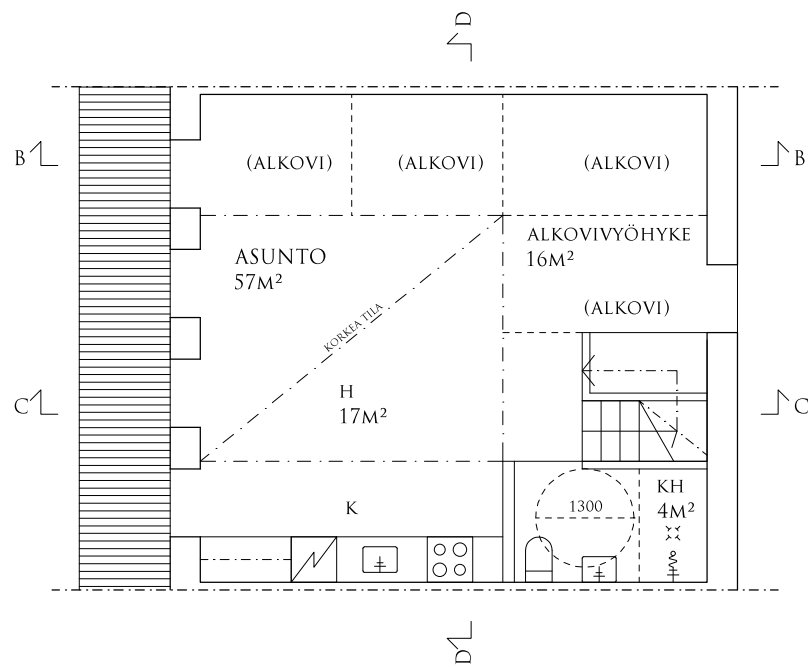
Tilan monikäyttö on pienen asumisen keskeisimpiä teemoja. Tilan monipuolinen käyttö mahdollistaa joustavuuden, ja tuo sen myötä kestävyyttä asumiseen. Asunto joustaa elämänmuutosten mukana, joka taas tuo turvallisuutta ja jatkuvuutta asumiseen.

Pienen asunnon kyky muuntautua vaihtelevien tarpeiden mukaan on tärkeää erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa arjen kokoonpano ja toiminnot vaihtelevat päivän aikana, päivittäin tai vaikka viikoittain. Tällaisiin tilanteisiin ratkaisuja etsivät esimerkiksi perheet, joiden lapset asuvat toisen vanhemman luona osa-aikaisesti, tai uusioperheet, joiden kokoonpanon lukumäärä voi vaihdella suurestikin. Asukas voi olla myös isovanhempi, joka haluaa varata kotoaan tilaa lastenlasten vierailuja varten. Kyse voi olla myös vaihtelevasta tarpeesta työtilalle. Usein työlle halutaan varata asunnossa tilaa, mutta myös mahdollisuus poistaa tila pois näkyvistä työajan loputtua. Pienen hybridiasunnon arvo on tarjota ratkaisuja tällaisiin tilanteisiin, joissa asukkaalla ei ole esimerkiksi taloudellisista syistä mahdollisuutta vastata elämänmuutoksiin hankkimalla suurempi asunto. Jokaiselle arjen toiminnoille ei ole tarpeellista varata omaa huonetta asunnossa, jos asunnon tilaa on mahdollista käyttää joustavasti ja tarpeen mukaan muokaten.

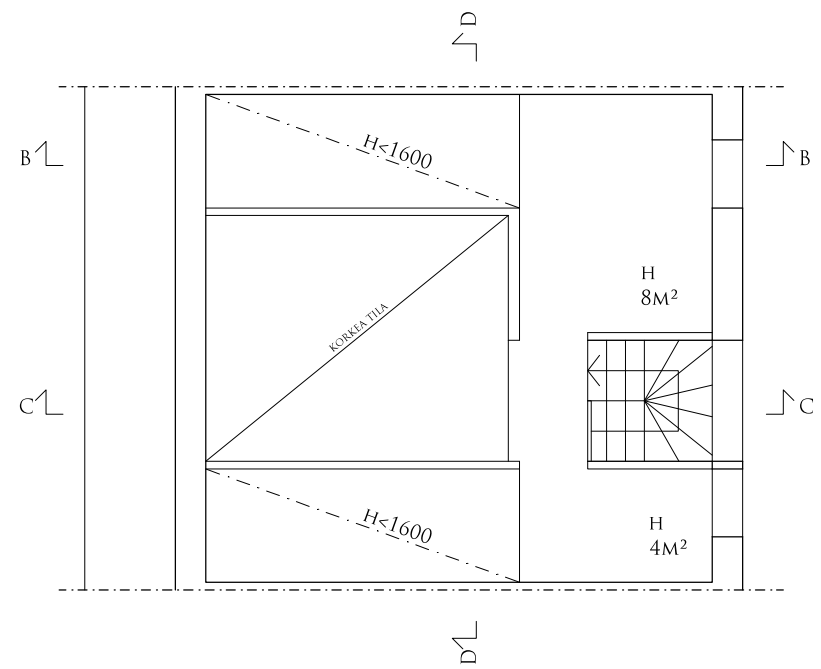
Asunnon koko on 57 m². Suunnitelmassa on neljä asuntoa.

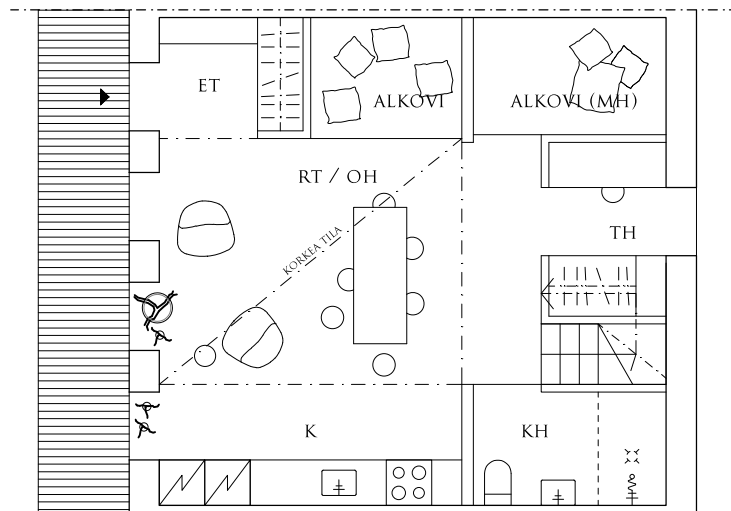
Konsepti 4: asemapiirustus 1:250

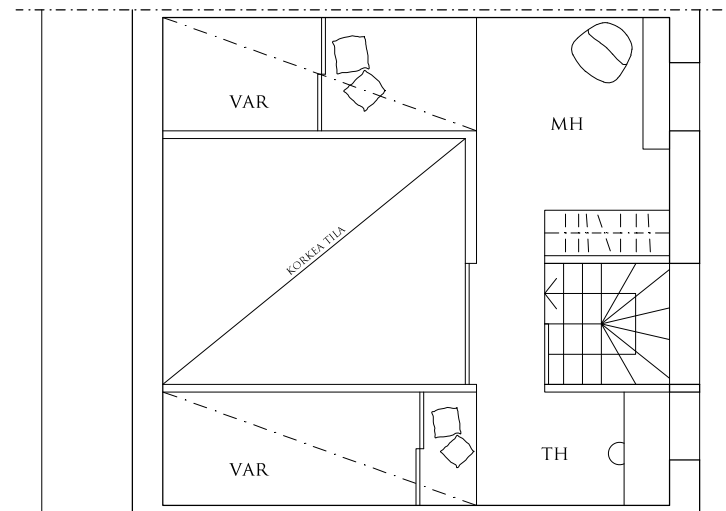
pohjapiirustus 1.krs

pohjapiirustus 2.krs

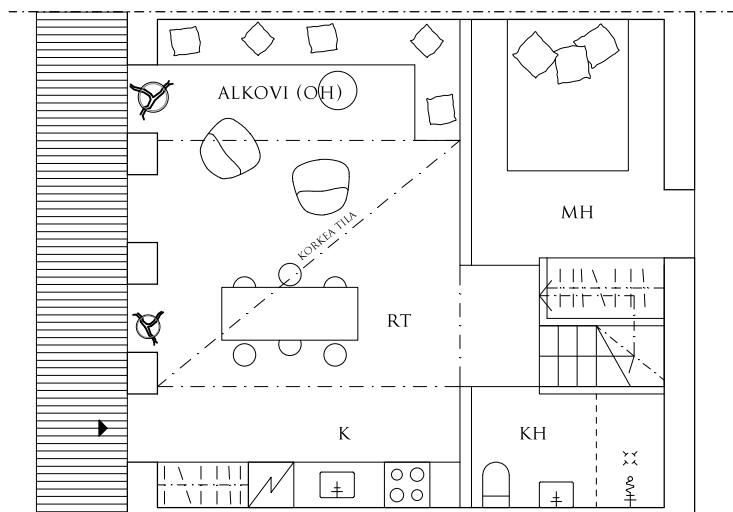

kalustettu pohjapiirustus 1.krs: versio A

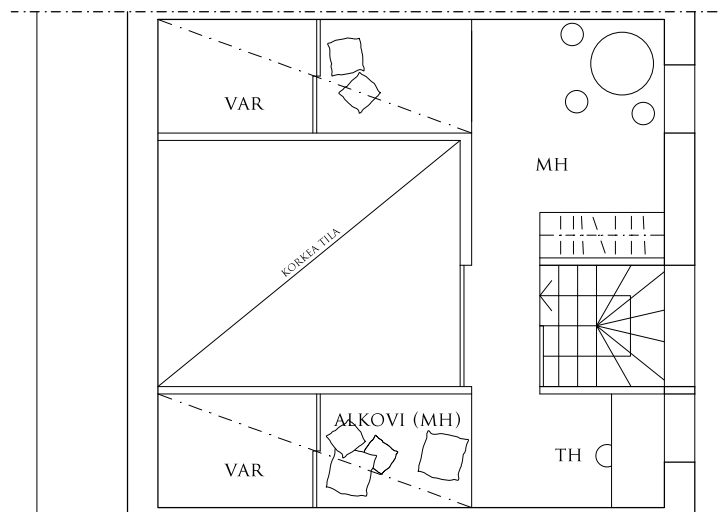

kalustettu pohjapiirustus 2.krs: versio A

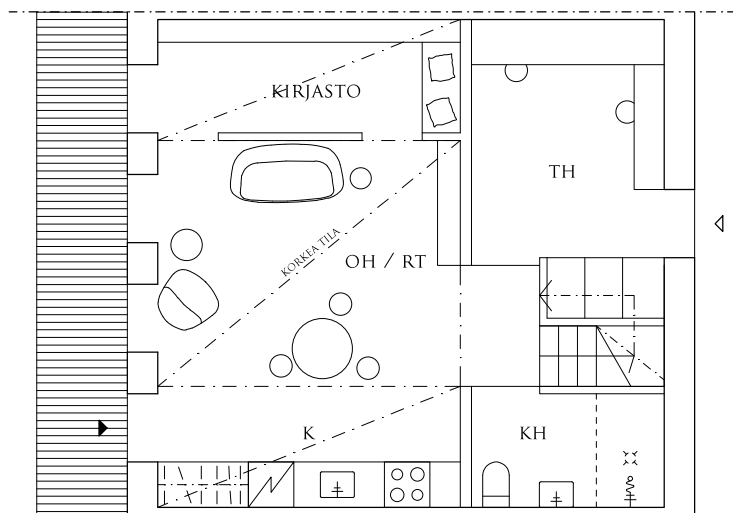
Konsepti 4: kalustettu pohjapiirustus 1:100

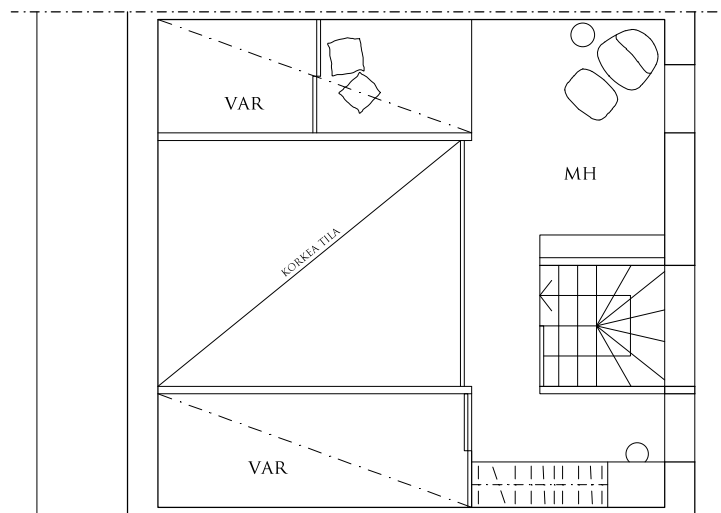
kalustettu pohjapiirustus 1.krs: versio B

kalustettu pohjapiirustus 2.krs: versio B

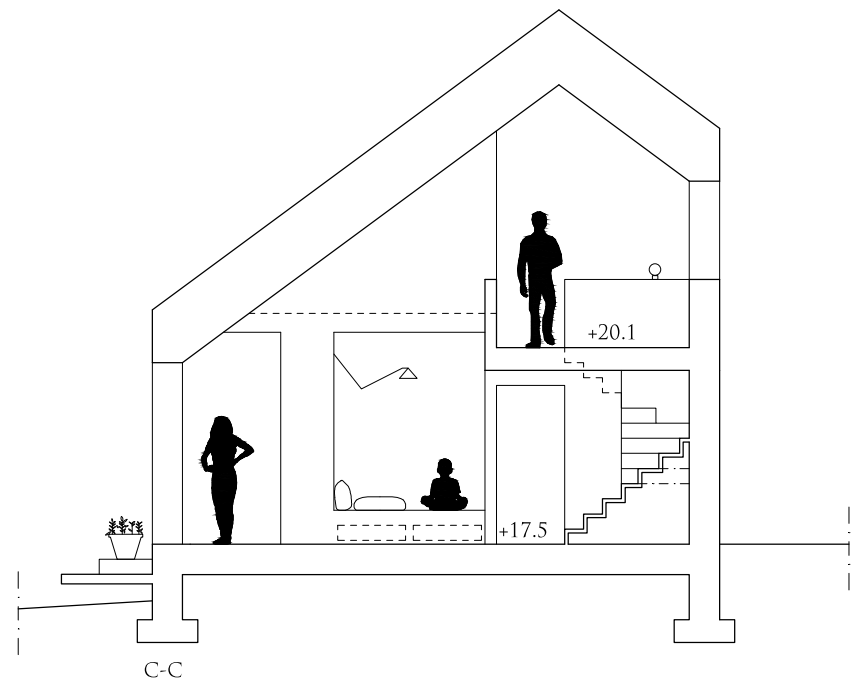
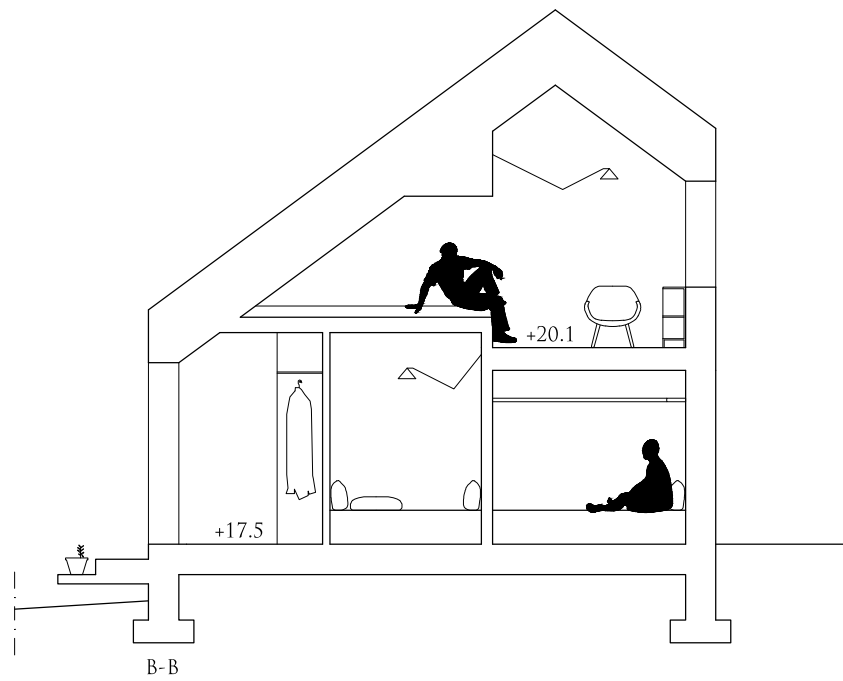
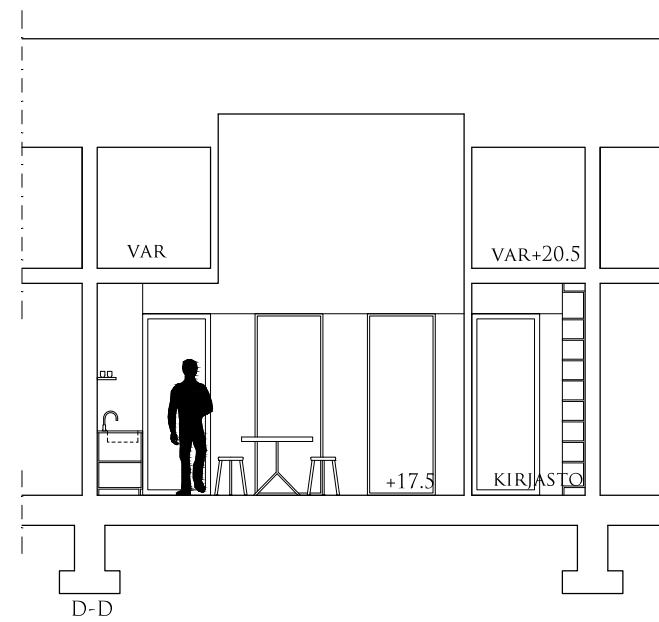

kalustettu pohjapiirustus 1.krs: versio C

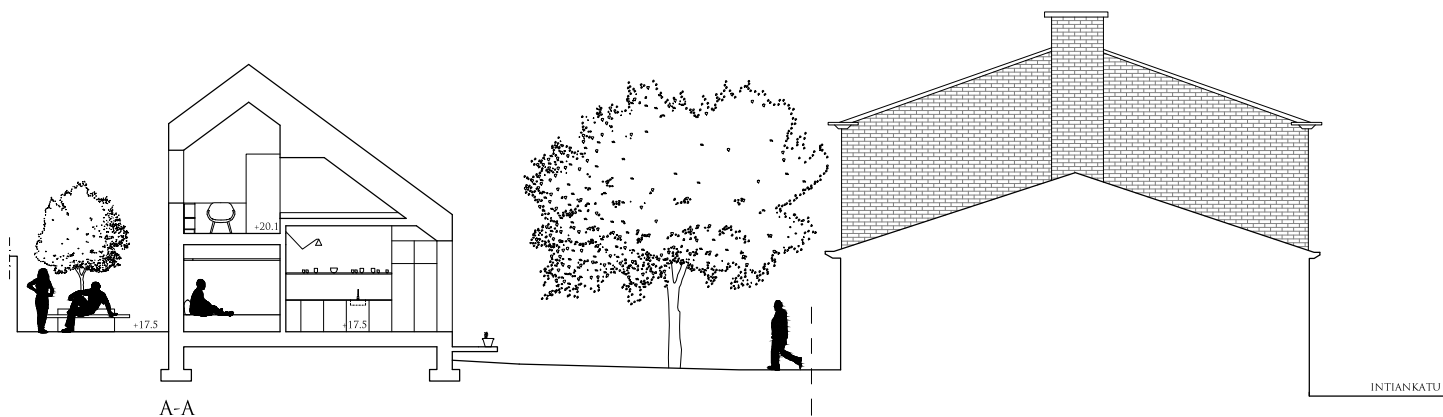
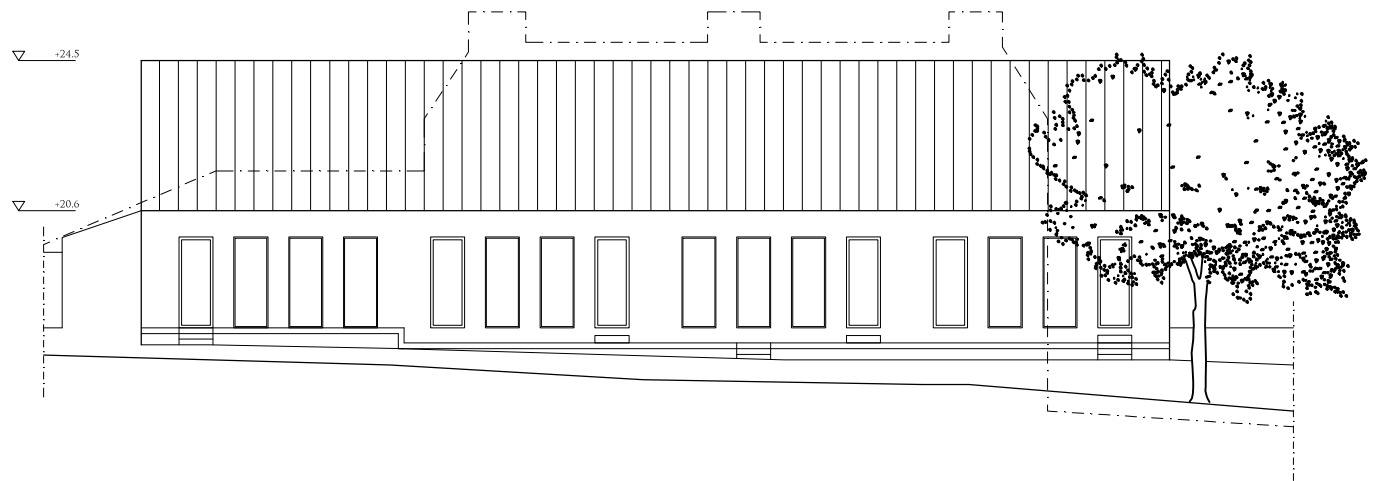

kalustettu pohjapiirustus 2.krs: versio C

Konsepti 4: kalustettu pohjapiirustus 1:100

Konsepti 4: leikkaukset B-B, C-C ja D-D 1:100

Konsepti 4: leikkaus A-A ja pihajulkisivu 1:200

5. KAKSI TILAA

Asumisen konseptissa on korostetusti varattu tilaa kahdelle asumisen keskeiselle tarpeelle: vuorovaikutukselle ja yksityisyydelle.

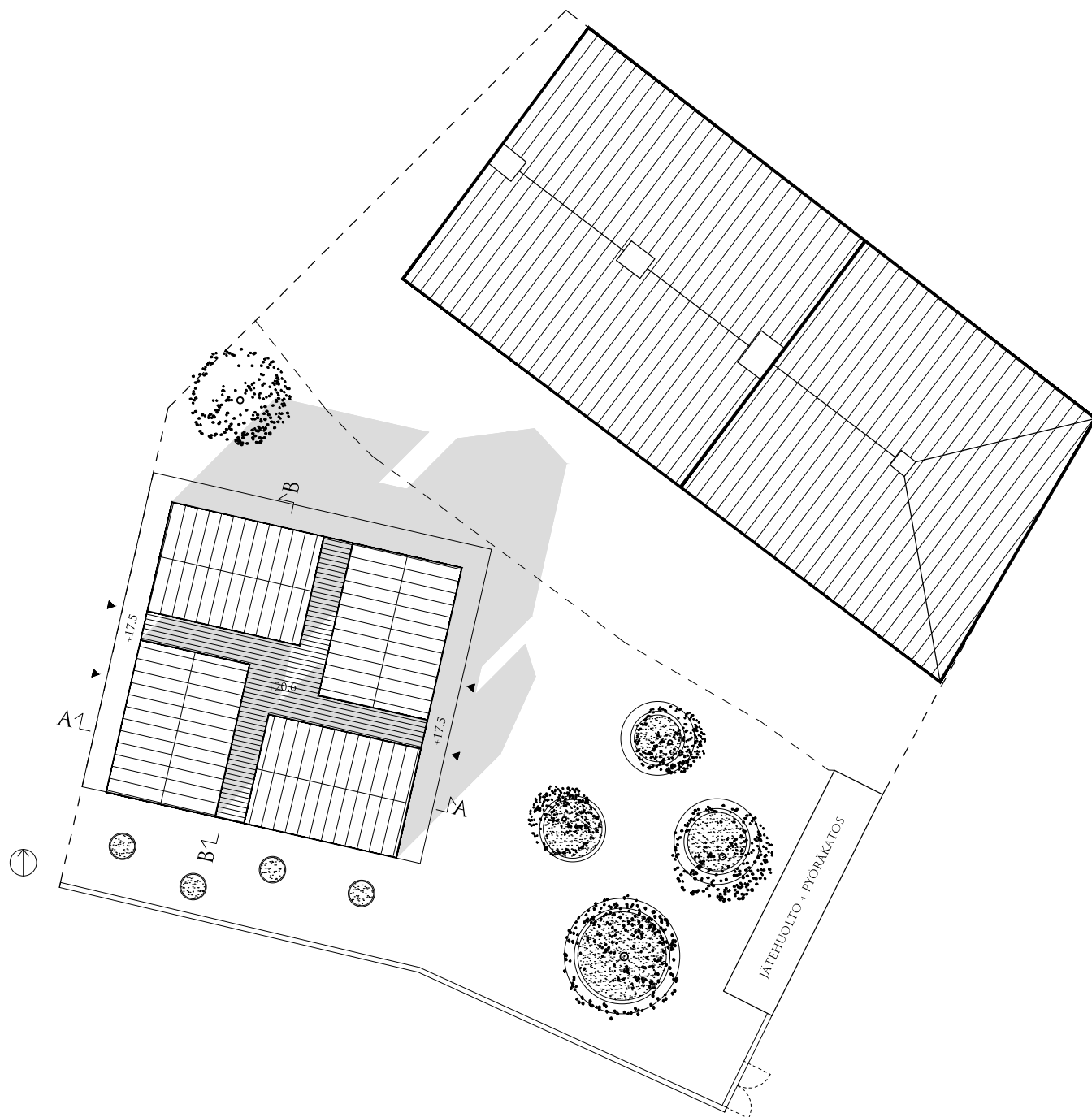
Kaksikerroksisessa asunnossa on kaksi tilaa: alakerrassa avoin tupakeittiö, ja yläkerrassa käyttötarkoitukseltaan määrittelemätön huone. Kummankin tilan järjestelyissä asukkaalla on mahdollisuus ilmaista itseään ja omaa elämäntapaansa. Molempien tilojen tarkemman käytön asukas voi määritellä itse. Asunto mahdollistaa avoimen sosiaalisuuden ja sen vastapainoksi selkeän yksityisyyden.

Asunnon maantasokerroksen voi määritellä sosiaalisen elämän tilaksi, jota voi helposti avata ulkopuolisille. Tilan ulkoseinän aukotus on suunniteltu siten, että asukas voi halutessaan vaihtaa oven ikkunaksi, tai päinvastoin. Huoneen voi varata työ- ja liiketilaksi, tai siihen voi keskittää asumisen oleskelun toiminnot. Toisen kerroksen tila on luonteeltaan selvästi yksityinen. Sinne on luontevaa sijoittaa makuutilat, mutta myös oleskelua tai työtilaa, jos asukas niin haluaa. Kun asunnossa ei selkeästi ole varattu paikkoja asumisen toimintojen sijoittamiselle, tuo se asukkaalle suurempaa vapautta määritellä itselleen sellaiset puitteet, jotka sopivat juuri omaan elämäntapaan. Asunto mahdollistaa päivittäisen elämän rytmittämisen kahden tilan mukaan: päivisin elämä voi keskittyä yläkerran rauhalliseen tilaan, jossa on helppoa keskittyä työhön, kun taas illan voi varata oleskeluun alakerrassa, jossa voi vaikka avata oven yhteiselle pihalle ja kutsua ohikulkevan naapurin

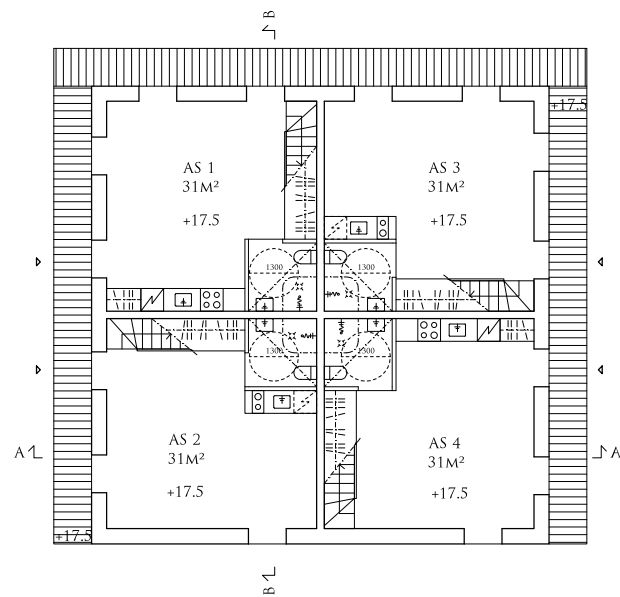
spontaanisti vierailulle. Asukkaan tilanne voi olla myös päinvastainen: työskentelylle varattuun alakerran tilaan kutsutaan päivisin ihmisiä tapaamisiin, kun taas jossain vaiheessa päivää halutaan tilaa rauhoittumiselle ja levolle, jolloin asukas siirtyy pääasiassa yläkerran huoneeseen. Tilan rauhoittaminen rentoutumiselle ja levolle mahdollistaa hitaan elämäntavan harjoittamisen.

Yläkerrasta on myös käynti kattoterassille, joka on talon asukkaiden yhteiskäytössä. Katolla voi harrastaa pienimuotoista hyötyviljelyä, ja se on paikka rauhalliselle oleskelulle. Pienessä asunnossa asuvalle on ylellisyyttä päästä joka suuntaan avautuvan kattoterassin kautta nauttimaan tontin näkymistä eri suuntiin, ja valosta eri aikoina päivästä.

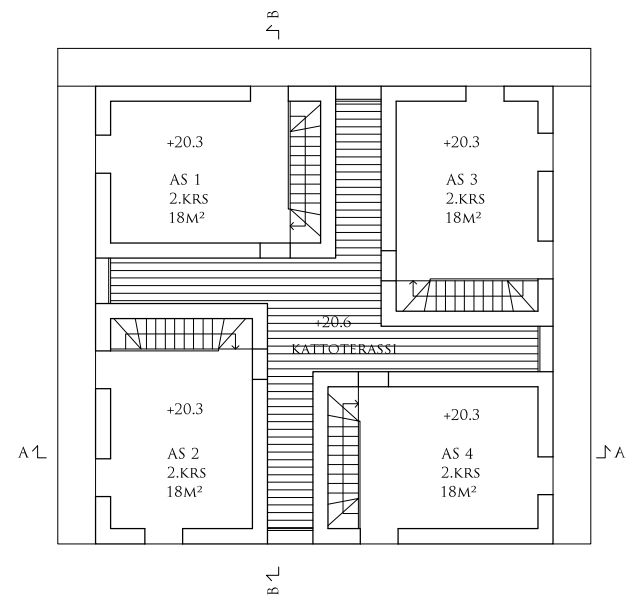
Asunnon koko on 49 m². Suunnitelmassa on neljä asuntoa.

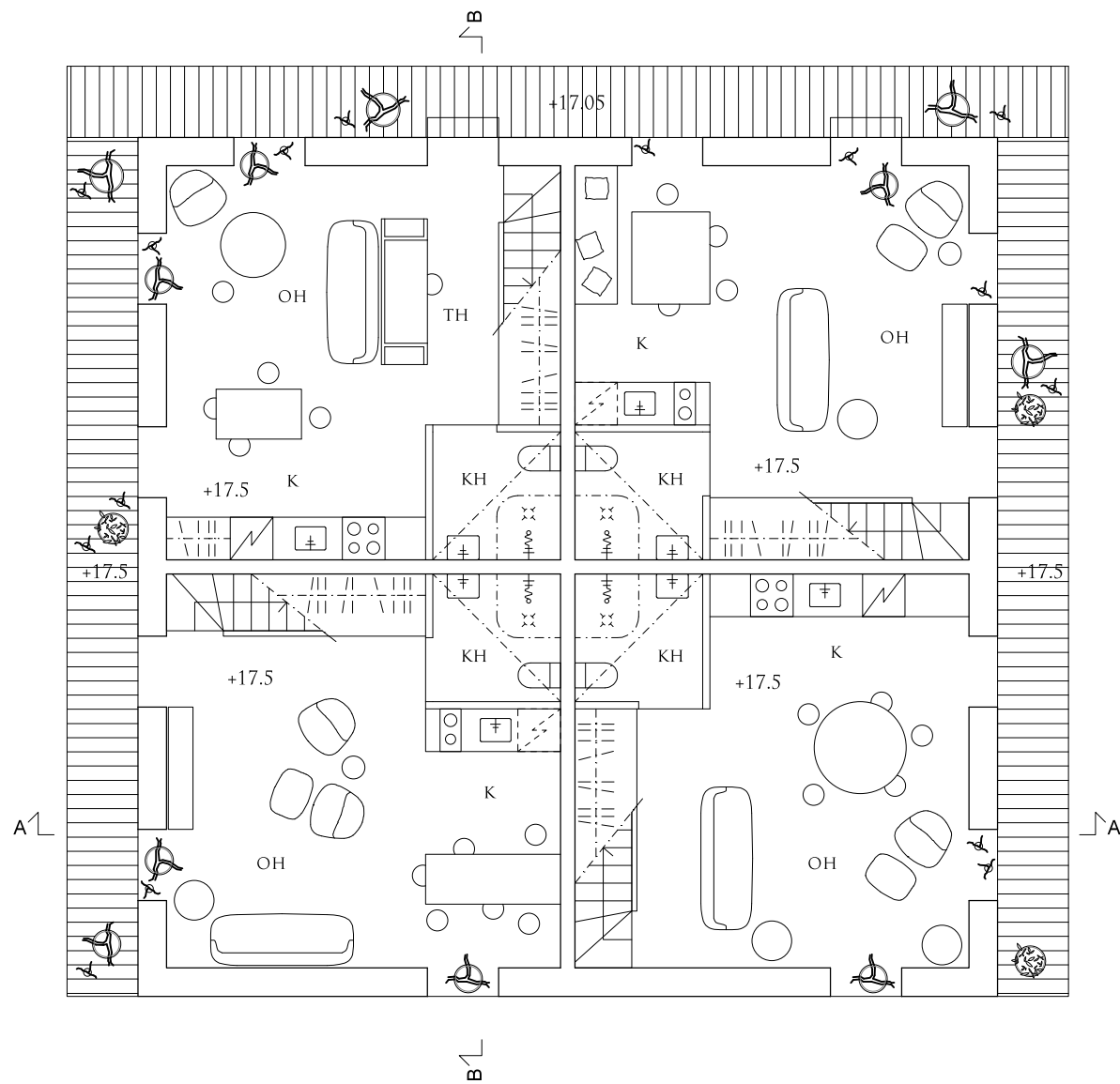
Konsepti 5: asemapiirustus 1:250

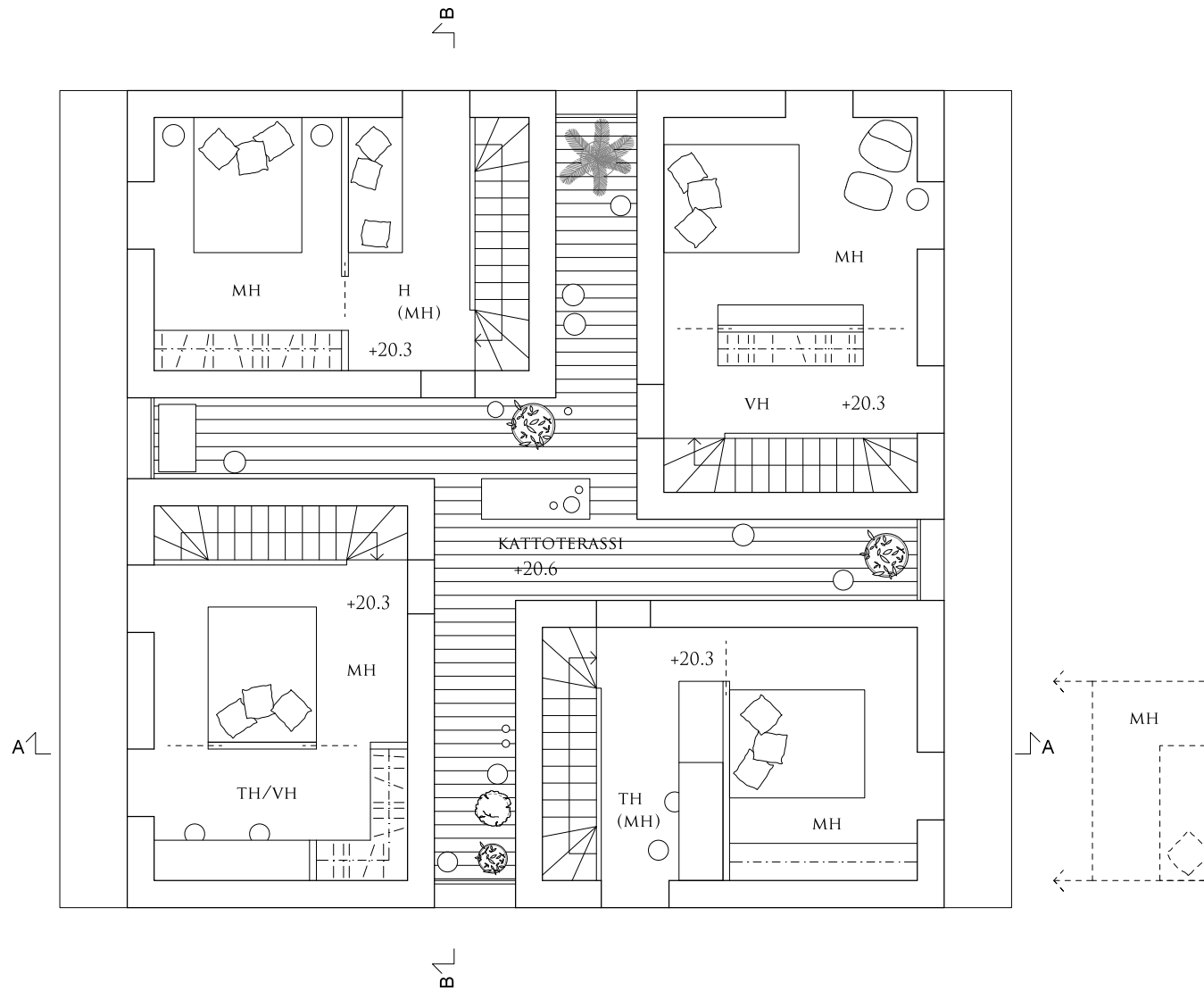
pohjapiirustus 1.krs

pohjapiirustus 2.krs

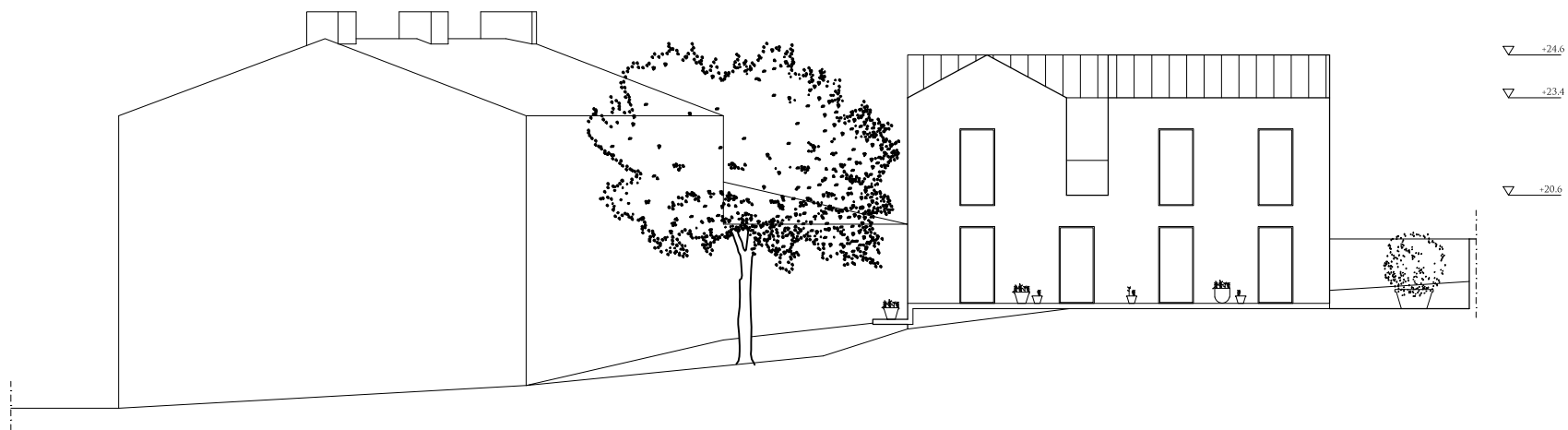
Konsepti 5: kalustettu pohjapiirustus 1.krs 1:100

Konsepti 5: kalustettu pohjapiirustus 2.krs 1:100

Konsepti 5: leikkaukset A-A ja B-B 1:200

Konsepti 5: julkisivu länteen Kustaa Vaasan tielle 1:200

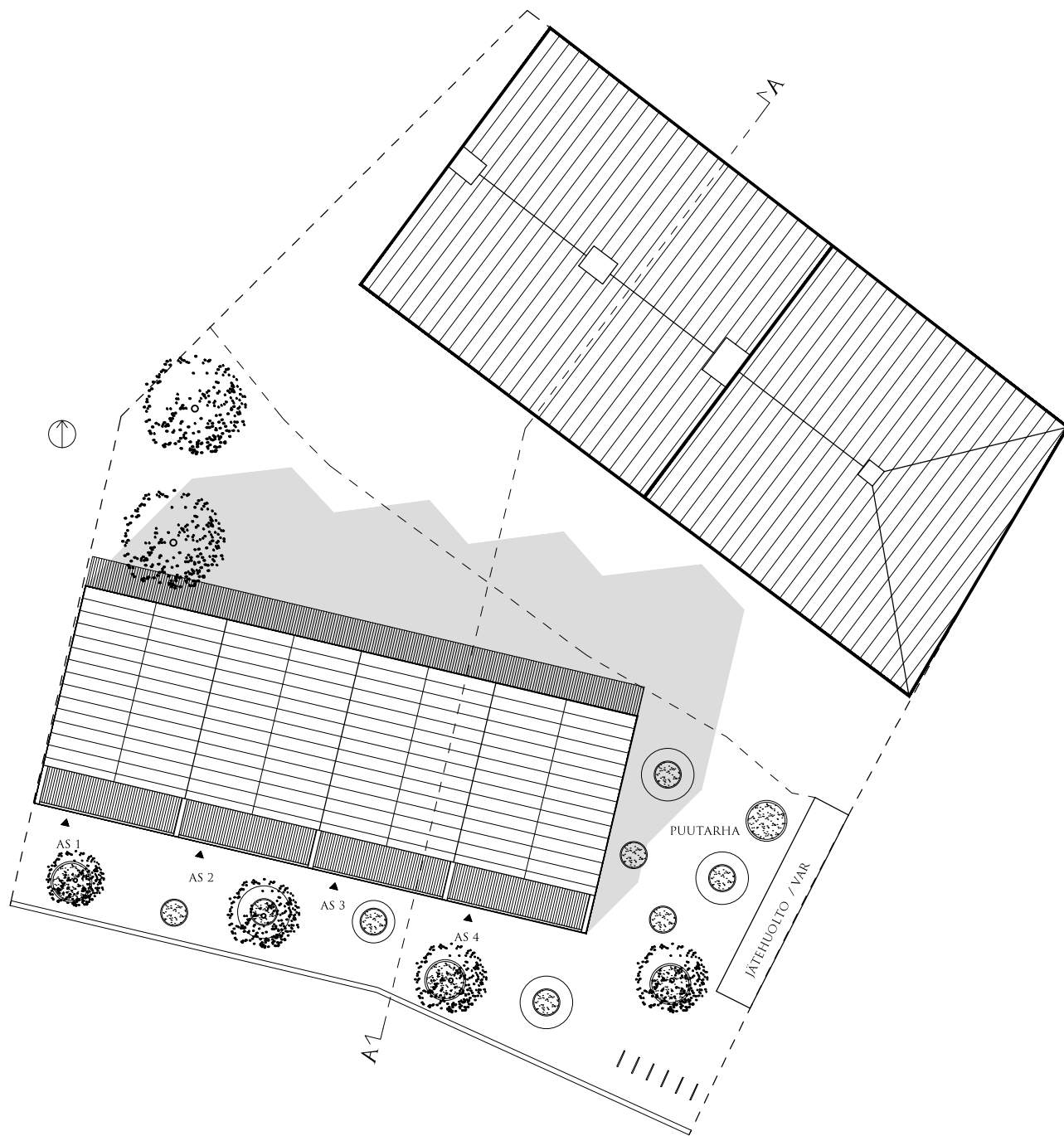
6. NEUTRAALIHUONE X 3

Konseptissa asunto koostuu kolmesta eriluonteisesta tilasta, joihin asukas voi vapaasti sijoittaa asumisen toimintoja yksilöllisten tarpeidensa mukaan.

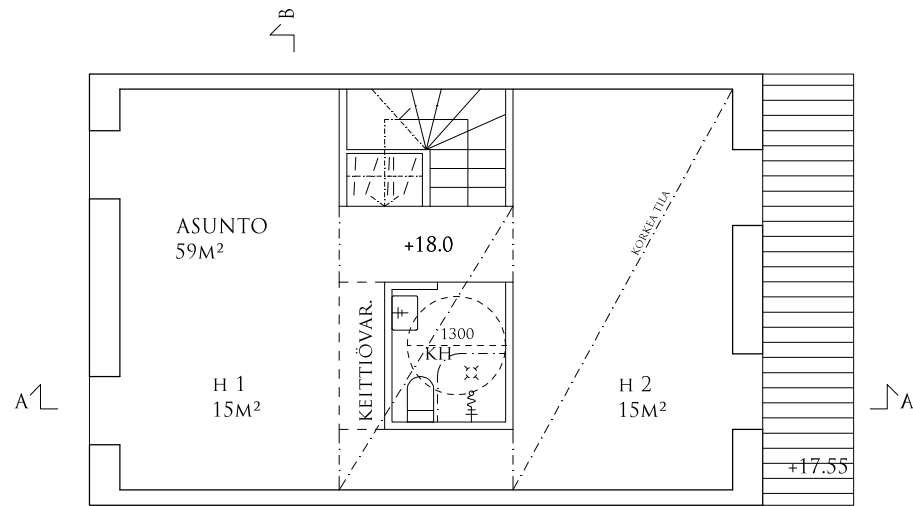
Asunnon keskellä on vyöhyke, johon sijoittuvat keittiö, kylpyhuone ja porrasyhteys yläkertaan. Tämän vyöhykkeen molemmille puolille muodostuu kaksi huonetta, kumpikin kooltaan n. 15m². Toinen huone avautuu tontin yksityiselle laidalle, ja toinen huone terasseineen olevan rakennuksen suuntaan, joka on luonteeltaan julkisempi piha. Tilojen ulkoseinän aukotus on suunniteltu siten, että asukas voi halutessaan vaihtaa oven ikkunaksi, tai päinvastoin, ja näin suunnata tilojen käyttöä ja kulkureittejä tarpeensa mukaan. Vyöhykkeen keittiö/kylpyhuonepaketissa keittiön sijoitus voidaan peilata, ja keittiö suunnata kumman tahansa huoneen puolelle. Vyöhykkeen jäsentely mahdollistaa huoneiden välille kaksi kulkureittiä. Kolmas 15m² kokoinen huone sijaitsee toisessa kerroksessa, ja huoneen kautta on käynti pienelle terassille. Alakerran terassi jatkaa asukkaan henkilökohtaista tilaa yhteisen pihan puolelle, kun taas yläkerran terassi on luonteeltaan yksityisempi.

Kooltaan 15m² on tarpeeksi iso ja neutraali, jotta siihen voidaan sijoittaa toimintoja eri tavoin ja sitä voidaan tarvittaessa vielä jakaa. Kaikki kolme huonetta ovat luonteeltaan erilaisia yksityisyyden ja avoimuuden suhteen, sekä suhteessaan piha-alueisiin ja ulkotilaan. Lähtökohta tarjoaa asukkaalleen lukuisia mahdollisuuksia järjestää asumisensa juuri haluamallaan tavalla. Asunnon konseptissa korostuu yksilöllisyyden ilmentäminen asumisessa. Huoneiden erilaiset luonteet korostavat myös asumisen kokemuksellisuutta.

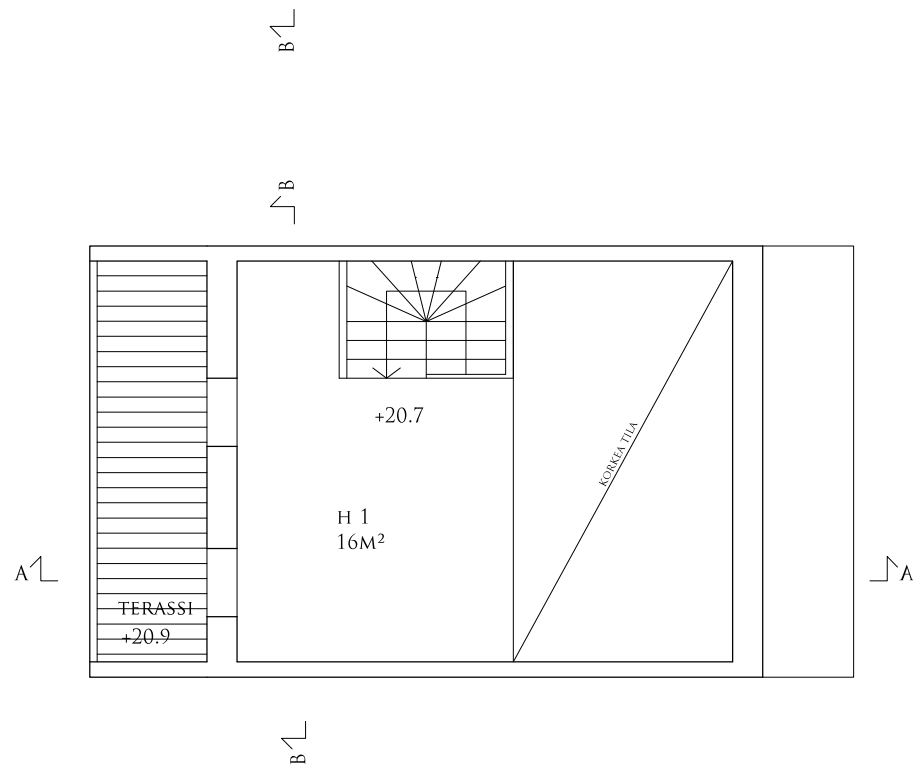
Asunnon koko on 59 m². Suunnitelmassa on neljä asuntoa.

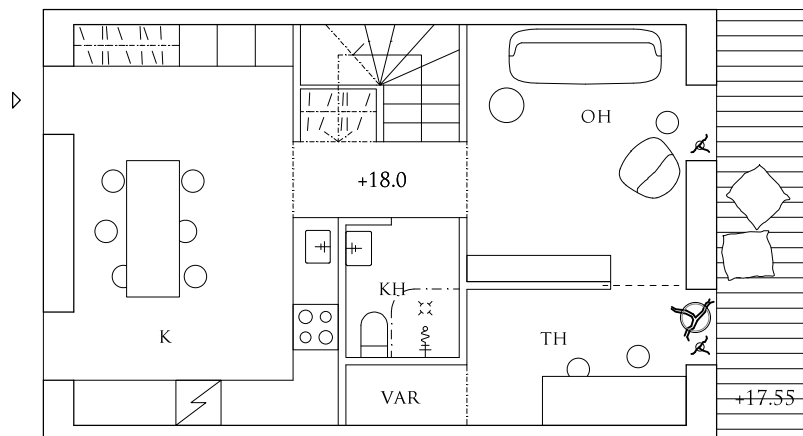
Konsepti 6: asemapiirustus 1:250

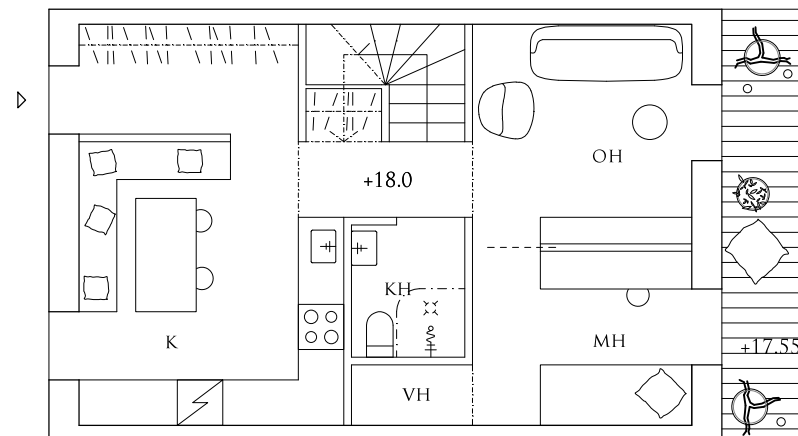
pohjapiirustus 1.krs

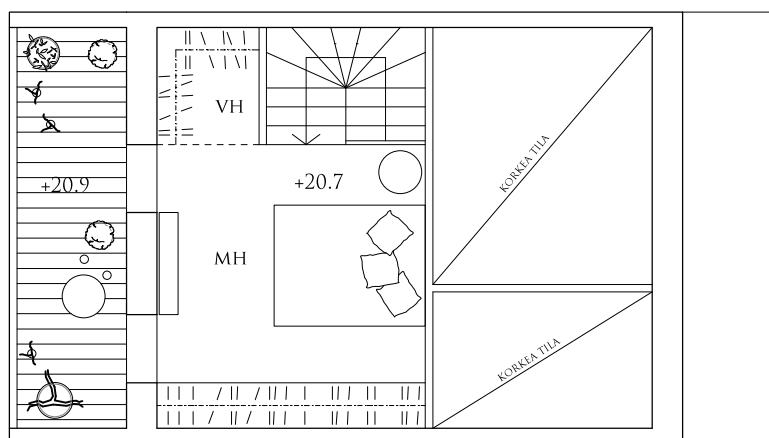
pohjapiirustus 2.krs

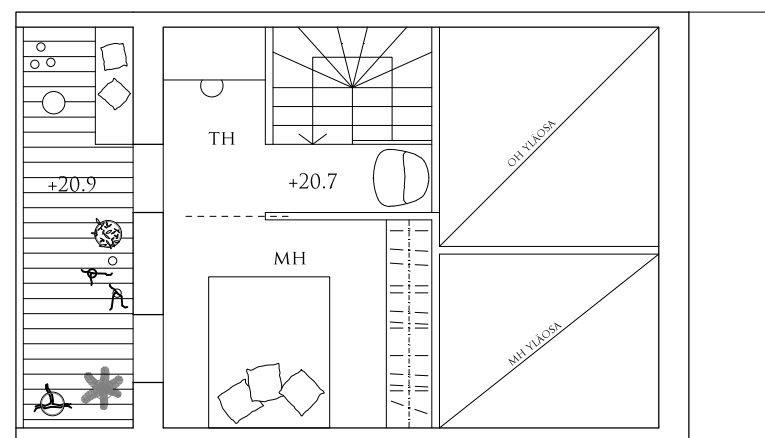
pohjapiirustus 1.krs: versio A

pohjapiirustus 1.krs: versio B

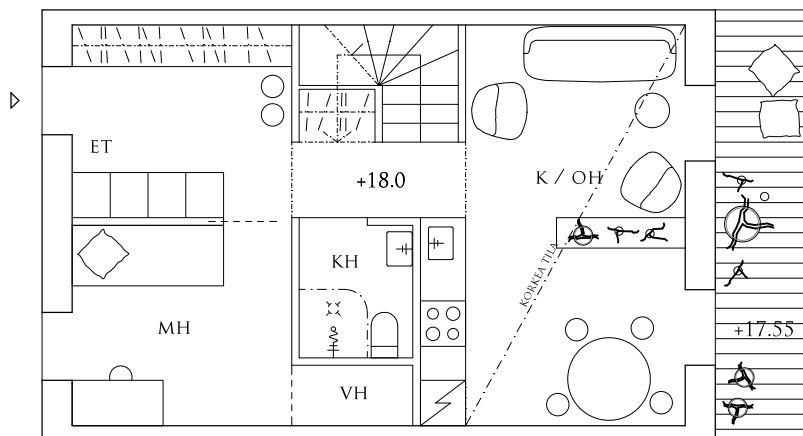

pohjapiirustus 2.krs: versio A

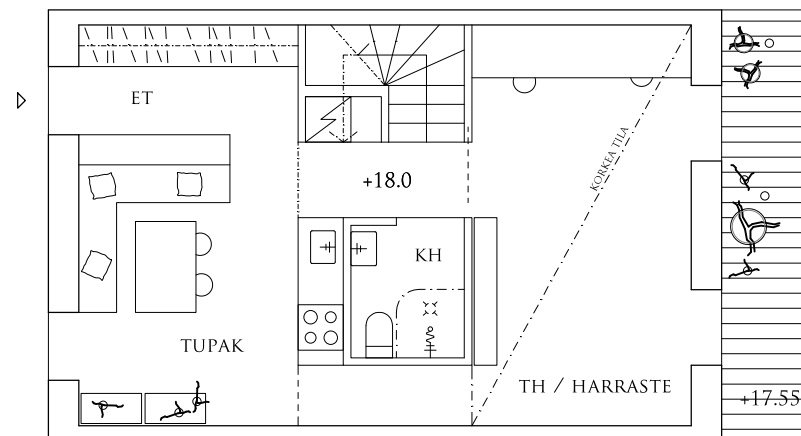

pohjapiirustus 2.krs: versio B

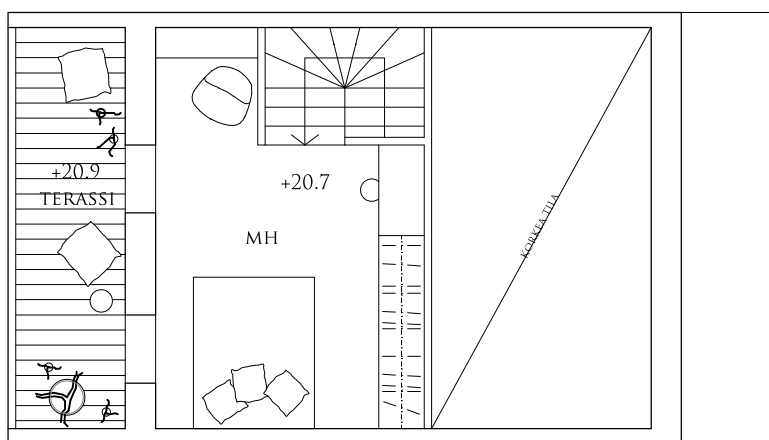
Konsepti 6: kalustetut pohjapiirustukset 1:100

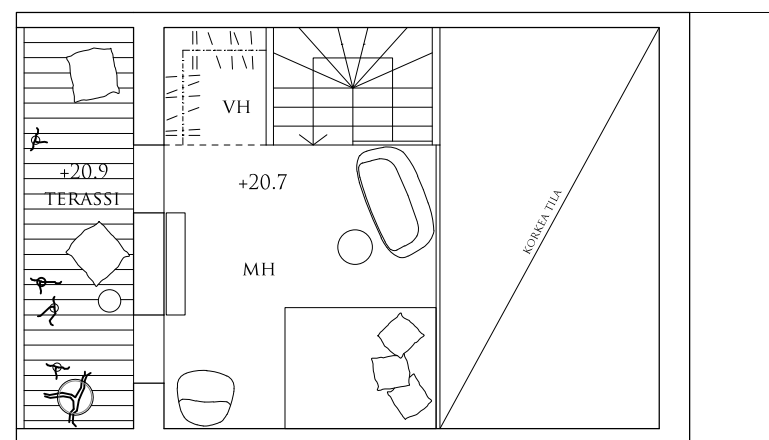
pohjapiirustus 1.krs: versio C

pohjapiirustus 1.krs: versio D

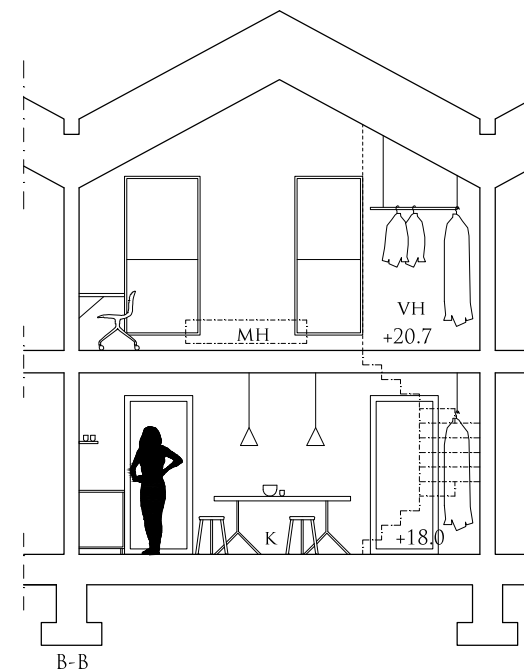
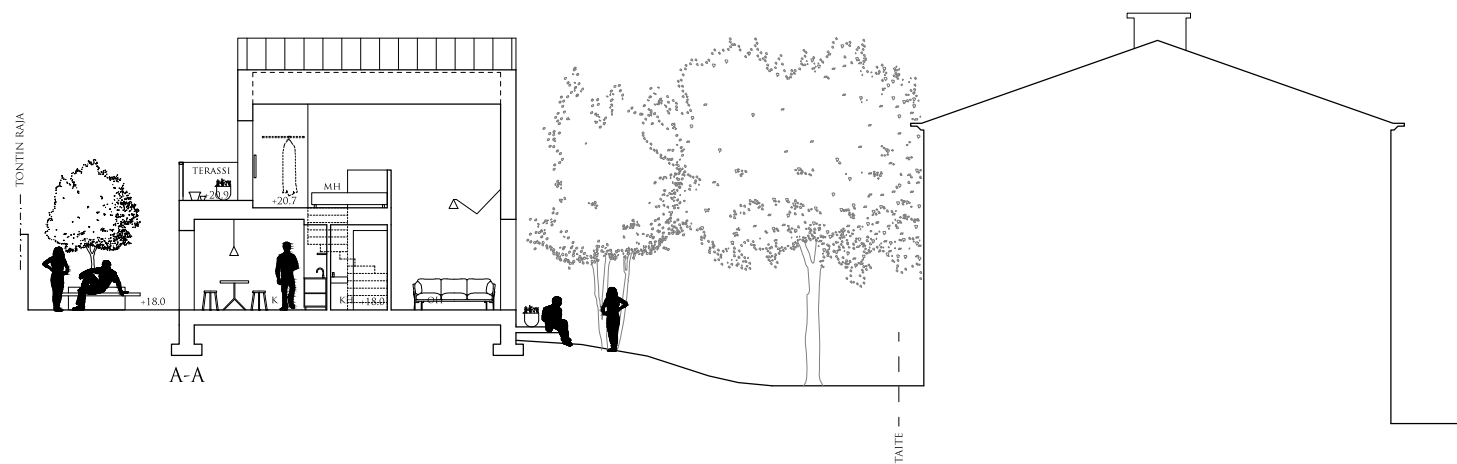

pohjapiirustus 2.krs: versio C

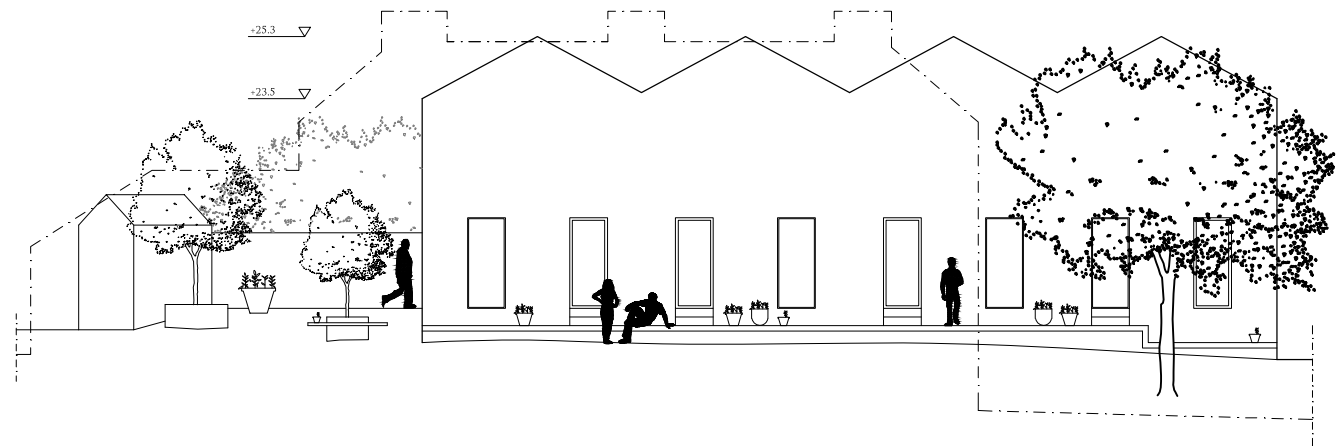

pohjapiirustus 2.krs: versio D

Konsepti 6: kalustetut pohjapiirustukset 1:100

Konsepti 6: leikkaus A-A 1:200 ja leikkaus B-B 1:100

Konsepti 6: pihajulkisivu 1:200

7. RAAKATILA-ASUNTO

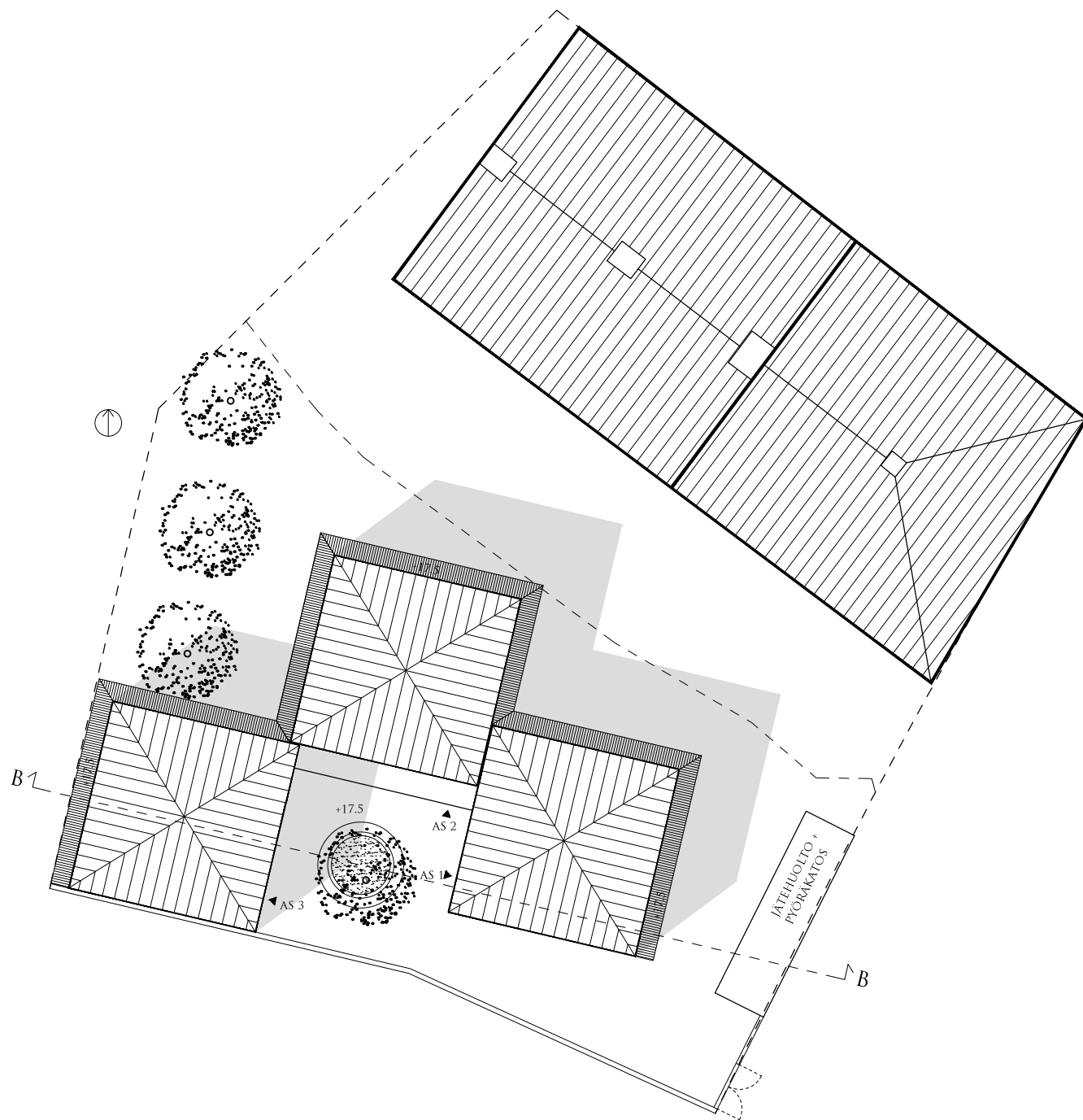
Asumisen konsepti mahdollistaa asunnon muokkaamisen omiin tarpeisiin sopivaksi, myös vaihteittain rakentuen.

Asunto koostuu valmiista rungosta, jonka asuintilan perusvarustukseen kuuluu märkätilapaketti, jonka yhteyteen sijoitetaan keittiö. Asuntoon on mahdollista rakentaa osittain toinen kerros, jonka sijoittelu on vapaa. Julkisivun aukotus on suunniteltu siten, että asukas voi halutessaan vaihtaa oven ikkunaksi, tai päinvastoin, ja näin suunnata tilojen käyttöä ja kulkureittejä tarpeensa mukaan. Näiden raamien puitteissa asukkaalla on mahdollisuus järjestää asumisen tilat omien tarpeidensa ja toiveidensa mukaan sopiviksi. Asunto mahdollistaa yksilöllisen muokkauksen.

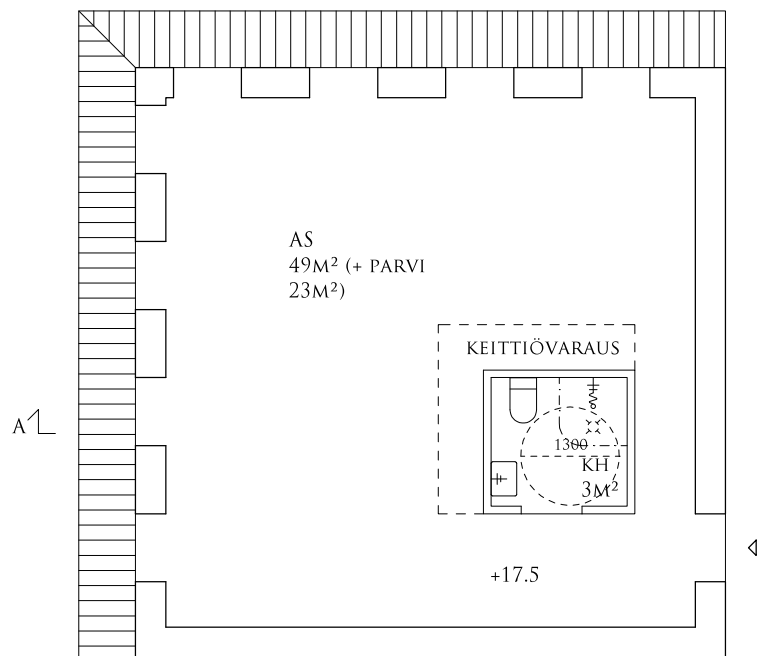
Asunnon sisätilat on mahdollista rakentaa vaihteittain. Asunnon perusvarustus mahdollistaa asumisen perustoiminnot, joita voi sitten omien resurssien mukaan täydentää. Avoin tila mahdollistaa monenlaiset yhteydet ulkotilaan. Asuntoa on siitä syystä mahdollista muokata vastaamaan niin yksityisiä, kuin julkisempia toimintoja varten. Esimerkiksi työtilaan on mahdollista järjestää erillinen sisäänkäynti pihalta. Asunnon koko mahdollistaa sopivuuden niin yksinasuvalle kuin perheellekin.

Tontin asuntokokonaisuus koostuu kolmesta raakatila-asunnosta. Asunnot on sijoitettu siten, että sisäänkäynnin puolelle rajautuu yksityinen piha.

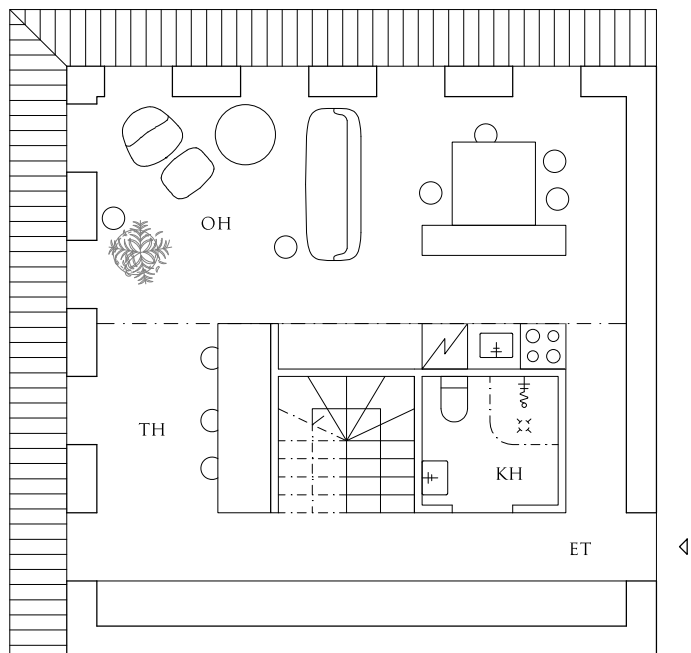
Asunnon koko on 49 m² (+ 2.krs 23 m²).
Suunnitelmassa asuntoja on kolme kappaletta.

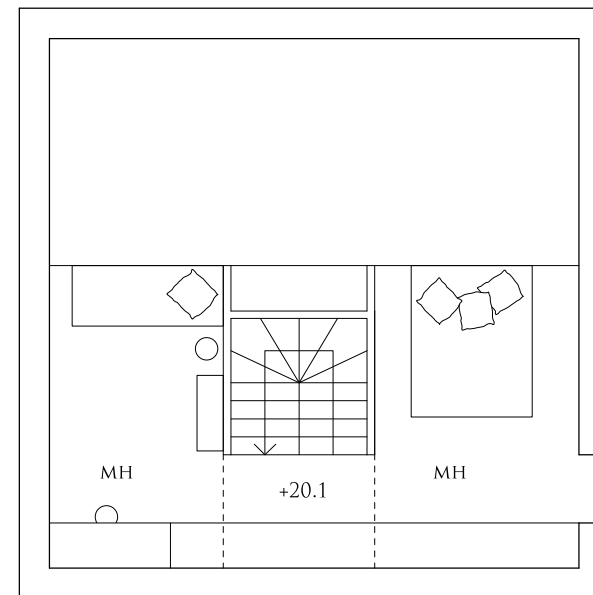
Konsepti 7: asemapiirustus 1:250

Konsepti 7: lähtötilanne

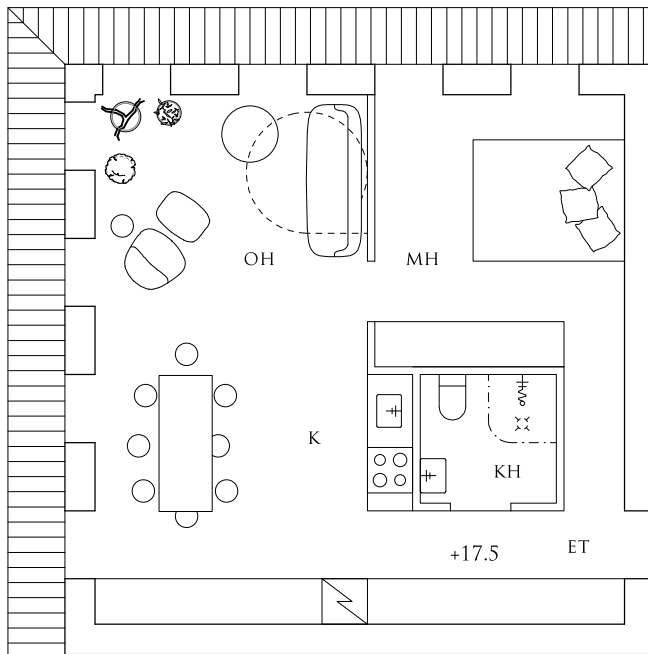

Versio A: 1.krs

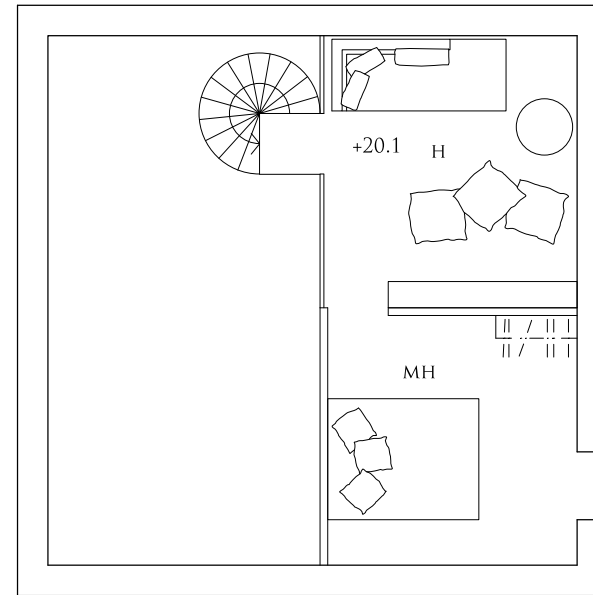

Versio A: 2.krs

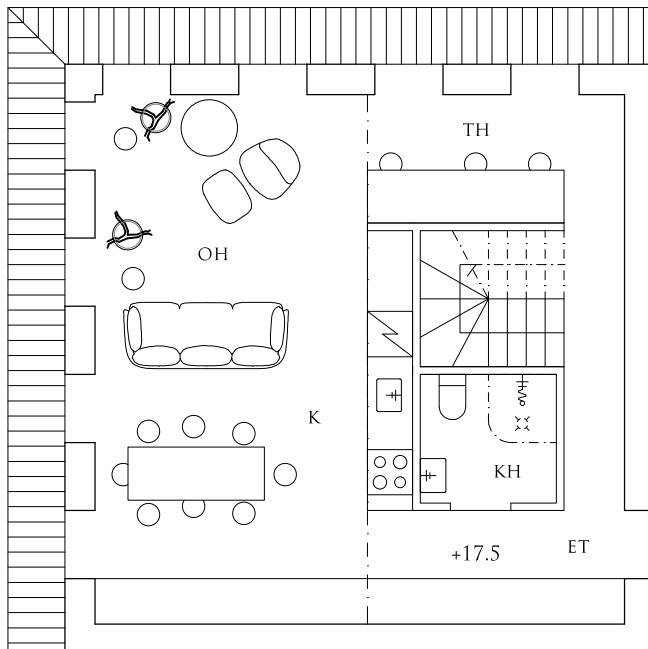
Konsepti 7: pohjapiirustus ja kalustetut pohjapiirustukset 1:100

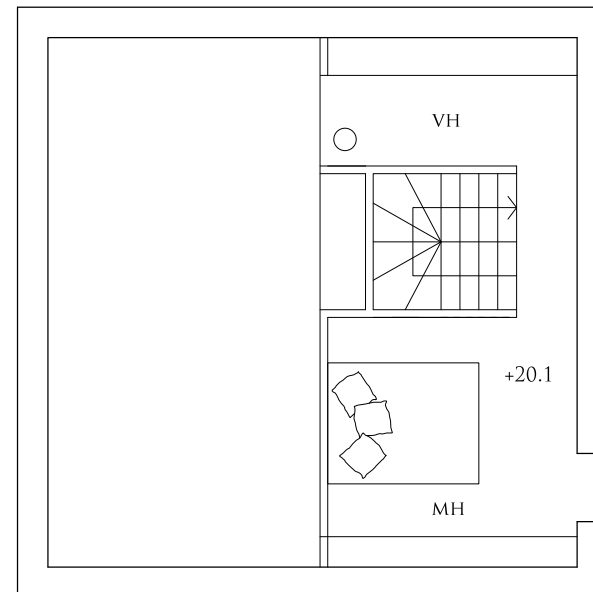
*Versio B: 1.krs
alakerta toteutetaan ensin,
yläkerta vasta myöhemmin.*

Versio B: 2.krs

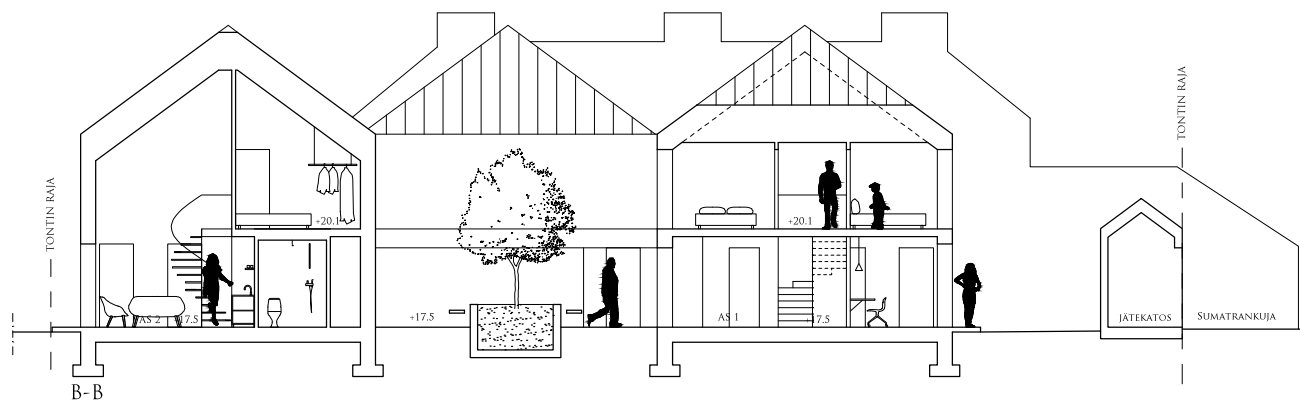
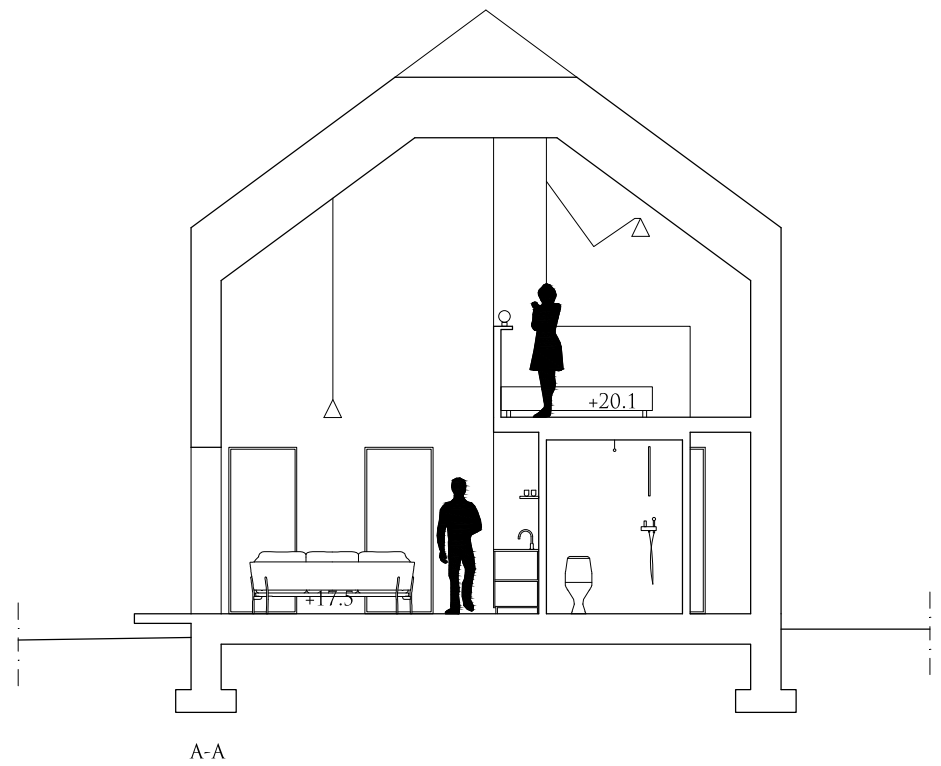

Versio C: 1.krs

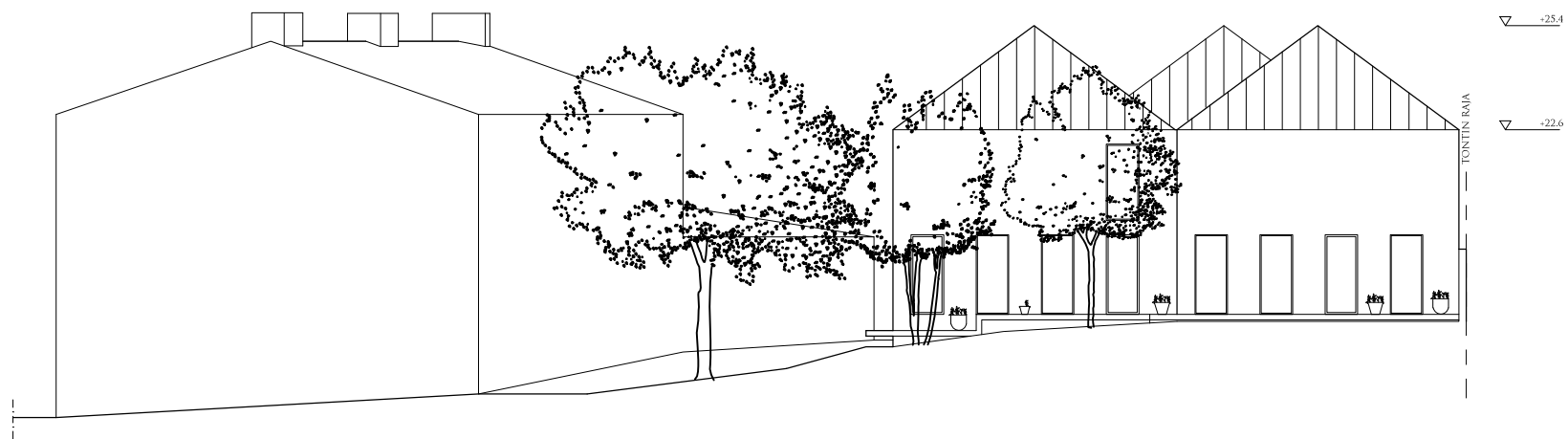

Versio C: 2.krs

Konsepti 7: kalustetut pohjapiirustukset 1:100

Konsepti 7: leikkaus A-A 1:100 ja leikkaus B-B 1:200

Konsepti 7: julkisivu Kustaa Vaasan tielle 1:200

8. ELÄMÄNTAPA-ASUNTO

Asumisen konsepti mahdollistaa elämäntavan ja työnteon yhdistämisen joustavalla tavalla.

Rakennuksessa on kolme asuntoa ensimmäisessä kerroksessa. Rakennuksen toisessa kerroksessa sijaitsee kolmen erillisen tilan joogastudio, joka on asukkaiden yhteiskäytössä. Asukas voi järjestää studioissa yksityistunteja ulkopuolisille, tai pitää tilaa omana harrastetilanaan. Studio lisää asumiseen vapautta ja joustavuutta edustavan elementin.

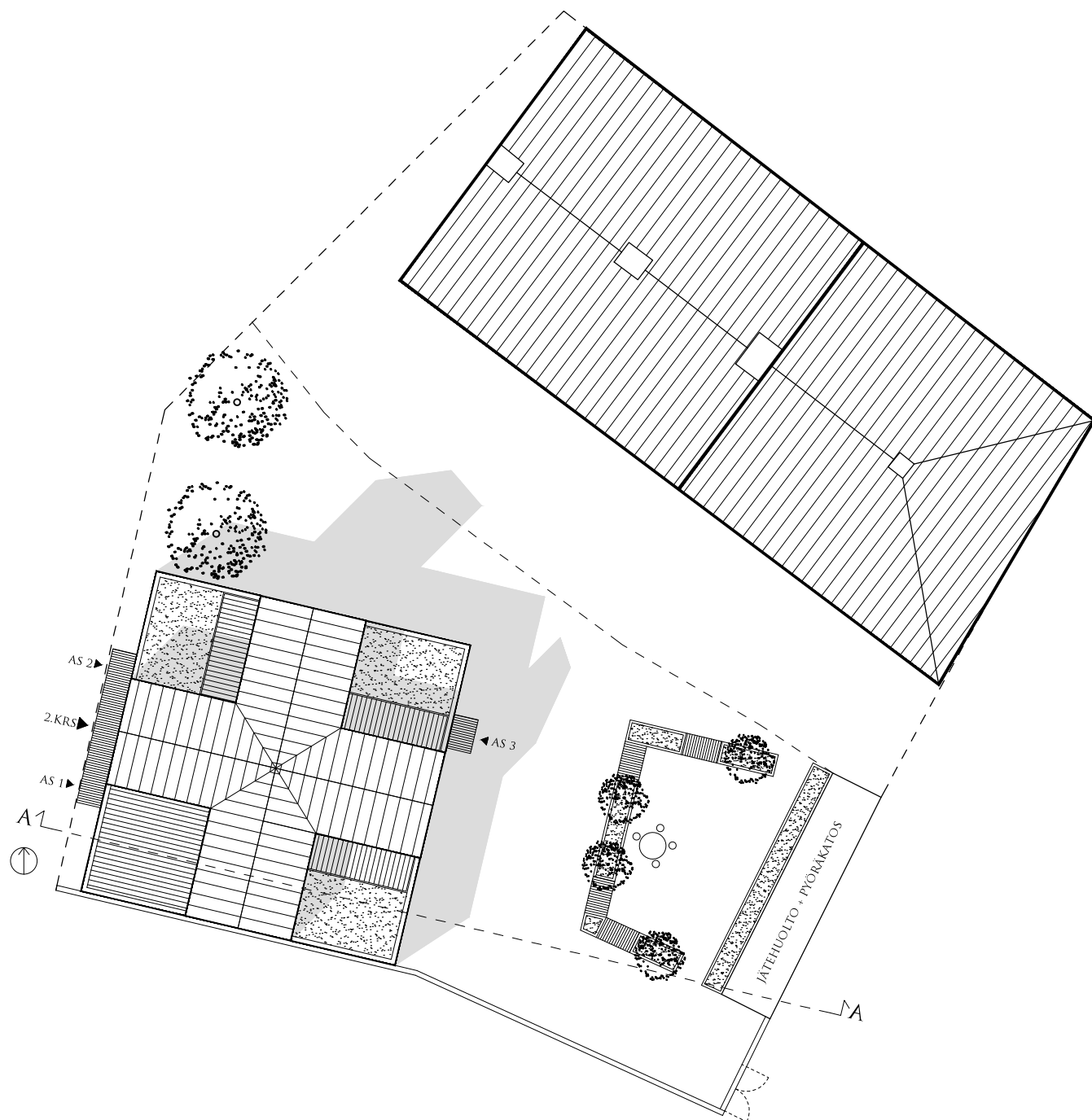
Asuinrakennus on kolmen samanhenkisen, ja samanlaiset asumisen tavoitteet jakavan, henkilön yhteisprojekti, joka on mahdollista toteuttaa ryhmärakentamisen keinoin. Kolme asukasta samanlaisine tavoitteineen ja elämäntapoineen muodostavat yhteisön, joka täydentyy työyhteisön ja mahdollisten asiakkaiden kautta. Rakennuksen avoimuus myös ulkopuolisten käytölle lisää alueen toimintojen monimuotoisuutta, ja voi muodostua kutsuvaksi tilaksi lähialueen asukkaille.

Asukkaan elämäntavassa työ, harrastuneisuus ja vapaa-aika nivoutuvat yhteen perustavanlaatuisella tavalla. Asunnon ja lähiympäristön halutaan antavan mahdollisuuden toteuttaa tätä elämäntapaa mahdollisimman sujuvalla tavalla. Asukkaan arkea rytmittävät joogaan liittyvät toiminnot, olivat ne sitten omaan hyvinvointiin, tai työskentelyyn, liittyviä asioita. Asumisen ja työn yhdistäminen poistaa arjesta turhaan liikkumiseen kuluva aikaa ja vaivaa, ja antaa mahdollisuuden kohdistaa keskittymisen itselle oleelliseen.

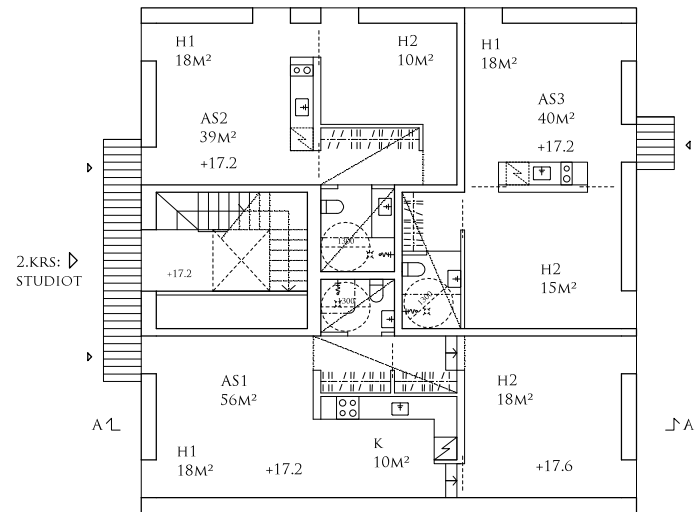
Samalla asumiseen varataan tilaa, jossa työnteosta pääsee irtautumaan, ja jossa voi rentoutua.

Studiotilan käyttö voi vaihdella asukkaan elämäntilanteen mukaan, ja tilan käyttö voidaan tarvittaessa erottaa asumisesta kokonaan. Rakennuksen ylä- ja alakerrosten on mahdollista toimia näin myös toisistaan erillisinä kokonaisuuksina. Tämä antaa mahdollisuuksia ja vapautta kehittää tontin käyttöä myös tulevaisuudessa.

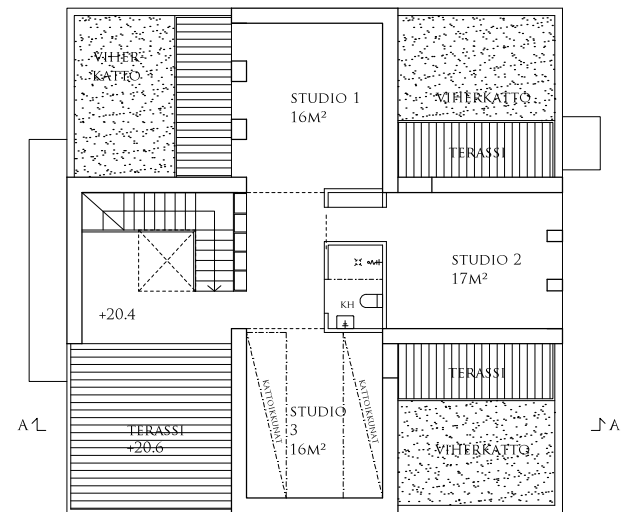
Asunnon koko on 39-56 m². Asukkaalla on käytössään asunnon lisäksi 2.kerroksessa studiotila 16-17 m², sekä siihen liittyviä yhteis- ja terassitiloja. Suunnitelmassa on kolme asuntoa.

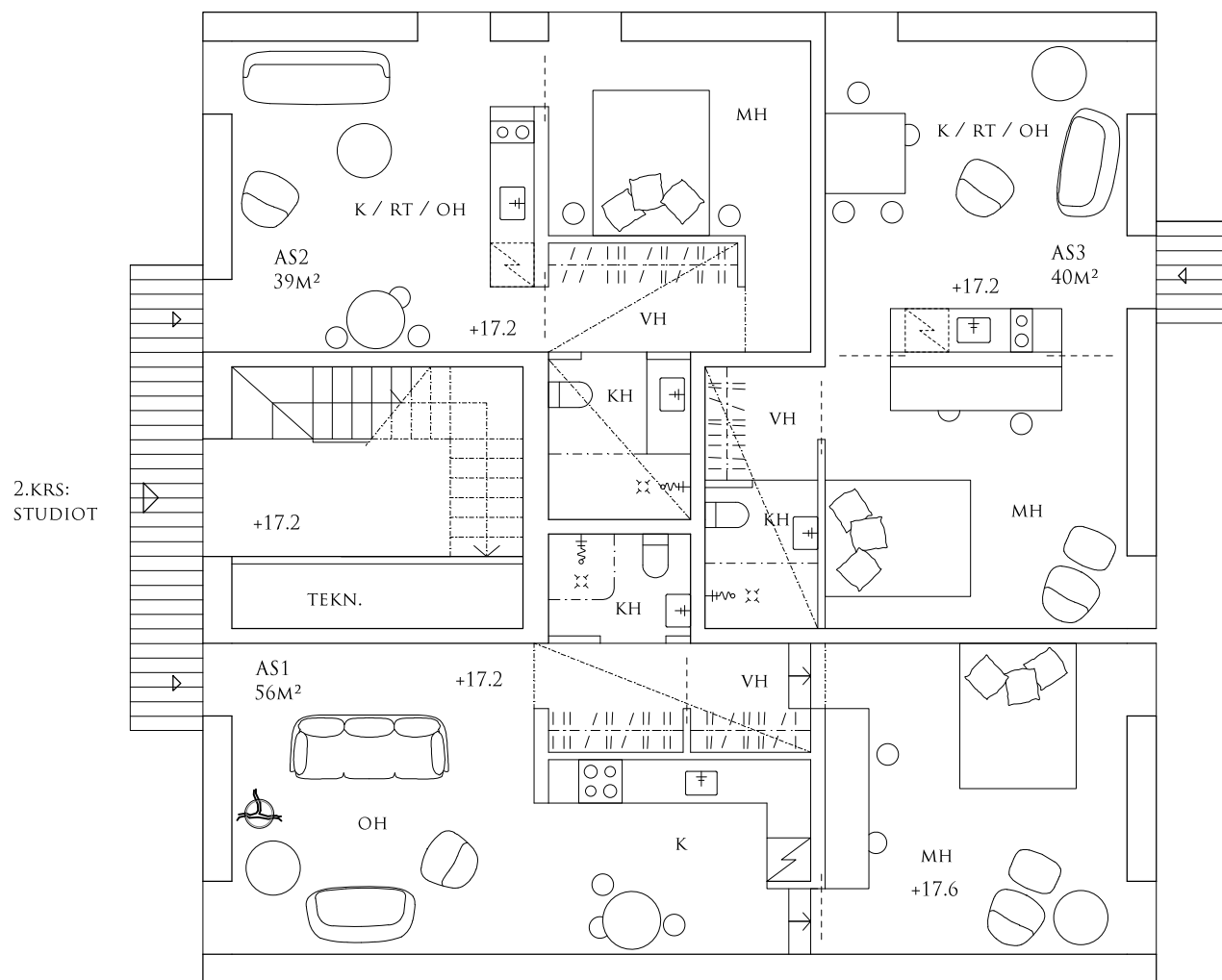
Konsepti 8: asemapiirustus 1:250

*pohjapiirustus 1.krs:
asunnot 1-3*

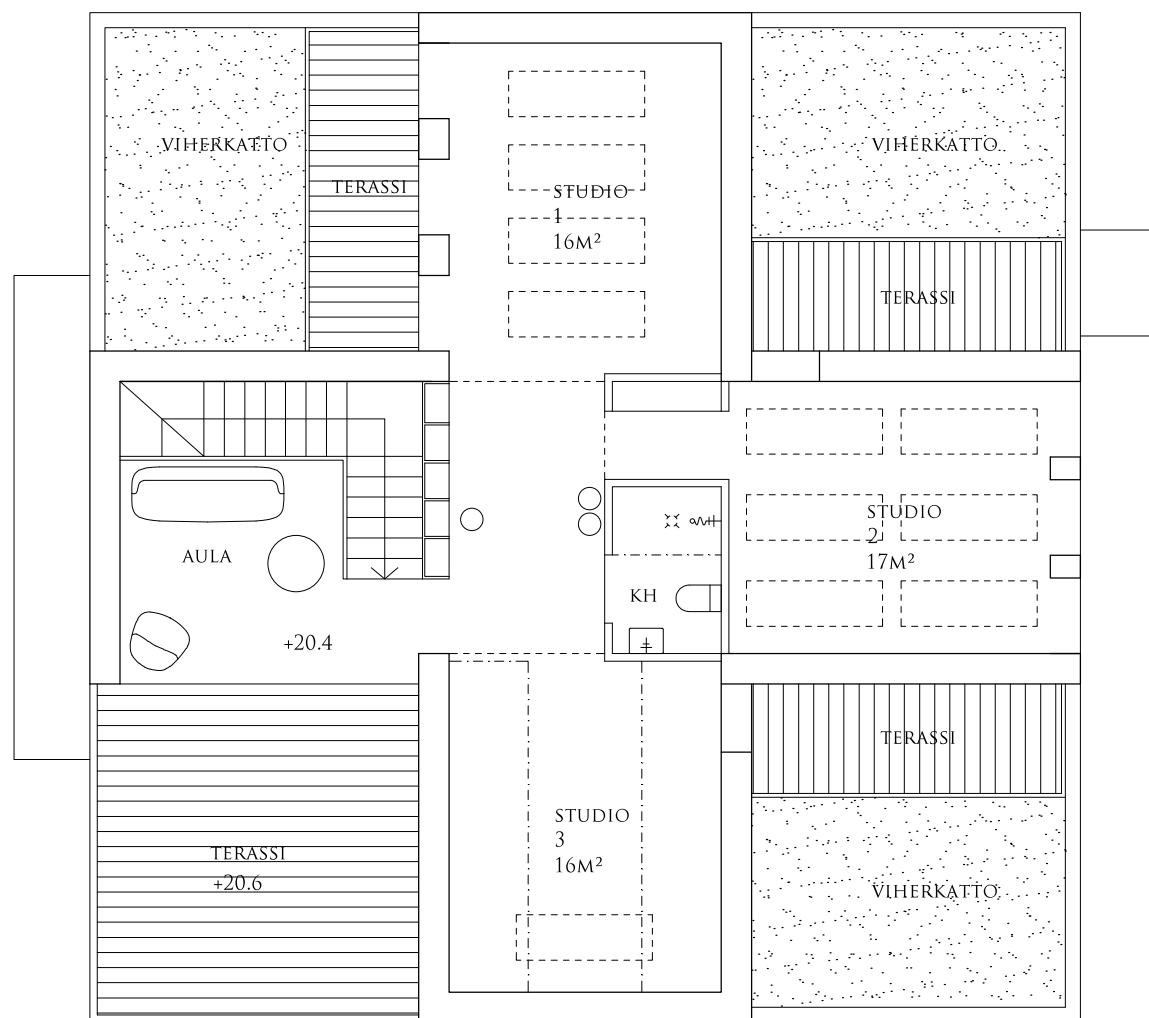

*pohjapiirustus 2.krs:
studiot x 3*

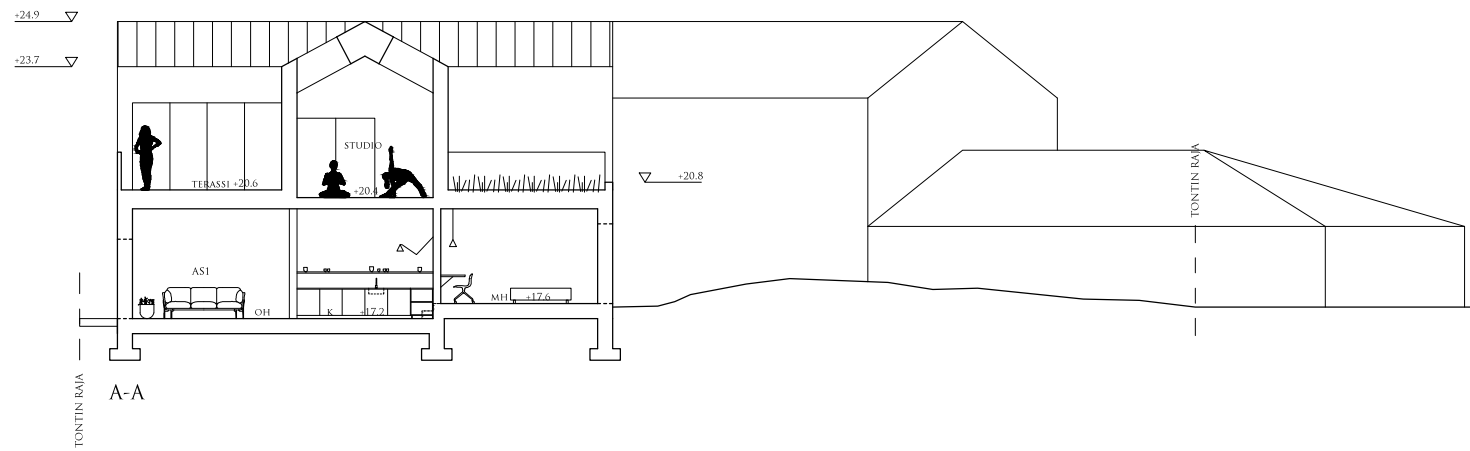
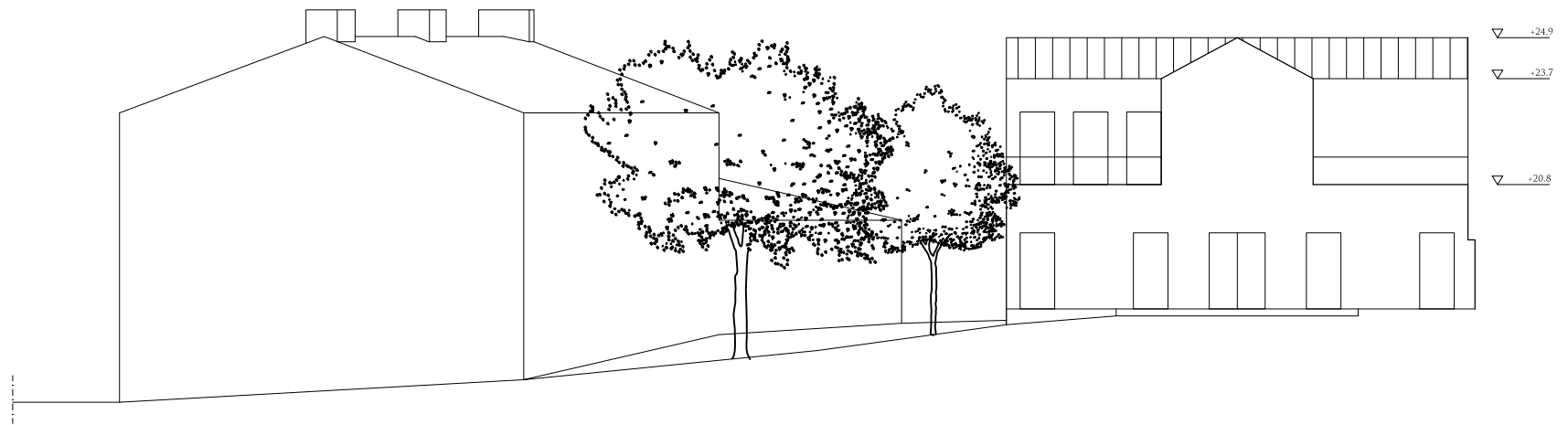
*pohjapiirustus 1.krs:
asunnot 1-3*

Konsepti 8: kalustetut pohjapiirustukset 1:100

*pohjapiirustus 2.krs:
studiot x 3*

Konsepti 8: kalustetut pohjapiirustukset 1:100

Konsepti 8: leikkaus A-A ja julkisivu Kustaa Vaasan tielle 1:200

9. LIIKETILA JA ASUNNOT

Asumisen konsepti tavoittelee muutosta tontin kokonaiskäytössä toimintoja uudelleen järjestelemällä.

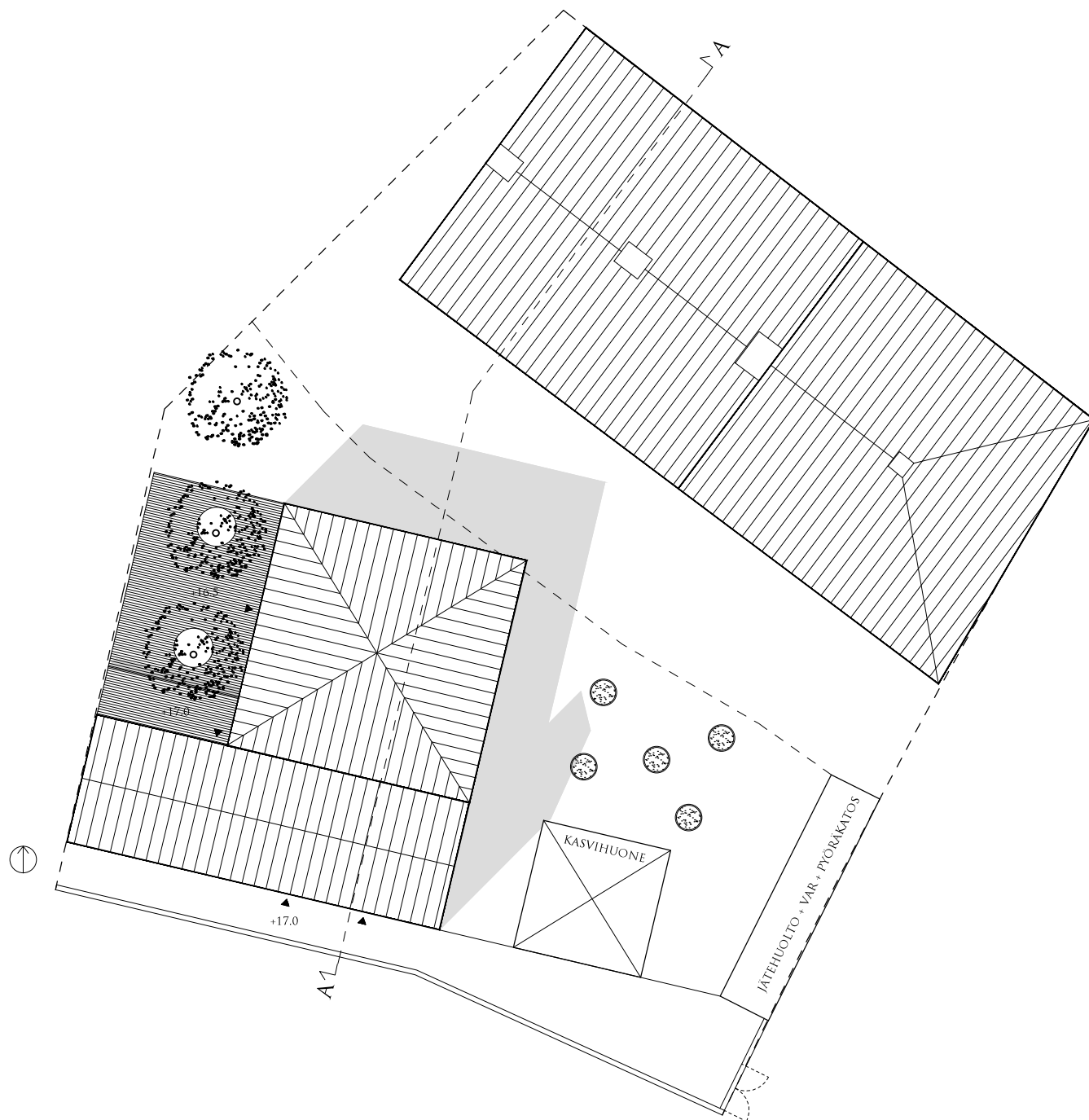
Tontin toimintojen kehittäminen mahdollistaa uudenlaisen vaiheen asumisen ja ravintolatoiminnan yhdistämisessä, minkä lisäksi asettaa tavoitteen ja mahdollisuuden tontille syntyvän kokonaisuuden käytölle myös tulevaisuudessa. Suunnitelmassa ennakoitaan kaari, joka mahdollistaa tulevaisuuden asumisen tarpeisiin vastaamisen, mutta ei aseta rajoitteita myöskään toisenlaisen polun kehittymiselle.

Tontilla olevan rakennuksen ravintolatilat Intiäkadun puolella muutetaan asunnoiksi, ja ravintolatoiminnalle varataan tilat uudisrakennuksen puolelta. Uudisrakennus sisältää ravintolaan kuuluvien sali- ja yhteistilojen lisäksi keittiön, ja kaksi pientä asuntoa rakennuksen toisessa kerroksessa. Suurempi ja avoimempi ravintolasali mahdollistaa monenlaista toimintaa, jolla kutsua kaupunkilaisia ja lähialueen asukkaita käyttämään tilaa. Ravintolasta muodostuva kiintopiste kokoaa ympäröivän alueen asukkaita yhteen, muodostaa paikan kohtaamisille, ja sitä kautta kasvattaa myös luontevaa yhteisöllisyyttä. Tontin toiminta voi jatkua tällaisena tavallisen asumisen ja ravintolatoiminnan yhdistävänä vielä pitkään. Tontin asumistoiminta voidaan kuitenkin tarvittaessa muuttaa pienin muutoksin tuetuksi asumiseksi, ja uudisrakennuksen tilat ja toiminnot sitä tukeviksi. Ravintolasta ja yhteistilasta voi muodostua tontin asukkaiden ja lähialueilla asuvien tukikohta, joka järjestää ruokailun, yhteistoimintaa ja

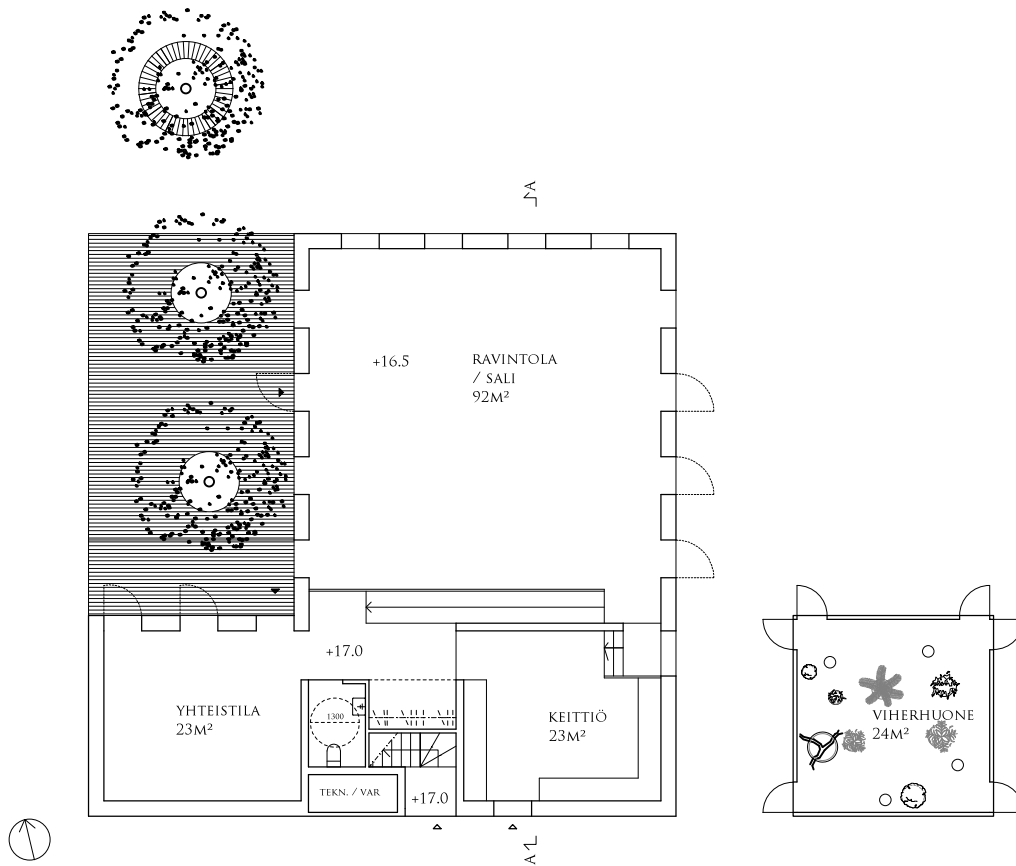
palveluja laajemmallekin väestöryhmälle. Toisen kerroksen asunnot voivat olla toimintaa pyörittävän henkilökunnan käytössä. Tällainen kokonaisuus voi sopia esimerkiksi ikääntyville ihmisille, joiden määrän kasvuun tulee varautua, tai muille arjessaan tukea kaipaaville kaupunkilaisryhmille. Potentiaalinen asukas tai palvelun käyttäjä voi olla esimerkiksi alueella omakotitalossa koko ikänsä asunut vanhus, joka haluaa muuttaa aktiivisten vanhusten yhteisöön, ja hakee lähiympäristönsä puitteista tähän mahdollisuuksia.

Täydennysrakennussuunnitelma tarkastelee tontin potentiaalia pidemmälle tulevaisuuteen suuntautuen. Erilaisten ja mahdollisten kehityskulkujen hahmottaminen lisää joustavaa ja monipuolista käyttöä myös tulevaisuudessa.

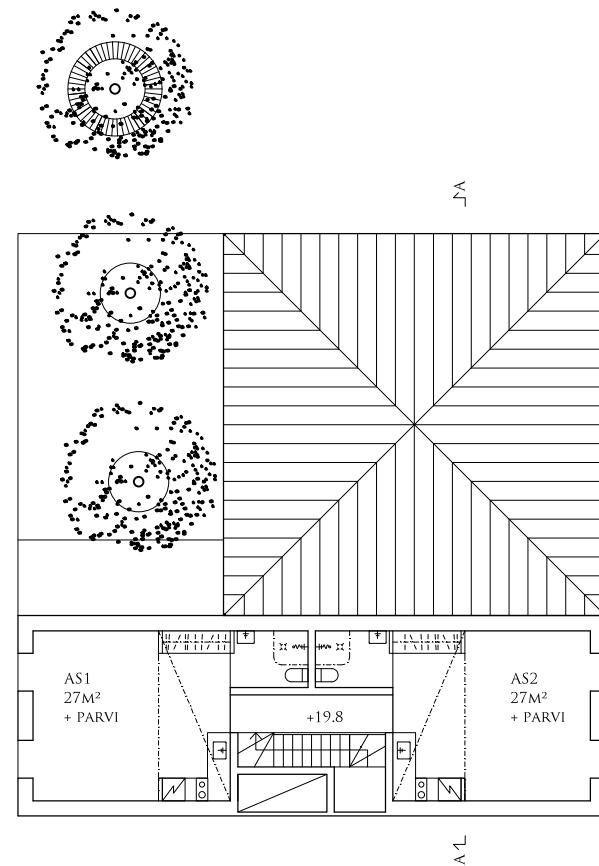
Rakennuksessa on 115 m² ravintola- ja yhteistilaa, ja lisäksi keittiö ja muita aputiloja. Suunnitelmassa on kaksi asuntoa, joiden koko on 27 m² (+ parvi).

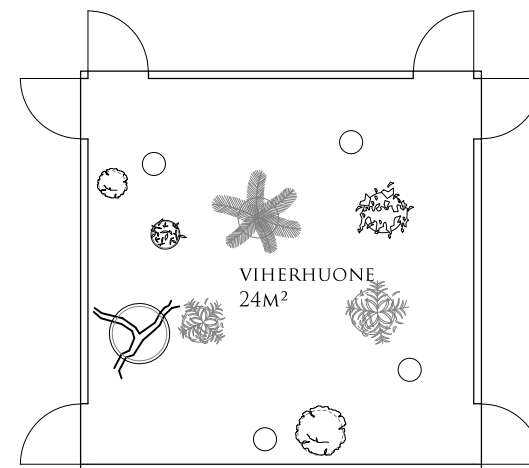
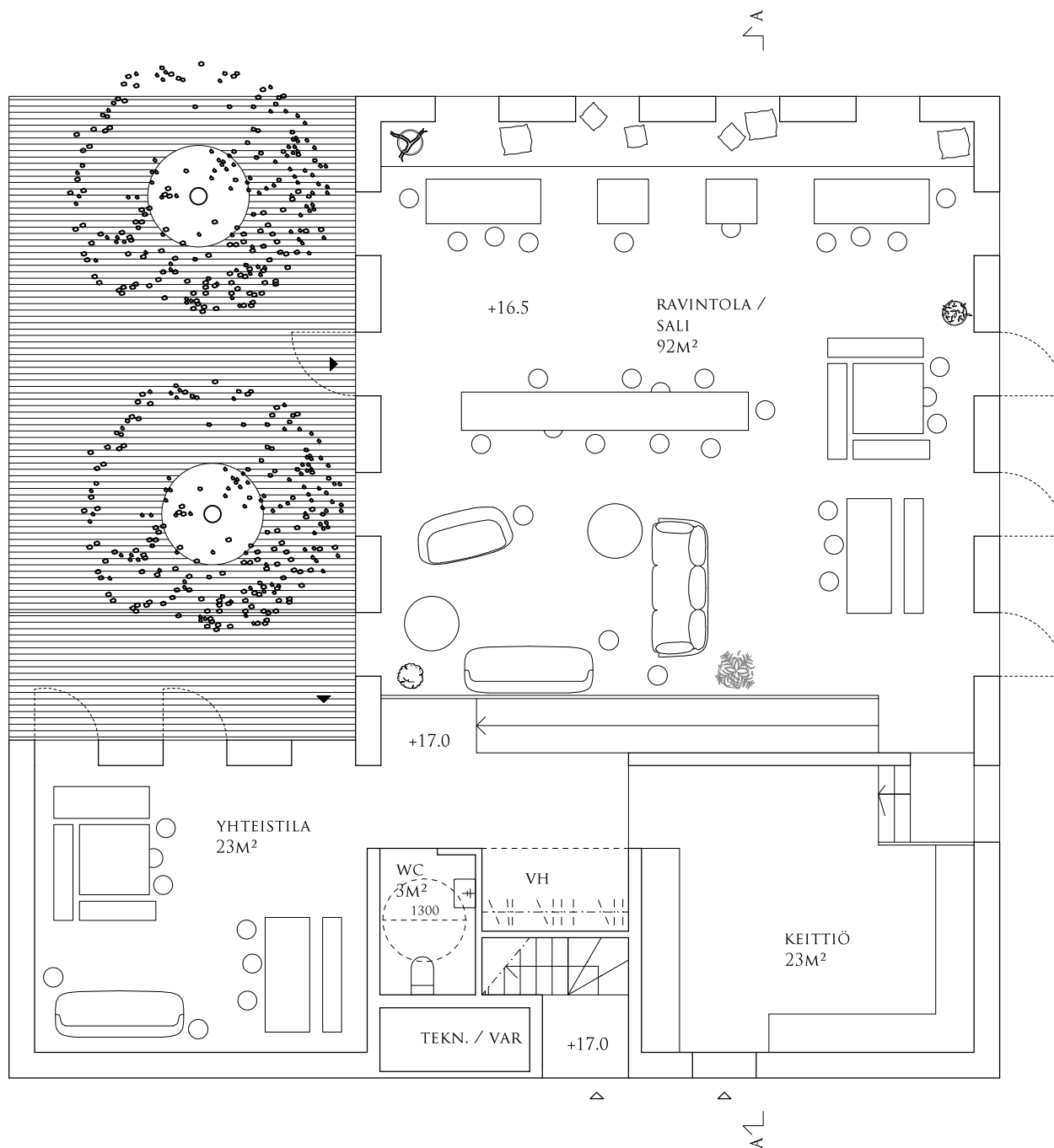
Konsepti 9: asemapiirustus 1:250

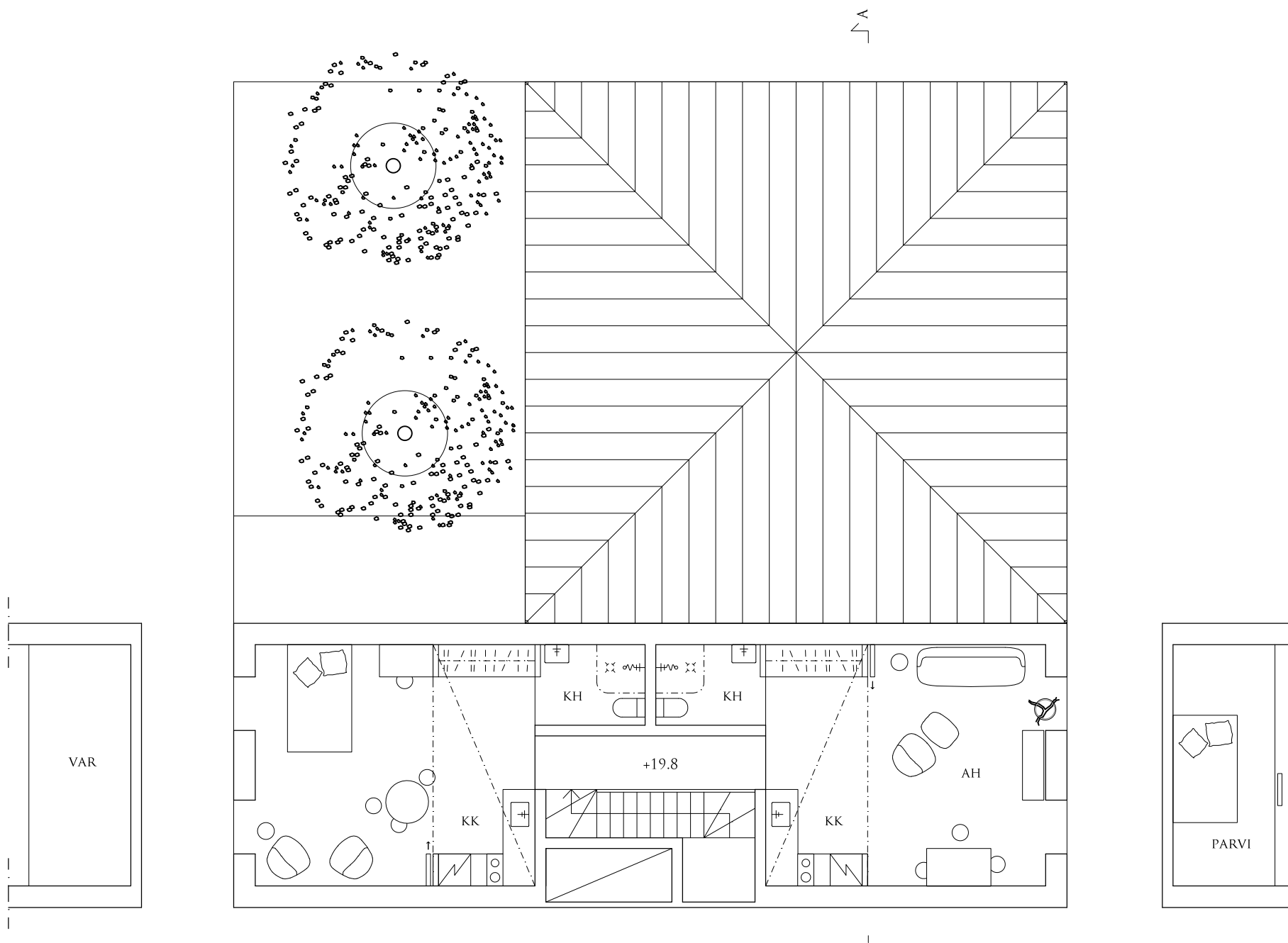
*pohjapiirustus 1.krs:
ravintola ja
yhteistila*

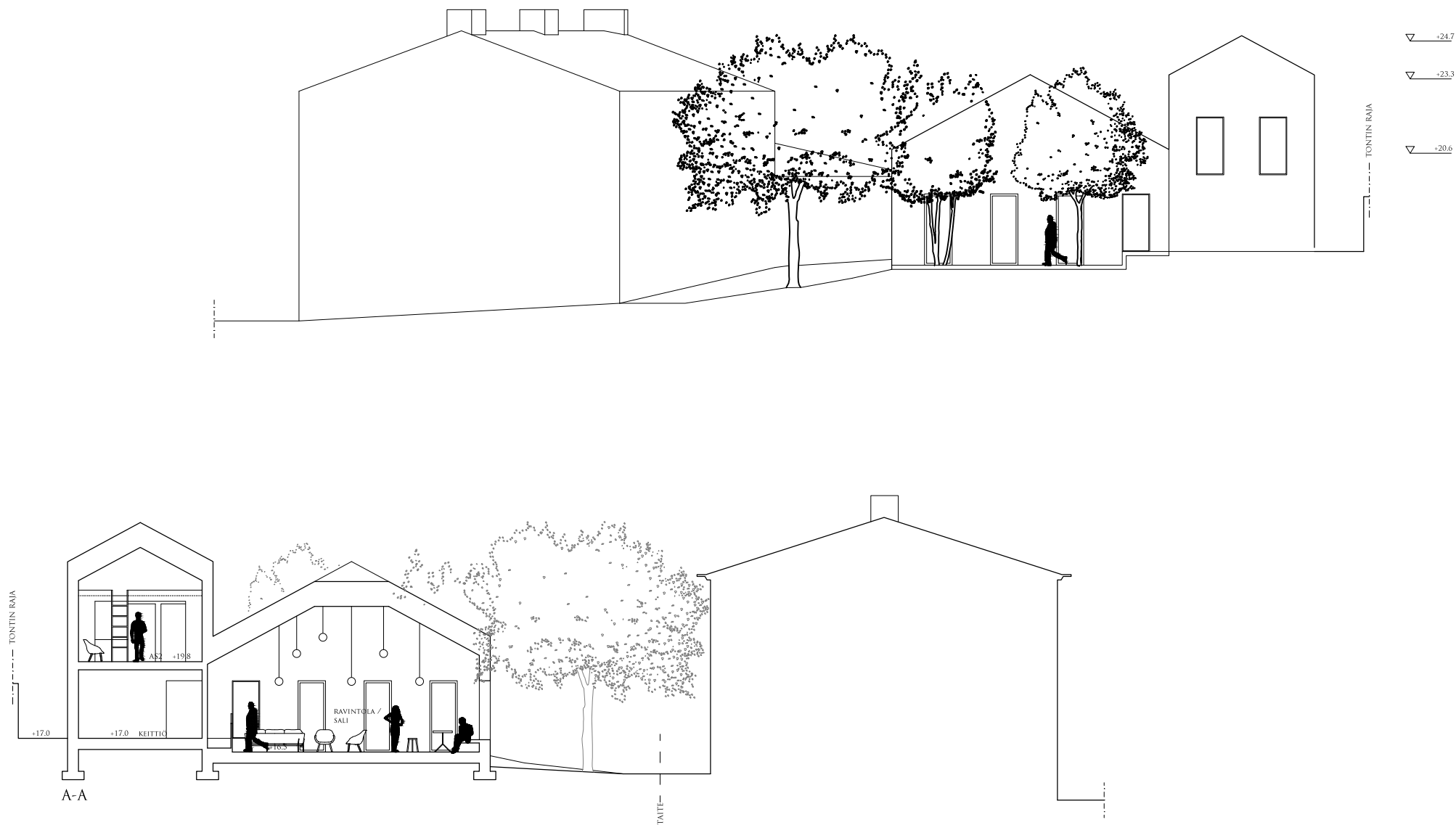
*pohjapiirustus 2.krs:
asunnot x 2*

Konsepti 9: kalustetut pohjapiirustukset 1.krs 1:100

Konsepti 9: kalustetut pohjapiirustukset 2.krs 1:100

Konsepti 9: leikkaus A-A ja julkisivu Kustaa Vaasan tielle 1:200

10. SUPERYKSILÖLLINEN ASUNTO

Asumisen konsepti mahdollistaa yksilöllisten elämäntapojen toteuttamisen monipaikka-asumisen lähtökohdasta.

Rakennuksessa on neljä asuntoa, joista jokainen on suunniteltu vastaamaan asukkaansa hyvin yksilöllisiä tarpeita ja toiveita. Kaupungistumisen vastareaktionä asumisen jakaminen kahden kodin välillä voi kasvattaa suosiotaan, jolloin kaupunkien kakkoskotien ratkaisuille voi ilmetä uudenlaisia tarpeita ja vaatimuksia. Ajatus kakkoskodista voi pitää sisällään hyvinkin yksilöllisten elämäntapojen mukaan muokattavia asumisen ratkaisuja. Tässä konseptissa asunto toimii omistajansa kakkosasuntona tai viikonloppukotina.

Jokainen asunto keskittyy yhden tilan ympärille, ja on räätälöity vastaamaan juuri tämän asukkaan elämäntapaan. Kakkosasuntona asunto täydentää asukkaansa elämäntapaa, eikä vastaa varsinaisen arjen vaatimuksiin. Asunto on puhtaasti luksusta, kuten kesämökkikulttuuriin kuuluukin.

ASUNTO 1

Asunto kuuluu taideharrastajalle, joka haluaa esitellä tilassa keräilyharrastustaan ja kokoelmaansa.

Asunnossa on varastotilan, keittiön ja kylpyhuoneen lisäksi parvi. Parvi on tila taiteen tarkasteluun ja oleskeluun, mutta siellä on mahdollista myös yöpyä. Asunto on suunniteltu toimimaan asukkaan kaupunkivierailuja tukevana osana niinä aikoina, kun asukas haluaa nauttia kokonaisvaltaisesti kaupungin kulttuuritarjonnasta. Omistaja järjestää tilassa mielellään myös kutsuja, ja pitää usein oven auki myös muille taideharrastajille. Toisinaan omistaja haluaa antaa asuntonsa residenssitoiminnan käyttöön. Tällaisessa tapauksessa tilan ottaa käyttöönsä taiteilija, joka työskentelee, asuu, ja mahdollisesti järjestää lopuksi työnsä tuloksista näyttelyn, tilassa.

ASUNTO 2

Asunto kuuluu muusikolle, joka haluaa itselleen hyvin varustellun ja eristetyn tilan intensiivistä ja kausiluontoista työskentelyä varten.

Asunnon työtila mahdollistaa keskittyneen työskentelyn ilman häiriötekijöitä, ja muut tilat mahdollistavat asumisen perustoiminnot. Asukkaan elämä jakautuu selkeästi kahden kodin välille, joista toinen on varattu kausittaiseen työskentelyyn, ja toinen sosiaalisen elämän ylläpitoon. Molemmat asumisen tavat täydentävät toisiaan, ja mahdollistavat yhdessä asukkaan elämäntavan.

ASUNTO 3

Asunnon omistajan työ liittyy ruoanlaittoon, ja hän haluaa järjestää ruokailuun liittyviä tilaisuuksia ja kursseja tilassa.

Tila on luonteeltaan julkinen ja avoin, ja sijainniltaan keskeinen ja kutsuva. Asunto on ensisijaisesti työtila ajoiltaan ja määrältään epäsäännölliselle työlle, mutta mahdollistaa myös lepäämisen työn ohessa. Työn merkityksellä on oleellinen osa asukkaan elämäntavassa, jossa työn, harrastuksen ja vapaa-ajan rajat kietoutuvat toisiinsa. Toisinaan asukas kehittää tilassa reseptejä uuteen keittokirjaansa, ja toisinaan järjestää illalliskutsuja, ja erityisiä ruokaan liittyviä teemailtoja ryhmille. Avoin huone mahdollistaa useanlaiset kokoonpanot kevyellä kalustuksella toteutettavaksi.

ASUNTO 4

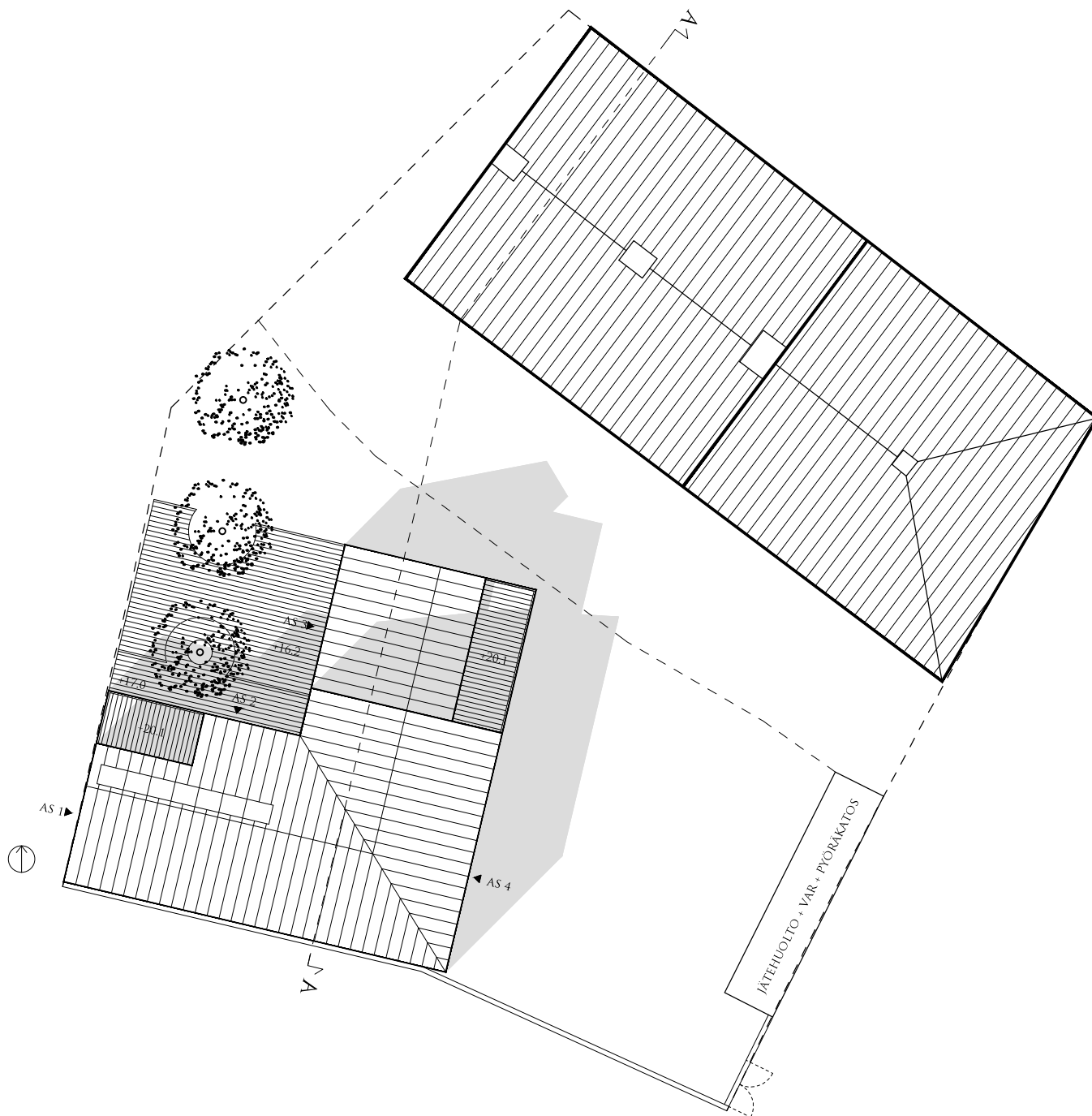
Asunnon omistaja haluaa itselleen hotellihuoneen omaisen tukikohdan kaupunkivierailuja varten.

Muina aikoina asuntoa vuokrataan ulkopuolisille. Kaupunkiasunto edustaa asukkaalleen luksusta ja elämyksellisyyttä arjen vastapainoksi. Avoimessa tilassa kylpytilojen ja kalustuksen laatuun on panostettu erityisesti. Kattoterassit ja puutarhanäkymät mahdollistavat ympäristöstä nauttimisen. Asunto on tukikohta, josta käsin kaupungin tarjontaan voidaan vierailujen aikana keskittyä. Asukas toteuttaa aktiivista elämäntapaansa ottamalla osaa tapahtumiin ja sosiaalisiin tilanteisiin kaupungilla, jossa nauttii yleensä myös kaupungin ravintolatarjonnasta. Asunto edustaa omistajalleen helppoutta. Hän käyttää asumisessaan ulkopuolisia palveluja, kuten siivouspalvelua. Välittäjä huolehtii asunnon lyhytaikaisesta vuokrauksesta silloin, kun asukas itse ei tarvitse asuntoa omaan käyttöönsä. Vuokralaiselle, esimerkiksi kaupungissa vierailevalle turistille, asunto tarjoaa mahdollisuuden elää paikallisen tavoin, elämyksellisyydestä silti tinkimättä.

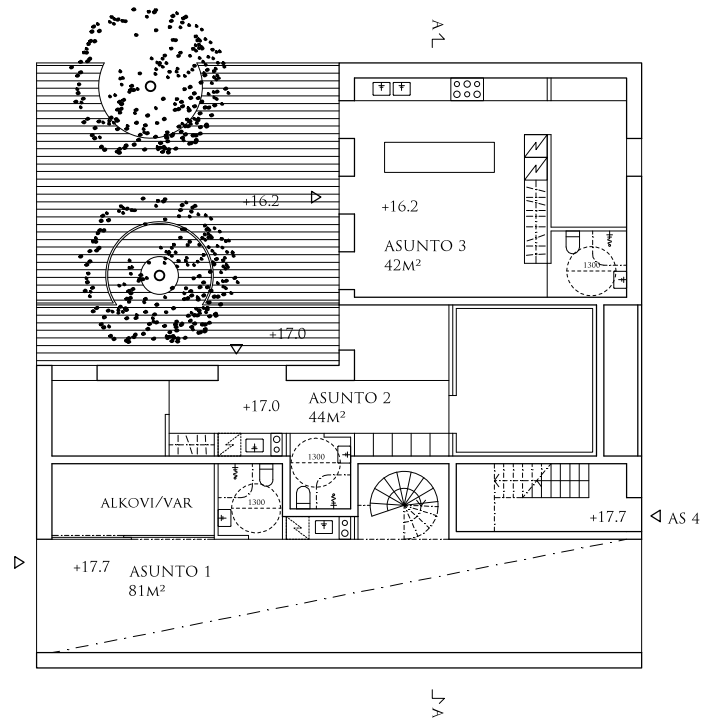
Asunnoilla on mahdollisuus toimia myös toisiaan tukevasti ja täydentävästi. Gallerian avointen ovien päivään voidaan yhdistää toimintaa ravintolatilassa, joista kokonaisuudessaan voi muodostua houkutteleva tekijä yläkerran asunnon vuokraamiseen. Rakennus voi toimia kokonaisuutena, tai yksittäisten toimijoiden joukkona. Koska yksikään asunto ei ole varsinaisesti liiketila, tilojen käyttö ja toiminta voi olla luonteeltaan rentoa ja spontaania. Tila antaa asukkaalleen mahdollisuuden toteuttaa yksilöllisiä asumisen tarpeitaan, ja laajentaa luontevasti asumisen skaalaa yksityisyyden toiminta-alueen ulkopuolelle.

Asunnon koko on 37-81 m².

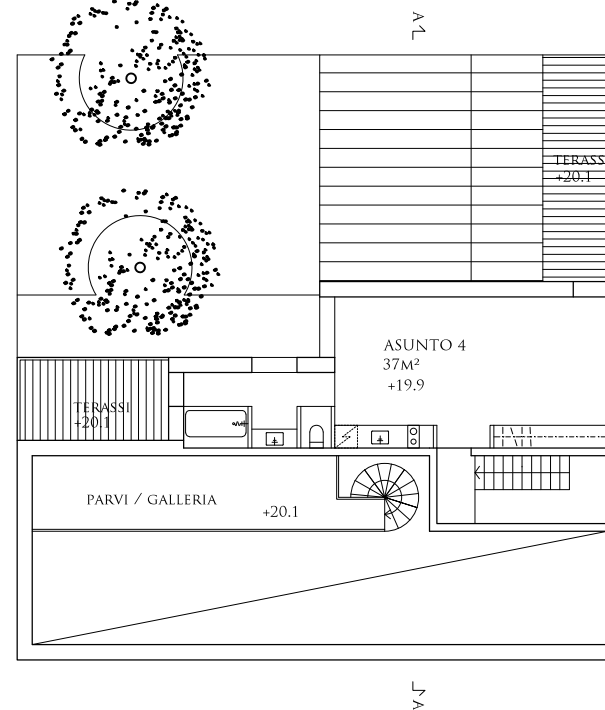
Suunnitelmassa on neljä asuntoa.

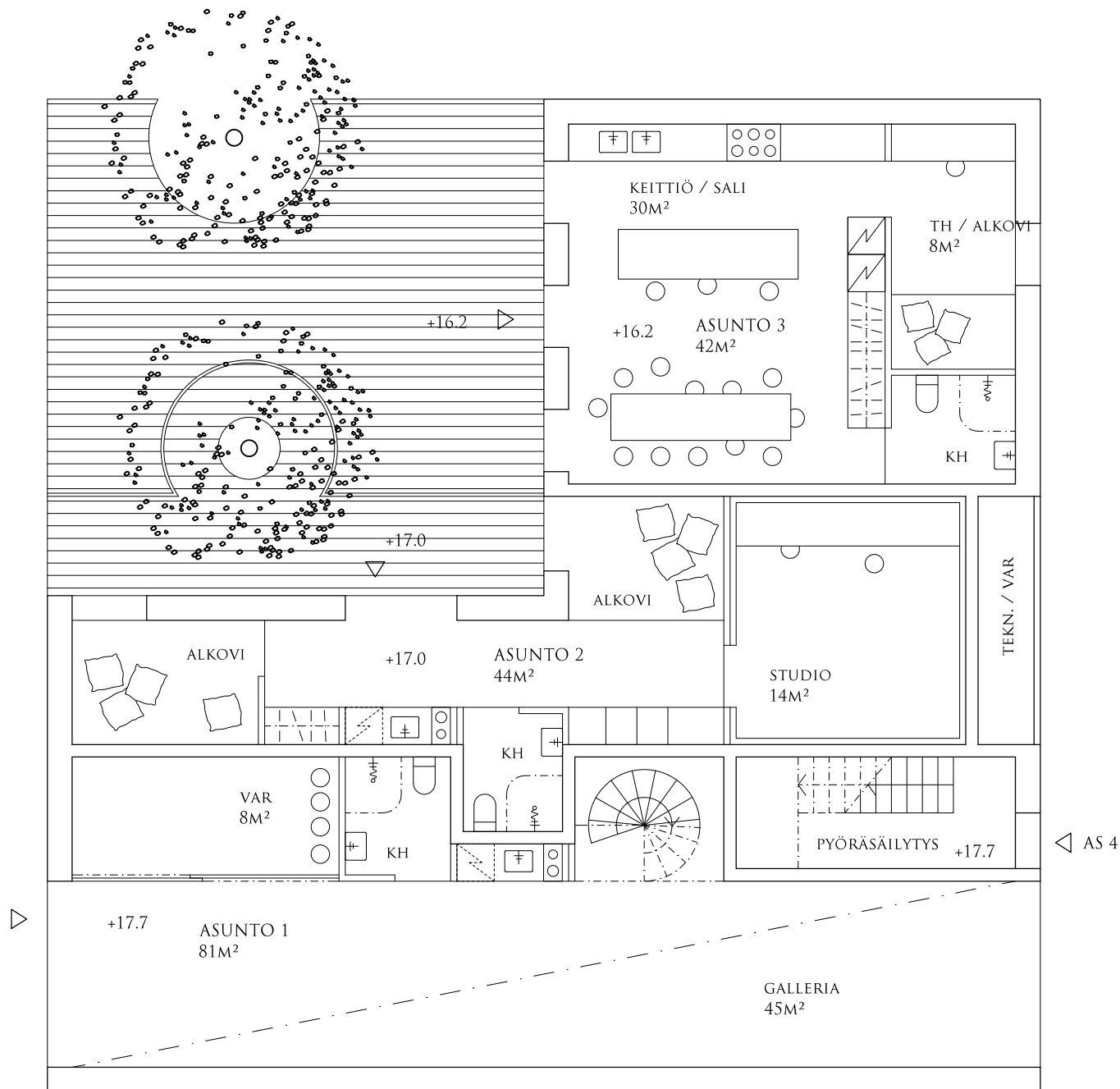
Konsepti 10: asemapiirustus 1:250

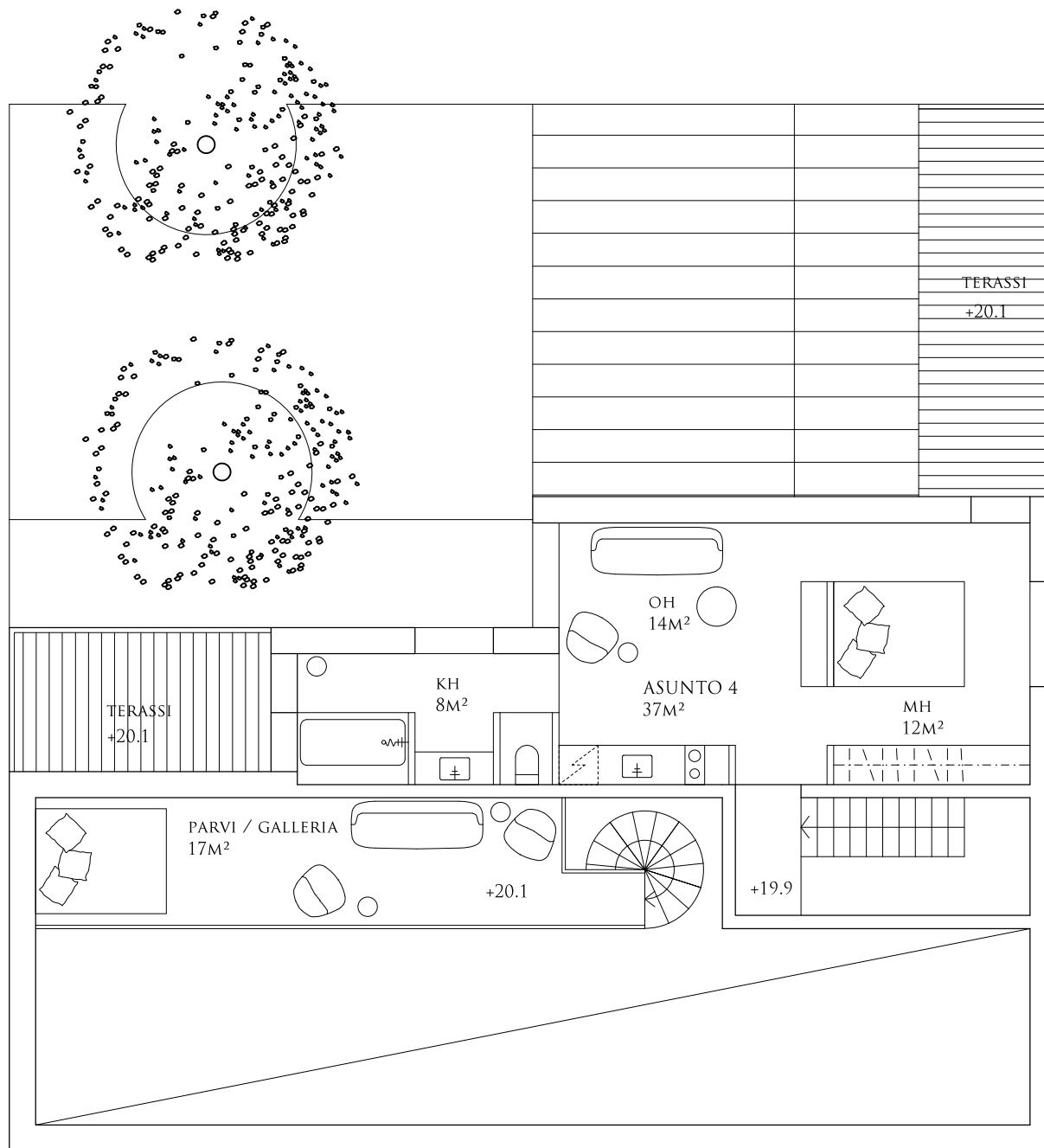
*pohjapiirustus 1.krs:
asunnot 1-3*

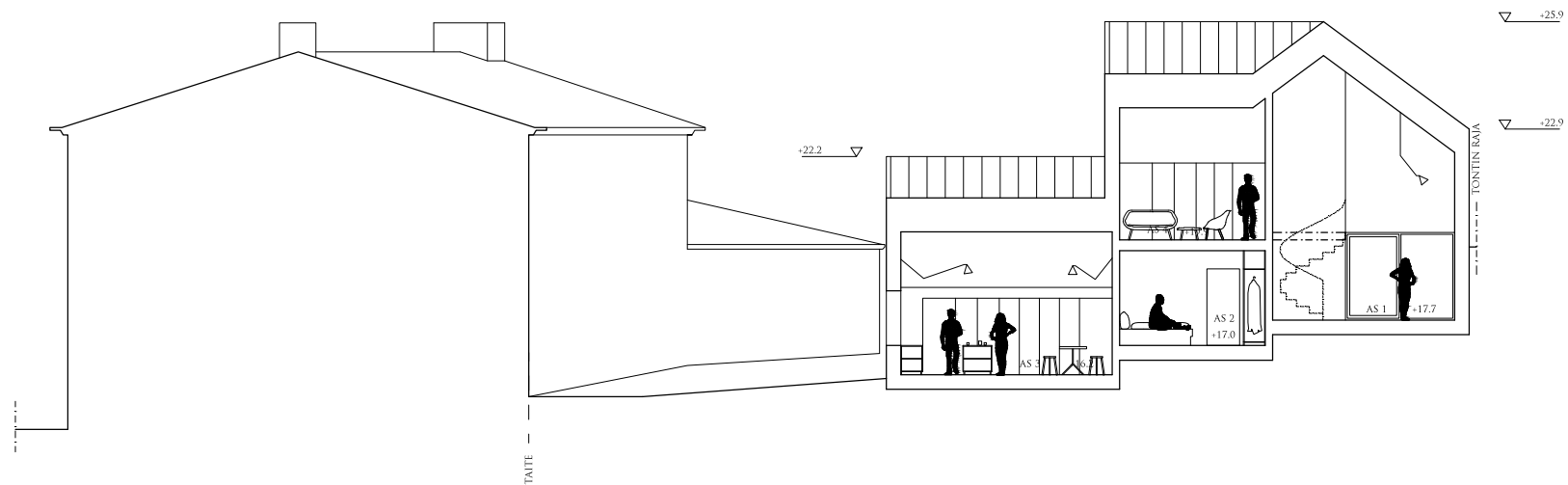
*pohjapiirustus 2.krs:
asunto 4
asunto 1 yläkerta*

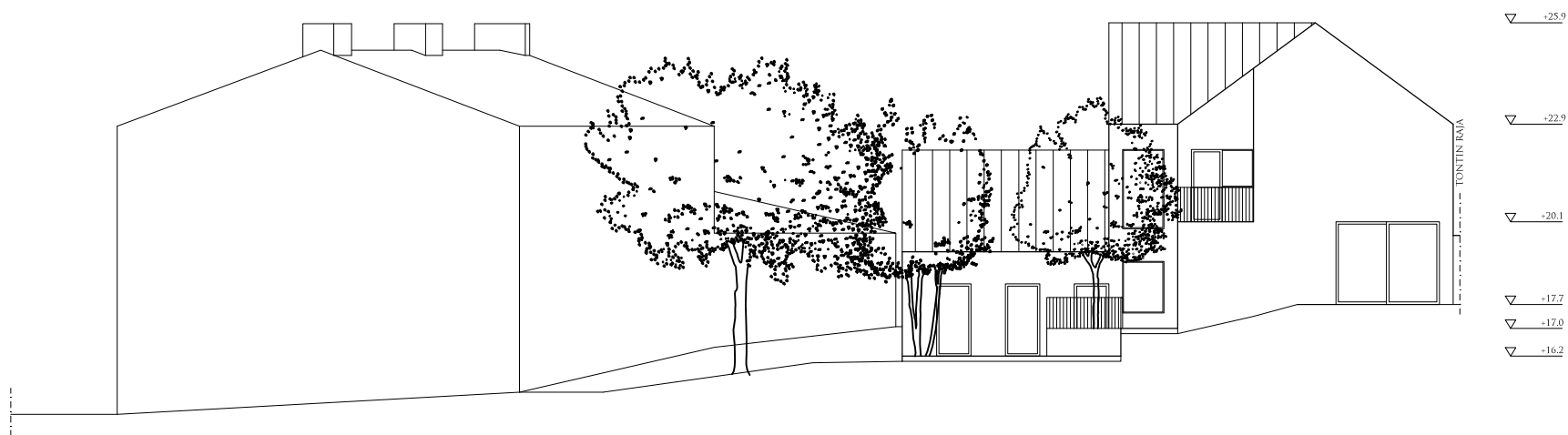
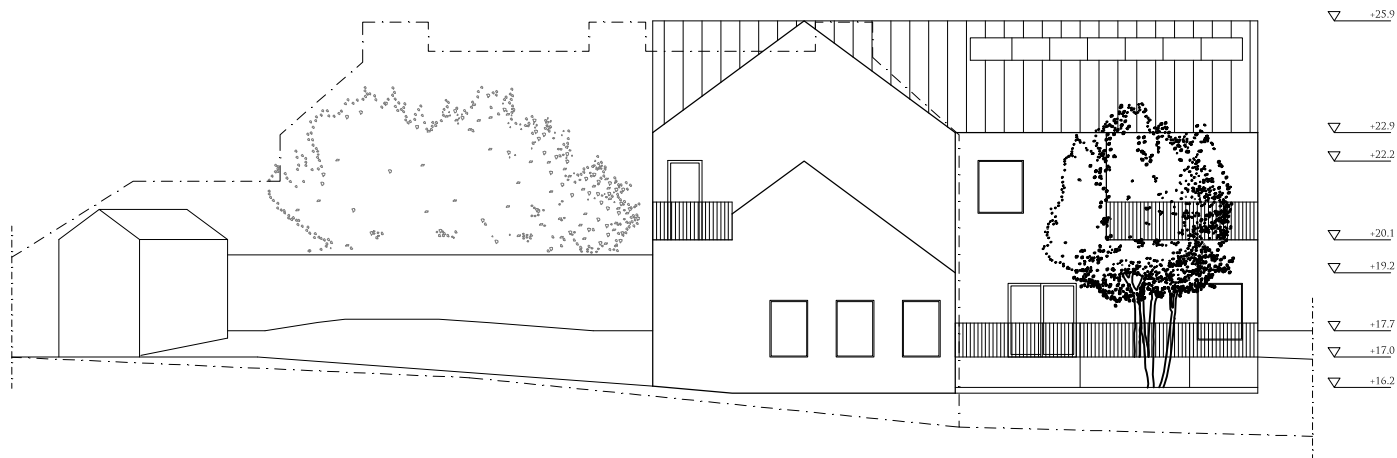
Konsepti 10: kalustetut pohjapiirustukset 1.krs 1:100

Konsepti 10: kalustetut pohjapiirustukset 2.krs 1:100

Konsepti 10: leikkaus A-A 1:200

Konsepti 10: pihajulkisivu ja katujulkisivu Kustaa Vaasan tielle 1:200

LOPUKSI

Rakentamisessa ja rakennetussa ympäristössä pyritään ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestäväan kehitykseen. Tavoitellaan ympäristöä, joka on miellyttävä, kestävä, käytännöllinen ja viihtyisä paikka asua, ja joka edistää kaikkien hyvinvointia. Asumista tämän kehyksen puitteissa on edelleen tarve kehittää. Lähtökohtina voidaan pitää asumisen laatutekijöitä, kuten muunneltavuutta, valinnanvaraa, yksilöllisyyttä ja yhteisöllisyyttä.

Asuminen liittyy tiiviisti elämänsisältöjen tarkasteluun. Ihmisen elämäntapa muodostuu arkielämän toimintojen kehyksessä. Oman elämäntavan määrittäminen on valintojen tekemistä, jotka tekevät arjesta helpompaa ja sujuvampaa. Valinnat, joiden merkityksestä puhutaan, ovat silloin pieniä ja arkisia. Mitä paremmin asukas voi toteuttaa omia toiveitaan ja yksilöllisiä valintoja asumisessa, sitä paremmaksi hän kokee hyvinvointinsa. Pienillä valinnoilla voi olla suuri vaikutus.

LÄHTEET

Alatalo, Anni 2013. *Asumisessa tärkeää ovat elämänarvot ja itse elämä – ei asunnon koko.* Artikkelit yle.fi-sivustolla, julkaistu 23.8.2013.

Artova 2015. *Artova: Arabianrannan, Toukolan ja Vanhakaupungin kulttuuri- ja kaupunginosayhdistys.* www.artova.fi

Florida, Richard 2005. *Luovan luokan esiinmarssi.* Tammer-Paino Oy. Tampere.

Hartiala, Karoliina (toim.) 2012. *Uudistuva kaupunki – HOT-R-tutkimushankkeen loppuraportti.* Aalto-yliopisto, Arkkitehtuurin laitos. Aldus Oy.

Heinonen, Sirkka; Lahti, Pekka; Rönkä, Kimmo; Pirinen, Antti; Suominen, Jarmo 2005. *Asumisen kehitysnäkymät 2010–2030. Uudet tuote- ja palvelukonseptit. Hyvä asuminen 2010-projektin osatehtävän 2 ”Asiakastarpeet ja tuotevaatimukset” –loppuraportti.* VTT Rakennus- ja yhdyskuntateknikka. Espoo.

Heinonen, Sirkka; Lahti, Pekka 2005. *Uuden asumisparadigman metsästäjät. Liite 1 julkaisussa Asumisen kehitysnäkymät 2010–2030. Uudet tuote- ja palvelukonseptit. Hyvä asuminen 2010-projektin osatehtävän 2 ”Asiakastarpeet ja tuotevaatimukset” –loppuraportti.* VTT Rakennus- ja yhdyskuntateknikka. Espoo.

Heinonen, Sirkka 2006. *Ekotehokkaan maaseudun ja kaupunkiseudun kokeilumalleja.* Teoriaa ja käytännön innovaatioita. Ekoseutumallit-hankkeen raportti 1. VTT. Espoo.

Heinonen, Sirkka & Ratvio, Rami (toim.) 2007. *Asumisen tulevaisuutta ennakoidessa.* Tutkimusraportti VTT. Espoo.

Heinonen, Sirkka 2008. *Hidas asuminen ja energia vähähiiliyhdyskunnassa.* Sitran Energiaohjelma ja Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Helsinki.

Heinonen, Sirkka 2010. *Kurkistuksia kaupunkiasumisen tulevaisuuksiin. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun Yliopisto.*

Helamaa, Anna; Pylväinen, Riikka 2012. *Askeleita kohti yhteisöasumista – Selvitys yhteisöasumisen muodoista ja toteuttamisesta.* Tampereen teknillinen yliopisto. Arkkitehtuurin laitos. Asuntosuunnittelu. Julkaisu 6. Katajamäki Print & Media Oy. Tampere

Helamaa, Anna 2014. *Yhdessä.* Artikkelit Arkkitehti 4/2014.

Helsingin kaupunginkanslia 2015. *Helsingin uudet kaupunginosat ja rakennuskohteet.* www.uuttahelsinki.fi

Helsingin kaupunki 2016. *Rakennusvalvontavirasto. Helsingin rakennuslautakunnan ohje esteettömyydestä.* <http://www.hel.fi/static/rakvv/ohjeet/Estetttömyys.pdf>

Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2007. *Kerrostalojen kehittäminen – Talotyyppiselvitys. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2007:10.* Edita Prima Oy 2007.

Ilmonen, Mervi 2005. *Urbaani ihanne ja asumisurat.* Teoksessa: Knuuti, Liisa (toim.). *Asumisen monet kasvot.* Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. Otamedia Oy. Espoo.

Ilmonen, Mervi; Hirvonen, Jukka 2008. *Avainryhmien asuminen pääkaupunkiseudulla.* Teoksessa: Norvasuo, Markku (toim.). *Asuttaisiinko toisin – Kaupunkiasumisen uusia konsepteja kartoittamassa.* Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. Yliopistopaino Oy. Espoo.

Ilonen, Pia; Lukander, Minna; Niska, Ari 2006. *Helsingin kerrostaloatlas 2006.* Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. Helsingin kaupungin hankintakeskus, digipaino. Helsinki.

Junto, Anneli 2008. *Asumisen muutos ja tulevaisuus. Rakennetarkastelu – Erilaistuva asuminen, osaprojekti 1. Suomen ympäristö 33/2008. Ympäristöministeriö, Rakennetun ympäristön osasto.* Edita Prima Oy. Helsinki.

Junto, Anneli 2010. *Suhdanteet ja trendit muovaavat asumisen tulevaisuutta.* Teoksessa: Junto, Anneli (toim.). *Asumisen unelmat ja arki – Suomalainen asuminen muutoksessa.* Gaudeamus Helsinki University Press. Tallinna Raamatutrükikoda.

Kahri, Esko 2011. *Asukasnäkökulma kaupunkiasumiseen.* Rakennustieto Oy. Tammerprint Oy. Tampere.

Kauppinen, Timo M.; Martelin, Tuija; Hannikainen-Ingman, Katri ja Virtala, Esa 2014. *Yksin asuvien hyvinvointi. Mitä tällä hetkellä tiedetään? Työpäperi 27/2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).* Helsinki.

Kinfolk 2014. *Eri kirjoittajia. The concept of home.* Kinfolk Magazine. Volume 11 – The Home Issue.

King, Peter 2007. *Enough of dwelling: Epicurus and how to live well.* Paper presented at ENHR International Conference. Rotterdam.

Klinenberg, Eric 2012. *I want to be alone: the rise and rise of solo living.* Artikkelit lehdessä The Guardian 30.3.2012

Knuuti, Liisa (toim.) 1999. *Kaupunki vuorovaikutuksessa. Uusi urbaani yhteisöllisyys.* Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. Libella painopalvelu Oy. Espoo.

Konttinen, Jussi 2013. *Näin nelihenkinen perhe asuu 35 neliön yksiossa Helsingissä.* Artikkelit lehdessä Helsingin Sanomat 3.2.2013.

Korpela, Salla 2014. *Yhteinen talo – Ryhmärakennuttaminen ja yhteisöasumisen pohjoismainen malli.* Into Kustannus Oy. Helsinki.

Krokfors, Karin 2009. *Joustavien asuntojen aika.* Artikkelit Arkkitehti 4/2009

Krokfors, Karin 2010. *Kohti joustavia asumisratkaisuja.* Teoksessa: Norvasuo, Markku (toim.). *Asutaan urbaanisti! Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus.* Yliopistopaino. Espoo.

Kyttä, Marketta, Pakkasalo, Katariina & Vaattovaara, Mari 2010. *Asuminen – eletty unelma.* Teoksessa: Junto, Anneli (toim.). *Asumisen unelmat ja arki – Suomalainen asuminen muutoksessa.* Gaudeamus Helsinki University Press. Tallinna Raamatutrükikoda.

Lahti, Pekka & Heinonen, Sirkka 2010. *Mitä asiantuntijat näkevät asumisen tulevaisuudessa?* Teoksessa: Junto, Anneli (toim.). *Asumisen unelmat ja arki – Suomalainen asuminen muutoksessa.* Gaudeamus Helsinki University Press. Tallinna Raamatutrükikoda.

La Pietra, Ugo 2013. *Words by Ugo La Pietra.* Artikkelit Abitare 532 05 2013.

Lapintie, Kimmo; Hasu, Eija 2010. *Asumisen monet kulttuurit.* Teoksessa: Junto, Anneli (toim.). *Asumisen unelmat ja arki – Suomalainen asuminen muutoksessa.* Gaudeamus Helsinki University Press. Tallinna Raamatutrükikoda.

Leupen, Bernard ja Mooij, Harald 2011. *Housing Design – A Manual*. NAI Publishers. Rotterdam.

Mäenpää, Pasi 2010. *Avara urbanismi – Yritys ymmärtää suomalainen kaupunki toisin*. Teoksessa: *Norvasuo, Markku (toim.) Asutaan urbaanisti! Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus*. Yliopistopaino. Espoo.

Mäntysalo, Raine ja Puustinen, Sari 2008. *Kohti urbaanin asumisen konseptien yhteiskehittelyä*. Teoksessa: *Norvasuo, Markku (toim.) Asuttaisiinko toisin – Kaupunkiasumisen uusia konsepteja kartoittamassa*. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. Yliopistopaino Oy. Espoo.

Neuvonen, Aleksi 2007. *Asuminen vuonna 2030: kohti liikkuvuuden ja yhteisöjen aikaa*. Tutkimusraportissa: *Monimuotoistuva asuminen – Ennakoivia asiantuntijanäkemyksiä ja arviointoja*. VTT. Espoo.

Norvasuo, Markku 2008. *Asumiskonseptien ulottuvuuksia*. Teoksessa: *Norvasuo, Markku (toim.) Asuttaisiinko toisin – Kaupunkiasumisen uusia konsepteja kartoittamassa*. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. Yliopistopaino Oy. Espoo.

Nupponen, Terttu 2010. *Ryhmärakentamisen tekijät, näkijät ja hyvät mallit*. Teoksessa: *Norvasuo, Markku (toim.) Asutaan urbaanisti! Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus*. Yliopistopaino. Espoo.

Oikeusministeriön työryhmä 2014. *Ryhmärakennuttaminen. Mietintöjä ja lausuntoja* – julkaisu 12/2014. Oikeusministeriö. Helsinki.

Puustinen, Sari 2010. *Asumisen arvot ja tavoitteet*. Teoksessa: *Norvasuo, Markku (toim.) Asutaan urbaanisti! Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus*. Yliopistopaino. Espoo.

Pääsky, Timo (toim.) 2009. *Ilmastonmuutoksen haaste on megatrendien ykkönen*. Sirkka Heinosen haastattelu Meidän Talo 1/2009.

Rinne, Jaana 2015. *Megatrendien ennustaja uskoo, että Suomen suurin haaste osoittautuu kivuliaaksi*. Artikkelit lehdessä *Helsingin Sanomat* 1.1.2015.

Saarikangas, Kirsi 1997. *Yhdenmukaistuva asunto – Asuntoreformi Helsingissä 1900-luvulla*. Teoksessa: *Taipale, Kaarin; Schulman, Harry (toim.) Koti Helsingissä – Uraanin asumisen tulevaisuus*. Helsingin kaupungin tietokeskus. Fagapaino Oy. Helsinki.

Saarikangas, Kirsi 2002. *Asunnon muodonmuutoksia – Puhtauden estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Vammalan Kirjapaino Oy.

Schunck, Anna 2015. *Arkkitehti Arno Brandlhuber haastattelu nettijulkaisussa Freunde von Freunden*. Architect Arno Brandlhuber's extraordinary home: a former lingerie factory filled with light and lakeside views. <http://www.freunde.vonfreunden.com/interviews/arno-brandlhuber-anti-villa/>

Suomen virallinen tilasto (SVT). *Asunnot ja asuinolot* [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-6745. Yleiskatsaus 2013, 2. Asuntokunnat ja asuinolot 2013. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 13.2.2015]. Saantitapa: http://tilastokeskus.fi/til/asas/2013/01/asas_2013_01_2014-10-16_kat_002_fi.html

Tarpio, Jyrki 2015. *Joustavan asunnon tilalliset logiikat – erilaisiin käyttöihin mukautumiskykyisen asunnon tilallisista lähtökohdista ja suunnitteluperiaatteista*. Tampereen teknillinen yliopisto. Arkkitehtuurin laitos. Asuntosuunnittelu. Julkaisu 18. Tammerprint Oy. Tampere.

Tikkanen, Tea (toim.) 2015. *Helsinki alueittain 2014*. Helsingin kaupungin tietokeskus. Verkkojulkaisu. Helsinki.

Tilastokeskus ja Juntto, Anneli 2007. *Suomalaisten asumistoiveet ja mahdollisuudet*. Edita Prima Oy. Helsinki.

Valokuvat sivuilla 65 ja 67, sekä suunnitelmat tekijän.